ESPON

L-UNJONI EWROPEA

Kofinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali

Ispira t-Tfassil ta' Politika b'Evidenza Territorjali

Rapport ta' Sinteżi

Stat tat-Territorju Ewropew

Kontribuzzjoni ta' ESPON għad-dibattitu dwar il-Politika ta' Koeżjoni wara l-2020

2019

Dan ir-Rapport ta' Sinteżi ġie kkompilat fil-qafas tal-Programm ta' Kooperazzjoni ESPON 2020, parzjalment iffinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali.

Ir-REKT ESPON huwa l-benefiċjarju uniku tal-Programm ta' Kooperazzjoni ESPON 2020. L-Operazzjoni Unika fi ħdan il-programm hija implimentata mir-REKT ESPON u hija kkofinanzjata mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali, l-Istati Membri tal-UE u l-Istati Sħab, jiġifieri l-Iżlanda, il-Liechtenstein, in-Norveġja u l-Iżvizzera.

It-twassil mhux bilfors jirrifletti l-opinjonijiet tal-membri tal-Kumitat ta' Monitoraġġ ESPON 2020.

Tim Editorjali
Rodica Gorghiu, Ioana Ivanov, Andreea Maier, Dragos Nicolae Pislaru,
Reinhold Lehel Stadler, Lucian Zagan, Civitta Strategy & Consulting SA (ir-Rumanija)
Claudiu Forgaci, Dominic Stead, l-Università tat-Teknoloġija ta' Delft (in-Netherlands)
Alexandru Ghita, iċ-Ċentru għall-Iżvilupp Urban u Territorjali (ir-Rumanija)
Calin Rus, L-Istitut Interkulturali ta' Timișoara (ir-Rumanija)
Michaela Gensheimer, REKT ESPON

Għajnuna teknika
Daiana Luisa Ghintuială, Ana-Maria Dragomir, Serban-Andrei Gorghiu, Amelia-Elena Pirvu
Pirvu, Civitta Strategy & Consulting SA (ir-Rumanija)
Romina Matei, L-Istitut Interkulturali ta' Timișoara (ir-Rumanija)
Sorin Pop, Carmen Irina Ghise Indeco Soft S.R.L (ir-Rumanija)
Martin Gauk, Zintis Hermansons, Silvia Pierik, Vassilin Iotzov, REKT ESPON

Rikonoxximenti
Din il-pubblikazzjoni hija bbażata fuq rapporti minn proġetti ESPON disponibbli minn Ottubru 2019.
Dawn ir-rapporti ġew ikkompilati minn gruppi ta' proġetti transnazzjonali ta' riċerkaturi u esperti li qed iwettqu proġetti ta' riċerka applikata u analiżi mmirati għal ESPON.

Biex jiġi żviluppat dan ir-rapport, saru żewġ sessjonijiet ta' konsultazzjoni minn partijiet interessati Ewropej, nazzjonali u reġjonali biex jiddiskutu l-istruttura u l-verżjoni interim tar-rapport.

Ir-REKT ESPON appoġġja l-iżvilupp ta' dan ir-rapport f'diversi sessjonijiet ta' diskussjoni u ta' kummenti u pprovda wkoll informazzjoni u gwida.

Minbarra din il-pubblikazzjoni hemm verżjoni online tar-rapport, li tippermetti li jiġu ġġenerati rapporti mfassla apposta dwar għażliet u għodod ta' politika jew studji ta' każijiet. Din il-verżjoni online hija disponibbli fuq: https://soet.espon.eu/

Informazzjoni dwar ESPON u l-proġetti tagħha tista' tinstab fuq www.espon.eu
Id-dokumenti l-aktar reċenti minn proġetti ESPON iffinalizzati u li għadhom għaddejjin jistgħu jitniżżlu minn dan is-sit web.

ISBN: 978-2-919795-15-4

© ESPON, 2020
Stampat fil-Lussemburgu, Mejju 2020
Stampat fuq karta prodotta b'mod li ma jagħmilx ħsara lill-ambjent
Tqassim u disinn grafiku minn BGRAPHIC, id-Danimarka

L-istampar, ir-riproduzzjoni jew il-kwotazzjoni huma awtorizzati sakemm is-sors jiġi rikonoxxut u tintbagħat kopja lir-REKT ESPON fil-Lussemburgu.

Kuntatt: info@espon.eu

Kofinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali

Ispira t-Tfassil ta' Politika b'Evidenza Territorjali

Rapport ta' Sinteżi

Stat tat-Territorju Ewropew

Kontribuzzjoni ta' ESPON għad-dibattitu dwar il-Politika ta' Koeżjoni wara l-2020

2019

Werrej

Abbrevjazzjonijiet 8

Introduzzjoni 9

1. Ewropa Aktar Intelliġenti 12

1.1. It-titjib tal-kapaċitajiet tar-riċerka u l-innovazzjoni u l-użu ta' teknoloġiji avvanzati, inkluż l-iżvilupp ta' ħiliet għal speċjalizzazzjoni intelliġenti, tranżizzjoni industrijali u intraprenditorija ... 13

1.1.1. It-titjib tal-kapaċità tar-riċerka u l-innovazzjoni 13

1.1.2. L-indirizzar tal-isfida tal-polarizzazzjoni skattata mill-ekonomija tal-għarfien 18

1.1.3 Forza tax-xogħol fl-ekonomija tal-għarfien 23

1.2. It-tisħiħ tat-tkabbir u l-kompetittività ta' intrapriżi żgħar u ta' daqs medju 26

1.2.1. Kundizzjonijiet qafas biex itejbu t-tkabbir u l-kompetittività tal-SMEs 26

1.2.2. Ir-rwol tal-SMEs fil-forniment tal-impjiegi 30

1.3. Naħsdu l-benefiċċji tad-diġitizzazzjoni għaċ-ċittadini, il-kumpaniji u l-gvernijiet 31

1.3.1. L-iskala territorjali tal-ekonomija u s-soċjetà diġitali 31

1.3.2. Servizzi pubbliċi diġitali 34

2. Ewropa aktar ħadra, b'karbonju baxx 38

2.1. It-titjib tal-bijodiversità u l-infrastruttura ħadra 38

2.1.1. Il-bijodiversità, is-servizzi tal-ekosistema u l-konnettività tal-pajsaġġ 39

2.1.2. Infrastruttura ħadra fil-livell reġjonali 41

2.1.3. Infrastruttura ħadra fuq skala urbana 43

2.2. Il-promozzjoni tal-adattament għat-tibdil fil-klima, il-prevenzjoni tar-riskju u r-reżiljenza għad-diżastri 45

2.2.1. L-impatt tat-tibdil fil-klima u l-miżuri ta' adattament madwar l-Ewropa 47

2.3. Il-promozzjoni ta' miżuri ta' effiċjenza fl-enerġija u enerġija rinnovabbli 50

2.3.1. L-istat tal-konsum tal-enerġija u l-miżuri tal-effiċjenza tal-enerġija 50

2.3.2. Mudelli territorjali ta' potenzjal ta' enerġija rinnovabbli 51

2.4. Il-promozzjoni tat-tranżizzjoni għal ekonomija ċirkolari 54

2.4.1. Konsum ta' materjal domestiku u produzzjoni ta' skart 55

2.4.2. Implimentazzjoni tal-ekonomija ċirkolari 57

3. Ewropa aktar konnessa 60

3.1. L-iżvilupp ta’ Network Trans-Ewropew tat-Trasport sostenibbli, reżiljenti għall-klima, intelliġenti, sigur u intermodali 61
3.1.1. Mudelli ta’ aċċessibilità madwar l-Ewropa 61
3.1.2. Aċċessibilità għall-hinterland 63
3.2. L-iżvilupp ta’ mobilità nazzjonali, reġjonali u lokali sostenibbli, b’livell baxx ta’ karbonju u intermodali 66
3.2.1. Aċċessibilità f’territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi 66
3.2.2. Periferalizzazzjoni u konnettività 68
3.2.3. Trasport pubbliku reġjonali f’żoni transkonfinali u rurali 69
3.3. It-titjib tal-konnettività diġitali 72

4. Ewropa aktar soċjali 76
4.1. It-tisħiħ tal-effettività u l-inklużjoni tas-swieq tax-xogħol 76
4.1.1. Appoġġ għal reġjuni partikolarment affettwati mill-qgħad 77
4.1.2. Azzjoni aktar flessibbli u bilanċjata biex tkompli tiġġieled il-qgħad fost iż-żgħażagħ 78
4.1.3. Approċċ aktar effettiv ibbażat fuq il-post biex jiġi indirizzat il-qgħad 80
4.2. It-titjib tal-aċċess għal servizzi pubbliċi inklużivi u ta’ kwalità 82
4.3. Żieda fl-integrazzjoni soċjoekonomika tal-migranti 84
4.3.1. Integrazzjoni tal-migranti permezz tal-impjieg 85
4.3.2. Kapaċità territorjali għall-integrazzjoni tal-migranti 87

5. Ewropa eqreb taċ-ċittadini 91
5.1. Il-kumplimentaritajiet u d-dimensjoni territorjali tal-politiki futuri 92
5.2. Approċċi u kooperazzjoni bbażati fuq il-post li jappoġġjaw l-iżvilupp urban u metropolitan integrat 94
5.3. Approċċi bbażati fuq il-post u kooperazzjoni għal territorji speċifiċi 99

6. Nimxu ’l quddiem: indikazzjonijiet ta’ konklużjoni għal żvilupp ta’ politika bbażata fuq il-post 103

Referenzi 107

Qari fl-isfond 112

Lista ta' mapep

Mappa 1 Prestazzjoni tal-innovazzjoni reġjonali 15
Mappa 2 Ekonomija tal-Għarfien (KE) Reġjonali 19
Mappa 3 Emigrazzjoni 'l barra mir-reġjuni b'sehem għoli ta' nies b'edukazzjoni għolja 24
Mappa 4 Tip ta' impjieg dominanti u prestazzjoni ekonomika reġjonali 28
Mappa 5 Tipoloġija reġjonali ta' interazzjonijiet ta' eGovernment 35
Mappa 6 Provvista u domanda tal-ilma tax-xorb fil-firxa tal-muntanji Alpini 40
Mappa 7 Potenzjal ta' networks ta' Infrastruttura Ħadra (GI) biex iservu politiki singoli jew multipli 42
Mappa 8 Kopertura ta' Infrastruttura Ħadra (GI) potenzjali u bidliet ta' żoni ħodor urbani 44
Mappa 9 L-impatti tat-tibdil fil-klima fir-reġjuni bijoġeografiċi ewlenin tal-Ewropa 46
Mappa 10 Impatt potenzjali aggregat tat-tibdil fil-klima 48
Mappa 11 Kapaċità installata u l-potenzjal tal-enerġija mir-riħ 52
Mappa 12 Impatti territorjali tat-tranżizzjoni għal 100 % enerġija rinnovabbli 53
Mappa 13 Konsum ta' Materjal Domestiku (DMC) 56
Mappa 14 Tkabbir tal-fatturat tal-fornituri tal-materjal 57
Mappa 15 Potenzjal ta' aċċessibilità bil-ferrovija 62
Mappa 16 Aċċessibilità għall-hinterland tal-portijiet ewlenin 64
Mappa 17 Kopertura tan-Networks Trans-Ewropej tat-Trasport (TEN-T) f'żoni muntanjużi 67
Mappa 18 Periferiji interni skont aċċess fqir għas-Servizzi ta' Interess Ġenerali (SGI) 68
Mappa 19 Ħin tal-ivvjaġġar lejn l-eqreb ċentru reġjonali fl-istati Baltiċi 70
Mappa 20 Aċċess għall-broadband u kopertura tal-internet b'veloċità għolja 73
Mappa 21 Nies li mhumiex fl-Edukazzjoni, Impjieg jew Taħriġ (NEET) 79
Mappa 22 Valutazzjoni tal-ħtiġijiet futuri ta' żvilupp tas-Servizzi Transkonfinali (CPS). 83
Mappa 23 Applikazzjonijiet għall-ażil 86
Mappa 24 Attrazzjoni tar-reġjuni fil-kuntest tal-migrazzjoni 88
Mappa 25 Bidla fil-popolazzjoni fiż-Żoni Urbani Funzjonali (FUA) 95
Mappa 26 Dinamika tal-popolazzjoni fil-Periferiji Interni (IP) 100

Lista ta' figuri

Figura 1 Qsim irregolari tal-fruntieri fuq it-tliet rotot ewlenin tal-migrazzjoni irregolari lejn l-UE (2015-18) 85
Figura 2 Tipi ta' kollaborazzjonijiet identifikati f'żoni metropolitani 96
Figura 3 Tmien oqsma ta' azzjoni għall-implimentazzjoni ta' approċċ ta' ppjanar metropolitan 97
Figura 4 Skema ta' bini ta' kapaċità 105

Lista ta' tabelli

Tabella 1 Qafas għall-kooperazzjoni territorjali 92

Daħla

Għażiż qarrej,

L-2020 hija stadju importanti għall-UE hekk kif dawk li jfasslu l-politika Ewropej u l-Istati Membri qed jaħdmu lejn il-ftehim dwar il-Qafas Finanzjarju Pluriennali l-ġdid, u l-Aġenda Territorjali l-Ġdida. Fl-istess ħin dawk li jfasslu l-politika fil-livell nazzjonali, reġjonali u lokali qed ifasslu l-programmi tal-Politika ta' Koeżjoni l-ġdida għall-perjodu ta' programmazzjoni ta' wara l-2020.

Il-missjoni ta' ESPON hija li tappoġġjahom b'evidenza, għodod u pubblikazzjonijiet.

Parti minn dan l-isforz hija "L-Istat tat-Territorju Ewropew", pubblikazzjoni li titfa' dawl fuq ix-xejriet ewlenin tal-iżvilupp territorjali fl-Ewropa u toffri evidenza u pariri politiċi lil dawk li jfasslu l-politiki – speċjalment għall-perjodu ta' wara l-2020.

"L-Istat tat-Territorju Ewropew" huwa sinteżi ta' għarfien u evidenza miġbura minn proġetti ESPON fil-perjodu ta' programmazzjoni attwali. Jiġi 3.5 snin wara l-ewwel rapport ta' sinteżi tagħna, ir-"Reviżjoni Territorjali Ewropea", u hija għodda eċċellenti biex tgħinek tinnaviga l-bażi ta' għarfien ESPON u toħroġ il-kontenut li huwa utli għalik. Biex ngħinuk tfassal il-kontenut u toħloq rapporti personalizzati aħna nipprovdu wkoll ir-rapport "L-Istat tat-Territorju Ewropew" f'verżjoni online, li tista' taċċessh fuq https://soet.espon.eu.

Il-kumpilazzjoni ta' din il-pubblikazzjoni kienet teħtieġ parteċipazzjoni attiva tal-esperti, ir-riċerkaturi u l-partijiet interessati tagħna, u rrid nirringrazzjahom kollha għall-impenn u l-kontribuzzjonijiet tagħhom.

Għalkemm il-messaġġi ta' din il-pubblikazzjoni jistgħu jkunu utli għal kull min hu involut jew interessat fil-politiki tal-iżvilupp tal-UE u partikolarment il-Politika ta' Koeżjoni, abbozzajniha b'mod partikolari b'dawk li huma involuti fit-tħejjija tal-perjodu ta' programmazzjoni li jmiss f'moħħna. Nies li qed iħejju l-programmi l-ġodda fl-Istati Membri jew fir-reġjuni Ewropej, iżda wkoll dawk li jappoġġjaw żoni mingħajr fruntieri, bħal makroreġjuni, żoni transkonfinali jew metropolitani.

Għalhekk, l-istruttura tal-pubblikazzjoni qed issegwi l-ħames għanijiet tal-politika proposti mir-Regolament dwar Dispożizzjoni Komuni (RDK) il-ġdid fl-2018. Fil-ħames kapitoli tagħha, tista' ssib evidenza, studji ta' każijiet, *data* u rakkomandazzjonijiet ta' politika għas-suġġetti kollha li ġew indirizzati minn proġetti ESPON differenti. Tista' ssib ukoll ħoloq għal dawn il-proġetti jekk ikollok bżonn aktar informazzjoni dwar is-suġġett speċifiku. Fl-aħħar nett, hemm l-aħħar kapitolu li jiġbor fil-qosor xi wħud mir-rakkomandazzjonijiet ewlenin ta' ESPON dwar kwistjonijiet orizzontali relatati mal-governanza, l-ippjanar u l-investiment b'appoġġ għal approċċ ibbażat fuq il-post.

Nemmen li r-rapport "L-Istat tat-Territorju Ewropew" se jkun għodda siewja għal dawk li jfasslu l-politika fil-livell Ewropew, nazzjonali, reġjonali u lokali, u se jikkontribwixxi b'mod sinifikanti għat-tiswir ta' approċċ aktar territorjali fil-politiki futuri.

Gawdi l-qari tiegħek!

Ilona Anna Raugze
Direttur, REKT ESPON

Abbrevjazzjonijiet

AMF	Fond għall-Migrazzjoni u l-Ażil
AMIF	Fond għall-Ażil, il-Migrazzjoni u l-Integrazzjoni
CBM	Mudell ta’ Negozju Ċirkolari
CEF	Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa
CF	Fond ta’ Koeżjoni
CLLD	Żvilupp Lokali Mmexxi mill-Komunità
COSME	Kompetittività tal-Intrapriżi u l-Intrapriżi ż-Żgħar u ta’ Daqs Medju
CP	Politika ta’ Koeżjoni
RDK	Regolament dwar Dispożizzjoni Komuni
CPS	Servizzi Pubbliċi Transkonfinali
DMC	Konsum ta’ Materjal Domestiku
ŻEE	L-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent
FEŻR	Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali
ES	Servizzi tal-Ekosistema
UE	L-Unjoni Ewropea
FEŻR	Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali
FSE	Fond Soċjali Ewropew
FSIE	Fondi Strutturali u ta’ Investiment Ewropej
ESPON	Network Ewropew għall-Osservatorju Territorjali
UE	L-Unjoni Ewropea
EUSALP	Strateġija tal-UE għar-Reġjun tal-Alpi
FDI	Investiment Barrani Dirett
FUA	Żona Urbana Funzjonali
PDG	Prodott Domestiku Gross
GHG	Gass serra
GI	Infrastruttura Ħadra
ICT	Teknoloġiji tal-informazzjoni u tal-komunikazzjoni
IT	Teknoloġija tal-Informazzjoni
ITI	Investiment Territorjali Integrat
KE	Ekonomija tal-Għarfien
MaaS	Mobilità bħala servizz
MC	Kumitat ta’ Monitoraġġ
MNCs	Korporazzjonijiet Multinazzjonali
MoS	Awtostradi tal-Baħar
SM	Stat Membru
PO	Għanijiet tal-Politika
R&Ż	Riċerka u Żvilupp
RŻI	Riċerka, Żvilupp u Innovazzjoni
RIS3	Strateġiji Reġjonali ta’ Innovazzjoni għall-iSpeċjalizzazzjoni Intelliġenti
SDG	Għan ta’ Żvilupp Sostenibbli
VAS	Valutazzjoni Ambjentali Strateġika
SME	Intrapriża żgħira u ta’ daqs medju
SOET	Stat tat-Territorju Ewropew
STEM	Xjenza, teknoloġija, inġinerija u matematika
TA	Aġenda Territorjali
TEN-T	Network Trans-Ewropew tat-Trasport
TGS	Territorji bi Speċifiċitajiet Ġeografiċi
ToC	Werrej
NU	Nazzjonijiet Uniti

Introduzzjoni

Ir-rapport dwar l-Istat tat-Territorju Ewropew (SOET) ġie żviluppat fil-kuntest tad-dibattitu ta' politika tal-Unjoni Ewropea (UE) ta' wara l-2020 u tat-tiġdid ta' dokumenti strateġiċi ewlenin ta' żvilupp territorjali u urban, jiġifieri l-Aġenda Territorjali tal-UE (TA) 2020. u l-Aġenda Urbana għall-UE. Biex jinforma u jappoġġja t-tħejjija tal-perjodu ta' programmazzjoni ta' wara l-2020, ir-rapport SOET jinkludi osservazzjonijiet tax-xejriet, l-isfidi u l-potenzjali ewlenin tal-iżvilupp territorjali fl-Ewropa u joffri pariri politiċi biex jappoġġja t-tfassil ta' strateġiji ta' żvilupp territorjali integrati u għodod ta' implimentazzjoni relatati fil-livell nazzjonali, reġjonali u lokali. Ir-rakkomandazzjonijiet ta' politika ppreżentati fir-rapport iqisu l-qafas finanzjarju pluriennali tal-Kummissjoni Ewropea u l-proposti leġiżlattivi relatati għall-perjodu ta' wara l-2020.

Ir-rapport jibni fuq ir-riċerka disponibbli tan-Network Ewropew għall-Osservatorju Territorjali (ESPON) żviluppata minn timijiet transnazzjonali minn madwar l-Ewropa kollha, inklużi l-Istati Membri tal-UE u l-Istati Sħab, jiġifieri l-Iżlanda, il-Liechtenstein, in-Norveġja u l-Iżvizzera[1]. Sorsi sal-2018 ġew ikkatalogati fil-pubblikazzjoni "Kontribuzzjonijiet tal-ESPON għall-ipprogrammar tal-Fondi Strutturali u ta' Investiment Ewropej ta' wara l-2020" (ESPON 2018a) u din il-pubblikazzjoni serviet bħala punt tat-tluq għar-rapport SOET. B'rabta mal-prijoritajiet Ewropej ta' wara l-2020, ir-rapport SOET huwa strutturat madwar il-ħames għanijiet tal-politika stabbiliti fil-proposta tal-2018 għal Regolament dwar Dispożizzjoni Komuni (RDK) u l-għanijiet speċifiċi stabbiliti fil-proposta għal regolament dwar il-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali (FEŻR), il-Fond ta' Koeżjoni (CF) u l-Fond Soċjali Ewropew Plus (FSE+).

L-Ewropa bħalissa qed tiffaċċja firxa ta' sfidi ta' żvilupp differenti relatati ma' bidla soċjali (migrazzjoni u tixjiħ), trasformazzjoni ekonomika (ekosistemi ta' innovazzjoni u trasformazzjoni industrijali), bidla teknoloġika (is-soċjetà diġitali, it-tranżizzjoni ta' wara l-karbonju u l-ekonomija ċirkolari) u l-bidla ambjentali (il-mitigazzjoni u l-adattament għat-tibdil fil-klima u riżorsi aktar skarsi). Minkejja xi xejriet pożittivi f'firxa ta' indikaturi soċjali, ekonomiċi u ambjentali (inkluż it-tkabbir fil-prodott domestiku gross (PDG), l-investiment u l-impjiegi), l-Ewropa qed issir dejjem aktar frammentata f'termini ta' żvilupp soċjoekonomiku, kultura u politika. Barra minn hekk, l-iskuntentizza ġeografikament ikkonċentrata, possibbilment marbuta ma' konċentrazzjoni ta' sfidi soċjoekonomiċi, tista' tinfirex f'instabilità politika. F'dan il-kuntest, iż-żieda fid-disparitajiet hija aktar evidenti bejn ir-reġjuni, il-muniċipalitajiet u l-viċinat milli bejn il-pajjiżi, u teħtieġ approċċi funzjonali u appoġġ partikolarment aktar immirat għaċ-ċittadini tal-UE f'postijiet "li tħallew lura".

Għalhekk, hemm rikonoxximent dejjem akbar li politiki ta' daqs wieħed għal kulħadd ma jistgħux jindirizzaw b'mod effettiv id-diversi sfidi li jiffaċċjaw territorji differenti fl-Ewropa. Barra minn hekk, id-diversità tat-territorju Ewropew f'termini ta' ġeografija u disinn amministrattiv u ta' governanza tapprova l-importanza ta' approċċi mfassla apposta u bbażati fuq il-post, aktar milli politiki territorjalment għomja. Konsegwentement, il-politiki Ewropej, nazzjonali u reġjonali/lokali jeħtieġ li jiġu aġġustati. Approċċi bbażati fuq il-post (eż. strateġiji integrati, investiment territorjali integrat (ITI) u żvilupp lokali mmexxi mill-komunità (CLLD)) u kooperazzjoni territorjali (eż. Interreg) diġà ġew promossi u ttestjati matul il-perjodu ta' programmazzjoni attwali, li joffru esperjenza rikka biex tinbena fuq fil-futur.

Id-dibattitu dwar il-Politika ta' Koeżjoni tal-UE wara l-2020 għadu għaddej, bl-Istati Membri u r-reġjuni jħejju d-dokumenti programmatiċi tagħhom. Biex jappoġġa l-proċessi ta' programmazzjoni u ppjanar u biex jenfasizza d-dimensjoni territorjali tal-Politika ta' Koeżjoni, ir-rapport SOET jidentifika l-isfidi u l-opportunitajiet ta' żvilupp u jeżamina l-ħtiġijiet u l-potenzjali ta' kooperazzjoni territorjali. Huwa jadotta approċċ orjentat lejn l-azzjoni, li jipprovdi rakkomandazzjonijiet, għodod u studji ta' każijiet għal approċċi bbażati fuq il-post. Ir-rapport għandu ħames kapitoli tematiċi, mibnija madwar il-ħames għanijiet ewlenin għall-iżvilupp territorjali futur: (1) it-trawwim ta' Ewropa aktar intelliġenti, (2) Ewropa aktar ħadra u b'karbonju baxx, (3) Ewropa aktar konnessa, (4) Ewropa aktar soċjali, u (5) Ewropa eqreb taċ-ċittadini. Il-kapitoli tematiċi tar-rapport isegwu struttura simili, inkluż il-kuntest strateġiku Ewropew fil-qasam, u s-subkapitoli tiegħu għandhom fil-mira l-għanijiet speċifiċi tal-Politika ta' Koeżjoni ta' wara l-2020. Kull kapitolu jippreżenta s-sitwazzjoni attwali fl-Ewropa u r-rakkomandazzjonijiet tal-politika, l-għodod u l-istudji tal-każijiet korrispondenti li jindirizzaw lil dawk li jfasslu l-politika fil-livelli territorjali kollha. Ir-rapport jikkonkludi b'kapitolu finali li jippreżenta kunsiderazzjonijiet u rakkomandazzjonijiet ġenerali, li jiffoka fuq

1 Jekk ikollhom biżżejjed *data* disponibbli, il-pajjiżi kandidati tal-UE huma inklużi wkoll f'diversi rapporti.

kwistjonijiet trasversali (eż. il-kwalità tal-governanza, il-finanzjament, l-investimenti u l-kapaċità amministrattiva) li jistgħu jappoġġjaw approċċi bbażati fuq il-post.

Ir-rapport SOET jipprovdi sinteżi kompatta ħafna tal-evidenza u r-riċerka eżistenti ta' ESPON. Għalhekk, kull subkapitolu jirreferi għall-evidenza oriġinali, billi jsemmi l-pubblikazzjonijiet ESPON sottostanti, li huma disponibbli b'mod liberu fuq is-sit web ta' ESPON fuq www.espon.eu.

1

Ewropa Aktar Intelliġenti

1.
Ewropa Aktar Intelliġenti

It-titjib ta' trasformazzjoni ekonomika innovattiva u intelliġenti kienet sfida serja fuq l-aġenda territorjali tal-UE, speċjalment fil-perjodu ta' wara l-kriżi ekonomika u finanzjarja. L-Istrateġija Ewropa 2020 kienet imfassla biex tistabbilixxi viżjoni tal-futur tal-UE, ibbażata fuq tkabbir intelliġenti, sostenibbli u inklużiv, bil-għan li tibni r-reżiljenza kontra l-inċertezzi relatati mal-pressjonijiet kompetittivi globali u l-isfidi ta' popolazzjoni li qed tixjieħ. L-għarfien u l-innovazzjoni tqiesu bħala l-muturi tat-tkabbir futur, li fl-aħħar mill-aħħar jilħqu l-għan li jinħolqu impjiegi ta' kwalità u jiġu indirizzati kwistjonijiet tas-soċjetà. Min-naħa l-waħda, "tkabbir intelliġenti" jenfasizza l-ħtieġa li tiġi promossa u appoġġjata edukazzjoni aħjar, prestazzjoni aktar b'saħħitha tar-riċerka, innovazzjoni msaħħa u l-kapaċità għat-trasferiment tal-għarfien. L-aħħar *data* disponibbli turi li n-nefqa għar-riċerka u l-iżvilupp (R&Ż) għall-UE-28 laħqet 2.07 % tal-PDG fl-2017. Dan juri tkabbir kontinwu mill-2013 iżda għadu lura meta mqabbel mal-mira tal-2020 ta' 3 %. Min-naħa l-oħra, "tkabbir inklużiv" għandu jinkiseb billi jinħolqu livelli għolja ta' impjiegi, investiment fil-ħiliet, ġlieda kontra l-faqar, modernizzazzjoni tas-swieq tax-xogħol, taħriġ u titjib tal-protezzjoni soċjali. Fl-2017, l-impjiegi fil-grupp ta' età ta' 20-64 sena laħqu 72.2 % fl-UE (meta mqabbla mal-mira ta' 75 %). Barra minn hekk, 39.9 % tal-popolazzjoni tal-UE ta' bejn 30 u 34 sena kisbu edukazzjoni terzjarja, li hija qrib ħafna tal-mira ta' 40 % għall-2020.

Il-kollaborazzjoni intergovernattiva tal-UE fil-qafas tal-UE TA 2020 issaħħaħ id-dimensjoni territorjali tal-miżuri soċjali u ekonomiċi mmirati biex jilħqu l-għanijiet tal-Istrateġija Ewropa 2020 billi jirrikonoxxu livelli ta' żvilupp mhux ugwali bejn ir-reġjuni. Għalhekk, l-isfida ewlenija hija r-rikonċiljazzjoni tad-distakk bejn il-kompetittività u l-koeżjoni, filwaqt li jiġi żgurat l-aċċess għall-opportunitajiet ta' impjieg u l-kapaċitajiet meħtieġa fit-territorju kollu.

Id-diversità territorjali fi ħdan l-UE toħloq sfidi sinifikanti ta' żvilupp f'termini ta' integrazzjoni ekonomika, soċjali u kulturali tar-reġjuni u l-interdipendenza tagħhom. Filwaqt li r-reġjuni huma differenti, huma wkoll interkonnessi; bidliet pożittivi jew negattivi f'parti waħda tal-Ewropa jista' jkollhom effetti f'partijiet oħra tal-Ewropa. Fl-istess ħin, minkejja l-partikolaritajiet reġjonali, l-isfidi globali u x-xejriet li jaffettwaw l-iżvilupp reġjonali huma simili. Għalhekk, l-iffaċilitar tal-kooperazzjoni u t-tnaqqis tal-ostakli li jxekklu l-kooperazzjoni fil-livell reġjonali jista' jwassal għal effiċjenza aħjar fl-użu tar-riżorsi umani, ekonomiċi u kulturali – iwitti t-triq lejn il-koeżjoni u r-reżiljenza komuni.

Il-politiki attwali u futuri jindikaw li l-UE hija impenjata biex tibbaża t-tkabbir ekonomiku tagħha fuq kapaċitajiet ta' riċerka u innovazzjoni msaħħa, bħala parti mill-ambizzjonijiet tagħha, appoġġjati minn ħiliet adattabbli għal postijiet tax-xogħol kreattivi u diġitali, u intraprenditorija. Il-baġit tal-UE għall-perjodu ta' finanzjament ta' wara l-2020 għandu l-għan li jkompli politika b'sinerġiji b'saħħithom bejn il-Politika ta' Koeżjoni, ir-riċerka u l-innovazzjoni, u l-politika reġjonali. Orizzont Ewropa se jiġi introdott fil-bidu tal-perjodu ta' programmazzjoni 2021-27 u se jiffoka fuq koordinazzjoni strateġika mtejba tal-prijoritajiet, bl-għan għal finanzjament kombinat. Barra minn hekk, it-tranżizzjoni lejn Ewropa aktar intelliġenti wara l-2020 hija maħsuba li titmexxa lokalment, fejn tinvolvi u tagħti s-setgħa lill-amministrazzjonijiet fil-livelli kollha.

It-trasformazzjoni teknoloġika attivata mir-rikombinazzjoni ta' teknoloġiji ġodda, li tirriżulta f'teknoloġiji 4.0 (eż. Internet tal-Oġġetti, big data u analitika, robots awtonomi, cloud computing), mhux biss tmexxi bidliet fil-pajsaġġ tar-riċerka u l-innovazzjoni, iżda għandha wkoll impatt kbir fuq varjetà ta' setturi u industriji tradizzjonali. It-teknoloġiji 4.0 jistgħu jirriżultaw f'titjib sinifikanti fil-produttività, iżda l-impatti territorjali potenzjali tagħhom huma diffiċli biex jitkejlu bħalissa. Madankollu, huma mistennija li jmexxu bidliet strutturali kemm f'termini ekonomiċi (produzzjoni, kummerċ, kunsinna, eċċ.) kif ukoll f'termini soċjali (impjiegi u kompetenzi), li jiddefinixxu mudell ekonomiku ġdid: "ekonomija 4.0".

F'dan il-kuntest, il-politiki u l-miżuri li jindirizzaw ir-riċerka u l-innovazzjoni, l-użu ta' teknoloġiji avvanzati, il-kapital soċjali u l-intraprenditorija huma kruċjali biex jiġi żgurat l-iżvilupp ta' Ewropa aktar intelliġenti. Dan jinvolvi t-trawwim tal-ħolqien ta' ekonomiji lokali aktar b'saħħithom ibbażati fuq assi lokali (adattati għall-kuntest globali) u żieda fil-mobilità tal-forza tax-xogħol, li tiġi żgurata kooperazzjoni effettiva f'żoni funzjonali transkonfinali u transnazzjonali u żvilupp integrat fil-livelli urbani u rurali.

1.1.
It-titjib tal-kapaċitajiet tar-riċerka u l-innovazzjoni u l-użu ta' teknoloġiji avvanzati, inkluż l-iżvilupp ta' ħiliet għal speċjalizzazzjoni intelliġenti, tranżizzjoni industrijali u intraprenditorija

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: KIT, EMPLOY, T4

Ir-reġjuni tal-ekonomija tal-għarfien huma definiti minn tliet dimensjonijiet ewlenin: (1) il-preżenza ta' setturi bbażati fuq ix-xjenza jew it-teknoloġija, (2) il-preżenza ta' korpi xjentifiċi u ta' R&Ż ta' livell għoli u (3) mekkaniżmi għal networking u tixrid tal-innovazzjoni permezz ta' ditti. Minkejja li huma wħud mill-muturi primarji tat-tkabbir ekonomiku fil-livell Ewropew, il-konċentrazzjoni tal-ekonomiji tal-għarfien tikkontribwixxi wkoll għat-twessigħ tad-distakk tal-iżvilupp bejn ir-reġjuni.

Fil-livell Ewropew, ir-riċerka u l-innovazzjoni huma appoġġjati minn Orizzont 2020, li huwa l-Programm Qafas tal-UE għar-Riċerka u l-Innovazzjoni għall-2014-20. Permezz ta' Orizzont 2020, l-UE għandha l-għan li ssaħħaħ il-politika tagħha ta' riċerka u innovazzjoni billi tipprovdi finanzjament biex tkompli ttejjeb il-pożizzjoni tagħha fix-xjenza, tavvanza l-innovazzjoni industrijali, tiffaċilita skoperti teknoloġiċi u ssaħħaħ il-kooperazzjoni internazzjonali fil-qasam tar-riċerka u l-innovazzjoni. Minbarra Orizzont 2020, sejħiet speċifiċi b'fokus ġeografiku kkontribwew ukoll biex jintlaħqu l-ambizzjonijiet tal-UE fir-rigward tat-tkabbir ekonomiku sostenibbli, partikolarment jekk inħarsu lejn l-Ewropa Kreattiva, il-Programm għall-Kompetittività tal-Intrapriżi u l-Intrapriżi ż-Żgħar u ta' Daqs Medju (COSME) u l-programmi Erasmus. Dawn il-programmi għandhom jissaħħu aktar biex jindirizzaw aħjar l-ispeċifiċitajiet territorjali ta' raggruppamenti innovattivi transnazzjonali li joperaw fl-istess żona ġeografika (eż. proġetti ta' infrastruttura ħadra u innovattiva taħt l-Istrateġija tal-UE għar-Reġjun tal-Alpi (EUSALP)).

Strateġiji reġjonali ta' innovazzjoni għall-ispeċjalizzazzjoni intelliġenti (RIS3) tfaċċaw bħala għodda ta' politika u kundizzjonalità *ex ante* tal-Politika ta' Koeżjoni, bil-għan li jtejbu l-punti pożittivi tar-riċerka u l-innovazzjoni ta' territorji/reġjuni, sabiex jiġu indirizzati u sfruttati opportunitajiet emerġenti u żviluppi tas-suq, li jappoġġjaw it-trasformazzjoni ekonomika. L-RIS3 jipprovdu appoġġ effettiv għall-innovazzjoni permezz ta' interazzjoni bejn partijiet interessati pubbliċi, privati, akkademiċi u mhux governattivi bil-għan li "jġiegħel lil kull reġjun tal-UE jsib rwol xieraq għalih innifsu fl-ekonomija globali". Fir-rigward tal-mekkaniżmu ta' finanzjament, huma mfittxija diversi sorsi ta' finanzjament biex jinkisbu l-għanijiet ta' strateġiji ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti (Polverari 2016: 43), inklużi l-FEŻR, l-FSE u Orizzont 2020, kif ukoll finanzjament minn gvernijiet reġjonali u/jew lokali, il-Bank Ewropew tal-Investiment, finanzjament privat u strumenti tal-UE ddedikati għall-innovazzjoni f'oqsma speċifiċi. Fl-2011, il-Kummissjoni Ewropea stabbiliet il-Pjattaforma ta' Speċjalizzazzjoni Intelliġenti, li bħalissa tinkludi 169 reġjun tal-UE u 18-il Stat Membru, fejn tipprovdi appoġġ bħala "parir professjonali għat-tfassil u l-implimentazzjoni tal-istrateġiji ta' riċerka u innovazzjoni [tar-reġjun] tagħhom għal speċjalizzazzjoni intelliġenti". Bħala riżultat, aktar minn 120 strateġija ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti ġew appoġġjati mill-pjattaforma (Polverari 2016: 12-23).

Minkejja l-progress miksub, Berkowitz (2018) jenfasizza serje ta' sfidi ta' politika li għad iridu jiġu indirizzati fil-perjodu ta' wara l-2020. Dawn l-isfidi jinkludu (1) l-ibbilanċjar tal-kompromess bejn il-kompetittività u l-koeżjoni billi jiġu pprovduti opportunitajiet għal reġjuni li għadhom lura u t-trawwim tal-parteċipazzjoni tagħhom, (2) il-bini tar-reżiljenza permezz ta' kooperazzjoni mtejba u qsim ta' benefiċċji ekonomiċi bejn ir-reġjuni, kif ukoll il-promozzjoni tal-kompetittività fit-tul kif ukoll parti minn viżjoni ta' modernizzazzjoni industrijali u (3) il-ġestjoni tar-riċerka u l-innovazzjoni flimkien ma' għanijiet ta' żvilupp ekonomiku u t-titjib tal-effettività tar-riċerka u l-innovazzjoni u l-investimenti fl-innovazzjoni.

1.1.1.
It-titjib tal-kapaċità tar-riċerka u l-innovazzjoni

Minn perspettiva territorjali, it-titjib tal-kapaċitajiet ta' riċerka u innovazzjoni huwa meħtieġ l-aktar f'reġjuni fejn il-kapitalizzazzjoni fuq l-attivitajiet ta' R&Ż hija baxxa, iżda wkoll f'reġjuni li huma vulnerabbli għall-emigrazzjoni ta' popolazzjonijiet bi kwalifiki għolja li kieku jikkontribwixxu għal attivitajiet relatati mal-innovazzjoni. Meta jkunu inċentivati kif suppost, dawn ir-reġjuni għandhom il-potenzjal li jinvolvu ħaddiema tas-sengħa f'attivitajiet kreattivi u intraprenditorija, li jistgħu jżidu l-attrazzjoni ta' dawn ir-reġjuni għal dawk

li għandhom għarfien estern (eż. kumpaniji barranin u impjegati tas-sengħa), li jappoġġjaw l-iżvilupp ta' innovazzjoni inkrementali.

Ir-reġjuni Ewropej isegwu mudelli territorjali differenti ta' innovazzjoni, definiti skont (1) il-preżenza jew in-nuqqas ta' diversi kundizzjonijiet ta' kuntest li jippermettu l-ħolqien u/jew l-adozzjoni ta' għarfien u innovazzjoni u (2) għarfien eżistenti u s-sofistikazzjoni u l-kumplessità tal-attivitajiet ta' innovazzjoni (Capello u Lenzi 2018a). Fi kliem ieħor, ir-reġjuni jvarjaw f'termini ta' intensità u taħlita ta' attivitajiet ta' għarfien u innovazzjoni, u b'hekk ikollhom kapaċitajiet differenti għall-innovazzjoni u proċessi ta' innovazzjoni ta' diversi livelli ta' kumplessità. Il-varjetà ta' xejriet ta' innovazzjoni turi li fatturi li jippermettu l-implimentazzjoni ta' għarfien ġdid huma differenti minn dawk li jrawmu l-innovazzjoni, billi jiddistingwu bejn ekonomiji mmexxija mill-innovazzjoni (reġjuni li jistgħu japplikaw l-għarfien u jipproduċu innovazzjoni) u ekonomiji tal-għarfien (reġjuni li jistgħu japplikaw u jipproduċu l-għarfien).

Għalhekk, minn perspettiva strutturali (jiġifieri l-modi kif ir-reġjuni qed jitgħallmu), **jistgħu jiġu osservati ħames tipoloġiji ewlenin fil-livell tal-UE,** li juru l-mudelli territorjali ta' innovazzjoni: (1) *qasam ibbażat fuq ix-xjenza,* b'livell għoli ta' attività xjentifika, kapital uman b'edukazzjoni għolja, aċċessibilità u riċettività (eż. reġjuni fl-Awstrija (Vjenna), il-Belġju (Brussell), id-Danimarka u l-Ġermanja), (2) *qasam tax-xjenza applikata,* ikkaratterizzat minn reġjuni b'saħħithom li jipproduċu għarfien, livell għoli ta' xjenzi applikati u grad għoli ta' għarfien li jkun ġej minn reġjuni b'bażi ta' għarfien simili (eż. reġjuni fl-Ewropa ċentrali u tat-Tramuntana: L-Awstrija, il-Belġju, id-Danimarka, l-Estonja, Franza (Pariġi), l-Irlanda (Dublin), il-Lussemburgu u l-Polonja), (3) *qasam ta' applikazzjoni teknoloġika intelliġenti,* iffukat fuq produzzjoni għolja, kreattività u intraprenditorija, fejn ix-xjenza bażika u applikata tinbidel f'innovazzjoni (eż. agglomerazzjonijiet fit-Tramuntana tal-Italja, in-Netherlands, it-Tramuntana ta' Spanja u Madrid, u l-Isvezja), (4) *żona ta' diversifikazzjoni intelliġenti u kreattiva,* bi grad baxx ta' għarfien applikat iżda b'kapaċitajiet lokali għolja, li jiddependu l-aktar fuq għarfien taċitu inkorporat fil-kapital uman, kif ukoll il-kapaċità tiegħu li jassorbi l-għarfien u jadattah għall-innovazzjoni lokali (eż. reġjuni fiż-żona tal-Mediterran u agglomerazzjonijiet fil-Polonja u s-Slovakkja), u (5) *qasam ta' innovazzjoni imitattiv,* b'intensità baxxa ta' għarfien u innovazzjoni, li jiddependu l-aktar fuq l-intraprenditorija u l-kreattività biex iżidu l-akkwist ta' għarfien estern (eż. reġjuni fil-Bulgarija, l-Ungerija, in-Nofsinhar tal-Italja u r-Rumanija).

Minn perspettiva evoluttiva, il-bidla strutturali murija f'KIT (2013a) hija possibbli u tista' tinkiseb. L-evidenza (Capello u Lenzi 2018b) turi li **61 minn 262 reġjun setgħu jevolvu lejn mudell aktar kumpless ta' innovazzjoni**[2]. L-akbar numru ta' reġjuni evolvew minn mudell ta' *applikazzjoni teknoloġika intelliġenti* għal *qasam tax-xjenza applikata,* li turi diversifikazzjoni tal-oqsma tat-teknoloġija speċjalizzati li fihom l-intrapriżi jistgħu jinnovaw. L-inqas progress inkiseb mir-reġjuni li segwew mudell ta' *innovazzjoni imitattiva*, li jikkorrispondi għaż-żoni inqas żviluppati fl-Ewropa. Dan jissuġġerixxi li hija meħtieġa valutazzjoni aktar bir-reqqa tal-ħtiġijiet lokali u reġjonali fir-rigward tal-iskattaturi tal-innovazzjoni u l-ħolqien ta' soluzzjonijiet imfassla biex jippermettu l-innovazzjoni u l-iżvilupp ekonomiku, filwaqt li jiġi evitat li d-distakk fl-iżvilupp jitwessa'.

Billi titqies ħarsa ġenerali dwar il-prestazzjoni tas-sistemi ta' innovazzjoni reġjonali, għall-kuntrarju tal-approċċ aktar strutturali deskritt hawn fuq, it-**Tabella ta' Valutazzjoni tal-Innovazzjoni Reġjonali tipproponi erba' gruppi ta' prestazzjoni reġjonali,** imkejla skont indikaturi li jikkonċernaw kundizzjonijiet ta' qafas, investimenti, attivitajiet ta' innovazzjoni, u effetti fuq l-impjiegi u l-bejgħ. Għalhekk, l-evidenza tindika l-eżistenza ta' (1) mexxejja tal-innovazzjoni (38 reġjun, fosthom reġjuni fil-Finlandja, fin-Nofsinhar tal-Ġermanja, fin-Nofsinhar tal-Iżvezja u l-Iżvizzera), (2) innovaturi b'saħħithom (73 reġjun l-aktar fil-Punent u fit-Tramuntana tal-Ewropa: Franza, il-Ġermanja, in-Norveġja u r-Renju Unit), (3) innovaturi moderati (97 reġjun fil-Baltiċi, l-Ewropa ċentrali, l-Italja u Spanja) u (4) innovaturi modesti (30 reġjun l-aktar fl-Ewropa tal-Lvant) (Kummissjoni Ewropea 2019a). Biex tkun permessa interpretazzjoni aktar dettaljata fil-livell reġjonali, l-erba' gruppi tqassmu fi tliet sottogruppi ta' prestazzjoni: ir-reġjuni tat-terz ta' fuq (+), ir-reġjuni tat-terz tan-nofs u r-reġjuni tat-terz ta' isfel (-) f'kull grupp, kif muri fil-Mappa 1.

2 Fl-2006-2008 meta mqabbla mal-2004-2006.

Mappa 1
Prestazzjoni tal-innovazzjoni reġjonali

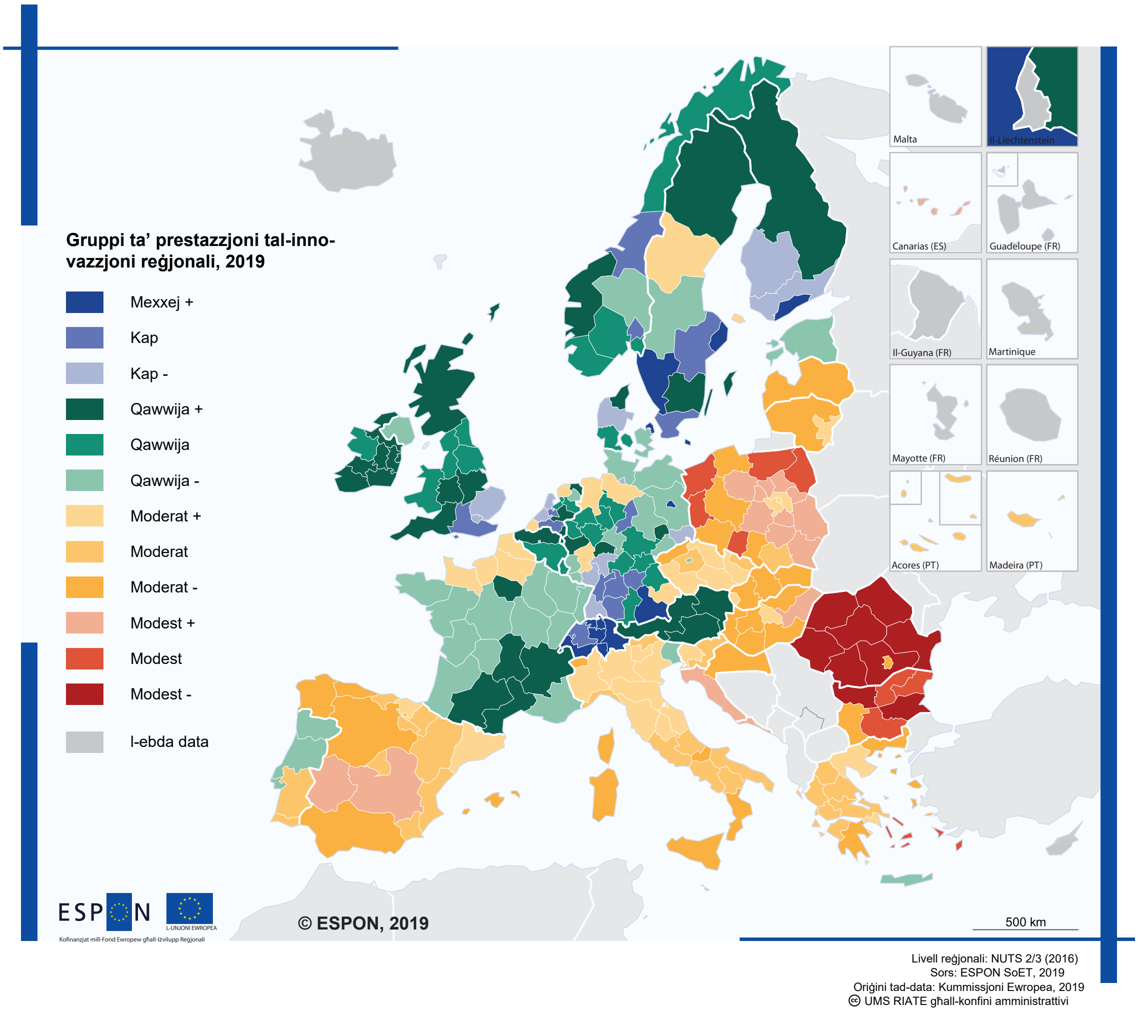

Sors: Kummissjoni Ewropea 2019a.

L-istudju ESPON KIT (2013a) jipproponi approċċ strutturali għat-tkabbir ekonomiku reġjonali, billi jsostni r-rabta bejn l-għarfien, l-innovazzjoni u t-tkabbir ekonomiku f'kuntest territorjali, aktar milli settorjali, megħjun minn metodoloġija bir-reqqa użata wkoll f'dokumenti akkademiċi. Minħabba r-riflessjoni tal-mekkaniżmi strutturali li jiskattaw l-innovazzjoni u t-tkabbir, minkejja sett ta' *data* skadut, ir-riżultati x'aktarx li ma nbidlux b'mod sinifikanti matul is-snin. Fl-istess ħin, l-approċċ tat-Tabella ta' Valutazzjoni tal-Innovazzjoni Reġjonali jenfasizza l-prestazzjoni tar-reġjuni fir-rigward tal-innovazzjoni, li hija ħafna aktar dinamika. **Iż-żewġ approċċi huma komplementari aktar milli sostitwibbli.**

A **L-Istrateġija ta' Riċerka u Innovazzjoni għal Speċjalizzazzjoni Intelliġenti** (RIS3) bħalissa hija għodda effettiva biex jiġu involuti partijiet interessati pubbliċi, privati, akkademiċi u mhux governattivi bl-użu ta' approċċ ta' networking u kooperazzjoni biex jiġi żviluppat il-potenzjal innovattiv tat-territorji. Għalhekk, huwa prerekwiżit li tirċievi finanzjament mill-FEŻR.

L-Istati Membri kollha ddefinew pjanijiet ta' azzjoni għall-implimentazzjoni ta' strateġiji nazzjonali u reġjonali ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti, ibbażati fuq il-konsolidazzjoni tal-punti pożittivi settorjali eżistenti permezz ta' investiment f'"teknoloġiji abilitanti" ewlenin u l-appoġġ ta' industriji jew attivitajiet innovattivi ġodda b'kollaborazzjoni ma' kumpaniji, universitajiet u organizzazzjonijiet tar-riċerka. L-approċċ RIS3 għall-politika ta' innovazzjoni reġjonali huwa wkoll komplementari għaż-żewġ approċċi deskritti hawn fuq, u jenfasizza l-idea li l-ħolqien tal-għarfien huwa r-riżultat tal-preżenza reġjonali ta' atturi speċifiċi involuti kemm fil-ħolqien tal-għarfien (universitajiet u ċentri ta' riċerka) kif ukoll fl-isfruttament tal-għarfien (ditti lokali). li huma involuti f'attivitajiet innovattivi).

Ħafna mill-Istati Membri nedew **strateġiji** ambizzjużi **biex itejbu s-sistemi tar-riċerka, l-iżvilupp u l-innovazzjoni (RŻI) u t-teknoloġija tal-informazzjoni u l-komunikazzjoni (ICT) tagħhom,** iżidu l-infiq pubbliku u jipprovdu inċentivi għall-investiment privat. Barra minn hekk, xi Stati Membri qed jippromwovu effiċjenza akbar fl-użu tal-fondi tal-UE għar-riċerka u l-innovazzjoni, bil-għan li jattiraw finanzjament f'dawk is-setturi li għandhom impatt ogħla fuq l-ekonomija reġjonali.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-politiki nazzjonali u reġjonali għandhom jimmiraw li (1) jimmassimizzaw ir-ritorn tan-nefqa għall-PDG f'kull tip ta' reġjun, jiddependi fuq il-kundizzjonijiet lokali li jippermettu t-trasformazzjoni tal-għarfien f'innovazzjoni u l-akkwist ta' għarfien estern għall-innovazzjoni lokali, u **(2) jippermettu mogħdija ta' żvilupp b'valur miżjud** f'kull tip ta' reġjun **biex jisfruttaw aħjar ir-riżorsi lokali materjali u mhux materjali** permezz tal-iżvilupp tal-kapital uman u l-istabbiliment ta' organizzazzjonijiet u infrastrutturi xjentifiċi u tekniċi li qabel ma kinux disponibbli (mogħdija tal-ħolqien), **biex jespandu l-funzjonijiet ekonomiċi lokali** biex tinkludi attivitajiet komplementari u interrelatati (mogħdija tad-diversifikazzjoni) u biex tiżdied il-kumplessità tal-ispeċjalizzazzjoni funzjonali lokali (mogħdija ta' titjib) (Capello u Lenzi 2018a, 2018b). Pereżempju, ir-reġjuni tal-innovazzjoni imitattivi għandhom jiġu inċentivati biex jiksbu ritorn massimu għall-imitazzjoni billi jappoġġjaw lid-ditti lokali biex jidħlu fi proġetti kreattivi ma' korporazzjonijiet multinazzjonali sabiex isiru aktar kreattivi biex isolvu l-ħtiġijiet lokali.

Kull mudell ta' innovazzjoni territorjali jista' jiġi rinfurzat abbażi ta' prekundizzjonijiet reġjonali sabiex jirċievi u jiskambja għarfien diġà fis-seħħ, li jwassal għal qligħ massimu fuq l-investiment, bl-użu ta' għodod bħal:

(1) Finanzjament iddedikat, fil-każ ta' reġjuni *bbażati fuq ix-xjenza u ta' xjenza applikata*, li diġà kisbu massa kritika suffiċjenti ta' dotazzjoni għar-R&Ż u li għandhom l-assi t-tajbin biex jibbenefikaw l-aktar minn finanzjament addizzjonali tar-R&Ż. B'mod aktar speċifiku, il-finanzjament għandu jappoġġja orjentazzjoni tematika/reġjonali ta' R&Ż f'teknoloġiji għal skopijiet ġenerali, imsaħħa minn proġetti territorjali f'reġjuni *bbażati fuq ix-xjenza*, filwaqt li, fl-oqsma tax-*xjenza applikata*, il-finanzjament għandu jżomm fil-mira tiegħu d-diversifikazzjoni li tibda minn oqsma speċifiċi diġà żviluppati fiż-żona. F'dan il-każ, hija meħtieġa koordinazzjoni fil-livell nazzjonali, ikkumplimentata minn finanzjament Ewropew, bil-għan li jiġu żviluppati oqsma ta' riċerka uniċi.

(2) Ir-reġjuni ta' *applikazzjoni teknoloġika intelliġenti* u *diversifikazzjoni intelliġenti u kreattiva* jibbenefikaw l-aktar meta jkunu appoġġjati b'inċentivi għal applikazzjoni kreattiva, proġetti teknoloġiċi u intraprenditorija. F'termini prattiċi, l-atturi lokali għandhom jiġu mħeġġa jikkoperaw ma' msieħba minn barra r-reġjun fis-setturi speċjalizzati taż-żona. Dawn jistgħu jippromwovu użi ġodda tal-għarfien xjentifiku u jappoġġjaw l-iżvilupp tad-diversifikazzjoni tal-prodotti u tas-suq u l-attività intraprenditorjali. L-azzjonijiet għandhom jiġu kkoordinati fil-livell reġjonali biex jiġu identifikati oqsma ta' speċjalizzazzjoni u għarfien espert lokali. L-għan tat-tfassil tal-politika għandu jkun li jinstabu u jiġu promossi modi innovattivi biex jiġi applikat l-għarfien estern, jittraduċih fi prattiki lokali u jagħti riżultati f'kapaċitajiet ta' produzzjoni mtejba, produttività mtejba u kapaċitajiet aħjar għall-impjegati.

(3) Fil-każ ta' reġjuni ta' *innovazzjoni imitattiva*, l-ambizzjonijiet tal-politika reġjonali għandhom jippermettu riċettività lokali għall-innovazzjoni sabiex jiġu mmassimizzati r-riżultati bbażati fuq l-imitazzjoni, jiġifieri, l-użu tal-għarfien estern f'diversi modi kreattivi biex jiġi prodott valur miżjud lokali. Minħabba dan, il-gvernijiet nazzjonali u reġjonali għandhom jipprovdu inċentivi għat-tixrid rapidu ta' innovazzjoni pre-eżistenti (eż. inventuri, negozji ġodda tat-teknoloġija, manifatturi lokali), inaqqsu l-ostakli soċjali jew istituzzjonali għall-innovazzjoni u jsaħħu l-kwalità tal-istituzzjonijiet, l-edukazzjoni u l-ħiliet.

Kull mudell ta' innovazzjoni territorjali jista' jiġi rinfurzat abbażi tal-akkwist ta' għarfien minn barra r-reġjun. Għalhekk, għodod ta' politika biex jattiraw għarfien estern għandhom ikunu bbażati fuq il-prekundizzjonijiet għall-iskambju interreġjonali ta' għarfien u innovazzjoni (riċettività territorjali, kreattività u attrazzjoni):

(1) Ir-reġjuni *bbażati fuq ix-xjenza* u *ta' xjenza applikata* għandhom jibbenefikaw minn inċentivi għall-kooperazzjoni fir-riċerka bejn ir-reġjuni u mill-appoġġ għall-mobilità tax-xogħol interreġjonali f'setturi relatati.

(2) Ir-reġjuni ta' *applikazzjoni teknoloġika intelliġenti* u *diversifikazzjoni intelliġenti u kreattiva* għandhom joħolqu għodod li jinkoraġġixxu attivitajiet ta' riċerka kooperattiva f'setturi differenti u jsaħħu l-aċċess għall-aħjar prattiki f'ambjenti internazzjonali.

(3) L-attrazzjoni ta' investiment barrani dirett biex jipprovdi aċċess għal għarfien ġdid fir-reġjuni ta' *innovazzjoni imitattiva* teħtieġ inċentivi reġjonali.

STUDJU TA' KAŻ:

Żvilupp tal-industrija tal-karozzi – Bratislava (Slovakkja)

L-industrija tal-karozzi fir-reġjun ta' Bratislava żviluppat minn reġjun ta' *innovazzjoni imitattiva* f'reġjun ta' *diversifikazzjoni intelliġenti u kreattiva*. Fil-bidu, l-innovazzjoni kienet prodotta f'kumpaniji prinċipali (produtturi tal-karozzi kbar) u ttrasferita lil sussidjarji lokali fir-reġjun, li fihom kien hemm ċertu grad ta' kreattività fl-implimentazzjoni ta' proċessi/prodotti innovattivi. L-ekosistema tal-produzzjoni lokali inizjali kienet magħmula minn kumpaniji sussidjarji ta' korporazzjonijiet multinazzjonali li jipproduċu kemm komponenti primarji kif ukoll finali, sub-fornituri domestiċi, organizzazzjonijiet ta' R&Ż li jiffokaw fuq proċessi ta' inġinerija (eż. stabbiliti bħala spin-off mal-università lokali) u istituzzjonijiet ta' appoġġ. Dan kien jinkludi raggruppament tal-karozzi, l-università teknika, aġenzija tal-istat li mmaniġġjat fondi strutturali u kumpanija privata tas-servizzi intensivi bbażati fuq l-għarfien kummerċjali, li tipprovdi konsulenza u edukazzjoni fil-qasam tal-innovazzjoni.

L-akkwist ta' għarfien direttament mill-proċess ta' produzzjoni kien komuni għad-ditti kollha, billi kien is-sors ewlieni ta' għarfien għall-innovazzjoni tal-proċess. Permezz ta' skambji tal-persunal, taħriġ u l-iżvilupp ta' network b'saħħtu ta' fornituri lokali, fornituri lokali u fornituri ta' servizzi saru s-sors ewlieni ta' għarfien. Bħala riżultat, il-korporazzjonijiet multinazzjonali kienu qed jiġu sostitwiti b'mod gradwali b'għarfien prodott permezz ta' rabtiet speċifiċi u interazzjonijiet żviluppati lokalment.

Sors: ESPON 2012b.

Għalhekk, **il-ksib ta' tkabbir ibbażat fuq ir-riċerka u l-innovazzjoni jiddependi fuq il-kapaċità tar-reġjuni li jikkapitalizzaw fuq l-assi speċifiċi tagħhom.** Għalhekk, evidenza mill-analiżi ta' mudelli reġjonali ta' innovazzjoni titlob **orjentazzjoni mill-ġdid fuq approċċ ta' politika ta' innovazzjoni ffukat tematikament/reġjonali.** Pereżempju, l-evidenza turi li ż-żieda fl-infiq fuq ir-R&Ż tħalli impatti pożittivi biss f'reġjuni b'massa kritika ta' nfiq fuq ir-R&Ż diġà fis-seħħ u biss meta din tkun diretta lejn oqsma ġodda ta' riċerka. F'dan il-kuntest, il-politiki li għandhom fil-mira r-reġjuni inqas żviluppati għandhom jimmiraw mhux għal riżorsi addizzjonali, iżda għall-provvista ta' assistenza organizzattiva u strutturali li tippermetti lil dawn ir-reġjuni jagħtu riżultati aħjar f'termini ta' outputs ta' għarfien (eż. numru akbar ta' privattivi).

F'dan ir-rigward, **l-istrateġiji ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti jirrappreżentaw għodda ewlenija li tista' tagħti spinta lit-tkabbir ekonomiku.** Jistgħu jappoġġjaw il-konċentrazzjoni tematika u jsaħħu l-programmazzjoni strateġika u l-orjentazzjoni tal-prestazzjoni, filwaqt li jibnu fuq il-punti pożittivi, l-opportunitajiet u x-xejriet emerġenti ta' kull reġjun. Il-mogħdijiet speċifiċi għal dan il-għan jirreferu għal (1) trasformazzjoni ta' setturi tradizzjonali billi jgħinuhom jevolvu f'attivitajiet ta' valur miżjud ogħla u niċeċ tas-suq ġodda, (2) modernizzazzjoni ta' assi lokali eżistenti billi jadottaw u jagħmlu użu minn teknoloġiji ġodda, (3) diversifikazzjoni teknoloġika minn speċjalizzazzjonijiet eżistenti f'oqsma relatati, (4) żvilupp ta' attivitajiet ekonomiċi ġodda permezz ta' appoġġ għall-innovazzjoni rivoluzzjonarja u bidla teknoloġika radikali u (5) sfruttament ta' forom ġodda ta' innovazzjoni (eż. innovazzjoni miftuħa u innovazzjoni soċjali).

L-isforzi u l-progress li sar s'issa fl-implimentazzjoni tal-RIS3 għandhom jitkomplew f'konformità max-xejriet ta' innovazzjoni identifikati fil-livell reġjonali. Ir-reġjuni għandhom ikunu ggwidati biex isiru aktar effiċjenti u effettivi fil-ftuħ tal-potenzjal ta' innovazzjoni tagħhom permezz ta' linji gwida mfassla apposta għal kull tip ta' mudell ta' innovazzjoni, li jiffaċilitaw proġetti konġunti, kooperazzjoni u sinerġiji aħjar. Jistgħu jinħolqu u jiġu promossi linji gwida u eżempji ta' prattika tajba fil-livell Ewropew, billi wieħed japprofitta mill-pjattaformi eżistenti, u mxerrda lill-atturi nazzjonali u reġjonali.

F'reġjuni periferiċi inqas żviluppati, il-politiki għandhom jimmiraw li jappoġġjaw it-titjib tal-innovazzjonijiet eżistenti, peress li dawn ir-reġjuni għandhom aktar possibilitajiet għall-isperimentazzjoni u bidliet radikali, peress li huma inqas dipendenti fuq it-triq (jiġifieri l-ekosistemi innovattivi tagħhom li jkollhom bżonn jadattaw għall-bidliet huma inqas żviluppati u għalhekk adattabbli aktar faċilment). Din l-għażla hija inqas riskjuża u għalja milli tipprova toħloq għarfien ġdid u hija aktar probabbli li tirnexxi meta atturi ekonomiċi innovattivi u ta' prestazzjoni għolja ma jkunux ikkonċentrati ħafna f'reġjun.

Fir-reġjuni ta' *innovazzjoni imitattiva*, attività intraprenditorjali b'saħħitha tista' trawwem l-akkwist ta' għarfien minn barra r-reġjun u l-qlib tiegħu f'attivitajiet innovattivi lokali. L-iscouting u s-sorsi ta' għarfien estern għandhom jiġu appoġġjati permezz ta' inċentivi għal ditti lokali (eżistenti jew ġodda) biex jiżviluppaw proġetti komplementari ma' korporazzjonijiet multinazzjonali jew biex jiżviluppaw relazzjonijiet ta' sottokuntrattar speċjalizzati magħhom.

STUDJU TA' KAŻ:

Ikkonferma mill-ġdid l-inizjattiva – Pjattaforma ta' Speċjalizzazzjoni Intelliġenti għall-Modernizzazzjoni Industrijali

Fl-2016, bħala estensjoni tal-inizjattiva tal-Pjattaforma ta' Speċjalizzazzjoni Intelliġenti li tappoġġja d-disinn u l-implimentazzjoni ta' sistemi reġjonali ta' riċerka u innovazzjoni, il-Kummissjoni Ewropea nediet il-programm Networks ta' Kooperazzjoni Reġjonali għall-Modernizzazzjoni Industrijali (Konferma mill-ġdid). Din l-inizjattiva hija maħsuba biex tappoġġja reġjuni li huma interessati f'qasam industrijali speċifiku sabiex jistabbilixxu sħubijiet, jiżviluppaw ideat ta' investiment u jsibu msieħba industrijali u intermedjarji kummerċjali. Għal dawk ir-reġjuni li huma aktar ambizzjużi, l-għan tagħhom għandu jkun li jimplimentaw strateġiji ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti, peress li oqsma tematiċi li jindikaw modernizzazzjoni industrijali għandhom jikkorrispondu mal-istrateġiji RIS3 tar-reġjuni.

Minkejja n-novità tal-inizjattiva, proġetti konġunti bdew jagħtu riżultati promettenti, bħal fil-każ tat-teknoloġiji mediċi, li għalihom hemm sħubija mmexxija mir-reġjuni Auvergne-Rhône-Alpes (Franza) u l-Lombardija (l-Italja), ma' msieħba minn reġjuni fil-Belġju, id-Danimarka, il-Ġermanja, in-Netherlands, Spanja u l-Isvezja. L-għan tas-sħubija huwa l-iżvilupp ta' ekosistema ta' *data* tas-saħħa li tappoġġja l-innovazzjoni fit-teknoloġiji mediċi. Kif jindika l-aħħar rapport ta' monitoraġġ, bħalissa huma appoġġjati erba' ideat ta' proġetti: Smart Manufacturing, Healthcare 4.0, Medtech NETHUB u l-istabbiliment ta' ċentru għall-bijokompatibilità.

Sors: Pjattaforma ta' Speċjalizzazzjoni Intelliġenti 2019.

1.1.2. L-indirizzar tal-isfida tal-polarizzazzjoni skattata mill-ekonomija tal-għarfien

Waħda mill-isfidi territorjali ewlenin hija relatata mar-rikonċiljazzjoni tal-kompromess bejn il-kompetittività u l-koeżjoni (jew il-problema tal-effiċjenza u l-ekwità). Min-naħa l-waħda, hemm bżonn li jinżamm u jittejjeb id-dinamiżmu ekonomiku tar-reġjuni u l-bliet l-aktar żviluppati sabiex jinkisbu l-effiċjenza u l-kompetittività, filwaqt li, min-naħa l-oħra, hemm il-ħtieġa li jiġu indirizzati d-disparitajiet territorjali li qed jikbru bejn aktar reġjuni u bliet żviluppati u r-reġjuni li għadhom lura (Iammarino *et al.* 2017). Il-globalizzazzjoni u l-avvanzi teknoloġiċi joħolqu pressjonijiet addizzjonali fuq il-pajsaġġ ekonomiku reġjonali, li jeħtieġu viżjoni fit-tul biex jiġu mmodernizzati l-muturi ekonomiċi u jinħolqu allinjament u kooperazzjoni bejn l-atturi fil-livell lokali (negozji, amministrazzjonijiet u l-forza tax-xogħol). Id-dipendenza fuq it-teknoloġija u t-trasformazzjoni tal-ekonomija 4.0 hija dejjem aktar importanti għall-ekonomija tal-Ewropa. Minkejja l-progress soċjoekonomiku u teknoloġiku, id-distakki fl-iżvilupp bejn ir-reġjuni kienu qed jiżdiedu u l-evoluzzjoni tagħhom tiddependi fuq il-kapaċità ta' kull reġjun li jwettaq innovazzjoni u joħloq tkabbir.

It-trasformazzjoni teknoloġika hija mistennija li tiġġenera effetti ekonomiċi u soċjali apparenti fit-territorju kollu. Dawn l-effetti jinkludu żieda fil-produttività, it-tfaċċar ta' opportunitajiet ġodda tas-suq, il-ħolqien ta' servizzi diġitali ġodda u dinamiċi ġodda tal-impjiegi (bħal impjiegi elite u gig), iżda huma wkoll mistennija

li jikkawżaw spostament tal-impjiegi u tnaqqis fl-impjiegi fl-industriji tradizzjonali. Hemm biss ftit reġjuni li diġà adottaw politiki mmirati lejn it-teknoloġiji 4.0. Il-politiki eżistenti għandhom fil-mira l-aktar it-tixrid tat-teknoloġiji, speċjalment fil-qasam tal-ICT.

Ir-reġjuni tal-ekonomija tal-għarfien huma kkonċentrati ħafna fi ftit reġjuni metropolitani madwar l-Ewropa, prinċipalment fir-reġjuni tal-Punent u tat-Tramuntana tal-Ewropa (Mappa 2). Ir-reġjuni tal-għarfien l-aktar żviluppati jirreġistraw l-ogħla nefqa fir-R&Ż bħala perċentwali tal-PDG, kif ukoll l-ogħla perċentwali ta' individwi impjegati fis-setturi tat-teknoloġija, l-ogħla inċidenza tal-popolazzjoni li għandha edukazzjoni terzjarja (fil-grupp ta' età 30-34 sena) u l-ogħla kapaċità biex l-innovazzjoni tinbidel fi tkabbir reġjonali.

Mappa 2
Ekonomija tal-Għarfien (KE) Reġjonali

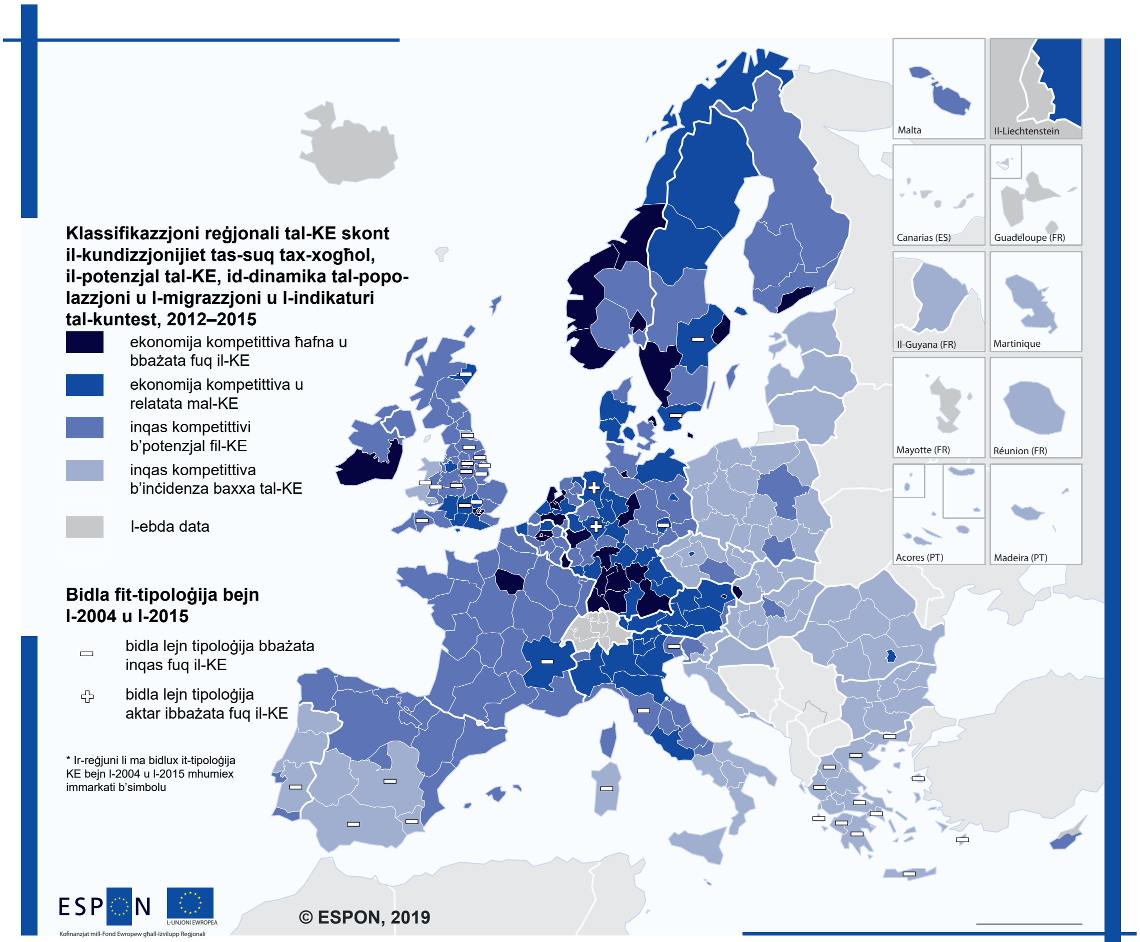

Livell reġjonali: NUTS 2 (2013)
Sors: ESPON EMPLOY, 2017
Oriġini tad-data: Eurostat, IRS Milano, IES Brighton, IRS Erkner
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2017a.

L-innovazzjoni għandha t-tendenza li tiffaċilita t-tkabbir f'reġjuni diġà żviluppati u ċentri urbani kbar, u twessa' d-distakk fl-iżvilupp territorjali. L-evidenza turi l-eżistenza ta' tliet tipi ta' reġjuni bbażati fuq il-kapaċità tagħhom li jipproduċu għarfien ġdid minn setturi u/jew funzjonijiet eżistenti teknoloġikament avvanzati jew bħala riżultat tal-interdipendenza ma' ekonomiji oħra. Minħabba dan, **nistgħu niddistingwu polarizzazzjoni ċara tal-qalba-periferija bħala riżultat tal-mekkaniżmi eżistenti tal-produzzjoni tal-għarfien.** (1) Reġjuni teknoloġikament avvanzati, inklużi reġjuni li jospitaw setturi ta' manifattura jew servizzi avvanzati (inġenji tal-ajru, farmaċewtiċi, ICT, strumenti ta' preċiżjoni u ottiċi, eċċ.) li jikkontribwixxu għat-trasformazzjoni tal-ekonomija, huma kkonċentrati ħafna fl-Ewropa tal-Punent (il-Belġju, Franza, Il-Ġermanja, it-Tramuntana tal-Italja, l-Isvizzera u r-Renju Unit) u n-naħat tan-Nofsinhar tat-Tramuntana tal-Ewropa (il-Finlandja u l-Isvezja). (2) Ir-reġjuni xjentifiċi, definiti bħala reġjuni li għandhom attività ta' riċerka ogħla mill-medja u kapital uman ta' kwalità għolja ogħla mill-medja, jinsabu l-aktar fil-pajjiżi tal-UE-15, b'aktar attività ta' riċerka fl-Ewropa tal-Punent u ċentrali u kapital uman fir-reġjun tal-Baltiku u t-Tramuntana tal-Ewropa (l-Isvezja u n-Norveġja); barra dawn ir-reġjuni ewlenin, il-periferija ma turi l-ebda speċjalizzazzjoni f'attivitajiet ta' għarfien. (3) Reġjuni ta' networking ta' għarfien, definiti bħala reġjuni li jiddependu fuq sorsi esterni ta' għarfien u li jiffaċilitaw it-tagħlim interattiv u l-interazzjoni fl-innovazzjoni, jinsabu prinċipalment fil-pajjiżi Skandinavi, fl-Ewropa ċentrali u f'xi reġjuni speċifiċi fin-Nofsinhar tal-Ewropa (il-Greċja, it-Tramuntana tal-Italja, il-Portugall u parti minn Spanja).

Il-kapital uman għandu rwol kruċjali fil-produzzjoni tal-għarfien, li huwa speċifiku għas-sistema ta' innovazzjoni reġjonali Ewropea. L-evidenza turi li kemm ekonomija żviluppata tal-għarfien kif ukoll swieq tax-xogħol kompetittivi u kundizzjonijiet soċjoekonomiċi jinsabu fl-akbar żoni metropolitani (eż. Pariġi, Berlin u Brussell) u fir-reġjuni fl-Ewropa tat-Tramuntana u kontinentali. Dawn ir-reġjuni jiffaċċjaw popolazzjoni li qed tiżdied minħabba l-immigrazzjoni u proporzjon ogħla ta' dipendenza tax-xjuħija. Kundizzjonijiet simili huma osservati fil-każ ta' reġjuni inqas kompetittivi iżda b'potenzjal ta' ekonomija tal-għarfien (eż. reġjuni f'pajjiżi Mediterranji). Min-naħa l-oħra, reġjuni inqas kompetittivi (eż. fl-Ewropa tal-Lvant) b'inċidenza baxxa ta' ekonomija tal-għarfien qed jiffaċċjaw tnaqqis fil-popolazzjonijiet tagħhom u kundizzjonijiet diffiċli tas-suq tax-xogħol. L-ekonomija tal-għarfien mhijiex l-unika xejra li tista' tiftaħ il-potenzjal soċjoekonomiku tar-reġjuni madwar l-UE. It-trasformazzjoni teknoloġika diġà wasslet xejriet territorjali fir-rigward tal-produzzjoni u l-applikazzjoni ta' teknoloġiji ġodda, u kkaġunat bidliet radikali fil-mod kif it-territorji huma kapaċi jipproduċu tkabbir.

Minħabba dan, **reġjuni tradizzjonalment b'teknoloġija għolja u intensivi fl-għarfien fl-Ewropa tal-Punent huma wkoll mexxejja fit-teknoloġiji 4.0,** billi jimbuttaw il-fruntiera teknoloġika bbażata fuq il-kapital tal-għarfien akkumulat tagħhom. Aktar interessanti, bejn l-2010 u l-2015, l-attività tal-privattivi 4.0 intensifikat fil-pajjiżi tal-Ewropa tal-Lvant (eż. il-Polonja).

Barra minn hekk, **It-teknoloġiji 4.0 għandhom il-potenzjal li joħolqu innovazzjoni fir-reġjuni kollha, irrispettivament mill-bażi ta' għarfien u t-tradizzjoni tagħhom f'attivitajiet innovattivi. L-hekk imsejħa "gżejjer ġodda ta' qerda u innovazzjoni kreattiva" (ESPON 2019a) tfaċċaw f'reġjuni li jinsabu kemm fil-pajjiżi tal-Ewropa tal-Punent kif ukoll tal-Lvant,** bħal partijiet inqas innovattivi ta' Franza, in-Netherlands, il-Portugall, Spanja u r-Renju Unit, u f'reġjuni fir-Repubblika Ċeka, ir-Rumanija u s-Slovenja. Għalhekk, it-trasformazzjoni teknoloġika toħloq opportunitajiet għat-tipi kollha ta' territorji minħabba l-grad għoli ta' applikabilità u speċjalizzazzjoni settorjali rilevanti għall-attivitajiet ekonomiċi diġà preżenti, irrispettivament mill-prestazzjoni tar-reġjun. Madankollu, għad hemm numru konsiderevoli ta' reġjuni li ma juru l-ebda progress fl-iżvilupp tat-teknoloġiji 4.0, u dan jindika diffikultajiet fit-trasformazzjoni ta' opportunitajiet maħluqa mill-progress teknoloġiku f'attivitajiet ta' valur miżjud. Dawn jinsabu prinċipalment fl-aktar reġjuni periferali kemm tal-Punent kif ukoll tal-Lvant tal-Ewropa.

Il-mudelli ta' speċjalizzazzjoni reġjonali skont l-użu tat-teknoloġija jiżvelaw li r-reġjuni tat-teknoloġija (jiġifieri setturi li jipproduċu b'mod attiv soluzzjonijiet teknoloġiċi) **huma prinċipalment reġjuni tal-belt kapitali; reġjuni trasportaturi** (jiġifieri fejn it-teknoloġija tintuża ħafna għal soluzzjonijiet diġitali, awtomatizzazzjoni u skopijiet kummerċjali) **huma reġjuni intermedji u urbani fil-pajjiżi tal-Punent u reġjuni aktar żviluppati fl-Ewropa tal-Lvant;** u **reġjuni indotti** (jiġifieri reġjuni li għadhom jiddependu ħafna fuq setturi tradizzjonali li huma mistennija li jużaw teknoloġiji ġodda iżda li għadhom mhux qed jiddependu fuqhom) **jinsabu fir-reġjuni periferali fin-Nofsinhar u fil-Lvant tal-Ewropa.**

Rigward id-distribuzzjoni territorjali tar-reġjuni li qed jittrasformaw 4.0 (jiġifieri reġjuni speċjalizzati f'settur speċifiku li għandhom grad għoli ta' adozzjoni ta' teknoloġiji 4.0 f'dak is-settur), l-evidenza reċenti turi li **11-il reġjun biss juru trasformazzjoni teknoloġika 4.0 fis-setturi industrijali kollha.** Dawn kollha jinsabu f'reġjuni urbanizzati fl-Awstrija, Franza, il-Ġermanja, l-Italja u l-Isvezja. Fil-każ ta' **4.0 trasformazzjoni tas-servizz,** in-numru ta' reġjuni jiżdied għal 24 każ, li fil-biċċa l-kbira jikkoinċidu mar-reġjuni ta' trasformazzjoni industrijali, li jindika li t-tranżizzjoni industrijali tista' tkun fattur li jippermetti t-trasformazzjoni tas-settur tas-servizzi. Barra minn hekk, **it-trasformazzjoni tas-servizz 4.0 tista' tiġi osservata f'reġjuni fejn it-trasformazzjoni industrijali għadha mhix preżenti, bħal fil-Baltiċi, l-Ungerija, l-Irlanda, il-Portugall jew is-Slovenja.**

Għażliet u għodod ta' politika

L-appoġġ għall-iżvilupp tal-ekonomija tal-għarfien jirrappreżenta prekundizzjoni dejjem aktar importanti biex titrawwem il-kompetittività u r-reżiljenza fit-tul tar-reġjuni. Għalhekk, il-politiki futuri għandhom jiffokaw fuq it-tisħiħ ta' dawk il-fatturi li jappoġġjaw l-ekonomija tal-għarfien.

Il-Politika ta' Koeżjoni għandha tipprovdi miżuri ta' appoġġ immirati speċifikament lejn reġjuni li għadhom lura, filwaqt li tagħti attenzjoni speċjali lill-politiki soċjali u inklużivi. B'mod aktar speċifiku, l-għarfien u l-assi lokali għandhom jiġu promossi bħala skattaturi għall-iżvilupp, u l-finanzjament u inċentivi oħra (bħal bini ta' kapaċità) għandhom ikunu mmirati biex iħeġġu atturi differenti biex jinvestu f'attivitajiet lokali speċifiċi.

Differenzi dejjem jikbru fil-prestazzjoni tad-domanda tal-ekonomiji lokali **attenzjoni akbar għad-dimensjoni territorjali fl-istrateġiji tat-tkabbir tal-UE.** Il-politiki nazzjonali u reġjonali tal-UE għandhom jirrikonoxxu l-inugwaljanza territorjali li qed tikber f'termini ta' opportunitajiet ta' xogħol u żvilupp ekonomiku u jiżviluppaw approċċi ta' tkabbir diversifikati skont il-karatteristiċi territorjali speċifiċi. F'reġjuni rurali li għadhom lura u periferiċi, hemm bżonn ta' infrastrutturi u servizzi mtejba ta' interess ġenerali, kooperazzjoni transreġjonali u transnazzjonali, kif ukoll kooperazzjoni pubblika-privata biex jiġi żgurat tkabbir inklużiv u kwalità tal-ħajja mtejba.

Strateġiji ta' suċċess biex jappoġġjaw l-iżvilupp ta' ekonomija tal-għarfien f'reġjuni avvanzati u li għadhom lura għandhom ċerti karatteristiċi komuni: valutazzjoni bir-reqqa tar-riżorsi territorjali bħala bażi għat-twaqqif ta' strateġiji speċifiċi ta' ekonomija tal-għarfien, id-disponibilità ta' fondi biex jiġu appoġġjati strateġiji ta' żvilupp, u l-kapaċità ta' istituzzjonijiet u atturi lokali biex jiddefinixxu u jimplimentaw strateġiji ta' tkabbir effettivi bbażati fuq il-post ibbażati fuq l-assi speċifiċi eżistenti u l-valorizzazzjoni tagħhom u dwar il-kooperazzjoni istituzzjonali f'diversi livelli. B'mod partikolari għar-reġjuni li għadhom lura, il-promozzjoni u l-isfruttament tal-għarfien u l-assi lokali (eż. il-wirt kulturali u naturali, inkluż is-sengħa) għandhom il-potenzjal li jsiru żoni għad-diversifikazzjoni ekonomika, li jistabbilixxu l-pedament għall-iżvilupp tal-ekonomija tal-għarfien.

L-evidenza turi li hemm **ħames strateġiji potenzjali** biex jiġi appoġġjat l-iżvilupp ta' ekonomija tal-għarfien:

1. il-provvista ta' inċentivi monetarji jew mhux monetarji, biex jiġu appoġġjati l-promozzjoni ta' raggruppamenti u l-kooperazzjoni bejn l-universitajiet u s-settur tan-negozju;
2. "strateġija oasis" li tiffoka fuq l-iżvilupp tas-settur l-aktar ta' suċċess, vibranti u li qed jikber tar-reġjun;
3. "bini ta' kalamita", jiġifieri li jiġu attirati ħaddiema b'ħiliet għolja billi jiġu sfruttati xi riżorsi "uniċi" tat-territorju tal-bini ta' ċentri/oqsma ta' eċċellenza;
4. il-bini ta' opportunitajiet ta' ekonomija tal-għarfien permezz tal-iżvilupp urban billi jipprovdi ambjent fiżiku li jiffaċilita l-kooperazzjoni bejn ix-xjenza u l-industrija f'żoni riġenerati u/jew żviluppati ġodda; u
5. branding, li huwa l-aktar adattat għal ekonomiji tal-għarfien stabbiliti sew.

Filwaqt li huma osservati disparitajiet bejn ir-reġjuni, hemm firda simili urbana-rurali fi ħdan ir-reġjuni. **Il-politiki għandhom jiffokaw fuq it-tisħiħ tal-kooperazzjoni urbana-rurali fi ħdan iż-żoni funzjonali u ż-żoni transkonfinali biex iżidu l-ispillovers bejn iż-żoni urbani u t-territorji tal-madwar.** L-istimulazzjoni ta' proġetti konġunti settorjali jew transsettorjali, kif ukoll appoġġ u assistenza fl-implimentazzjoni tagħhom, għandhom ikunu mmirati biex jimmassimizzaw ir-riżorsi kemm tal-komunitajiet urbani kif ukoll dawk rurali.

STUDJU TA' KAŻ:

Strateġija "Nibnu kalamita" – L'Aquila (Abruzzo, l-Italja)

Abruzzo, reġjun b'1.3 miljun abitant fir-reġjun Taljan tal-Mezzogiorno, huwa reġjun kompetittiv medju sa baxx fl-Ewropa, li juri xi potenzjal fl-ekonomija tal-għarfien.

Ir-reġjun għandu storja rikka kemm ta' emigrazzjoni – b'popolazzjoni kbira miż-żoni muntanjużi ta' ġewwa tar-reġjun li sejrin lejn il-Ġermanja, it-Tramuntana tal-Italja jew l-Amerika t'Isfel biex ifittxu kundizzjonijiet ta' għajxien u ekonomiċi aħjar barra mill-pajjiż – u migrazzjoni interna lejn iż-żoni kostali, li sar aktar żviluppat u attraenti.

Fis-snin sebgħin, l-investimenti fl-infrastruttura u fil-bażi industrijali appoġġjati mill-Istat Taljan tejbu l-kundizzjonijiet ekonomiċi fir-reġjun, naqqsu u reġġgħu lura l-mudell tal-migrazzjoni u ttrasformaw ir-reġjun f'destinazzjoni għall-migrazzjoni interna, speċjalment minn reġjuni oħra tan-Nofsinhar tal-Italja, iżda wkoll minn żoni tal-Ewropa tal-Lvant (l-Albanija u r-Rumanija). Aktar tard, l-Abruzzo kien soġġett għal diversi programmi u politiki maħsuba biex isaħħu l-ekonomija bbażata fuq l-għarfien. Dawk il-programmi kellhom l-għan li jsaħħu r-riżorsi interni taż-żona, qabelxejn il-bażi industrijali u, fil-perjodu ta' programmazzjoni tal-imgħoddi (2007-13), il-kapaċità tal-innovazzjoni, il-kompetittività tal-intrapriżi, in-networks fosthom u l-bażi tar-riċerka. Il-preżenza ta' tliet universitajiet kienet assi importanti għall-ekonomija tal-għarfien tar-reġjun, b'żieda fir-reġistrazzjoni minn studenti barranin.

Madankollu, il-kriżi finanzjarja laqtet ir-reġjun bil-kbir u affettwat il-potenzjal tiegħu tal-ekonomija tal-għarfien. Kemm il-programmi reġjonali kif ukoll dawk iffinanzjati mill-FEŻR u l-FSE kellhom l-għan li jħeġġu lil dawk li qatt ma kienu daħlu fis-suq tax-xogħol biex jibdew jaħdmu, biex jappoġġjaw ir-reklutaġġ ta' dawk li għandhom lawrji tad-dottorat fi ħdan l-intrapriżi u biex jipprovdu bonuses għal dawk li jagħmlu taħriġ u esperjenza ta' xogħol interreġjonali u internazzjonali. Fl-2009, terremot sfida lill-ekonomija reġjonali li diġà kienet tinsab f'diffikultà. Minbarra r-rikostruzzjoni meħtieġa, parti mill-istrateġija tal-bini mill-ġdid kienet li jinbena l-Istitut tax-Xjenza ta' Gran Sasso, bl-iskop li jattira kapital uman b'ħiliet għolja minn barra, li jibni fuq ir-riċerka u l-potenzjal xjentifiku tar-reġjun. Għalkemm mhux imkejla bis-sħiħ, ir-riżultati ta' din il-politika jidhru li huma pożittivi. Ir-reġjun qed jesperjenza żieda fin-numru ta' riċerkaturi żgħażagħ barranin b'ħiliet għolja, spillovers pożittivi għall-ekonomija lokali kkawżati mill-preżenza ta' studenti u persunal tal-għalliema, rivitalizzazzjoni soċjali u t-tkabbir ta' start-ups b'kontenut teknoloġiku ta' livell għoli.

Sors: ESPON 2017b.

L-adozzjoni ta' teknoloġiji 4.0 li qed jiżdiedu teħtieġ politiki ġodda li għandhom fil-mira kooperazzjoni bejn is-setturi (jiġifieri politiki bbażati fuq miri, speċifiċi għall-problemi) u antiċipazzjoni tal-ħiliet u l-kompetenzi meħtieġa biex jiġi vvalorizzat il-potenzjal ta' dawn it-teknoloġiji biex jinħolqu l-impjiegi. L-opportunitajiet li jinħolqu mit-trasformazzjoni teknoloġika jiftħu swieq ġodda u jipprovdu opportunitajiet għal dawk ġodda biex jidħlu fis-suq. Il-mudelli reġjonali tal-produzzjoni tat-teknoloġija juru li "gżejjer tal-innovazzjoni" jistgħu jitfaċċaw f'reġjuni inqas avvanzati; għalhekk, l-iżvilupp tagħhom għandu jiġi mħeġġeġ u appoġġjat, sabiex titħeġġeġ l-innovazzjoni u jitrawwem it-tkabbir ekonomiku.

Minħabba l-muturi kumplessi tat-trasformazzjoni teknoloġika, il-politiki għandhom jiġu kkoordinati fil-livelli kollha, b'tali mod li jintlaħqu l-prekundizzjonijiet għall-produzzjoni u għall-adozzjoni ta' teknoloġiji ġodda. **Il-korpi nazzjonali u reġjonali għandhom jiżguraw infrastruttura diġitali xierqa, kif ukoll oqfsa regolatorji u istituzzjonali** għall-integrazzjoni ta' teknoloġiji ġodda fl-ambjent ekonomiku attwali, u għall-mudelli ta' negozju sussegwenti li jistgħu jinqalgħu bħala riżultat tat-trasformazzjoni teknoloġika.

1.1.3.
Forza tax-xogħol fl-ekonomija tal-għarfien

Is-suq tax-xogħol Ewropew qed jiffaċċja trasformazzjoni dinamika f'termini tal-ħiliet meħtieġa, il-kompożizzjoni tiegħu, l-adattament għall-kumplessità, il-mobilità u x-xejriet demografiċi. It-tiswir tal-politiki tal-edukazzjoni u l-kwalifiki biex jilħqu l-ambjent tas-suq tax-xogħol li qed jinbidel malajr jeħtieġ fehim profond tal-ħiliet futuri meħtieġa, kif ukoll tax-xejriet differenti attwali preżenti.

It-tixjiħ tal-popolazzjoni, il-migrazzjoni internazzjonali u interna, u l-konċentrazzjoni tal-ekonomija tal-għarfien f'ċentri urbani kbar jinfluwenzaw b'mod qawwi l-mudelli ta' mobilità madwar l-UE, u jkomplu joħolqu żbilanċi territorjali. Il-migrazzjoni ġewwa l-UE hija fenomenu ġenerali, li taffettwa d-dinamika kollha tas-suq tax-xogħol, b'influwenzi qawwija fuq l-ekonomija tal-għarfien. Id-differenzi fil-livell tad-dħul u l-istandards tal-għajxien fost ir-reġjuni huma mistennija li jibqgħu prinċipalment dak li jiskatta l-migrazzjoni, u japprofondixxu d-distakk bejn ir-reġjuni li jibagħtu u dawk riċeventi.

Sal-2025, kważi nofs il-postijiet vakanti ġodda u sostituti mistennija fi ħdan l-UE se jkunu għal ħaddiema bi kwalifiki għolja li se jkomplu jiċċaqilqu madwar l-Ewropa. Ir-raba' rivoluzzjoni industrijali, ikkaratterizzata mill-użu dejjem akbar ta' teknoloġiji avvanzati u minn livelli ogħla ta' diġitizzazzjoni u awtomatizzazzjoni tal-proċessi ta' produzzjoni, hija mistennija li jkollha impatt qawwi u fit-tul fuq id-dinamika tal-impjiegi u l-ħiliet mitluba, billi tbiddel id-domanda għal impjiegi ta' livell ogħla. Id-disparitajiet potenzjali bejn ir-reġjuni se jiddependu ħafna fuq l-adozzjoni ta' teknoloġiji avvanzati, b'implikazzjonijiet negattivi għal reġjuni inqas żviluppati b'forza tax-xogħol abbundanti iżda b'ħiliet baxxi.

Minn perspettiva territorjali, ir-reġjuni li qed jitilfu l-**forza tax-xogħol tagħhom qed jiffaċċjaw popolazzjoni li qed tixjieħ u li qed tonqos, filwaqt li żoni metropolitani u ċentri urbani kbar (riċevituri netti tal-migranti) jiffaċċjaw il-kwistjoni tal-integrazzjoni soċjali u l-konġestjoni,** li finalment twassal għal **xenarju dejjem aktar frammentat f'termini ta' disponibilità tal-forza tax-xogħol.** Dan għaliex **ħaddiema żgħażagħ, b'ħiliet għolja u speċjalizzati juru rati ogħla ta' mobilità** minn gruppi oħra fil-popolazzjoni u huma wkoll aktar probabbli li jiċċaqilqu minn reġjuni rurali għal reġjuni urbani b'livell ogħla ta' PDG u inċidenza tal-ekonomija tal-għarfien, b'mod partikolari lejn bliet kapitali li jipprovdu standards ta' għajxien ogħla. Fir-reġjuni riċeventi, il-migranti żgħażagħ u b'ħiliet għolja jġibu kontribuzzjonijiet netti sostanzjali għat-tkabbir permezz tal-flussi tal-għarfien u l-ħolqien tal-għarfien lokali. Madankollu, dan huwa assoċjat ukoll ma' nuqqas ta' djar akbar, tensjonijiet fuq is-sistema tal-protezzjoni soċjali u s-servizzi pubbliċi, u impatt possibbli 'l isfel fuq il-pagi. L-emigrazzjoni taż-żgħażagħ għandha għadd ta' effetti negattivi fuq ir-reġjuni li dawn iż-żgħażagħ jitilqu, bħall-eżodu tal-imħuħ, id-depopolazzjoni u t-tfaqqir. Mingħajr riżorsi umani u finanzjarji li jridu jiġu investiti f'edukazzjoni ta' kwalità tajba, it-trasport, l-ICT u s-servizzi tas-saħħa, dawn l-oqsma mhumiex attraenti għal nies/familji żgħażagħ b'ħiliet u għal ditti tal-ekonomija tal-għarfien. Lanqas ma jattiraw migranti tas-sengħa minn barra l-UE, iżda ħafna drabi jkunu biss reġjuni tal-ewwel wasla jew ta' tranżitu.

Għalhekk, ir-relazzjoni bejn l-ekonomija tal-għarfien u l-mobilità tal-forza tax-xogħol b'ħiliet għolja għandha t-tendenza li żżid il-polarizzazzjoni territorjali kemm bejn (firdiet tal-Lvant-tal-Punent/tan-Nofsinhar-tat-Tramuntana) kif ukoll fi ħdan ir-reġjuni (firda urbana-rurali).

Proporzjonijiet għolja tal-forza tax-xogħol b'livelli ta' edukazzjoni għolja jistgħu jinstabu prinċipalment fir-reġjuni tat-Tramuntana u tal-Punent tal-Ewropa (Mappa 3). Bejn l-2004 u l-2014, il-proporzjon tal-popolazzjoni totali b'edukazzjoni terzjarja żdied fir-reġjuni Ewropej kollha, b'rati ogħla fir-reġjuni tal-Ewropa tat-Tramuntana u tal-Punent u rati aktar baxxi fin-Nofsinhar. Ir-rati ta' tkabbir fl-impjiegi f'okkupazzjonijiet relatati mar-riċerka u mhux manwali u żidiet fl-infiq tar-R&Ż u l-għadd ta' persunal li jaħdem fis-setturi tar-R&Ż juru xejriet ta' distribuzzjoni simili.

Mappa 3
Emigrazzjoni ’l barra mir-reġjuni b’sehem għoli ta’ nies b’edukazzjoni għolja

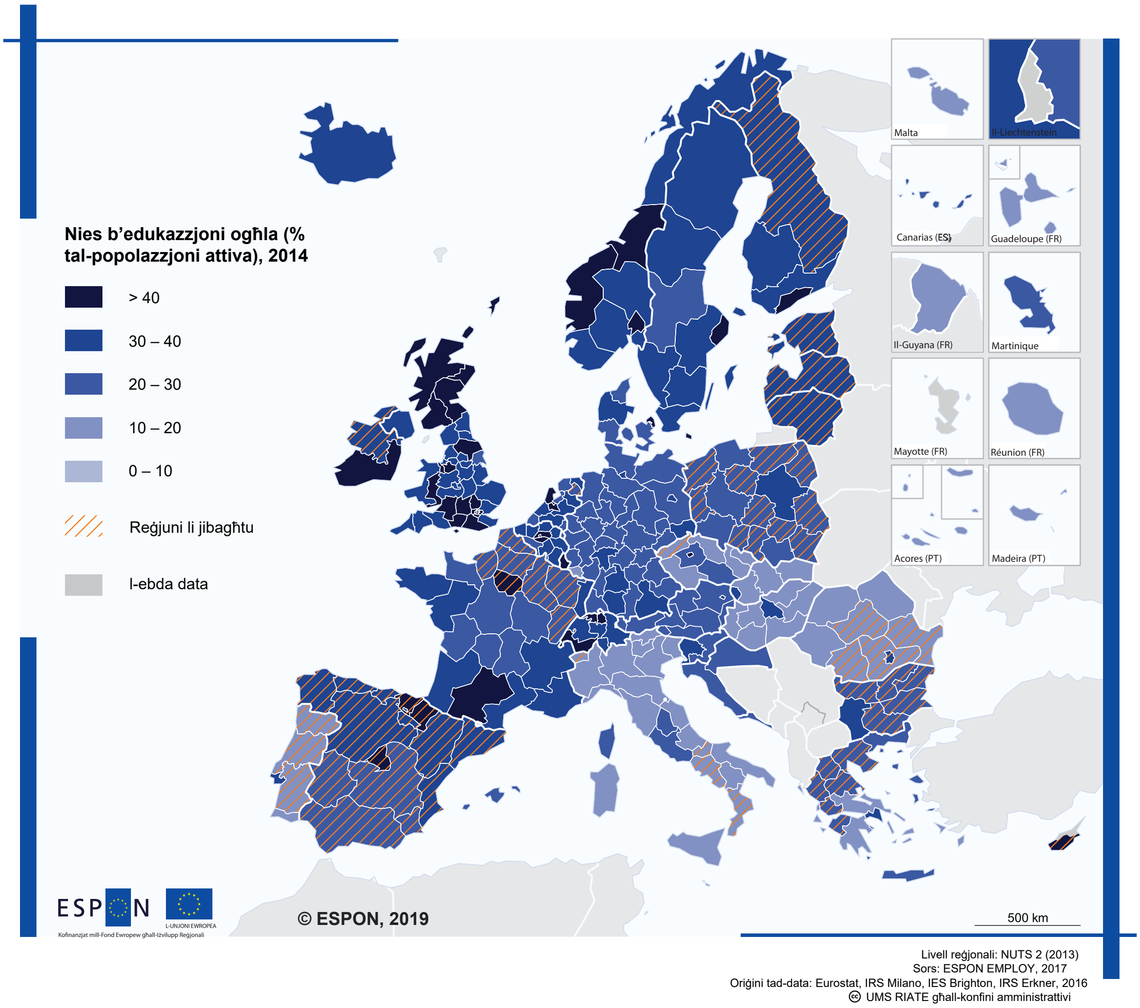

Sors: ESPON 2017a.

Il-politiki ta’ żvilupp ekonomiku fil-livelli Ewropej, nazzjonali u reġjonali juru **fokus akbar fuq l-appoġġ tas-setturi tal-ekonomija tal-għarfien u l-indirizzar tax-xejriet ġodda ta’ mobilità tal-ħaddiema b’ħiliet għolja.** Dawn il-politiki huma fil-biċċa l-kbira appoġġjati mill-Fondi Strutturali u ta’ Investiment Ewropej (Fondi SIE).

Għadd ta’ pajjiżi qed jappoġġjaw iċ-**ċirkolazzjoni ta’ għarfien,** pereżempju billi jiġu appoġġjati l-istudenti li jistudjaw barra, jiġu appoġġjati r-riċerkaturi u l-esperti li jipparteċipaw fi programmi ta’ riċerka interreġjonali u internazzjonali, u jiġu rregolati d-drittijiet tal-proprjetà intellettwali.

Xi miżuri huma wkoll ippjanati speċifikament biex **jattiraw ħaddiema b’ħiliet għolja** kemm minn Stati Membri tal-UE kif ukoll minn dawk mhux tal-UE. Ftit pajjiżi qed jimplimentaw azzjonijiet biex jiffaċilitaw is-suq tax-xogħol u l-inklużjoni soċjali ta’ migranti b’ħiliet għolja.

L-Istati Membri kollha qed jinvestu fit-titjib tal-**livelli edukattivi u ħiliet relatati mal-ekonomija tal-għarfien** b’miżuri biex tittejjeb il-kwalità tal-edukazzjoni għolja u t-taħriġ, u biex jiżdied l-aċċess għall-edukazzjoni terzjarja u t-tagħlim tul il-ħajja, f’xi każijiet b’miżuri speċifiċi biex jappoġġjaw ix-xjenza, it-teknoloġija, l-inġinerija u l-matematika, u l-ħiliet tal-ICT. **Minflok, l-istrateġiji nazzjonali u reġjonali biex jimmotivaw ir-ritorn ta’ ħaddiema tas-sengħa li jgħixu barra mill-pajjiż jew biex jappoġġjaw strateġiji ċċentrati fuq id-dijaspora huma inqas mifruxa.**

L-evidenza reċenti tindika r-riskju tal-awtomatizzazzjoni tal-impjiegi, li tissuġġerixxi li s-swieq tax-xogħol se jkunu affettwati mit-trasformazzjoni teknoloġika tas-setturi industrijali. Ir-reġjuni bi predominanza ta’ impjiegi f’industriji li jistgħu jiġu awtomatizzati huma aktar f’riskju ta’ impatti negattivi. Fil-livell Ewropew,

hemm firdiet fit-Tramuntana-Nofsinhar u l-Punent-Lvant fir-rigward tar-riskju tal-awtomatizzazzjoni tax-xogħol, b'partikolaritajiet reġjonali. Pereżempju, ir-reġjuni kapitali u urbanizzati ħafna huma inqas f'riskju. Fil-biċċa l-kbira tar-reġjuni ta' riskju għoli, l-adozzjoni ta' teknoloġiji 4.0 hija negliġibbli iżda r-rati ta' adozzjoni jistgħu jkunu għolja f'reġjuni fejn ir-riskju ta' awtomatizzazzjoni huwa baxx.

Għażliet u għodod ta' politika

Id-direzzjonijiet tal-politika biex jappoġġjaw it-tkabbir u jiġġieldu l-polarizzazzjoni għandhom jinkludu l-indirizzar tal-inugwaljanzi soċjali u ekonomiċi b'approċċi mfassla apposta. Jeħtieġ li jiġu żgurati mekkaniżmi ta' kooperazzjoni xierqa bejn ir-reġjuni, li jindirizzaw l-attrazzjoni u l-ispeċjalizzazzjoni tal-forza tax-xogħol, inizjattivi konġunti ta' R&Ż jew innovazzjoni. L-ippjanar u l-appoġġ għall-kooperazzjoni **tan-networks u tal-komplementarjetà** bejn it-territorji riċeventi u dawk li jibagħtu kapital uman jistgħu jiġġieldu l-iżvilupp territorjali żbilanċjat.

Pjanijiet ta' azzjoni konġunti jistgħu jaġixxu bħala għodod għall-appoġġ tad-djalogu soċjali u l-kooperazzjoni bejn l-imsieħba soċjali madwar ir-reġjuni ġirien fi kwistjonijiet ta' mobilità tax-xogħol.

STUDJU TA' KAŻ:

Politika konġunta tax-xogħol – Network tax-Xogħol tal-Baħar Baltiku

Eżempju bħal dan ta' pjan ta' azzjoni konġunta huwa l-Forum tax-Xogħol tal-Baħar Baltiku, stabbilit fl-2011, li llum għandu 27 membru li jirrappreżentaw l-imsieħba soċjali u l-istati. L-għan ewlieni ta' din is-sħubija makroreġjonali fir-reġjun tal-Baħar Baltiku kien li tagħmel il-mobilità tax-xogħol aktar faċli u titnaqqas l-emigrazzjoni. Id-djalogu huwa prinċipalment ikkonċernat bit-titjib ta' skambju kontinwu u sistematiku ta' informazzjoni bejn it-trejdjunjins, l-assoċjazzjonijiet ta' min iħaddem u l-gvernijiet. Eżempji speċifiċi ta' azzjonijiet jinkludu t-trawwim tal-edukazzjoni taż-żgħażagħ fil-qasam tal-ekonomiji tas-suq tax-xogħol, fuq suġġetti bħad-drittijiet tax-xogħol jew sistemi ta' tassazzjoni, kif ukoll it-twaqqif ta' ċentri ta' informazzjoni għal ħaddiema barranin f'reġjuni tal-fruntiera. Dak tal-ewwel ippermetta liż-żgħażagħ jieħdu deċiżjonijiet aktar infurmati dwar il-futur tax-xogħol tagħhom, filwaqt li dak tal-aħħar dalwaqt se jiġi adottat f'reġjuni oħra tal-fruntiera.

Sors: Forum tax-Xogħol tal-Baħar Baltiku 2019.

Biex tappoġġja l-innovazzjoni fir-reġjuni tal-għarfien, hija meħtieġa massa kritika ta' nies involuti f'attivitajiet ta' riċerka jew industriji avvanzati. Il-politiki Ewropej, nazzjonali u reġjonali għandhom jappoġġjaw aktar il-kapaċitajiet għall-RŻI (infrastruttura u taħriġ tal-kapital uman involut fir-R&Ż) iżda, l-aktar importanti, għandhom jottimizzaw ir-ritorn tar-riċerka applikata, jiġġeneraw spillovers u jżidu d-diversifikazzjoni u l-kumplessità tal-attivitajiet tar-R&Ż maż-żmien. L-istimulazzjoni tal-mobilità ta' ħaddiema b'ħiliet għolja hija kruċjali biex tiġi żgurata l-produzzjoni tal-għarfien, speċjalment lejn reġjuni inqas innovattivi; madankollu, biex wieħed jibbenefika minn għarfien estern, għandhom isiru interventi fir-reġjuni biex tiġi żviluppata bażi ta' għarfien intern sod.

Oqfsa politiċi strutturati bħal strateġiji makroreġjonali u tal-baċir tal-baħar jistgħu joħolqu sinerġiji koordinati transnazzjonali, interreġjonali u transkonfinali dwar ir-riċerka u l-innovazzjoni. Dan jista' jimmobilizza networks eżistenti jew jiġġenera oħrajn speċjalizzati ġodda, billi jippromwovi sħubijiet ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti bbażati fuq l-għarfien espert ta' kull reġjun/pajjiż. Dan jista' jipproduċi effett multiplikatur, jimmobilizza ekonomiji ta' skala u joħloq attivitajiet ta' tixrid sostenibbli.

It-titjib tal-perċezzjoni tal-opportunità huwa l-mekkaniżmu li fuqu huma bbażati l-istrateġiji tad-dijaspora. Pereżempju, fl-Italja, programm nazzjonali ta' ħelsien mit-taxxa kien maħsub biex jipprovdi inċentivi għall-forza tax-xogħol biex jintagħżel ix-xogħol fl-Italja aktar milli barra. Fir-Rumanija, ġew ipprovduti inċentivi finanzjarji lill-emigranti li jirritornaw lejn ir-Rumanija bil-għan li jinfetħu negozji mhux agrikoli f'żoni urbani.

1.2.
It-tisħiħ tat-tkabbir u l-kompetittività ta' intrapriżi żgħar u ta' daqs medju

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: Intrapriżi Żgħar u ta' Daqs Medju f'Reġjuni u Bliet Ewropej, Futuri Territorjali Ewropej Possibbli.

L-intrapriżi żgħar u ta' daqs medju (SMEs) jammontaw għal 56.8 % fil-valur miżjud iġġenerat mis-settur mhux finanzjarju; jirrappreżentaw ukoll 99.8 % tal-kumpaniji kollha tas-settur tan-negozju mhux finanzjarju attivi fl-UE-28 u jipprovdu impjieg lil 66.4 % tal-impjegati (Kummissjoni Ewropea 2018a).

Għalkemm l-intrapriżi f'fażijiet ta' maturità differenti jvarjaw f'termini tal-ħtiġijiet tagħhom (eż. finanzjament) u l-muturi (eż. l-internazzjonalizzazzjoni), hemm tliet fatturi ta' suċċess komuni li jappoġġjaw l-iżvilupp tagħhom: l-edukazzjoni, il-kwalità tal-governanza u l-aċċessibilità. Il-governanza hija dejjem aktar importanti għat-tkabbir ekonomiku u l-kompetittività, peress li għandha l-kapaċità li tappoġġja lill-kumpaniji fuq bosta livelli. Madankollu, il-governanza hija speċifika għall-post, għalhekk, l-enfasi għandha tkun fuq soluzzjonijiet imfassla apposta biex jifhmu u jiġu sfruttati l-potenzjali speċifiċi ta' żvilupp tar-reġjuni jew il-pajjiżi.

S'issa, il-politiki tal-UE rrikonoxxew ir-rwol sinifikanti li l-SMEs għandhom ekonomikament u soċjalment u fasslu programmi u inizjattivi ta' appoġġ multipli. L-Att dwar in-Negozji ż-Żgħar għall-Ewropa jippromwovi l-prinċipju "Aħseb l-Ewwel fiż-Żgħir", bil-għan li jintegra l-interessi tal-SMEs fi stadju bikri ħafna tat-tfassil tal-politika sabiex jitjieb l-approċċ għall-intraprenditorija fl-Ewropa, jissimplifika l-ambjent regolatorju u ta' politika għall-SMEs, u jneħħi l-ostakli għall-iżvilupp tagħhom. Il-Pjan ta' Azzjoni għall-Intraprenditorija 2020 tal-Kummissjoni Ewropea jappoġġja l-edukazzjoni intraprenditorjali u jipprovdi għodod għall-intraprendituri aspiranti, kif ukoll networks ewlenin ta' appoġġ u informazzjoni għall-SMEs, li jippermettu lill-kumpaniji jkollhom aċċess għall-informazzjoni tas-suq u jinternazzjonalizzaw l-attivitajiet tagħhom fi ħdan jew barra l-konfini tal-UE. Huwa jtejjeb l-aċċess għall-finanzjament permezz ta' diversi programmi ta' finanzjament, bħal COSME, li jiffaċilita l-aċċess għal self u finanzjament ta' ekwità; Orizzont 2020 - il-Programm Qafas għar-Riċerka u l-Innovazzjoni; u l-Istrument għall-SMEs, li joffri finanzjament u appoġġ għal proġetti ta' innovazzjoni li jgħinu lill-SMEs jikbru u jespandu l-attivitajiet tagħhom f'pajjiżi oħra.

L-aħħar analiżi tal-prestazzjoni (Kummissjoni Ewropea 2018a) żvelat li l-SMEs qed jiżdiedu, wara d-diffikultà li sofrew matul il-kriżi ekonomika. Pereżempju, bejn l-2014 u l-2016, in-numru ta' ditti li qed jikbru malajr żdied b'24 %, immexxi minn intrapriżi fl-Ewropa tal-Punent (fi Franza, il-Ġermanja, Spanja u r-Renju Unit), l-Italja u l-Polonja, li b'kollox jammontaw għal 69 % tad-ditti bi tkabbir għoli fl-UE. Fl-istess perjodu, l-esportazzjonijiet tal-prodotti tal-SMEs żdiedu b'20 % meta mqabbla mal-2012, prinċipalment fis-suq uniku Ewropew, li jirrappreżenta 70 % tal-valur tal-esportazzjonijiet tal-SMEs.

1.2.1.
Kundizzjonijiet qafas biex itejbu t-tkabbir u l-kompetittività tal-SMEs

L-SMEs u l-mikrointrapriżi huma mqassma b'mod wiesa' madwar it-territorju Ewropew. Madankollu, l-istruttura u l-importanza relattiva tal-SMEs ivarjaw bejn l-ekonomiji Ewropej differenti. L-aktar sfida importanti f'dan ir-rigward (jiġifieri li tiġi identifikata d-distribuzzjoni territorjali ta' intrapriżi żgħar, ta' daqs medju u mikro-intrapriżi fl-Ewropa) hija l-fatt li, fil-livell tal-UE, hemm eteroġeneità kbira fid-definizzjonijiet u d-demarkazzjonijiet tal-SMEs. Dan għaliex il-politiki ekonomiċi u soċjali huma taħt ġurisdizzjoni nazzjonali (eż. il-liġi tas-sigurtà soċjali u l-iskemi tal-pensjoni), li jwassal għal diversità ta' settijiet ta' *data* li jiddeskrivu l-SMEs, b'definizzjonijiet kultant kunfliġġenti.

L-SMEs huma mqassma fit-territorju Ewropew kif ġej: fl-agglomerazzjonijiet ta' bliet kapitali u f'reġjuni kostali turistiċi fl-Ewropa tal-Punent u tan-Nofsinhar, hemm proporzjonijiet ogħla ta' intrapriżi ta' persuna waħda minn klassijiet oħra ta' SMEs; il-mikrointrapriżi għandhom tendenza li jkunu jinsabu fin-Nofsinhar u fit-Tramuntana tal-Ewropa, bi proporzjonijiet aktar baxxi fir-reġjuni tal-bliet kapitali u fiż-żoni rurali; l-SMEs jinsabu l-aktar fl-Iżvezja u fl-Iżvizzera, kif ukoll fil-Ġermanja, fil-Polonja, fil-Portugall u fir-Renju Unit, u fiż-żoni b'popolazzjoni inqas densa fin-Norveġja u l-Iżvezja. L-intrapriżi l-kbar huma kkonċentrati

l-aktar f'reġjuni aċċessibbli ħafna, speċjalment fir-reġjuni tal-bliet kapitali u l-agglomerazzjonijiet urbani. Hemm ukoll reġjuni b'attività baxxa kemm ta' SMEs kif ukoll ta' mikrointrapriżi, bħal reġjuni fl-Ewropa tal-Lvant u tan-Nofsinhar. Min-naħa l-oħra, l-għadd ta' intrapriżi kbar għal kull 1 000 abitant fl-2014 kien l-akbar fir-reġjuni tat-Tramuntana u ċ-ċentru tal-Ewropa u fiż-żoni urbani b'mod ġenerali, u wera xejra ġeografika skattata minn aċċessibilità aħjar, popolazzjonijiet akbar u densità ogħla tal-forza tax-xogħol.

Ir-reġjuni jipprovdu kundizzjonijiet, sfidi, opportunitajiet u theddid differenti fir-rigward tat-tkabbir tal-SMEs, kif ġej (Mappa 4):

(1) Fir-reġjuni u ċ-ċentri metropolitani bl-ogħla prestazzjoni, it-tkabbir tal-SMEs huwa appoġġjat minn speċjalizzazzjoni settorjali u, fl-istess ħin, diversità tal-ekonomija reġjonali, l-eżistenza ta' raggruppamenti, l-agglomerazzjoni ta' kumpaniji, u infrastruttura tajba u aċċessibilità. Il-kompetizzjoni esterna minn bliet kbar oħra toħloq theddida relatata mal-attrazzjoni internazzjonali versus dik nazzjonali. Il-bidliet fl-imġiba tal-konsumatur (eż. ċaqliq lejn produzzjoni b'livell baxx ta' karbonju), fl-appoġġ tal-UE għall-SMEs innovattivi u fl-investiment barrani dirett attirat lejn l-industriji tal-għarfien u kreattivi joħolqu opportunitajiet għat-tkabbir.

(2) F'żoni metropolitani intermedji u bi prestazzjoni għolja, ir-rwol tal-governanza huwa enfasizzat fil-koordinazzjoni ta' strateġiji u pjanijiet ta' azzjoni, kif ukoll fl-appoġġ ta' setturi ġodda u attività innovattiva. Opportunità ewlenija f'dawn ir-reġjuni tinsab fir-rwol tas-settur pubbliku fil-ħolqien ta' domanda għal prodotti innovattivi (eż. id-diġitizzazzjoni tal-amministrazzjonijiet pubbliċi jew it-titjib tal-kwalità tas-servizzi pubbliċi).

(3) F'reġjuni ta' tranżizzjoni/intermedji, l-isfidi jinkludu prinċipalment il-migrazzjoni ta' forza tax-xogħol kwalifikata ħafna, il-livell limitat ta' koordinazzjoni bejn l-istituzzjonijiet nazzjonali u reġjonali, livell baxx ta' intraprenditorija u n-nuqqas ta' internazzjonalizzazzjoni tal-SMEs.

(4) Ir-reġjuni rurali u intermedji jiffaċċjaw sfidi ta' aċċessibilità aktar baxxa, dipendenza għolja fuq setturi speċifiċi, u sistema ta' appoġġ għall-intraprenditorija u l-innovazzjoni relattivament sottożviluppata kemm fil-livelli nazzjonali kif ukoll reġjonali.

(5) Fl-aħħar nett, ir-reġjuni periferiċi l-inqas żviluppati jiddependu fuq bliet ġirien għal servizzi ġenerali, filwaqt li infrastruttura sottożviluppata tfixkel l-aċċessibilità. Flimkien ma' ambjent leġiżlattiv u amministrattiv pjuttost sfavorevoli, dawn ir-reġjuni għandhom it-tendenza li ma jirċievu l-ebda finanzjament mill-UE biex jappoġġjaw l-iżvilupp tal-SMEs. Madankollu, id-dotazzjoni naturali u l-wirt kulturali tagħhom jistgħu jservu bħala opportunitajiet għal attivitajiet ta' intraprenditorija.

Mappa 4
Tip ta' impjieg dominanti u prestazzjoni ekonomika reġjonali

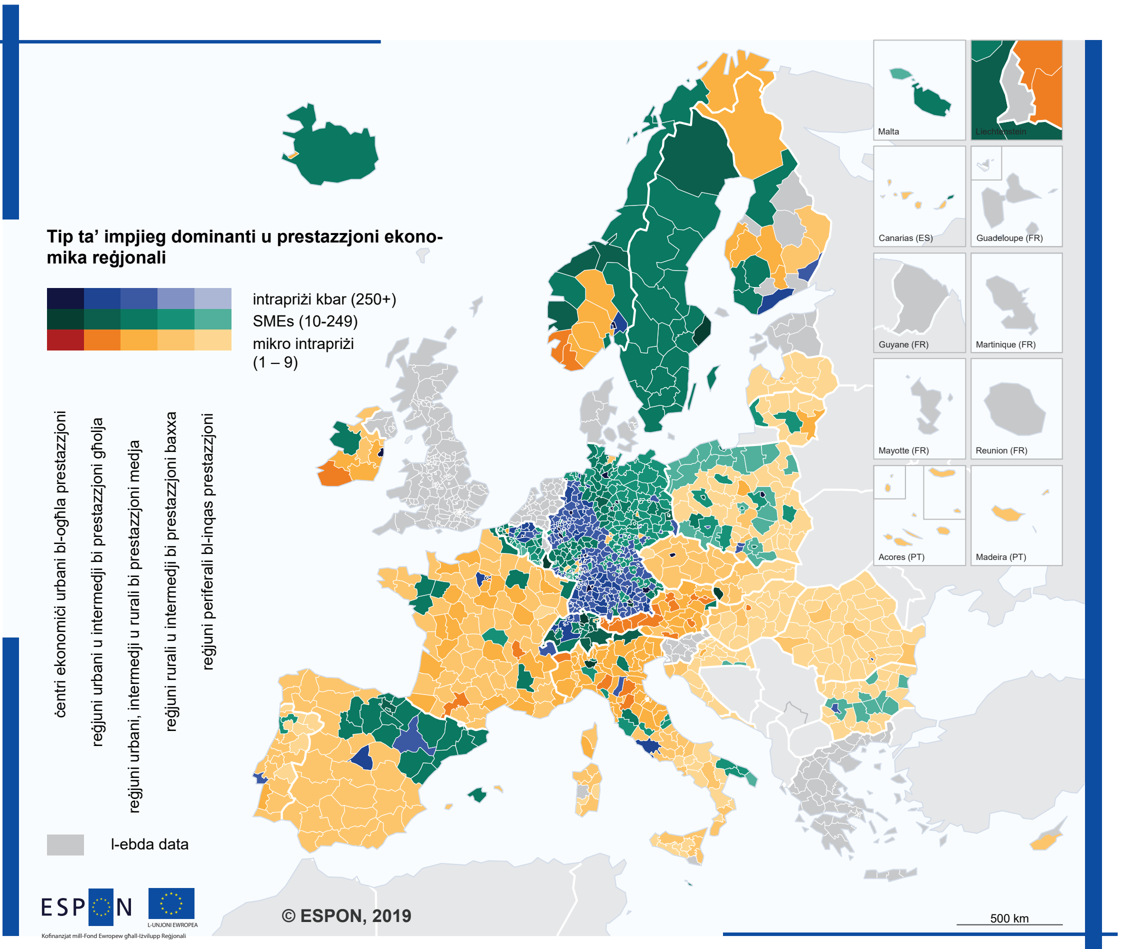

Livell reġjonali: NUTS 3 / NUTS 2 / NUTS 0 (verżjoni 2013)
Sors: ESPON SME, 2017
Oriġini tad-data: Eurostat Business demography, Structural Business Statistics, Statistics Austria national SBS, Statistics Belgium Demografie Ondernemingen, ORBIS, Beschäftigtenstatistik Bundesagentur, national SBS, Statistics Finland national BD, Insee. Direction des statistiques démographiques et sociales (DSDS), Financial Agency, Central Statistics Office (CSO) national BD, Statistics Iceland national BD, Amt für Statistik Fürstentum Liechtenstein - Beschäftigungsstatistik, Statistics Norway national BD, Central Statistical Office Poland national BD, Statistics Portugal Integrated Business Accounts System, National Statistics Institute Romania national SBS, Statistics Sweden Business Register, Bundesamt für Statistik Schweiz
(cc) UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2017c.

Setturi differenti jeħtieġu kundizzjonijiet ta' qafas differenti biex ikunu jistgħu jikbru. Pereżempju, l-ICT tiddependi l-aktar fuq edukazzjoni ogħla, filwaqt li l-industriji tal-għarfien u kreattivi għandhom it-tendenza li jirnexxu meta jkun hemm livell ogħla ta' żvilupp ekonomiku fir-reġjun. Is-settur tal-ekonomija b'livell baxx ta' karbonju jeħtieġ investimenti ogħla tan-negozji ġodda u jiddependi fuq is-settur pubbliku bħala klijent. Għalhekk, standards u regolamenti nazzjonali jistgħu jistimulaw ħafna t-tkabbir tal-SMEs f'dan is-settur.

Il-governanza lokali u reġjonali hija dejjem aktar importanti għat-tkabbir ekonomiku u l-kompetittività, peress li għandha l-kapaċità li tappoġġja lill-kumpaniji f'ħafna livelli (eż. permezz ta' finanzjament, promozzjoni ta' kultura ta' intraprenditorija u trawwim ta' sħubijiet), li tiżgura l-parteċipazzjoni tal-SMEs fit-tfassil u l-implimentazzjoni tal-politika. L-involviment ta' rappreżentanti tal-SMEs, bħall-assoċjazzjonijiet tan-negozju, fl-iżvilupp u l-implimentazzjoni tal-politika jista' jsaħħaħ is-sjieda u jnaqqas id-distakk bejn livelli ta' governanza u benefiċjarji aktar imbiegħda.

Għażliet u għodod ta' politika

Ir-rwol tal-SMEs fit-tfassil u l-implimentazzjoni ta' strateġiji ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti għandu jissaħħaħ kontinwament. L-iżgurar ta' qafas għall-iżvilupp u l-appoġġ tal-intraprenditorija u t-tkabbir tal-SMEs hija kruċjali għas-setturi ewlenin tar-reġjuni u biex iżidu aktar il-vantaġġ kompetittiv tagħhom. L-interventi jistgħu jinkludu t-tnaqqis tal-piżijiet amministrattivi flimkien mal-provvista ta' inċentivi, servizzi ġenerali u infrastruttura (telekomunikazzjonijiet, trasport pubbliku u internet) jew l-istabbiliment ta' regoli u proċessi ċari biex tissaħħaħ il-kooperazzjoni bejn l-istituzzjonijiet tar-riċerka u l-kumpaniji.

Filwaqt li l-politiki nazzjonali għandhom jiżguraw kundizzjonijiet ta' qafas li jistimulaw id-domanda ta' prodotti u servizzi u l-provvista ta' fatturi ta' produzzjoni, **il-politiki reġjonali għandu jkollhom rwol aktar ċar fl-iżvilupp ta' networks u sħubijiet effettivi fost negozji u universitajiet, aġenziji ta' żvilupp u organizzazzjonijiet oħra ta' appoġġ mill-ekosistema tan-negozju u l-innovazzjoni, f'konformità mal-ħtiġijiet tal-industriji u l-istrateġiji ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti.**

Għalhekk, **ir-rwol tas-sistemi ta' governanza ta' kwalità huwa kruċjali fil-livell reġjonali u għandu jissaħħaħ aktar. Dan ir-rwol għandu jinftiehem bħala li jipprovdi żewġ benefiċċji:** (1) l-iżgurar tat-trasparenza fit-teħid tad-deċiżjonijiet u l-istabilità, kif ukoll regolamenti ċari, u (2) it-trawwim tal-intraprenditorija u l-ħolqien tal-SMEs, kif ukoll it-tisħiħ tat-taħriġ u l-ħiliet relatati mal-intraprenditorija, l-iżvilupp ta' kultura ta' intraprenditorija u t-teħid tar-riskju, u l-iżvilupp ta' sħubijiet ta' fiduċja fost il-partijiet interessati. Iż-żewġ inizjattivi jistgħu jinkisbu permezz ta' strateġija ta' tkabbir tan-negozji ġodda u tal-SMEs żviluppata b'mod kollaborattiv bejn il-privat u l-pubbliku jew prijorità fi ħdan strateġija ta' żvilupp reġjonali meħtieġa biex tiġi żgurata ekosistema tan-negozju funzjonali li fiha l-SMEs jistgħu jirnexxu.

Jeħtieġ li tissaħħaħ aktar kooperazzjoni aħjar bejn l-atturi pubbliċi u privati. Komunikazzjoni tajba u fiduċja bbażati fuq il-ħolqien u l-promozzjoni ta' viżjoni komuni għandhom jiġu promossi u msaħħa mill-awtoritajiet reġjonali u lokali. It-twaqqif ta' bordijiet konsultattivi mal-partijiet interessati lokali biex jipprovdu appoġġ lin-negozji lokali jista' jkun ta' benefiċċju, ibbażat fuq definizzjoni ċara tal-kompetenzi u l-kompiti mwettqa minn kull attur.

Analiżi tal-punti pożittivi, tal-punti negattivi, tal-opportunitajiet u tat-theddid (SWOT) u mappjar sistemiku tal-partijiet interessati jistgħu jintużaw għar-reġjuni biex jifhmu r-relazzjoni bejn il-muturi u l-fatturi rilevanti għat-tkabbir u l-kompetittività tal-SMEs, u r-riżorsi eżistenti. Abbażi ta' dawn l-analiżi, ir-reġjuni għandhom ikunu jistgħu jidentifikaw l-opportunitajiet ta' żvilupp futuri u l-possibilitajiet ta' investiment tagħhom.

Il-Politika ta' Koeżjoni ta' wara l-2020 għandha żżid aktar flessibilità mal-mod kif l-SMEs huma appoġġjati, b'fokus speċjali fuq interventi mfassla apposta biex tittejjeb id-disponibilità ta' tipi ta' finanzjament speċjalizzati magħżula. **L-iskemi ta' finanzjament għandhom jikkumplimentaw lil xulxin fi sforz koordinat biex jindirizzaw iż-żewġ kundizzjonijiet ta' qafas li jsaħħu l-prestazzjoni tal-SMEs** (strutturi ta' appoġġ, investimenti u edukazzjoni kummerċjali) **u l-kwistjonijiet speċifiċi tal-SMEs** (immirati lejn il-livelli differenti ta' żvilupp, jiġifieri start-ups, scale-ups u SMEs innovattivi). Start-ups u scale-ups jeħtieġu tipi differenti ta' appoġġ; għalhekk, il-politiki għandhom jindirizzawhom separatament. Kemm fil-livell nazzjonali kif ukoll f'dak reġjonali, id-distakki fil-finanzjament għandhom jiġu identifikati u kkumplimentati b'mekkaniżmi ta' finanzjament alternattivi (eż. finanzjament kollettiv b'ekwità).

Barra minn hekk, **l-evidenza turi l-ħtieġa li jiġi indirizzat il-livell baxx ta' informazzjoni tal-SMEs fir-rigward tal-għodod ta' finanzjament disponibbli f'livelli differenti.** Dan għandu jiġi ttrattat fil-livelli reġjonali u lokali. Pereżempju, il-viżibilità ta' opportunitajiet ta' żvilupp għal negozji ġodda u mikro-intrapriżi tista' tissaħħaħ fil-livell lokali permezz ta' one-stop shops, li huma speċjalment rilevanti u sottożviluppati f'reġjuni remoti u inqas żviluppati ekonomikament. Fl-istess ħin, dawn il-one-stop shops jistgħu jkunu ta' benefiċċju għat-tnaqqis tal-piżijiet amministrattivi li jiltaqgħu magħhom ta' spiss mill-SMEs, u jrawmu kultura intraprenditorjali u ftuħ.

STUDJU TA' KAŻ:

Reġjun ta' Graz (l-Awstrija)

Ir-reġjun ta' Graz (fil-provinċja federali ta' Styria) fl-Awstrija evolva f'reġjun innovattiv ħafna bis-saħħa ta' kooperazzjoni eċċellenti bejn l-industrija u l-istituzzjonijiet tar-riċerka bil-għan li jitrawwem it-tkabbir ekonomiku permezz tal-ħolqien tal-għarfien u l-innovazzjoni. L-intrapriżi huma s-sinsla tar-reġjun: huma interkonnessi ħafna, jappartjenu għal diversi raggruppamenti u networks ta' appoġġ madwar l-industriji, u kollha huma mmexxija mill-Aġenzija għall-Promozzjoni tan-Negozju Styrian.

Barra minn hekk, il-kollaborazzjoni u l-internazzjonalizzazzjoni tal-SMEs jitrawmu permezz ta' diversi networks interdixxiplinari, inkubaturi, aċċeleraturi u pjattaformi, flimkien ma' punti ta' kuntatt multipli. L-iżvilupp tal-għarfien, il-kreattività u l-intraprenditorija saru t-tliet oqsma strateġiċi tematiċi ewlenin, magħquda mill-ġdid taħt l-umbrella tal-istrateġija ekonomika tar-reġjun.

Sors: ESPON 2017c.

1.2.2. Ir-rwol tal-SMEs fil-forniment tal-impjiegi

Ir-reġjuni fi Franza, partijiet mill-Ġermanja, l-Irlanda, il-Polonja, u l-Iżvezja wrew proporzjon ogħla ta' persuni impjegati fl-SMEs fl-2014 mill-medja tal-UE. L-akbar tkabbir bejn l-2008 u l-2014 instab fir-reġjuni Baltiċi, l-Iżlanda u partijiet tal-Finlandja.

Ir-reġjuni rurali u periferiċi għandhom proporzjonijiet ogħla ta' impjiegi f'mikrointrapriżi minn reġjuni urbani u ta' bliet kapitali. Għandhom ukoll proporzjonijiet ogħla ta' impjiegi fl-SMEs minn reġjuni intermedji u urbani. Dan huwa l-każ fir-reġjuni fil-Ġermanja, il-Polonja, partijiet minn Spanja u l-Iżvezja. Ir-reġjuni tal-bliet kapitali u r-reġjuni fin-Nofsinhar u l-Punent tal-Ġermanja għandhom it-tendenza li jospitaw l-aktar intrapriżi kbar, li jiffokaw fuq l-ekonomija tal-għarfien u l-ICT. L-SMEs jammontaw għal proporzjon ogħla mill-medja tal-impjiegi fir-reġjuni tal-Ewropa tat-Tramuntana u ċentrali speċjalizzati fl-ICT u l-ekonomija tal-għarfien, kif ukoll fiċ-ċentru tal-Bulgarija, partijiet tal-Italja, it-Tramuntana tal-Polonja u l-Lvant ta' Spanja.

Il-mikrointrapriżi għandhom il-potenzjal li jipprovdu opportunitajiet ta' impjieg fit-tipi kollha ta' reġjuni. Reġjuni b'mikrointrapriżi b'saħħithom jinsabu madwar l-Ewropa kollha, iżda hemm differenzi reġjonali fir-rigward tal-fokus settorjali: l-ekonomija tal-għarfien u l-ICT juru konċentrazzjoni relattiva fl-Ewropa ċentrali u tal-Lvant (ir-Repubblika Ċeka, il-Kroazja, partijiet mill-Ungerija, ir-Rumanija u Slovakkja). Is-servizzi u t-turiżmu jammontaw għall-attività tal-mikrointrapriżi fl-Awstrija, l-Estonja, Franza, il-Finlandja u Spanja.

Hemm distribuzzjoni aktar irregolari tal-SMEs madwar l-Ewropa, bi proporzjonijiet ogħla ta' impjiegi f'żoni rurali u periferiċi milli f'reġjuni intermedji u urbani. Bejn l-2008 u l-2014, proporzjon għoli ta' impjiegi fl-industrji tal-għarfien u kreattivi wassal għal żieda fl-impjiegi tal-SMEs fl-Ewropa kollha, minbarra fl-Italja u fil-Punent tar-Rumanija. In-negozji li jużaw ħafna għarfien, bħal fis-settur tal-ICT, jinsabu prinċipalment f'reġjuni urbani u metropolitani, l-aktar fit-Tramuntana u l-Punent tal-Ewropa u f'reġjuni universitarji ġirien. Madankollu, it-tkabbir fil-proporzjon tal-impjiegi f'dan is-settur wassal għal tkabbir medju biss tal-impjiegi fis-settur tal-SMEs fil-biċċa l-kbira tar-reġjuni (eż. fir-reġjuni fil-Punent tal-Ġermanja).

Għażliet u għodod ta' politika

Is-settur tal-mikrointrapriżi jista' jiġi estiż permezz ta' edukazzjoni mtejba tan-negozju u governanza lokali u reġjonali aktar ta' appoġġ u parteċipattiva. Barra minn hekk, strateġiji speċifiċi mfassla biex jgħinu u jinkoraġġixxu lill-mikrointrapriżi biex jiżdiedu għandhom jitqiesu fil-Politika ta' Koeżjoni ta' wara l-2020.

L-edukazzjoni dwar in-negozju u l-intraprenditorija għandha tkun appoġġjata fil-livell reġjonali billi jkunu inkoraġġuti u appoġġjati skambji bejn ir-reġjuni u permezz tat-tixrid ta' prattiki tajbin, peress li edukazzjoni bħal din hija fattur determinanti ewlieni għat-titjib tat-tkabbir u l-kompetittività tal-SMEs.

It-tfassil ta' aġenda għat-tagħlim tal-adulti għandu jinvolvi l-partijiet interessati tal-SMEs fil-livelli tal-UE, nazzjonali u reġjonali biex jitqiesu aħjar id-differenzi fid-domanda u l-provvista tal-ħiliet meħtieġa mill-SMEs. Barra minn hekk, l-effettività tal-programmi ta' taħriġ immirati lejn il-forza tax-xogħol impjegata mill-SMEs għandha tissaħħaħ aktar. Pereżempju, l-universitajiet jeħtieġ li jiġu inċentivati aktar biex jidħlu fl-ekosistema tan-negozji ġodda, sabiex jipprovdu taħriġ aħjar u jħejju forza tax-xogħol tas-sengħa f'konformità ma' industriji ġodda u l-abilitajiet ġodda meħtieġa (Kumitat Ewropew tar-Reġjuni 2019, OECD 2019).

Id-diversità industrijali hija meqjusa bħala fattur ta' suċċess għall-iżvilupp tal-SMEs. Għalhekk, **l-edukazzjoni għandha tiġi adattata aktar biex isservi aħjar l-attivitajiet emerġenti, kif ukoll biex jiġu żviluppati kapaċitajiet li jistgħu jiġu applikati b'mod flessibbli f'ħafna industriji differenti,** inklużi dawk meħtieġa biex jiġu aġġornati s-setturi tradizzjonali. Ir-RIS3 huma għodda effettiva għall-appoġġ tal-ħolqien ta' bażi diversifikata ta' kompetenzi fis-setturi emerġenti.

L-edukazzjoni effettiva tan-negozju, il-kompetenzi u l-iżvilupp tas-sett ta' ħiliet huma speċjalment meħtieġa għall-mikrointrapriżi f'reġjuni remoti u rurali b'aċċess limitat għall-edukazzjoni għolja. Sħubiji rurali-urbani mmirati biex jiżguraw konnettività aħjar u spillovers miż-żoni urbani lejn iż-żoni rurali jistgħu jkunu mezz effettiv għall-implimentazzjoni.

It-titjib tal-ħiliet tal-SMEs jeħtieġ il-konsolidazzjoni tas-sistemi ta' edukazzjoni u taħriġ vokazzjonali, flimkien mal-provvista ta' benefiċċji għat-taħriġ fuq il-post tax-xogħol (OECD 2019).

1.3.
Naħsdu l-benefiċċji tad-diġitizzazzjoni għaċ-ċittadini, il-kumpaniji u l-gvernijiet

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: Id-dimensjonijiet territorjali u urbani tat-tranżizzjoni diġitali tas-servizzi pubbliċi, Reviżjoni Territorjali Ewropea, EMPLOY, ESPON ATLAS

It-trasformazzjoni diġitali hija fundamentali għall-futur tat-tkabbir soċjoekonomiku fl-Ewropa. Il-proċess ta' diġitalizzazzjoni li tfaċċa fl-Ewropa ħoloq l-affarijiet bażiċi ġodda f'termini ta' konnettività u interazzjoni. Dan ippermetta lis-settur pubbliku, lill-kumpaniji u liċ-ċittadini jittestjaw it-trasformazzjoni diġitali f'ambjent "reali". Madankollu, distakk fl-investiment upstream, minbarra d-disparitajiet f'termini ta' żvilupp tar-riċerka u l-innovazzjoni, hija evidenti mid-diskrepanza bejn id-domanda dejjem tikber u l-provvista limitata tal-aħħar teknoloġija (Kummissjoni Ewropea 2018b).

It-tranżizzjoni diġitali tal-UE hija l-mira ewlenija tal-Aġenda Diġitali Ewropa 2020 bil-Pjan ta' Azzjoni tal-Gvern elettroniku, appoġġjat aktar mid-Dikjarazzjoni ta' Tallinn dwar il-Gvern elettroniku u pjan ta' azzjoni dedikat fi ħdan l-Aġenda Urbana. Fil-livell tal-UE, l-għan huwa li jkun hemm gvernijiet miftuħa u effiċjenti, servizzi pubbliċi diġitali interoperabbli għaċ-ċittadini u n-negozji kollha, u bażi ta' infrastruttura biex tappoġġja l-konnettività diġitali. Is-Suq Uniku Diġitali jibqa' prijorità fil-qafas finanzjarju multiannwali ta' wara l-2020 u se jkompli jkun appoġġjat mill-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa f'termini ta' infrastruttura diġitali u permezz tal-Programm Ewropa Diġitali, bil-għan li jgħin lis-soċjetajiet u n-negozji Ewropej biex jikkapitalizzaw fuq it-trasformazzjoni diġitali li għadha għaddejja. Taħt il-Programm Ewropa Diġitali, l-iżvilupp ta' temi ta' prijorità bħall-informatika u d-*data*, l-intelliġenza artifiċjali u ċ-ċibersigurtà għandhom jiġu appoġġjati aktar bl-appoġġ ta' Orizzont Ewropa.

1.3.1.
L-iskala territorjali tal-ekonomija u s-soċjetà diġitali

Ħafna drabi l-bliet huma l-muturi ewlenin tat-tkabbir tat-territorji, u jieħdu d-diġitizzazzjoni bħala mezz biex ikunu aktar effettivi u tiżdied il-kompetittività tagħhom. Filwaqt li ħadu vantaġġ mill-preżenza tal-bliet l-aktar żviluppati, xi reġjuni rnexxielhom jikkonverġu l-isforzi tagħhom billi żiedu l-kompetittività tagħhom

permezz tar-raggruppament tal-attivitajiet ekonomiċi u r-riżorsi li dawn jinvolvu. Hemm diversi prekundizzjonijiet li jgħinu lir-reġjuni jikkapitalizzaw fuq il-benefiċċji tat-tkabbir diġitali, inkluż (1) it-trawwim ta' ekonomiji bbażati fuq l-għarfien, speċjalment dawk teknoloġikament avvanzati, (2) konnettività tajba tal-ICT fit-tipi kollha ta' reġjuni u (3) soċjetà lesta għad-diġitalizzazzjoni , inklużi servizzi pubbliċi diġitali u forza tax-xogħol b'ħiliet għolja.

L-iżvilupp tal-ekonomija u s-soċjetà diġitali huwa irregolari fl-Istati Membri tal-UE. Il-parti tat-Tramuntana tal-Ewropa tospita l-ekonomiji diġitali l-aktar avvanzati fl-UE. B'kuntrast, l-istati tal-Ewropa ċentrali tal-Lvant u n-Nofsinhar tal-Ewropa għandhom livelli baxxi ħafna ta' integrazzjoni tat-teknoloġija diġitali u l-kapital uman, għalkemm ir-rati tagħhom ta' konnettività u użu tal-internet huma simili għal dawk ta' reġjuni aktar avvanzati. L-istess mudell territorjali japplika għall-iżvilupp tas-servizzi pubbliċi diġitali (Kummissjoni Ewropea 2018c).

Ir-reġjuni rurali u periferiċi huma vulnerabbli fil-bidla lejn ekonomija diġitali, peress li ħafna drabi ma jkollhomx konnettività tal-ICT u l-infrastruttura korrispondenti. Fl-istess ħin, il-proporzjon ogħla ta' anzjani u nies fil-faqar li jgħixu f'dawn ir-reġjuni jġib miegħu sfidi rigward l-iżvilupp tal-ħiliet meħtieġa u l-infrastruttura biex tiġi appoġġjata d-diġitalizzazzjoni. Reġjuni żviluppati diġitalment jibbenefikaw mill-konċentrazzjoni tal-innovazzjoni u forza tax-xogħol b'ħiliet għolja f'qalba urbani attraenti (ċentri tal-ICT). Madankollu, ir-reġjuni diġitalizzati bl-aħjar prestazzjoni rnexxielhom **jiddeċentralizzaw il-proċessi tal-produzzjoni u s-servizzi tagħhom,** b'appoġġ għall-iżvilupp ta' bliet jew żoni rurali tat-tieni saff, fejn hemm opportunità għad-diversifikazzjoni tal-attivitajiet ekonomiċi.

Il-benefiċċji tad-diġitalizzazzjoni jinkludu t-tkabbir ekonomiku, il-ħolqien ta' tipi ġodda ta' impjiegi, servizzi pubbliċi mtejba u aċċess għas-servizzi, u opportunitajiet biex tiġi miġġielda l-periferalità permezz tal-konnettività diġitali. S'issa, **ir-reġjuni diġitalment aktar żviluppati tal-Ewropa tat-Tramuntana u ċentrali jikkoinċidu mar-reġjuni tal-għarfien u tal-innovazzjoni.** L-ekonomiji tagħhom huma kompetittivi ħafna u għandhom il-kapaċità li jibdlu l-innovazzjoni fi tkabbir reġjonali. B'kuntrast, l-iżvilupp qawwi ta' xi żoni urbani bħala ċentri tal-ICT (li jikkonċentraw ir-riżorsi umani u monetarji) ħoloq mudelli ta' żvilupp ċentrali-periferjali fi ħdan ir-reġjuni u japprofondixxi l-firda urbana-rurali.

It-trasformazzjoni diġitali tal-industrija tiffoka fuq disa' teknoloġiji ewlenin: il-midja soċjali, is-servizzi mobbli, it-teknoloġiji tal-cloud, l-internet tal-affarijiet[3], is-soluzzjonijiet taċ-ċibersigurtà, ir-robotika u l-makkinarju awtomatizzat, il-big data u l-analitika tad-*data*, l-istampar 3D, u l-intelliġenza artifiċjali. F'termini ta' integrazzjoni tat-teknoloġija diġitali fl-ambjent ekonomiku, l-ekonomiji Skandinavi u tal-Ewropa tal-Punent jinsabu fuq quddiem. Għalkemm serje ta' teknoloġiji diġitali ġew approprjati minn ditti tal-UE, l-użu integrat ta' teknoloġiji ġodda għadu fi stadju bikri. Fl-istess ħin, l-Istati Membri tal-Lvant u tan-Nofsinhar għadhom lura f'termini ta' żvilupp diġitali ġenerali (Kummissjoni Ewropea 2018d).

Il-benefiċċji tat-trasformazzjoni diġitali tal-industriji jinkludu tkabbir fid-dħul, żieda fil-profitti, iffrankar tal-ispejjeż, esperjenzi aħjar tal-klijenti u prodotti aktar innovattivi. Il-politiki tad-diġitalizzazzjoni tal-industrija juru tendenza qawwija li jiffokaw fuq l-infrastruttura u t-teknoloġija aktar milli fuq l-iżvilupp tal-ħiliet. Għalkemm l-inizjattivi nazzjonali dwar id-diġitizzazzjoni tal-industrija għandhom komponenti ta' ħiliet diġitali, mhumiex ikkunsidrati bħala prijorità fuq suġġetti ta' infrastruttura/teknoloġija (Kummissjoni Ewropea 2018d).

Ir-riskji ta' diġitalizzazzjoni mgħaġġla jinkludu bidliet fix-xejriet tax-xogħol li xi nies jistgħu jsibuha diffiċli biex jadattaw għalihom. **Hekk kif il-kumpaniji u s-servizzi pubbliċi jsiru aktar diġitalizzati, se jkun hemm bidla fis-suq tax-xogħol lejn impjiegi b'ħiliet għolja u impjiegi kumplimentari b'ħiliet baxxi, filwaqt li l-impjiegi b'ħiliet medji se jonqsu l-aktar.**

Għażliet u għodod ta' politika

Fil-livell tal-UE, id-deċentralizzazzjoni tal-industriji minn ċentri urbani għal reġjuni metropolitani u rurali għandha tkun appoġġjata bl-għajnuna tat-teknoloġija diġitali biex tiġi miġġielda l-periferalità. L-amministrazzjonijiet pubbliċi jistgħu jiffokaw fuq it-tisħiħ tal-kompetittività tas-sistemi ekonomiċi reġjonali biex ikomplu jiżguraw it-tkabbir u l-impjiegi, f'kuntest ta' kompetizzjoni internazzjonali aktar miftuħa, fejn l-innovazzjoni hija fattur kruċjali.

3 L-Internet tal-Oġġetti jirreferi għall-kapaċità tal-kompjuter li tittrasferixxi d-*data* fuq network mingħajr interazzjoni umana.

Dawk li jfasslu l-politika fil-livelli lokali, reġjonali u nazzjonali, flimkien ma' partijiet interessati rilevanti oħra, jistgħu jiggwidaw u jappoġġjaw il-proċess biex tingħeleb il-periferalità permezz ta' kooperazzjoni f'oqsma funzjonali, sħubijiet jew raggruppamenti. **Bl-għajnuna tat-teknoloġiji diġitali, il-flussi ekonomiċi fit-territorji jistgħu jiġu ddisinjati mill-ġdid biex jitrawwem żvilupp aktar ibbilanċjat, li jiġġieled il-mudelli tal-iżvilupp tal-qalba-periferija.**

L-istati u r-reġjuni Ewropej jistgħu jintegraw l-isforzi tagħhom għall-iżvilupp diġitali billi joħolqu strateġiji diġitali. Dawn jeħtieġ li jqisu miżuri orizzontali ta' politika ta' abilitazzjoni bħalma huma ż-żieda tal-ħiliet diġitali tal-forza tax-xogħol, il-bini ta' ċentri ta' innovazzjoni diġitali, l-użu tal-analiżi tad-*data* għat-teħid ta' deċiżjonijiet, it-trasferiment ta' prattiki tajba u l-isperimentazzjoni b'soluzzjonijiet tal-ICT.

Fil-livell Ewropew, l-istrateġija tad-Diġitizzazzjoni tal-Industrija Ewropea għandha l-għan li tiżgura li kwalunkwe industrija tkun tista' tibbenefika bis-sħiħ minn innovazzjonijiet diġitali, filwaqt li ssaħħaħ il-kompetittività ġenerali tagħha. Diġà hemm 19-il politika u programm nazzjonali ta' trasformazzjoni diġitali għaż-żieda tal-produttività u tal-kompetittività u t-titjib tal-ħiliet diġitali tal-forza tax-xogħol tagħhom fl-Istati Membri tal-UE. L-aspetti komuni misjuba matul dawn l-inizjattivi huma interessi ugwali fl-iżvilupp ta' teknoloġiji ġodda u fl-iskjerament u l-użu ta' teknoloġiji eżistenti, u r-rwol ewlieni li kellhom partijiet interessati differenti mill-industrija u r-riċerka, li għamlu din l-esperjenza waħda kollaborattiva (Kummissjoni Ewropea 2018d).

Billi l-akbar opportunità diġitali għall-Ewropa tinsab fit-trasformazzjoni tal-industrija u l-intrapriżi eżistenti u f'negozji ġodda ta' suċċess, aktar pajjiżi għandhom jikkunsidraw li jsawru strateġiji u inizjattivi nazzjonali għal dan il-għan, kif ukoll li jingħaqdu man-networks biex jaqsmu l-esperjenzi, jesploraw approċċi ġodda u jistabbilixxu aġenda komuni tal-UE għall-investimenti (eż. il-Pjattaforma Ewropea tal-Inizjattivi Nazzjonali dwar id-Diġitizzazzjoni tal-Industriji) (Kummissjoni Ewropea 2018d). Madankollu, **stati li diġà għandhom inizjattivi ekonomiċi diġitali fis-seħħ għandhom jiffokaw aktar fuq għodod ta' monitoraġġ effettivi u indikaturi ewlenin tal-prestazzjoni[4] sabiex jiggwidaw aktar żviluppi u jistabbilixxu bażi għat-trasferibilità.**

STUDJU TA' KAŻ:

e-Estonja u l-ewwel ambaxxata tad-*data*

L-Estonja bdiet tibni l-ekonomija u s-soċjetà diġitali tagħha fl-1997, b'investimenti viżjonarji fis-soluzzjonijiet tat-teknoloġija tal-informazzjoni (IT). Minn dakinhar 'l hawn, il-pajjiż żviluppa b'mod kostanti diversi soluzzjonijiet diġitali bħala parti minn approċċ ta' politika konsistenti: e-Estonja.

Illum, il-gvern tagħha huwa l-aktar teknoloġikament avvanzat fid-dinja, b'99 % tas-servizzi mwettqa elettronikament. Għalhekk, bażijiet tad-*data* essenzjali bħal reġistri tal-art jew tal-popolazzjoni jeżistu biss f'forma diġitali. Filwaqt li d-diġitizzazzjoni għandha benefiċċji enormi, żiedet ukoll il-grad ta' vulnerabilità nazzjonali għat-theddid taċ-ċibersigurtà. Biex tipproteġi d-*data* tagħha, l-Estonja nediet l-idea innovattiva tal-ambaxxati tad-*data* billi ħażnet kopja tad-*data* nazzjonali kollha fil-Lussemburgu, li, mill-2017, żammet is-servers tal-Estonja fiċ-ċentru tad-*data* tal-gvern tagħha bl-istess mod li tospita l-ambaxxata fiżika tal-Estonja fil-belt kapitali.

L-Estonja mexxiet l-isforzi tagħha biex tiżgura l-kontinwità u s-sigurtà diġitali. Barra t-tfassil ta' sistemi ta' informazzjoni ġodda biex jikkumbattu b'suċċess id-distanzi, l-Estonja kienet waħda mill-ewwel pajjiżi li innovat f'termini tal-"prinċipju tal-moviment ħieles tad-*data*" tas-Suq Uniku Diġitali, kif ukoll espandiet il-Konvenzjoni ta' Vjenna dwar ir-Relazzjonijiet Diplomatiċi f' termini ta' hosting ta' *data* u sistemi ta' informazzjoni. Kwalunkwe sfidi legali li ltaqgħu magħhom ġew avviċinati fi ftehim bilaterali li ta' immunità lill-ambaxxata tad-*data*. Illum, l-Estonja tistinka biex issir pajjiż mingħajr fruntieri billi tisfida kontinwament il-limiti tal-identità nazzjonali fl-ambjent diġitali.

Sorsi: https://e-estonia.com/, OECD 2018.

---

4 L-indikaturi ewlenin tal-prestazzjoni jkejlu l-progress lejn riżultat mixtieq.

1.3.2. Servizzi pubbliċi diġitali

It-trasformazzjoni tas-servizzi pubbliċi permezz tad-diġitalizzazzjoni qed tiġi aċċettata dejjem aktar miċ-ċittadini u l-gvernijiet fil-livelli nazzjonali, reġjonali u lokali. Il-perċentwali ta' ċittadini li jużaw l-ambjent online għal servizzi pubbliċi qed jikber b'rata mgħaġġla, u, bħalissa, jaqbeż nofs il-popolazzjoni ta' kull età. Fl-istess ħin, il-livell ta' sodisfazzjon taċ-ċittadini bis-servizzi pubbliċi diġitali żdied. Fl-2017, madwar nofs iċ-ċittadini Ewropej li jużaw l-internet kienu qed jużawh ukoll għal skopijiet ta' gvern elettroniku.

Id-diġitalizzazzjoni tippermetti l-provvista ta' servizzi pubbliċi moderni (eż. gvern elettroniku, saħħa elettronika, enerġija elettronika u trasport elettroniku), filwaqt li **servizzi pubbliċi diġitali jġibu benefiċċji għaċ-ċittadini u l-gvernijiet.** Dawn jinkludu burokrazija mnaqqsa, is-simplifikazzjoni tal-proċeduri amministrattivi u t-titjib tal-interazzjonijiet bejn iċ-ċittadini u l-amministrazzjoni taċ-ċittadini u l-fornitur tas-servizz. Barra minn hekk, is-servizzi pubbliċi diġitali jistgħu jgħinu l-forniment ta' servizzi pubbliċi ġenerali f'żoni remoti, żoni transkonfinali u territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, u jistgħu jrawmu l-iżvilupp ta' servizzi innovattivi ġodda f'dawn it-territorji. Bl-istess mod, id-diġitalizzazzjoni tista' tgħin biex tiġġieled id-diffikultajiet relatati mal-aċċess għas-servizzi pubbliċi fil-periferiji interni. Għall-amministrazzjoni pubblika, id-diġitalizzazzjoni tfisser inqas spejjeż operattivi, riżultati ta' politika aħjar ibbażati fuq *data* u allinjament aħjar mal-ekonomiji ta' skala permezz tal-fluss ħieles ta' oġġetti u servizzi.

Ħafna mis-servizzi pubbliċi fl-Ewropa qed jinħolqu u jiġu implimentati fil-livell lokali. **Bliet akbar u aktar żviluppati jipprovdu aktar servizzi diġitali minn bliet, bliet u komunitajiet rurali żgħar u ta' daqs medju.** Madwar l-Ewropa, il-bliet Nordiċi ġeneralment għandhom interazzjonijiet għolja ta' gvern elettroniku (Mappa 5), bi prodotti ta' gvern elettroniku li qed jiġu żviluppati b'pass aktar mgħaġġel. Il-bliet tan-Nofsinhar u tal-Lvant tal-Ewropa għandhom attività baxxa kemm f'termini ta' produzzjoni kif ukoll ta' użu ta' servizzi pubbliċi diġitali. Barra minn hekk, bliet b'aktar minn 500 000 abitant jieħdu aktar responsabilità biex jipprovdu servizzi diġitali, u juru aktar diversità, filwaqt li bliet b'inqas minn 250 000 abitant jipprovdu inqas servizzi ta' gvern elettroniku.

Is-servizzi pubbliċi diġitali reġjonali u nazzjonali jvarjaw skont il-kompetenzi u l-leġiżlazzjoni nazzjonali. F'xi każijiet, il-gvernijiet lokali u ċentrali jirnexxilhom jikkoordinaw il-forniment ta' servizzi pubbliċi, u b'hekk joħolqu sistema ta' governanza diġitali f'diversi livelli ta' suċċess. Dan jirriżulta f'koordinazzjoni mtejba bejn il-livelli amministrattivi u involviment ġust tas-settur privat, li għandu interess jew jista' jipparteċipa fil-ko-ħolqien u l-għoti ta' tipi ġodda ta' servizzi. Għalkemm il-pajjiżi Ewropej kollha rreġistraw tkabbir f'termini ta' forniment ta' servizzi pubbliċi diġitali, il-livell ta' progress mhuwiex ugwali. Pereżempju, Malta żviluppat 100 % tas-servizzi pubbliċi tagħha fl-ambjent diġitali, bl-Awstrija, id-Danimarka, l-Estonja u l-Portugall żviluppaw aktar minn 95 %. Il-Kroazja, il-Greċja, l-Ungerija, ir-Rumanija u s-Slovakkja huma l-aktar baxxi f'termini ta' servizzi pubbliċi diġitali u jeħtieġ li jlaħħqu.

Filwaqt li ħafna aspetti tas-soċjetà tagħna qed isiru diġitali, l-għarfien u l-inizjattivi għal aktar ċibersigurtà qed jiżdiedu wkoll. Bħalissa, din il-kwistjoni hija diskussa l-aktar f'pajjiżi bħall-Lussemburgu, Spanja u r-Renju Unit, kemm jekk f'termini tal-użu tat-teknoloġija diġitali jew it-titjib tas-sigurtà fil-paradigma tal-ekonomija diġitali. Madankollu, is-swieq diġitali domestiċi taħt l-art qed jiżdiedu wkoll, bi prodotti jew infrastruttura kriminali li qed jiġu żviluppati l-aktar fi Franza, il-Ġermanja, in-Netherlands u r-Renju Unit. (EUROPOL 2016, Kummissjoni Ewropea 2018d).

Mappa 5
Tipoloġija reġjonali ta' interazzjonijiet ta' eGovernment

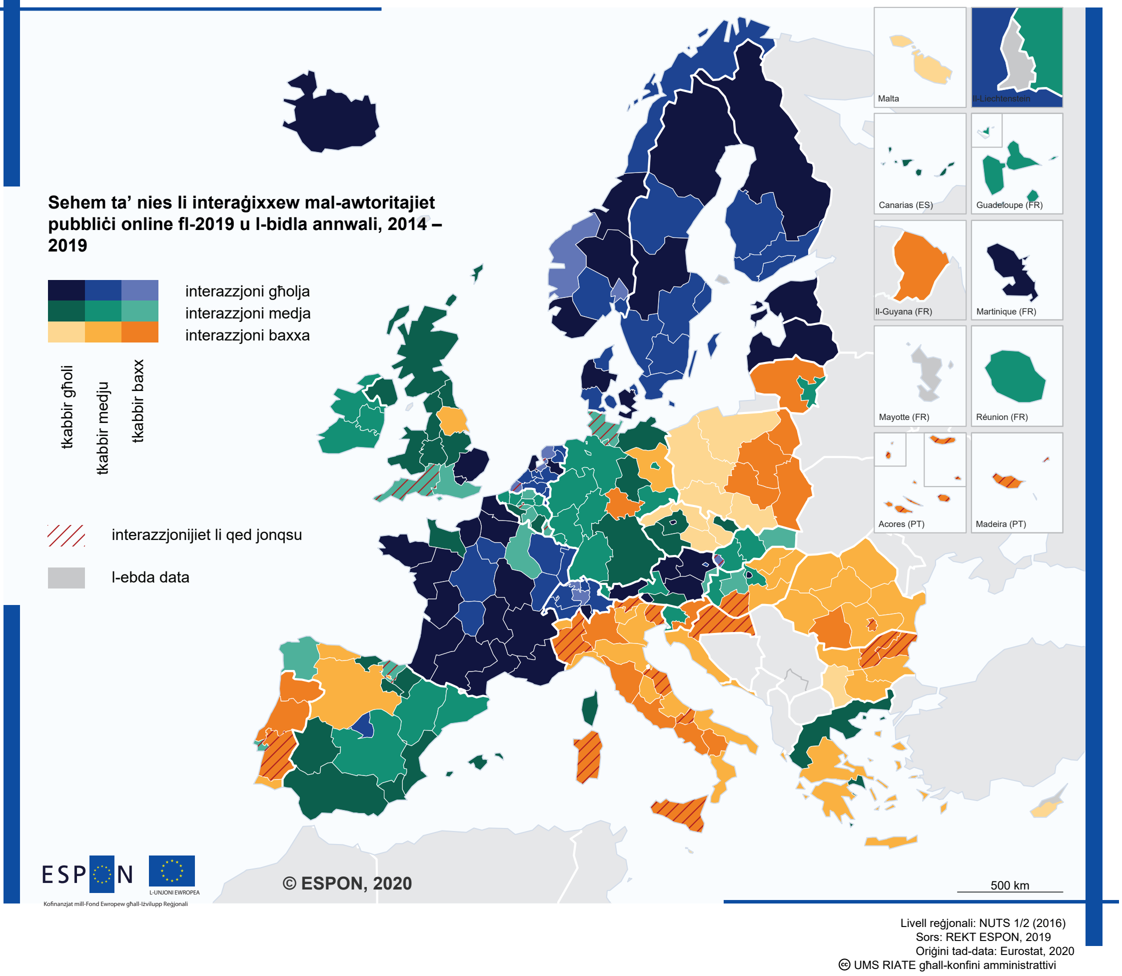

Sors: ESPON 2018d.

Għażliet u għodod ta' politika

Biex jitnaqqsu d-distakki diġitali bejn il-pajjiżi, huwa importanti li l-inizjattivi tal-UE jiffokaw fuq l-interoperabilità tas-servizzi pubbliċi. Filwaqt li l-gvernijiet reġjonali u lokali qed jiżviluppaw soluzzjonijiet diġitali individwalizzati, imfassla għar-realtà ta' kull territorju, prinċipji standardizzati madwar il-pajjiżi Ewropej mhux biss jgħinu biex tiġi evitata d-duplikazzjoni u tiżdied il-komunikazzjoni bejn ir-reġjuni, iżda jipprovdu wkoll lill-istati inqas żviluppati bl-opportunità li jibbenefikaw mill-adozzjoni ta' soluzzjonijiet diġitali li diġà ġew ittestjati.

STUDJU TA' KAŻ:

Is-Sistema ta' Interkonnessjoni tar-Reġistri tan-Negozju

Ir-reġistri tan-negozju Taljani u Norveġiżi ġew integrati fis-Sistema ta' Interkonnessjoni tar-Reġistri tan-Negozju (BRIS), u saru parti minn sistema ta' informazzjoni li tgħaqqad l-istess reġistri mill-Istati Membri kollha permezz tal-Pjattaforma Ċentrali Ewropea. L-implimentazzjoni tal-proġetti fl-Italja u n-Norveġja ħadet sentejn (2016-18) u l-ispejjeż varjaw minn EUR 200 000 għal EUR 500 000, li minnhom madwar 75 % kienu kontribuzzjoni tal-UE.

Permezz tal-Portal tal-Ġustizzja Elettronika, l-informazzjoni tista' tinxtered bejn in-negozji tal-UE u r-reġistri Taljani u Norveġiżi b'mod sikur u rapidu, li jgħin biex jimminimizza l-piż amministrattiv fuq l-istituzzjonijiet pubbliċi u jnaqqas ir-riskji relatati mal-proċessi tan-negozju għall-kumpaniji tal-UE. Barra minn hekk, iċ-ċittadini u n-negozji fl-UE għandhom aċċess liberu għal informazzjoni dwar kumpaniji (inkluża informazzjoni dwar fergħat barranin u fużjonijiet transkonfinali) permezz ta' sistema ta' notifika ta' back-office stabbilita bejn ir-reġistri tan-negozju fl-UE u ż-Żona Ekonomika Ewropea.

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Eżekuttiva għall-Innovazzjoni u n-Networks 2018.

Fi sforz biex jiġu pprovduti servizzi pubbliċi aħjar, **l-istituzzjonijiet pubbliċi, is-soċjetà ċivili u l-kumpaniji għandhom jikkooperaw u jiskambjaw l-għarfien,** kif dan **jgħin biex tingħata spinta lill-ekosistema diġitali lokali u trawwem il-ko-ħolqien u t-twassil ta' tipi ġodda ta' servizzi.** Barra minn hekk, l-użu ta' software minn sors miftuħ fl-amministrazzjonijiet pubbliċi jista' jgħin biex tiġi evitata d-duplikazzjoni tar-riżorsi u l-isforzi. Billi jiftħu d-*data* miġbura minn istituzzjonijiet pubbliċi, is-soċjetà ċivili u s-settur privat ikollhom il-possibilità li jinnovaw u jagħtu valur soċjali u kummerċjali.

Il-gvernijiet jimpenjaw ruħhom f'inizjattivi ta' bliet intelliġenti u rħula intelliġenti, li jdaħħlu soluzzjonijiet teknoloġikament avvanzati fl-aspetti kollha tal-bliet, u jagħmlu n-networks u s-servizzi tradizzjonali aktar effiċjenti. **Għalkemm inizjattivi intelliġenti għandhom qawwa ta' tiġdid intensiva u jiftħu perspettivi ġodda f'żoni li qed jiċkienu, huwa importanti li tingħata attenzjoni mill-qrib lill-approċċ integrat ta' interventi bħal dawn u li jiġu evitati interventi iżolati** (eż. diġitalizzazzjoni separata ta' servizz wieħed/servizzi differenti). Id-diġitalizzazzjoni tat-trasport, l-ekonomija, l-edukazzjoni, eċċ., jeħtieġ li tikkontribwixxi għal żieda fil-produttività, it-tkabbir ekonomiku jew it-tnaqqis tal-emissjonijiet tal-karbonju f'belt/raħal, filwaqt li tiżgura li ċ-ċittadini kollha jkunu jistgħu jużaw is-servizzi l-ġodda.

Huwa kruċjali għal-livelli kollha tal-gvern li kontinwament itejbu l-kapaċitajiet tal-forza tax-xogħol u li jarmawha b'ħiliet diġitali. Azzjonijiet bħat-twessigħ tal-parteċipazzjoni fl-edukazzjoni u t-taħriġ għolja, it-tnaqqis tad-diskrepanzi bejn il-ħiliet u l-impjiegi, l-appoġġ ta' edukazzjoni u taħriġ vokazzjonali u skemi ta' tagħlim tul il-ħajja għall-kompetenzi diġitali jistgħu jingħaqdu ma' miżuri ddedikati għall-aktar gruppi vulnerabbli, bħall-persuni ta' età medja sal-anzjani, dawk li mhumiex fl-edukazzjoni, l-impjieg jew it-taħriġ (NEETs) u komunitajiet żvantaġġati.

Fir-rigward taċ-ċibersigurtà, żewġ approċċi ewlenin tal-UE huma għad-dispożizzjoni tal-Istati Membri, li jistgħu jgħinu fl-iżvilupp u l-implimentazzjoni ta' oqfsa ta' sigurtà u fl-involviment attiv f'miżuri ta' bini tal-fiduċja. L-ewwel tirrigwarda s-sigurtà mid-disinn, immirata biex titnaqqas il-vulnerabilità tal-prodotti, is-software u s-sistemi u toħloq sistema ta' sigurtà komuni madwar l-oqfsa tan-network u l-iskemi ta' ċertifikazzjoni. It-tieni jiffoka fuq reazzjonijiet għal attivitajiet ċibernetiċi malizzjużi (L-Aġenzija tal-UE għaċ-Ċibersigurtà 2019).

2

Ewropa aktar ħadra, b'karbonju baxx

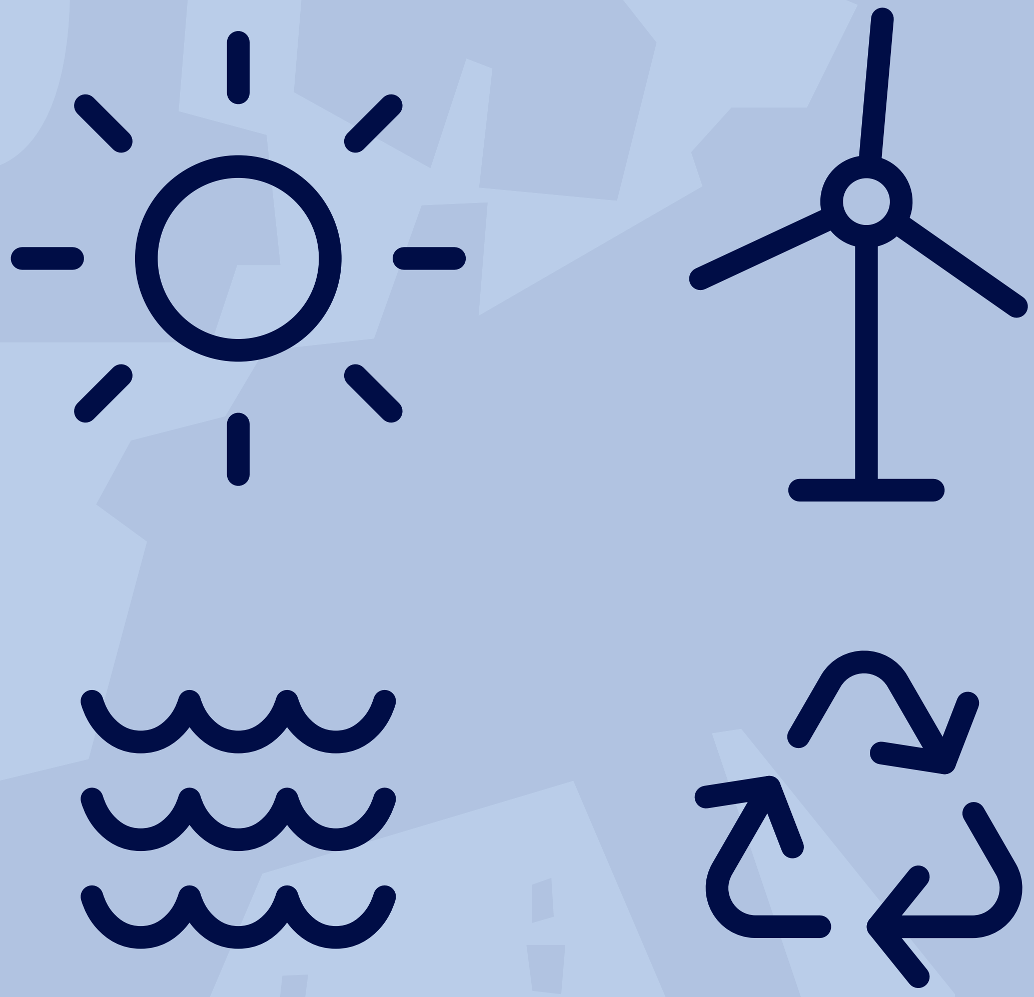

2.
Ewropa aktar ħadra, b'karbonju baxx

It-tranżizzjoni lejn ekonomija b'livell baxx ta' karbonju saret waħda mill-isfidi ewlenin tar-reġjuni u l-bliet Ewropej fl-aħħar deċennji. Bi "tkabbir sostenibbli" bħala waħda mit-tliet prijoritajiet tagħha, l-Istrateġija Ewropa 2020 tippromwovi ekonomija aktar effiċjenti fir-riżorsi, aktar ħadra u aktar kompetittiva. Dan jista' jintlaħaq billi jiġi diżakkoppjat it-tkabbir ekonomiku mill-użu tar-riżorsi, id-dekarbonizzazzjoni tal-ekonomija, iż-żieda fl-użu tar-riżorsi rinnovabbli, il-modernizzazzjoni tas-settur tat-trasport u l-promozzjoni tal-effiċjenza enerġetika. Barra minn hekk, l-UE TA 2020 tisħaq fuq l-importanza li titqies id-dimensjoni territorjali fl-implimentazzjoni tal-Istrateġija Ewropa 2020. Skont it-TA 2020, il-kundizzjonijiet ġeografiċi u l-ispeċifiċitajiet jirrappreżentaw il-fatturi ewlenin li jinfluwenzaw il-potenzjal reġjonali għall-produzzjoni tal-enerġija rinnovabbli u għall-adattament għat-tibdil fil-klima. L-użu tal-potenzjal reġjonali għall-enerġija rinnovabbli jiddependi l-aktar fuq il-politiki nazzjonali, kif ukoll il-miżuri ta' effiċjenza fl-enerġija f'reġjuni b'riżorsi skarsi. It-tranżizzjoni għal Ewropa aktar ħadra u b'emissjonijiet baxxi ta' karbonju teħtieġ miżuri u azzjonijiet fuq diversi livelli, inkluż l-indirizzar tal-isfidi lokali flimkien mal-isfidi mmirati mill-politiki Ewropej, reġjonali u nazzjonali.

Permezz tal-politiki tagħha attwali u tal-ġenerazzjoni li jmiss, l-UE hija impenjata li tkun fuq quddiem fl-implimentazzjoni tal-Aġenda 2030 għall-Iżvilupp Sostenibbli tan-Nazzjonijiet Uniti (NU) u l-Għanijiet ta' Żvilupp Sostenibbli (SDGs). Il-Kummissjoni Juncker ikkontribwiet għall-integrazzjoni tal-iżvilupp sostenibbli kemm fil-politiki trasversali u settorjali kif ukoll f'inizjattivi mmirati lejn l-ekonomija ċirkolari, l-enerġija nadifa, it-tkabbir blu u ekonomija newtrali għall-klima. Dawk il-kontribuzzjonijiet jinkludu l-viżjoni strateġika Ewropea fit-tul għal ekonomija prospera, moderna, kompetittiva u newtrali għall-klima, il-Pjan ta' Azzjoni għal Ekonomija Ċirkolari, il-Pjan ta' Azzjoni tal-UE għan-natura, għan-nies u għall-ekonomija, l-Aġenda Urbana tal-UE, u l-Istrateġija dwar il-Bijoekonomija għal bijoekonomija sostenibbli għall-Ewropa bil-għan li ssaħħaħ il-konnessjoni bejn l-ekonomija, is-soċjetà u l-ambjent.

F'dan il-kuntest, il-politiki u l-miżuri li jindirizzaw l-isfidi territorjali tat-tranżizzjoni tal-enerġija, il-mitigazzjoni tat-tibdil fil-klima u l-adattament, l-ekonomija ċirkolari u l-infrastruttura ħadra (GI) huma essenzjali għal ekonomija aktar ħadra u b'livell baxx ta' karbonju. Il-vulnerabilità territorjali għat-tibdil fil-klima tiddependi fuq (1) l-espożizzjoni għal diżastri naturali jew riskji naturali relatati mal-perikli, (2) l-użu tal-art u/jew il-potenzjal tan-networks tal-infrastruttura ħadra u (3) il-livell ta' żvilupp soċjoekonomiku meħtieġ għall-investiment fil-mitigazzjoni u miżuri ta' adattament. Mhux l-inqas, ekonomija ċirkolari tenfasizza opportunitajiet speċifiċi ta' żvilupp għal tipi differenti ta' territorji fuq skali differenti, kif ukoll mudelli ta' negozju ġodda li jimmiraw li jirriċiklaw u jerġgħu jużaw aktar skart. Il-muturi kollha msemmija hawn fuq ta' ekonomija aktar ħadra u b'livell baxx ta' karbonju għandhom jiġu avviċinati minn perspettiva sistemika, kemm f'territorji urbanizzati kif ukoll rurali, sabiex jiġu żvelati interazzjonijiet kumplessi u interdipendenzi bejn is-sistemi tal-enerġija, is-sistemi tal-mobilità u s-sistemi tal-ikel fil-kuntest tat-tibdil fil-klima.

2.1.
It-titjib tal-bijodiversità u l-infrastruttura ħadra

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: GRETA, Alps2050, BRIDGES

Skont l-Istrateġija tal-Bijodiversità tal-UE 2020, l-ekosistemi u s-servizzi tagħhom jistgħu jinżammu u jittejbu billi tiġi stabbilita infrastruttura ħadra u jiġu restawrati ekosistemi degradati. L-infrastruttura ħadra[5] hija definita bħala network ippjanat strateġikament ta' żoni naturali u semi-naturali li huma mmirati biex jipprovdu servizzi tal-ekosistema (ES), bħall-purifikazzjoni tal-ilma, il-kwalità tal-arja, l-ispazju għar-rikreazzjoni, u l-mitigazzjoni u l-adattament tal-klima. Meta jiġu żgurati l-konnettività, il-multifunzjonalità u l-ippjanar spazjali fuq skali multipli, l-infrastruttura ħadra tista' ttejjeb is-saħħa u l-benessri tal-bniedem, tappoġġja ekonomija ħadra, toħloq opportunitajiet ta' xogħol u ttejjeb il-bijodiversità. Għalhekk, l-infrastruttura ħadra tintegra SDG 14 (il-ħajja taħt l-ilma) u SDG 15 (il-ħajja fuq l-art), SDG 3 (is-saħħa u l-benessri tajba) u SDG 6 (l-ilma nadif

5 Imsejħa wkoll infrastruttura ħadra u blu meta l-ilma jkun preżenti.

u s-sanità), kif ukoll SDG 11 (il-bliet u l-komunitajiet sostenibbli) u SDG 13 (l-azzjoni klimatika). L-infrastruttura ħadra hija essenzjali għall-approċċ tas-sistemi soċjo-ekoloġiċi għat-territorji u għall-ksib tal-potenzjali territorjali għat-twassil tas-servizzi tal-ekosistema. Għalhekk, il-politiki li jindirizzaw l-ippjanar, l-implimentazzjoni, il-ġestjoni u l-manutenzjoni tal-infrastruttura ħadra jeħtieġ li jiġu kkoordinati bejn it-territorji u madwar il-livelli territorjali biex tiġi żgurata l-konnettività tal-infrastruttura ħadra reġjonali u kontinwitajiet transkonfinali.

2.1.1. Il-bijodiversità, is-servizzi tal-ekosistema u l-konnettività tal-pajsaġġ

It-titjib tal-infrastruttura ħadra jtejjeb il-bijodiversità u l-provvista tas-servizzi tal-ekosistema. Anke jekk hemm ftit evidenza dwar il-mekkaniżmi speċifiċi wara r-rabta bejn l-infrastruttura ħadra u l-bijodiversità, il-forniment ta' ħabitats għall-ispeċijiet u l-iżgurar ta' konnettività fost il-ħabitats huma miżuri tal-infrastruttura ħadra li huma ġeneralment meqjusa mix-xjenzati u dawk li jfasslu l-politika li għandhom impatt pożittiv fuq il-bijodiversità.

Il-kapaċità tal-infrastruttura ħadra li tipprovdi ħabitats tal-annimali selvaġġi kemm fiż-żoni urbani kif ukoll f'żoni rurali hija rikonoxxuta sew. Fil-livelli urbani u peri-urbani, l-iżvilupp ta' networks ħodor inaqqas l-iżolament fost irqajja' tal-ħabitat u jiffavorixxi l-moviment tal-ispeċijiet, u jtejjeb il-valur ekoloġiku ta' spazji ħodor urbani konnessi. Fil-livell reġjonali, il-konnettività tal-ħabitat għandha rwol vitali fil-vijabilità tal-popolazzjoni billi tiffaċilita t-tixrid, ir-rikolonizzazzjoni u l-migrazzjoni tal-ispeċijiet.

Il-karattru multifunzjonali tal-elementi tal-infrastruttura ħadra jipprovdi firxa ta' benefiċċji permezz ta' varjetà ta' servizzi tal-ekosistema, li ħafna drabi jidhru f'qatet u jsaħħu lil xulxin f'ċerti ċirkostanzi. Għalkemm ħafna mill-istudji li jindirizzaw il-benefiċċji tal-infrastruttura ħadra huma ffukati fuq suġġett partikolari (eż. it-tibdil fil-klima, il-konservazzjoni tal-bijodiversità u l-benefiċċji għas-saħħa) jew fuq tip wieħed ta' assi tal-infrastruttura ħadra (eż. veġetazzjoni fit-toroq, parks urbani u kurituri ħodor), l-implimentazzjoni tal-infrastruttura ħadra spiss iġġib diversi benefiċċji differenti, bħar-regolamentazzjoni tal-mikroklima u r-rikreazzjoni fil-każ ta' kuritur aħdar urban.

Il-konnettività ekoloġika, waħda mill-prerekwiżiti tal-funzjonament tal-ekosistema, hija mfixkla miż-żieda fil-frammentazzjoni tal-pajsaġġ minħabba l-infrastruttura tat-trasport, l-attivitajiet ta' kostruzzjoni u d-dinamiċi tal-insedjament madwar l-Ewropa. Skont l-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent (ŻEE2011), il-pajjiżi tal-Benelux huma l-aktar frammentati, filwaqt li l-pajjiżi tal-Ewropa tal-Lvant u tal-Mediterran, l-Irlanda u l-Iskozja juru livelli aktar baxxi ta' pressjoni ta' frammentazzjoni bħala riżultat tal-espansjoni tal-infrastruttura urbana u tat-trasport.

Id-domanda għas-servizzi tal-ekosistema hija kkonċentrata l-aktar f'żoni urbanizzati, iżda l-provvista hija marbuta ma' kundizzjonijiet ġeografiċi usa'. Għalhekk, id-distribuzzjoni ġeografika tal-infrastruttura ħadra għandha tiġi analizzata u mmonitorjata kemm fuq skali reġjonali kif ukoll urbani.

L-ispazji ħodor huma l-aktar frammentati fuq skali urbani u periurbani. Id-distribuzzjoni irregolari (kemm kwantitattiva kif ukoll kwalitattiva), u xi kultant iżolament, ta' spazji ħodor urbani (eż. parks urbani jew foresti, ġonna privati u gżejjer tat-traffiku veġetati), li jiffunzjonaw bħala irqajja' jew kurituri tal-ħabitat, għandha effett negattiv fuq il-konnettività ekoloġika fiż-żoni urbani, u b'hekk jitnaqqas il-potenzjal tal-infrastruttura ħadra ta' dawn iż-żoni.

B'mod ġenerali, il-pubbliku ġenerali japprezza l-infrastruttura ħadra aktar meta jkunu preżenti elementi tal-ilma jew foresti. Hemm ukoll preferenza għal infrastruttura ħadra li tipprovdi s-servizzi tal-ekosistema bħall-kontroll tal-għargħar, servizzi ta' rikreazzjoni u appoġġ għall-bijodiversità.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-bijodiversità u s-saħħa tal-ekosistema huma prerekwiżiti ewlenin għall-forniment tas-servizzi tal-ekosistema mill-infrastruttura ħadra. Għalhekk, **il-politiki li jindirizzaw l-infrastruttura ħadra għandhom jiġu kkunsidrati fir-rigward ta' oqfsa ta' politika relatati mal-bijodiversità** fil-livell reġjonali (jiġifieri fir-rigward taż-żoni ta' protezzjoni tan-natura Natura 2000). Biex tappoġġja tali politiki b'evidenza empirika u biex tiżviluppa miżuri ta' ġestjoni effettivi u adattivi, **ir-relazzjoni dinamika bejn l-infrastruttura ħadra, il-bijodiversità u s-servizzi tal-ekosistema għandha tiġi mmonitorjata u eżaminata fuq perjodi twal ta' żmien.**

Hemm bżonn ta' aktar riċerka empirika dwar kif l-għaqdiet tal-ispeċi jinfluwenzaw il-funzjonament tal-ekosistema, l-istabilità u t-twassil tas-servizzi tal-ekosistema, li jinforma kif l-infrastruttura ħadra tista' tiġi ġestita biex ittejjeb is-saħħa tal-ekosistema, partikolarment fiż-żoni urbani.

Peress li d-domanda u l-provvista tas-servizzi tal-ekosistema ta' spiss ikollhom firxa spazjali differenti, **politiki li għandhom fil-mira l-provvista tal-infrastruttura ħadra għandhom jitfasslu b'kunsiderazzjoni tal-firxa spazjali kemm tal-provvista tal-servizzi tal-ekosistema kif ukoll tad-domanda tas-servizzi tal-ekosistema.** Għodod tal-immappjar li jqabblu l-estensjonijiet spazjali u l-interazzjonijiet tal-provvista tas-

servizzi tal-ekosistema u d-domanda tas-servizzi tal-ekosistema jistgħu jgħinu lil dawk li jfasslu l-politika jidentifikaw oqsma ta' nuqqas ta' qbil fejn l-iżvilupp tal-infrastruttura ħadra jista' jtejjeb it-twassil tas-servizzi tal-ekosistema.

STUDJU TA' KAŻ:

Medda tal-muntanji Alpini – Reġjun tal-Alpi tal-UE

Kif muri fil-Mappa 6, id-domanda u l-provvista tas-servizzi tal-ekosistema ta' spiss ikollhom estensjonijiet spazjali differenti. Fir-reġjun tal-Alpi, id-domanda għall-ilma tax-xorb hija kkonċentrata f'żoni urbanizzati u metropolitani, filwaqt li l-provvista hija żgurata miż-żoni muntanjużi tal-madwar. Tali differenzi spazjali bejn il-provvista u d-domanda jeħtieġu aktar għarfien tal-impatt tad-domanda fuq il-forniment sostenibbli tas-servizzi tal-ekosistema u sistemi ta' twissija mtejba f'każijiet ta' provvista ta' ilma mnaqqsa. Il-proġett "Alp-Water-Scarce" huwa eżempju tajjeb ta' kooperazzjoni transnazzjonali li fiha l-isfida tal-iskarsezza tal-ilma u n-nixfiet, li hija kondiviża mir-reġjun tal-Alpi u l-artijiet baxxi u ż-żoni urbani tal-madwar, wasslet għal aktar għarfien, użu aktar responsabbli tal-ilma, rispons imtejjeb għan-nixfiet u l-iżvilupp ta' sett ta' sistemi ta' twissija bikrija.

Sorsi: ESPON 2018g, Hohenwallner, D., Saulnier, G.-M., Castaings, W., u Zolezzi, G. 2011.

Mappa 6
Provvista u domanda tal-ilma tax-xorb fil-firxa tal-muntanji Alpini

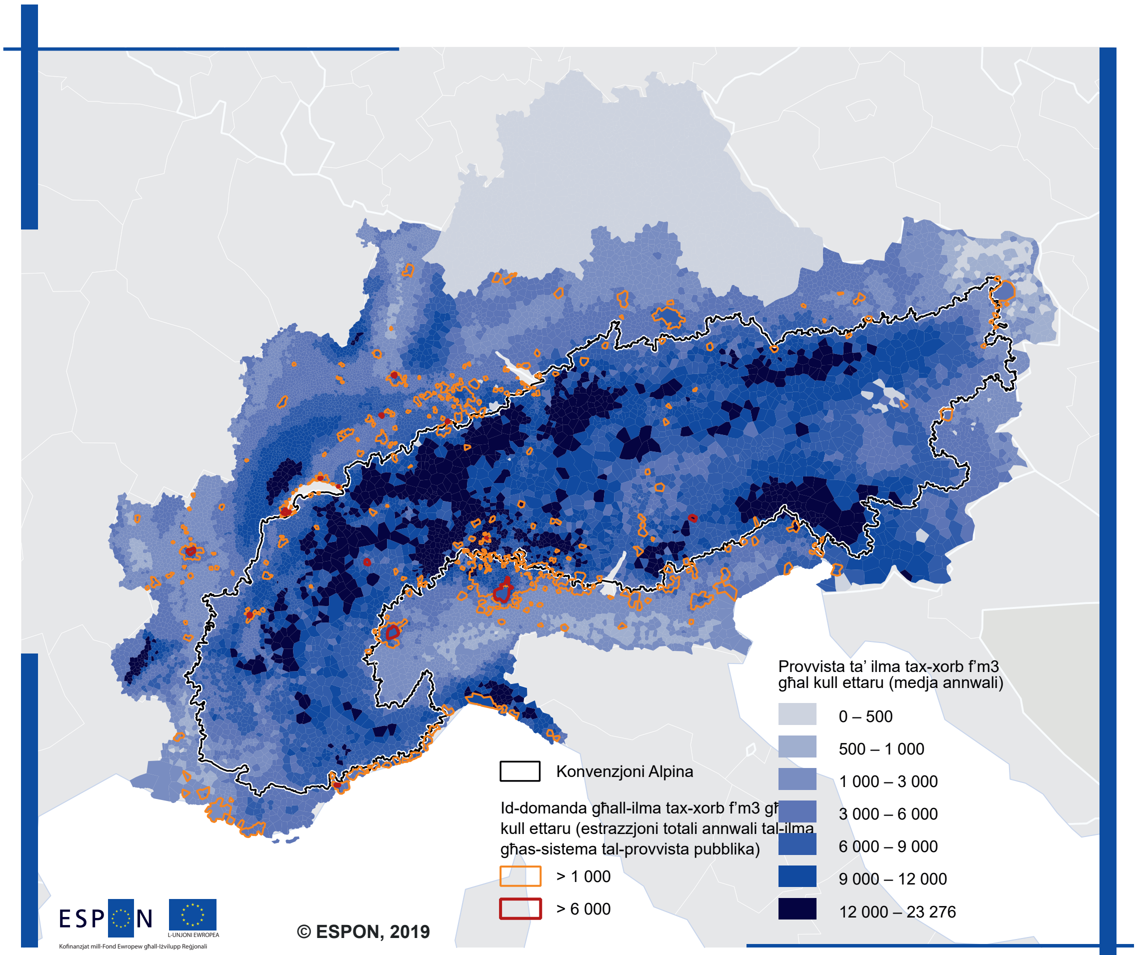

Livell reġjonali: LAU2 (2011 aġġornat)
Sors: Eurac Research & FAU, Alps 2050, 2018
Oriġini tad-data: AlpES, 2018
© EuroGeographics għall-bliet; l-Università ta' Ġinevra għall-konfini amministrattivi; Perimetru estern: Konvenzjoni Alpina EUSALP & ASP

Biex titnaqqas il-frammentazzjoni tal-pajsaġġ fuq skala reġjonali, **l-iżvilupp kompatt u dens għandu jiġi promoss lokalment flimkien ma' miri ta' konnettività ekoloġika mtejba fil-livell reġjonali.** In-networks tal-infrastruttura ħadra f'żoni mhux urbani jeħtieġ li jiġu ppjanati b'mod strateġiku sabiex il-miżuri lokali ta' konservazzjoni, protezzjoni u restawr tal-ekosistema jimmiraw żoni li għandhom kontribut fqir għall-konnettività tal-pajsaġġ fil-livell reġjonali.

L-ippjanar spazjali huwa meqjus bħala dixxiplina abilitanti għall-iżvilupp territorjali, li jissuġġerixxi li l-użu ta' politiki pubbliċi oħra li jaffettwaw l-organizzazzjoni spazjali u l-governanza tal-art, inklużi l-bijodiversità, it-tibdil fil-klima u l-ġestjoni tal-ilma, jistgħu jkunu utli. Għalhekk, **il-partijiet interessati fil-livelli lokali, reġjonali u nazzjonali għandhom jikkunsidraw l-infrastruttura ħadra fil-proċessi ta' ppjanar spazjali billi jqisu l-konnettività, il-multifunzjonalità u l-provvista tas-servizzi tal-ekosistema f'diversi livelli territorjali.** Biex tappoġġja approċċ bħal dan, **l-infrastruttura ħadra għandha tiġi inkorporata fi strateġiji, pjanijiet u programmi ta' żvilupp territorjali permezz ta' għodod ta' politika xierqa** bħall-valutazzjoni ambjentali strateġika.

Biex jiġi sfruttat il-potenzjal tal-infrastruttura ħadra u bi tweġiba għall-valur miżjud (perċepit) tal-infrastruttura ħadra fil-preżenza tal-ilma, **il-politiki li jimmiraw għall-infrastruttura ħadra għandhom jikkunsidraw li jgħaqqdu networks tal-infrastruttura ħadra ma' networks tal-ilma, korpi tal-ilma u ilma ta' taħt l-art u oqfsa ta' politika korrispondenti relatati mal-ġestjoni tal-ilma** fil-livell tad-distretti tal-baċir tax-xmara.

2.1.2.
Infrastruttura ħadra fil-livell reġjonali

Hemm kopertura baxxa tan-network tal-infrastruttura ħadra fil-livell reġjonali fil-Majjistral tal-Ewropa, l-Irlanda u x-Xlokk tar-Renju Unit. Dan huwa influwenzat prinċipalment mid-densità tal-popolazzjoni, l-iżvilupp tal-infrastruttura, il-kundizzjonijiet klimatiċi u topografiċi, u d-distribuzzjoni tal-art agrikola. Kopertura għolja ta' infrastruttura ħadra potenzjali hija osservata fil-pajjiżi Nordiċi, fil-pajjiżi Balkani tul il-Baħar Adrijatiku u fir-reġjun tal-Alpi tal-Lvant.

Il-kopertura potenzjali tan-network tal-infrastruttura ħadra fil-livell reġjonali hija rilevanti għal oqfsa ta' politika multipli (eż. il-bijodiversità, il-ġestjoni tal-ilma u t-tibdil fil-klima). Mudell ta' infrastruttura ħadra multifunzjonali li jindirizza politiki multipli huwa predominanti fil-Ġermanja tal-Punent u ċentrali, kif ukoll fir-reġjuni tal-Grigal u tal-Punent ta' Franza, minkejja li l-kopertura potenzjali tal-infrasttura ħadra hija pjuttost baxxa f'ħafna minn dawk ir-reġjuni. Mudell ieħor jista' jidher f'reġjuni aktar imxerrda, jiġifieri jew infrastruttura ħadra bifunzjonali jew monofunzjonali, bħal fir-reġjun tal-Alpi tal-Lvant, fit-Tramuntana tal-Finlandja u fi Spanja ċentrali; madankollu, l-infrastruttura ħadra potenzjali f'dawk ir-reġjuni sservi politiki multipli (Mappa 7).

Mappa 7
Potenzjal ta' networks ta' Infrastruttura Ħadra (GI) biex iservu politiki singoli jew multipli

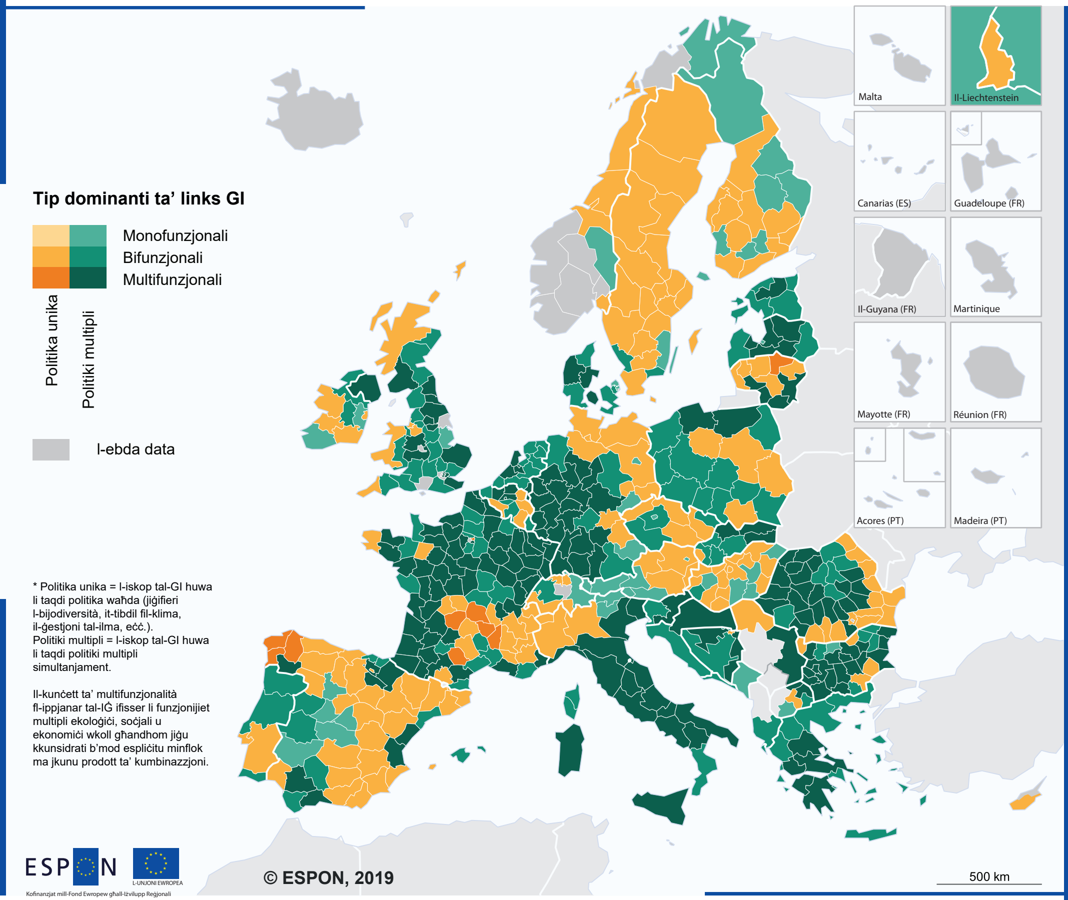

Livell reġjonali: NUTS 2/3 (2013)
Sors: ESPON GRETA, 2019
Oriġini tad-data: CLC 2012, Copernicus HRL Impervious 2012, OSM 2017, Natura 2000 (EEA 2012), Emerald Network 2012, MAES (2011, 2015), HNVF (EEA 2015), Ecosystem types map (ETC-SIA 2015)
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2018g

Għażliet u għodod ta' politika

Il-politiki reġjonali u lokali relatati mal-infrastruttura ħadra għandhom jikkunsidraw it-tliet elementi inerenti tal-infrastruttura ħadra: il-konnettività, il-multifunzjonalità u l-ippjanar u l-ġestjoni strateġika tal-ispazju. **Ir-reġjuni b'kopertura ta' network tal-infrastruttura ħadra potenzjali baxx fil-Majjistral tal-Ewropa jeħtieġ li jtejbu l-konnettività tal-infrastruttura ħadra eżistenti. Ir-reġjuni b'kopertura tan-network tal-infrastruttura ħadra b'potenzjal għoli għandhom jiġu appoġġjati permezz ta' politiki li jippromwovu użu sostenibbli tal-art u żieda fil-bijodiversità.** Il-multifunzjonalità u l-kopertura potenzjali tan-network tal-infrastruttura ħadra fil-livell reġjonali għandhom idealment jaqdu l-għanijiet ta' oqfsa ta' politika multipli (pereżempju, iżda mhux esklużivament, il-bijodiversità, il-ġestjoni tal-ilma u t-tibdil fil-klima). Għal dak il-għan, **il-kompromessi bejn l-għanijiet tal-politika huma inevitabbli u għandhom jiġu nnegozjati meta tintgħażel l-infrastruttura ħadra fuq użi oħra tal-art.**

Il-koordinazzjoni aħjar tal-ippjanar tal-infrastruttura ħadra mal-proċessi soċjoekonomiċi sottostanti għall-urbanizzazzjoni teħtieġ **bażi estiża ta' evidenza spazjali (jiġifieri mmappjar fiżiku u bbażat fuq l-ekosistema) li tkopri firxa wiesgħa ta' għanijiet tal-politika fuq livelli reġjonali, tal-pajsaġġ, metropolitani u urbani.** Bħalissa, il-kopertura spazjali u l-multifunzjonalità tal-infrastruttura ħadra huma indirizzati prinċipalment minn għanijiet tal-h and developmentpolitika relatati mal-konservazzjoni tal-bijodiversità, il-ġestjoni tal-ilma, u l-mitigazzjoni u l-adattament tat-tibdil fil-klima. Madankollu, l-infrastruttura

ħadra bħala kunċett transsettorjali jeħtieġ ukoll li tkun inkorporata f'oqsma oħra ta' politika, inklużi l-finanzi, l-enerġija, is-saħħa u s-servizzi soċjali.

L-iżvilupp tal-infrastruttura ħadra jista' jiġi ffaċilitat permezz ta' kollaborazzjoni bejn il-partijiet interessati lokali u reġjonali, għarfien u bini tal-kapaċità, u skambju ta' għarfien bejn professjonisti li joperaw fi stadji u skali ta' implimentazzjoni differenti. Il-kooperazzjoni fl-iżvilupp u l-ġestjoni tal-infrastruttura ħadra hija importanti għaliex l-elementi tal-infrastruttura ħadra jaqsmu l-fruntieri u għalhekk għandhom jiġu ttrattati minn perspettiva funzjonali, aktar milli amministrattiva.

2.1.3.
Infrastruttura ħadra fuq skala urbana

L-implimentazzjoni ta' soluzzjonijiet ibbażati fuq in-natura minn infrastruttura ħadra hija partikolarment rilevanti fil-bliet, fejn jgħixu kważi 70 % tal-popolazzjoni tal-Ewropa. Bl-istess mod, kemm l-Aġenda Urbana tal-UE kif ukoll l-Aġenda Urbana Ġdida globali jenfasizzaw il-potenzjal tal-infrastruttura ħadra fil-bliet.

Fuq skala urbana, il-kopertura taż-żoni ħodor ġeneralment qed tonqos (Mappa 8). It-territorju Ewropew huwa ddominat minn bliet li fihom iż-żoni ħodor baqgħu stabbli (Ewropa ċentrali u tal-Majjistral u pajjiżi Alpini) jew naqsu (l-Ewropa tal-Lvant u tan-Nofsinhar). Ir-raġunijiet għal dan l-iżvilupp huma prinċipalment l-urbanizzazzjoni u l-iżvilupp ekonomiku wara l-adeżjoni mal-UE jew għal skopijiet turistiċi fin-Nofsinhar tal-Ewropa. Dan l-iżvilupp jista' jiġi osservat ukoll fil-Finlandja u fin-Netherlands. Ftit bliet biss juru żieda fil-kopertura ta' spazju aħdar.

Minn perspettiva soċjali, il-grad ta' aċċessibilità għall-infrastruttura ħadra urbana jgħin biex tiġi mmonitorjata d-distribuzzjoni effettiva u ġusta tal-benefiċċji għaċ-ċittadini. **Bliet b'aċċessibilità ogħla għall-infrastruttura ħadra huma mifruxa madwar l-Ewropa, iżda għandhom tendenza li jkunu dominanti fl-Awstrija, il-pajjiżi Baltiċi, ir-Repubblika Ċeka, il-Finlandja, il-Ġermanja, il-Portugall u l-Iżvezja. Bil-maqlub, bliet fid-Danimarka, l-Irlanda u r-Renju Unit huma fil-medda l-aktar baxxa ta' aċċessibilità għall-infrastruttura ħadra urbana.** Id-differenzi fl-infrastruttura ħadra urbana aċċessibbli jiddependu minn diversi fatturi bħall-kwantità ta' infrastruttura ħadra, id-distribuzzjoni tagħha (konċentrata, irregolari, imxerrda, eċċ.) u l-prossimità tagħha għall-infrastruttura tat-trasport. Għalhekk, li jkun hemm infrastruttura ħadra disponibbli (jew perċentwali ta' infrastruttura ħadra fiż-żona periurbana) mhux bilfors jiżgura li tkun aċċessibbli.

Mappa 8
Kopertura ta' Infrastruttura Ħadra (GI) potenzjali u bidliet ta' żoni ħodor urbani

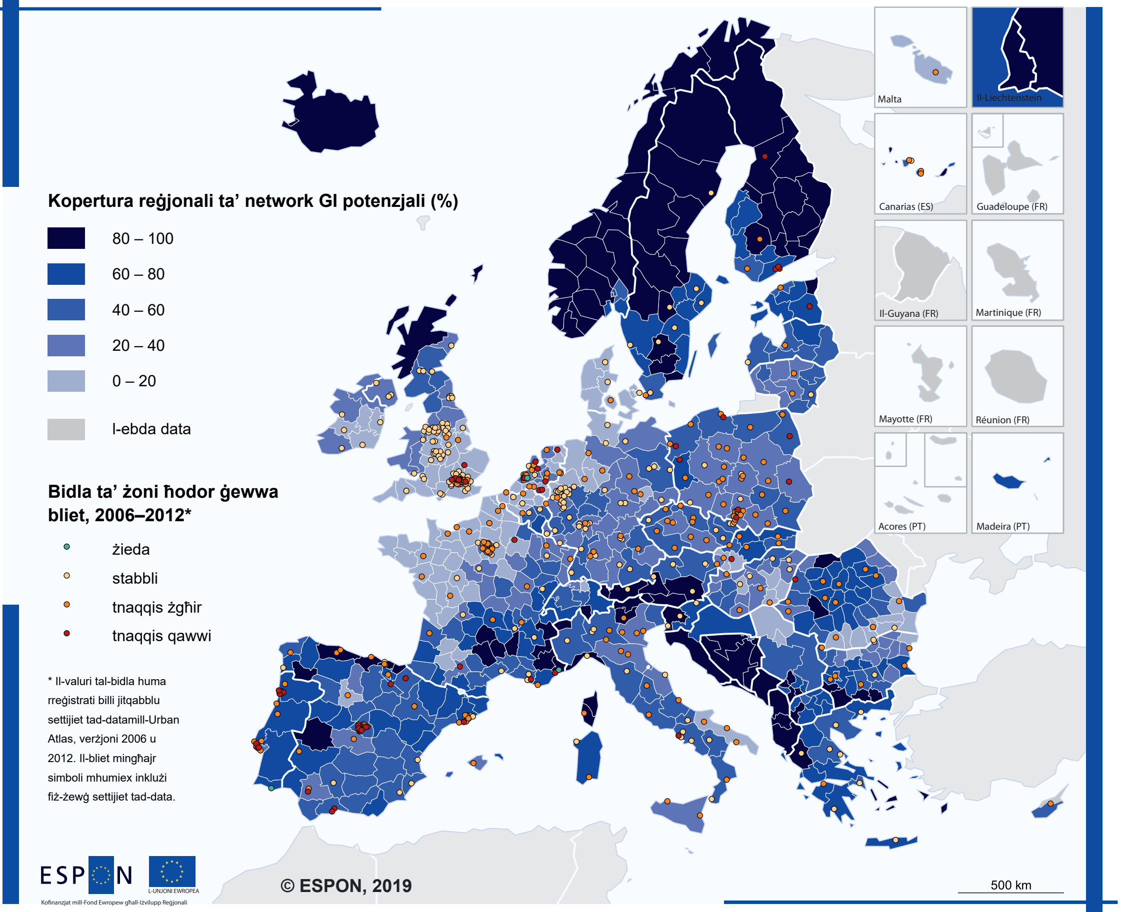

Infrastruttura Ekoloġika:
network ippjanat strateġikament ta' żoni naturali u semi-naturali b'karatteristiċi ambjentali oħra ddisinjati u ġestiti biex iwasslu firxa wiesgħa ta' servizzi tal-ekosistema. (KE, COM/2013/0249)

Livell reġjonali: NUTS 2/3 (2013)
Sors: ESPON GRETA, 2019
Oriġini tad-data: CLC 2012, Copernicus HRL Impervious 2012, OSM 2017, Natura 2000 (EEA 2012), Emerald Network 2012, HNVF (EEA 2015), Ecosystem types map (ETC-SIA 2015)
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2018f.

Għażliet u għodod ta' politika

Peress li l-kopertura tal-ispazju aħdar fuq skala urbana ġeneralment qed tonqos, **politiki li jimmiraw l-infrastruttura ħadra urbana għandhom jiffokaw fuq it-titjib tal-konnettività tal-ispazji urbani u fuq is-sostituzzjoni tal-użi tal-art iddominati minn spazji miftuħa mhux veġetati** (eż. dawk li qabel kienu pjattaformi industrijali, lottijiet ta' parkeġġ u brownfields) **bi spazji ħodor (u blu) bi kwalitajiet ekoloġiċi mtejba.**

Strateġiji ta' konservazzjoni, miżuri ta' restawr u ppjanar spazjali jeħtieġu bażi ta' għarfien imtejba biex jinkiseb il-potenzjal tal-infrastruttura ħadra fil-livelli reġjonali u lokali. Tali strateġiji u miżuri għandhom ikunu appoġġjati minn **għodod ta' mmappjar li jistgħu jidentifikaw elementi potenzjali tal-infrastruttura ħadra u jikklassifikaw il-prestazzjonijiet tal-elementi tal-infrastruttura ħadra eżistenti bbażati fuq il-kapaċità tagħhom li jipprovdu s-servizzi tal-ekosistema u jtejbu l-bijodiversità.** L-elementi tal-infrastruttura ħadra kkunsidrati f'għodda bħal din jinkludu kurituri ħodor u rqajja' ta' ħabitat iżolati, kif ukoll networks iffurmati minn dawk l-elementi fuq skali reġjonali u urbani.

Għodod ta' mmappjar u analitiċi li jikkonfrontaw miżuri ta' konnettività reġjonali (eż. kontinwità ġewwa u bejn kurituri ħodor jew distanzi minimi bejn ħabitats frammentati li jippermettu l-migrazzjoni tal-ispeċijiet) **b'miżuri ta' konnettività urbana jistgħu jintużaw biex jiġu identifikati kunflitti u sinerġiji bejn l-infrastruttura ħadra u l-infrastruttura tat-trasport.** Għodod bħal dawn jistgħu jgħinu biex jidentifikaw elementi ewlenin tal-pajsaġġ fin-network tal-infrastruttura ħadra u jistgħu jnaqqsu

l-frammentazzjoni tal-pajsaġġ fuq skala reġjonali (eż. permezz ta' miżuri ta' deframmentazzjoni, ippjanar tat-toroq pubbliċi u konnettività transfruntiera mtejba), f'pajsaġġi rurali (eż. billi jittaffa l-impatt tal-intensifikazzjoni agrikola u infrastruttura tat-toroq dwar il-moviment tal-ispeċijiet) u f'żoni periurbani u urbani (eż. billi bl-ippjanar ta' network ta' spazji ħodor urbani interkonnessi u multifunzjonali).

Għodod tal-immappjar li jivviżwalizzaw il-firxa spazjali tas-servizzi tal-ekosistema ipprovdut minn infrastruttura ħadra (il-provvista tas-servizzi tal-ekosistema) għal żona partikolari (id-domanda għas-servizzi tal-ekosistema) u jikkoinċidu dawn ma' miri oħra tal-iżvilupp jistgħu jgħinu lil dawk li jfasslu l-politika u lill-pjanifikaturi lokali biex itejbu d-distribuzzjoni spazjali tal-infrastruttura ħadra u l-provvista tas-servizzi tal-ekosistema.

STUDJU TA' KAŻ:

Bask Bayonne-San Sebastián Eurocity – San Sebastjan (Spanja)

Basque Eurocity hija reġjun transkonfinali bejn Spanja u Franza. Fl-2012, l-Eurocity Bask żviluppat network ta' kurituri ekoloġiċi li jinkludi komponenti ħodor (żoni naturali u kopertura permanenti tal-għelejjel) u blu (passaġġi tal-ilma, kanali u artijiet mistagħdra) permezz tal-proġett tan-Network Aħdar u Blu (REDVERT) mill-Aġenzija Transkonfinali tal-Eurocity Bask, segwit minn pjan ta' adattament għall-klima lokali (2016) u mmappjar ta' soluzzjonijiet ibbażati fuq in-natura (2017) biex ilaħħqu mal-isfidi tat-tibdil fil-klima fil-belt ta' San Sebastian. REDVERT huwa eżempju tajjeb ta' studju transkonfinali li jiffoka fuq il-konnettività ekoloġika u l-bijodiversità li jista' jinforma strateġiji ta' ppjanar u konservazzjoni territorjali. L-isforz li sar fl-evalwazzjoni tas-servizzi tal-ekosistema u d-delineazzjoni tal-infrastruttura ħadra fir-reġjun ħoloq bażi b'saħħitha għat-teħid ta' deċiżjonijiet u l-ippjanar tan-network potenzjali tal-infrastruttura ħadra, li jaqdi l-għanijiet ta' politiki multipli. Fuq il-bażi tas-sejbiet tal-proġett, jista' jsir sett ta' rakkomandazzjonijiet għall-preservazzjoni u r-restawr tal-funzjonalità ekoloġika fir-reġjun transkonfinali.

Sors: ESPON 2018f.

2.2.
Il-promozzjoni tal-adattament għat-tibdil fil-klima, il-prevenzjoni tar-riskju u r-reżiljenza għad-diżastri

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: Dinamika Territorjali fl-Ewropa, ESPON Climate, Alps2050

Minbarra l-miżuri ta' mitigazzjoni tat-tibdil fil-klima, li jiffokaw prinċipalment fuq it-tnaqqis tal-gass serra (GHG), il-ħtieġa għall-adattament ġiet rikonoxxuta dejjem aktar globalment (eż. l-SDG 13 tan-NU dwar l-azzjoni klimatika). Għaldaqstant, l-Istrateġija tal-UE dwar l-Adattament għat-Tibdil fil-Klima għandha l-għan li tagħmel l-Ewropa aktar reżiljenti għall-klima billi ttejjeb it-tħejjija u l-kapaċità tal-livelli kollha ta' governanza biex jirrispondu għall-impatti tat-tibdil fil-klima lokalment (eż. permezz tal-Patt tas-Sindki għall-Klima u l-Enerġija), billi l-promozzjoni ta' azzjonijiet ta' protezzjoni għall-klima fil-livell tal-UE f'setturi ewlenin, inkluż fil-Politika ta' Koeżjoni, u permezz tal-pjattaforma Ewropea għall-Adattament għat-Tibdil fil-Klima Climate-ADAPT.

It-tibdil fil-klima għandu impatti differenti fuq reġjuni bijoġeografiċi Ewropej differenti, kif muri fl-aħħar rapport taż-ŻEE (2017) (Mappa 9). L-impatti osservati jinkludu bidliet ambjentali bħan-nixfiet, mewġ tas-sħana, għargħar ta' malajr u għargħar kostali, varjetà ta' bidliet fl-ekosistema (eż. migrazzjoni tal-ispeċijiet lejn it-Tramuntana) u bidliet fis-sistema tal-ikel (eż. bidliet fir-rendiment tal-għelejjel) u sistema tal-enerġija (eż. żidiet fid-domanda għall-enerġija għat-tkessiħ). Dawn l-impatti territorjali differenti jiddependu fuq

il-pożizzjoni ġeografika u l-karatteristiċi territorjali tar-reġjuni Ewropej, opportunitajiet speċifiċi għar-reġjun biex jiġu integrati l-adattament u l-mitigazzjoni, u kapaċitajiet differenti biex jirrispondu għall-kundizzjonijiet klimatiċi li qed jinbidlu.

Mappa 9
L-impatti tat-tibdil fil-klima fir-reġjuni bijoġeografiċi ewlenin tal-Ewropa

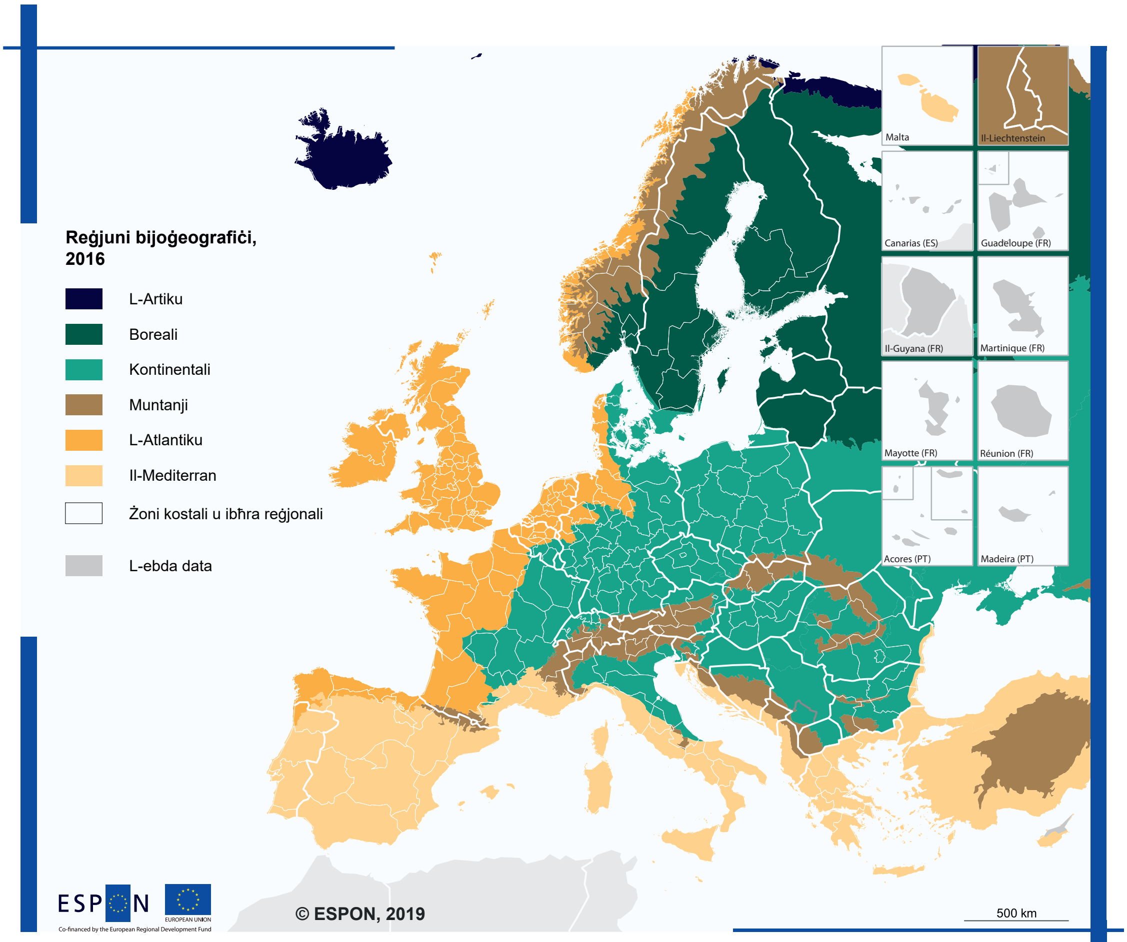

Sors: ESPON SOET, 2019
Oriġini tad-data: Aġenzija Ewropea għall-Ambjent, 2016
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Reġjun tal-Artiku
Żieda fit-temperatura ħafna akbar mill-medja globali

Tnaqqis fil-kopertura tas-silġ tal-baħar Artiku
Tnaqqis fis-saff tas-silġ ta' Greenland
Tnaqqis fiż-żoni tal-permafrost
Riskju dejjem jiżdied ta' telf ta' bijodiversità
Xi opportunitajiet ġodda għall-isfruttament tar-riżorsi naturali u għat-trasport bil-baħar
Riskji għall-għajxien tal-popli indiġeni

Reġjun boreali
Żieda f'avvenimenti ta' preċipitazzjoni qawwija
Tnaqqis fil-kopertura tas-silġ tal-lagi u tax-xmajjar
Żieda fil-preċipitazzjoni u l-flussi tax-xmajjar
Żieda fil-potenzjal għat-tkabbir tal-foresti u riskju dejjem akbar ta' pesti tal-foresti
Żieda fir-riskju ta' ħsara minn maltempati tax-xitwa
Żidiet fil-ħsad tal-għelejjel
Tnaqqis fid-domanda għall-enerġija għat-tisħin
Żieda fil-potenzjal tal-idroenerġija
Żieda fit-turiżmu tas-sajf

Reġjun kontinentali
Żieda fl-estremi tas-sħana
Tnaqqis fil-preċipitazzjoni tas-sajf
Riskju dejjem jiżdied ta' għargħar tax-xmajjar
Riskju dejjem jiżdied ta' nirien fil-foresti
Tnaqqis fil-valur ekonomiku tal-foresti
Żieda fid-domanda għall-enerġija għat-tkessiħ

Reġjuni tal-muntanji
Żieda fit-temperatura ikbar mill-medja Ewropea

Tnaqqis fil-firxa u l-volum tal-glaċieri
Ċaqliq 'il fuq ta' speċijiet ta' pjanti u annimali
Riskju għoli ta' estinzjonijiet ta' speċijiet
Riskju dejjem jiżdied ta' pesti tal-foresti
Riskju dejjem jiżdied minn waqgħat tal-blat u wqigħ tal-art
Bidliet fil-potenzjal tal-idroenerġija
Tnaqqis fit-turiżmu tal-iskijjar

Żona kostali u ibħra reġjonali
Żieda fil-livell tal-baħar
Żieda fit-temperaturi tal-wiċċ tal-baħar
Żieda fl-aċidità tal-oċean
Migrazzjoni lejn it-Tramuntana ta' speċijiet tal-baħar
Riskji u xi opportunitajiet għas-sajd
Bidliet fil-komunitajiet fitoplankton
Numru dejjem jikber ta' żona mejta tal-baħar
Riskju dejjem jiżdied ta' mard li jinġarr mill-ilma

Reġjuni Atlantiċi
Żieda f'avvenimenti ta' preċipitazzjoni qawwija
Żieda fil-fluss tax-xmara
Riskju dejjem jiżdied ta' għargħar tax-xmajjar u tal-kosta
Żieda fir-riskju ta' ħsara minn maltempati tax-xitwa
Tnaqqis fid-domanda għall-enerġija għat-tisħin
Żieda f'diversi perikli klimatiċi

Reġjun tal-Mediterran
Żieda kbira fl-estremi tas-sħana
Tnaqqis fil-preċipitazzjoni u l-fluss tax-xmara
Riskju dejjem jiżdied ta' nixfiet
Riskju dejjem jiżdied ta' telf ta' bijodiversità
Riskju dejjem jiżdied ta' nirien fil-foresti
Kompetizzjoni akbar bejn utenti differenti tal-ilma
Żieda fid-domanda tal-ilma għall-agrikoltura
Tnaqqis fil-ħsad tal-għelejjel
Riskji dejjem jiżdiedu għall-produzzjoni tal-bhejjem
Żieda fil-mortalità mill-mewġ tas-sħana
Espansjoni tal-ħabitats għal vetturi tal-mard tan-Nofsinhar
Tnaqqis tal-potenzjal għall-produzzjoni tal-enerġija
Żieda fid-domanda għall-enerġija għat-tkessiħ
Tnaqqis fit-turiżmu tas-sajf u żieda potenzjali fi staġuni oħra
Żieda f'diversi perikli klimatiċi
Ħafna setturi ekonomiċi affettwati b'mod negattiv
Vulnerabilità għolja għall-effetti sekondarji tat-tibdil fil-klima minn barra l-Ewropa

Sors: ESPON 2018f.

2.2.1. L-impatt tat-tibdil fil-klima u l-miżuri ta' adattament madwar l-Ewropa

Ir-reġjuni li huma l-aktar esposti għall-impatt ġenerali tat-tibdil fil-klima jinsabu fin-Nofsinhar tal-Ewropa. Reġjuni bi speċifiċitajiet ġeografiċi, bħaż-żoni muntanjużi fin-Norveġja jew il-kosta Netherlandiża, għandhom ukoll esponiment għoli, parzjalment minħabba d-dipendenza ekonomika fuq it-turiżmu u ż-żieda fil-livell tal-baħar, rispettivament. **Ir-reġjuni kostali tal-Majjistral u tan-Nofsinhar tal-Ewropa huma l-aktar sensittivi għal avvenimenti estremi.** Aggravati miż-żieda fil-livell tal-baħar u l-għargħar ipproġettat tax-xmajjar, ir-reġjuni kostali tal-Majjistral tal-Ewropa li jmissu mal-Oċean Atlantiku u punti sħan iżgħar bħal Wied tal-Po u Venezja (l-Italja) huma l-aktar sensittivi għal avvenimenti estremi tat-temp.

It-tibdil fil-klima se jkollu l-ogħla impatt ambjentali fit-Tramuntana u fin-Nofsinhar tal-Ewropa (Mappa 10). Fatturi importanti għall-impatt ambjentali potenzjali tat-tibdil fil-klima huma għoljiet għolja (speċjalment fir-reġjuni muntanjużi), kundizzjonijiet speċifiċi tal-ħamrija li jiffaċilitaw l-erożjoni tal-ħamrija (eż. fid-deltas tax-xmajjar jew tul il-kosti) u żoni protetti kbar (eż. fit-Tramuntana tal-Iskandinavja). **Id-distribuzzjoni spazjali tar-riskju ta' għargħar madwar l-Ewropa ma nbidlitx b'mod sinifikanti bejn l-2002 u l-2012.** Il-baċiri tax-xmajjar tar-Rhine u d-Danubju, kif ukoll il-Po u s-sistemi tax-xmajjar tal-Ingilterra, għandhom l-ogħla riskju ta' għargħar fl-Ewropa. **Żoni b'riskji ta' nixfa huma kkonċentrati tul il-Mediterran.** Ġiet osservata wkoll żieda fir-riskju matul l-aħħar 20 sena fir-reġjun tal-Karpazji, inklużi l-Ungerija u r-Rumanija, u fl-Irlanda. B'mod ġenerali, ir-reġjuni fin-Nofsinhar u fix-Xlokk tal-Ewropa huma l-aktar esposti għal perikli naturali.

Il-kapaċità li tirrispondi għall-kundizzjonijiet klimatiċi li qed jinbidlu permezz ta' strateġiji ta' mitigazzjoni, adattament u reżiljenza tvarja ħafna madwar l-Ewropa. Id-differenza hija viżibbli fil-kuntrast bejn il-kapaċità adattiva kbira tat-Tramuntana tal-Ewropa u l-vulnerabilità għolja tar-reġjuni fin-Nofsinhar u fix-Xlokk tal-Ewropa, kif ukoll fit-Tramuntana tal-Iskandinavja u l-Finlandja. Dawn tal-aħħar huma mistennija jesperjenzaw l-ogħla bidliet fit-temperaturi medji u għalhekk sfidi ambjentali serji bħala riżultat tat-tibdil fil-klima.

Mappa 10
Impatt potenzjali aggregat tat-tibdil fil-klima

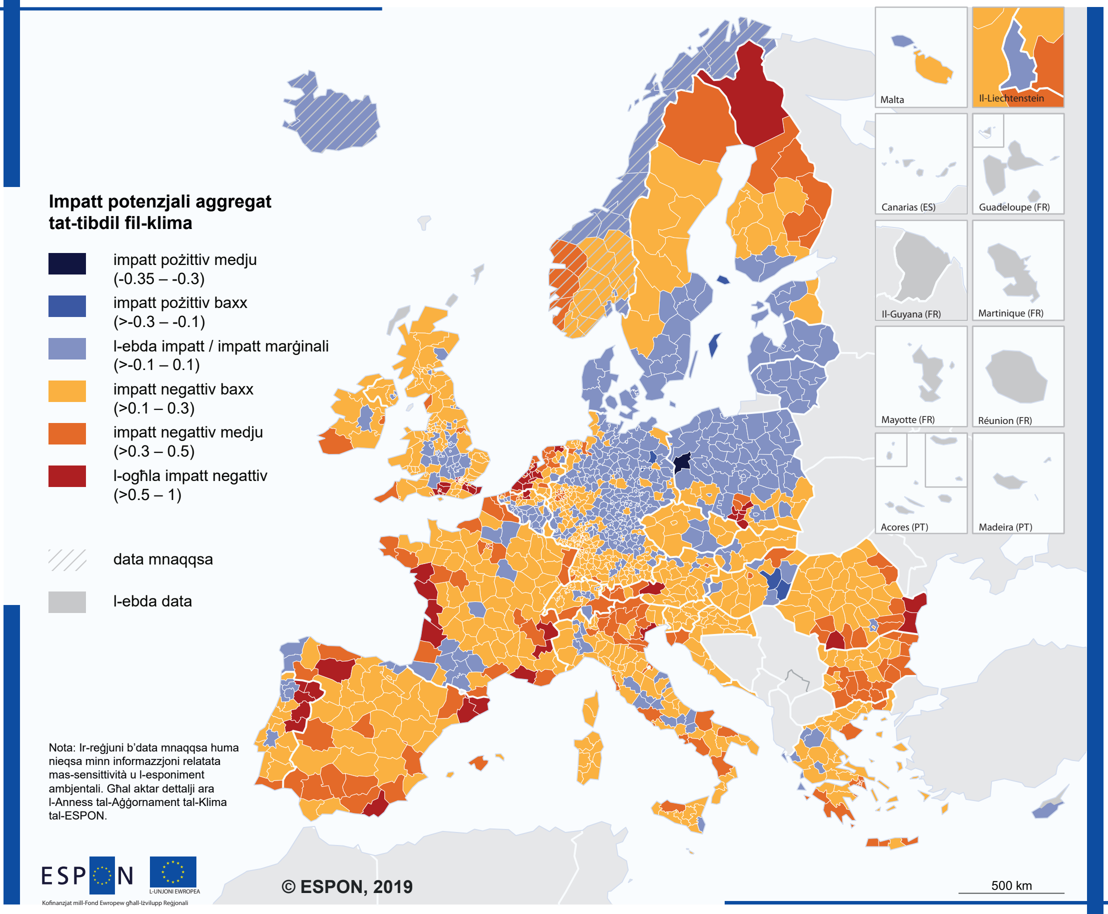

Livell reġjonali: NUTS 3 (2013)
Sors: Aġġornament tal-Klima ESPON, 2014
Oriġini tad-data: EEA, 2013 (Corine 2006), 2014 (NATURA2000); E-PRTR, 2012; OSM2014; GISCO 2006, Eurostat 2014; JRC 2012 (ENSEMBLES), 2013 (Eurosoils), 2014 (LISFLOOD); USGS, 2011; DIVA, 2004; ATSR, 2014; Statistics Iceland, 2011; Bundesamt fur Statistik, 2011; Amt fur Statistik Liechtenstein 2014; HESTA, 2014.
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ŻEE 2017

Għażliet u għodod ta' politika

Territorji vulnerabbli fin-Nofsinhar u fix-Xlokk tal-Ewropa li jistgħu jeħtieġu gwida fl-abbozzar ta' **strateġiji ta' adattament, mitigazzjoni u reżiljenza għat-tibdil fil-klima għandhom jiġu appoġġjati permezz tat-trasferiment ta' prattiki tajbin** minn reġjuni ta' quddiem (it-Tramuntana u l-Majjistral tal-Ewropa) u bliet. Barra minn hekk, ir-reġjuni ta' quddiem jistgħu jitgħallmu minn adattamenti lokali mhux ippjanati u inizjattivi minn isfel għal fuq f'reġjuni inqas żviluppati. **It-trasferiment ta' prattiki tajba għandu jkun appoġġjat minn bażi tad-*data* kondiviża ta' strateġiji ta' adattament, mitigazzjoni u reżiljenza ta' suċċess u minn studji komparattivi** immirati biex jidentifikaw differenzi (eż. speċifiċitajiet ġeografiċi) u xebh (eż. miżuri trasferibbli) bejn it-territorji.

Valutazzjonijiet integrati u olistiċi u risponsi ta' politika fil-livell lokali huma essenzjali għal reazzjonijiet effettivi għal perikli naturali. Il-ġestjoni integrata tar-riskju tgħaqqad miżuri ta' mitigazzjoni, adattament, rispons u rkupru, kif ukoll l-involviment tal-partijiet interessati potenzjali kollha. Pereżempju, miżuri lokali li jiffokaw fuq it-tnaqqis tal-vulnerabilità u t-tisħiħ tar-reżiljenza għall-għargħar jistgħu jinkludu pjanuri tal-għargħar imkabbra, infrastruttura kritika elevata u akkomodazzjoni ta' emerġenza. L-implimentazzjoni ta' miżuri bħal dawn tista' tiġi infurmata bl-involviment tal-partijiet interessati u l-komunitajiet milquta mill-għargħar. Barra minn hekk, l-involviment tal-partijiet interessati jista' jgħin biex jiġu identifikati l-kobenefiċċji ta' miżuri ta' ġestjoni tar-riskju tad-diżastri, li jistgħu jindirizzaw SDGs oħra bħall-benessri tal-bniedem u l-konservazzjoni tal-bijodiversità.

Għodod tal-immappjar li jintegraw il-vulnerabilitajiet, ir-riskju tad-diżastri u l-kapaċità adattiva ta' territorji speċifiċi tista' tinforma deċiżjonijiet lokali mmirati lejn l-adattament għat-tibdil fil-klima, il-prevenzjoni tar-riskju u r-reżiljenza. **Għodod tal-immappjar li jipprovdu tqabbil bejn territorji bi prestazzjonijiet differenti, flimkien ma' stejjer ta' suċċess** (kemm minn reġjuni ta' quddiem kif ukoll minn adattamenti lokali osservati f'reġjuni b'rendimenti aktar baxxi) jistgħu jiffaċilitaw it-trasferiment tal-għarfien u l-implimentazzjoni ta' prattiki fuq livelli reġjonali, nazzjonali u lokali.

Ir-reġjuni tal-fruntiera soġġetti għall-impatti tat-tibdil fil-klima jeħtieġu miżuri u politiki ta' kooperazzjoni.
Eżempju ta' kooperazzjoni transnazzjonali ta' suċċess jista' jinstab fin-naħa tan-Nofsinhar tal-firxa tal-muntanji Alpini, fejn l-urġenza taż-żieda fit-temperaturi medji wasslet għall-iżvilupp tal-Pjan ta' Azzjoni dwar it-Tibdil fil-Klima fl-Alpi b'linji gwida dwar l-adattament lokali u l-mira tal-klima Alpina.

STUDJU TA' KAŻ:

Medda tal-muntanji Alpini

In-naħa tan-Nofsinhar tal-firxa tal-muntanji Alpini hija affettwata bl-aktar mod gravi mit-tibdil fil-klima, b'mod partikolari r-reġjuni tal-fruntiera Franċiża-Taljana, Żvizzera-Taljana u Awstrijaka-Taljana. Il-konċentrazzjoni ta' temperaturi medji li qed jogħlew f'dawn iż-żoni wasslet għall-iżvilupp ta' sett ta' miżuri u politiki transnazzjonali li jindirizzaw l-impatti tat-tibdil fil-klima, bil-għan li jappoġġjaw u jarmonizzaw il-politiki u l-miżuri ta' adattament lokali b'mod koerenti mar-rakkomandazzjonijiet tal-UE. Il-Pjan ta' Azzjoni dwar it-Tibdil fil-Klima fl-Alpi ġie żviluppat matul il-presidenza Franċiża tal-Konvenzjoni Alpina (2009-10), segwit mill-iżvilupp ta' linji gwida dwar l-adattament lokali żviluppati matul il-presidenza Taljana (2013-14) u l-miri tal-klima Alpina żviluppati matul il-presidenza Awstrijaka (2017-19). Ġew diskussi aktar miżuri relatati u se jiġu adottati fil-qafas tal-EUSALP. Barra minn hekk, permezz tad-Dikjarazzjoni ta' Innsbruck, il-Bord għall-Klima Alpina (li jinkludi l-istati Alpini kollha u l-osservaturi tal-Konvenzjoni Alpina) reċentement ressaq is-Sistema ta' Mira għall-Klima Alpina 2050 b'erba' prinċipji ġenerali: it-tranżizzjoni bbażata fuq wirt kulturali u naturali (eż. l-adozzjoni ta' teknoloġiji innovattivi b'mod li jirrifletti l-bżonnijiet tal-popolazzjoni Alpina), li isir reġjun mudell għal azzjoni integrata (eż. l-adozzjoni ta' għażliet ta' adattament intelliġenti għall-impatti proporzjonali żżejjed tat-tibdil fil-klima fir-reġjun), li juri azzjoni transnazzjonali (eż. wirja ta' azzjonijiet komuni għall-mitigazzjoni tat-tibdil fil-klima u l-adattament) u enfasi fuq il-kobenefiċċji Alpini (eż. l-esplorazzjoni sistematika tal-kobenefiċċji ta' kull azzjoni relatata mal-klima ma' politiki settorjali u suġġetti trasversali) (Konvenzjoni Alpina 2019). Dawn il-miżuri transnazzjonali juru azzjoni kkoordinata u sostnuta lejn il-ksib ta' miri klimatiċi li huma speċifiċi għar-reġjun tal-Alpi.

Sors: ESPON 2018g.

2.3.
Il-promozzjoni ta' miżuri ta' effiċjenza fl-enerġija u enerġija rinnovabbli

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: ReRisk, LOCATE, Futuri Territorjali Ewropej Possibbli

L-ambizzjoni għar-reġjuni u l-bliet Ewropej li jagħmlu tranżizzjoni lejn ekonomija b'livell baxx ta' karbonju rriżultat f'diversi bidliet fil-konsum u l-provvista tal-enerġija u f'politiki relatati. Dawn il-bidliet ġew immexxija minn miri fil-livell tal-UE, bħall-miri tal-klima/enerġija tal-Istrateġija Ewropa 2020 (jiġifieri tnaqqis tal-emissjonijiet tal-GHG b'20 % meta mqabbel mal-livelli tal-1990, iż-żieda tal-proporzjon tal-enerġija rinnovabbli fil-konsum finali tal-enerġija għal 20 % u l-ksib ta' żieda ta' 20 % fl-effiċjenza tal-enerġija) u tal-Istrateġija tal-Unjoni tal-Enerġija; il-Ftehim ta' Pariġi dwar il-Klima biex jitnaqqsu 40 % tal-emissjonijiet tal-GHG; u SDG 7 (enerġija affordabbli u nadifa) tal-Aġenda 2030 tan-NU li timmira lejn ambizzjonijiet ta' politika nazzjonali għal enerġija affordabbli, affidabbli u moderna fil-kuntest ta' elettrifikazzjoni reċenti u effiċjenza industrijali mtejba. Barra minn hekk, l-Istrateġija tal-Unjoni tal-Enerġija tal-Kummissjoni Ewropea għandha l-għan li toħloq suq intern tal-enerġija integrat bis-sħiħ (eż. permezz ta' pjanijiet nazzjonali dwar l-enerġija u l-klima) li jipprovdi enerġija sigura, sostenibbli, kompetittiva u affordabbli lid-djar u lin-negozji permezz ta' miżuri mmirati lejn l-effiċjenza enerġetika u l-enerġija rinnovabbli.

Miżuri ta' effiċjenza fl-enerġija huma meħtieġa f'hotspots klimatiċi bħar-reġjuni tal-Mediterran u żoni muntanjużi kbar, iżda wkoll f'reġjuni li huma l-aktar vulnerabbli f'termini ta' koeżjoni soċjali. Dawn jinsabu prinċipalment fil-Lvant tal-Ewropa u għandhom domanda għolja għall-enerġija kemm għat-tisħin kif ukoll għat-tkessiħ. Dawn ir-reġjuni l-aktar periferiċi għandhom il-potenzjal li jiżviluppaw sistemi ta' enerġija rinnovabbli, iżda m'għandhomx il-kapaċità amministrattiva jew ir-riżorsi finanzjarji biex jagħmlu dan.

Il-potenzjal tal-enerġija rinnovabbli tal-Ewropa huwa influwenzat prinċipalment minn kundizzjonijiet ġeografiċi, b'potenzjali għolja għall-enerġija mir-riħ fit-Tramuntana, l-enerġija solari fin-Nofsinhar u l-idroenerġija fl-Iskandinavja, ix-Xlokk tal-Ewropa u l-Alpi. Madankollu, dan il-potenzjal mhuwiex sfruttat bis-sħiħ fil-post attwali tas-sorsi tal-enerġija rinnovabbli. Il-linji ta' trażmissjoni mhumiex żviluppati biżżejjed bejn ir-reġjuni fejn jinsabu s-sorsi tal-enerġija rinnovabbli u r-reġjuni li huma suxxettibbli għall-faqar tal-enerġija minħabba l-ispejjeż tal-enerġija li qed jogħlew.

L-ilħuq tal-għanijiet tal-UE tal-livelli baxxi ta' karbonju jeħtieġ investimenti infrastrutturali mmirati lejn potenzjali tal-enerġija rinnovabbli ġeografikament speċifiċi, żieda fl-effiċjenza tal-enerġija f'reġjuni fejn ir-riżorsi huma skarsi, u kooperazzjoni reġjonali u fokus akbar fuq governanza minn isfel għal fuq kemm fil-produzzjoni kif ukoll fil-konsum tal-enerġija.

2.3.1.
L-istat tal-konsum tal-enerġija u l-miżuri tal-effiċjenza tal-enerġija

It-trasport bit-triq u s-settur tal-bini bħalissa huma ż-żewġ setturi bl-ogħla użu finali per capita tal-enerġija fl-Ewropa. Fl-Ewropa tal-Lvant u f'xi partijiet tan-Nofsinhar tal-Ewropa, il-konsum tal-enerġija per capita f'dawn iż-żewġ setturi huwa inqas milli fir-reġjuni tal-Punent u tat-Tramuntana. B'mod ġenerali, il-konsum tal-enerġija fis-settur tal-bini naqas f'ħafna reġjuni bejn l-2002 u l-2012, filwaqt li l-konsum tal-enerġija għat-trasport bit-triq żdied fir-reġjuni kollha.

It-trasport ferrovjarju wera tnaqqis fil-konsum tal-enerġija bħala riżultat tal-effiċjenza dejjem tikber tal-ferroviji tal-passiġġieri u tal-merkanzija. Madankollu, is-sehem modali tal-ferrovija huwa konsiderevolment inqas minn dak tat-trasport bit-triq fil-biċċa l-kbira tal-pajjiżi Ewropej. Dan huwa rifless fil-konsum baxx tal-enerġija tat-trasport bil-ferrovija per capita (wieħed minn kull għaxra tal-konsum tal-enerġija tat-trasport bit-triq).

Mill-2010, it-titjib fl-effiċjenza enerġetika naqas minħabba t-telf tar-rieda politika biex tiġġieled it-tibdil fil-klima, flimkien ma' investiment imnaqqas fit-titjib ekoloġiku tal-industriji. Madankollu, **miżuri ta' effiċjenza fl-enerġija jibqgħu importanti, speċjalment għal reġjuni li huma vulnerabbli f'termini ta' koeżjoni soċjali.** Ir-reġjuni rurali fix-Xlokk tal-Ewropa u l-biċċa l-kbira tal-Ewropa tal-Lvant huma l-aktar

vulnerabbli għall-faqar tal-enerġija meta l-prezzijiet tal-enerġija jogħlew. Ħafna minn dawn ir-reġjuni għandhom il-potenzjal li jiżviluppaw enerġija rinnovabbli, iżda m'għandhomx il-kapaċità amministrattiva, il-viżjoni jew ir-riżorsi finanzjarji biex jimplimentaw dawn il-miżuri.

Għażliet u għodod ta' politika

Fil-livelli tal-UE u nazzjonali, il-politiki li jindirizzaw il-miżuri tal-effiċjenza enerġetika għandhom jimmiraw speċifikament lejn ir-reġjuni li huma vulnerabbli għall-faqar enerġetiku. Il-miżuri ta' politika għandu jkollhom fil-mira l-kapaċità amministrattiva ta' reġjuni bħal dawn biex jimplimentaw miżuri ta' enerġija rinnovabbli, id-disponibilità ta' riżorsi finanzjarji, il-livell ta' dipendenza fuq l-enerġija importata, id-dipendenza fuq il-fjuwils fossili u l-grad ta' speċjalizzazzjoni f'attivitajiet li jużaw ħafna enerġija.

Fil-livell tal-UE, aġenda ġdida għat-tranżizzjoni tal-enerġija għandha tgħaqqad l-ispeċifiċitajiet ġeografiċi eżistenti u l-potenzjal speċifiku tal-enerġija tar-reġjuni ma' azzjonijiet relatati mal-mobilità, il-bini u l-użu tal-art, u l-innovazzjoni. Fil-livell reġjonali, il-mobilità ħadra/nadifa/ratba għandha tiġi żviluppata aktar billi jitqies is-sehem modali tal-ferrovija, kif ukoll id-differenzi bejn iż-żoni urbani (fejn it-trasport pubbliku huwa żviluppat sew) u ż-żoni rurali (fejn il-karozzi ħafna drabi jibqgħu l-unika għażla). L-azzjonijiet għandhom iqisu wkoll bini effiċjenti fl-enerġija u l-aħjar konsum tal-art permezz ta' mudelli differenti ta' bini (eż. permezz tal-użu tal-art, tibdil fl-użu tal-art u politika tal-forestrija), u distribuzzjoni spazjali poliċentrika tal-attivitajiet. Barra minn hekk, l-azzjonijiet għandhom jistimulaw l-innovazzjoni tan-negozju u tal-għarfien fit-teknoloġiji tal-enerġija rinnovabbli.

L-adattament tal-industrija (domanda u provvista) biex jintlaħqu l-miri tad-dekarbonizzazzjoni u għat-tranżizzjoni lejn ekonomija b'livell baxx ta' karbonju għandu jiġi indirizzat minn perspettivi multipli, b'fokus akbar fuq inizjattivi minn isfel għal fuq kemm fil-produzzjoni kif ukoll fil-konsum tal-enerġija. Bħalissa, is-settur tal-enerġija huwa dipendenti ħafna fuq produtturi u konsumaturi kbar u huwa influwenzat ħafna mill-gvernijiet nazzjonali. **Fil-livell nazzjonali, il-liberalizzazzjoni tas-settur tal-enerġija għandha tkompli sabiex tappoġġja l-użu ta' sorsi multipli tal-enerġija u tiffaċilita l-involviment taċ-ċittadini f'approċċi kooperattivi lokali.** L-appoġġ minn isfel għal fuq (eż. permezz ta' ġestjoni strateġika tan-niċċa) iħeġġeġ liċ-ċittadini biex jieħdu s-sjieda tal-konsum u l-produzzjoni tal-enerġija rinnovabbli, u jikkontribwixxi għall-użu tal-użu tal-enerġija rinnovabbli. B'ħafna fornituri tal-enerġija u żieda fl-awtosuffiċjenza, id-dipendenza fuq produtturi u konsumaturi kbar se tonqos. Dan huwa speċjalment importanti f'żoni rurali remoti, fejn l-użu tradizzjonali ta' enerġiji rinnovabbli għadu preżenti (eż. l-użu tal-bijomassa tal-injam għat-tisħin) u l-provvista tal-enerġija tista' ssir għalja wisq.

2.3.2.
Mudelli territorjali ta' potenzjal ta' enerġija rinnovabbli

Il-fjuwils fossili għadhom dominanti fid-domanda għall-enerġija, u l-ftehimiet globali tal-GHG ma ntlaħqux, minkejja ż-żieda fl-użu tal-enerġija rinnovabbli u ż-żieda fl-effiċjenza tal-enerġija madwar l-Ewropa. Il-proporzjon tal-enerġija minn sorsi rinnovabbli jvarja minn 50 %, bl-ogħla valuri kkonċentrati fit-Tramuntana tal-Ewropa, għal valuri baxxi fin-Nofsinhar u l-Lvant tal-Ewropa u fl-Irlanda u r-Renju Unit, u inqas minn 10 % fir-reġjun tal-Benelux li huwa urbanizzat ħafna fil-Majjistral tal-Ewropa. **Il-varjanza fix-xejriet reġjonali tal-potenzjal tal-enerġija rinnovabbli hija influwenzata prinċipalment minn differenzi klimatiċi u ġeografiċi madwar l-Ewropa.** Din il-varjanza hija viżibbli, pereżempju, fil-konċentrazzjoni tal-potenzjal tal-enerġija mir-riħ fil-Majjistral tal-Ewropa u r-reġjun Baltiku (Mappa 11), u fil-potenzjal għoli għall-enerġija solari fin-Nofsinhar tal-Ewropa. Madankollu, l-investimenti mhux bilfors isiru fejn il-potenzjali huma l-ogħla għas-sors ta' enerġija rinnovabbli fil-mira. Pereżempju, il-ġenerazzjoni tal-enerġija fotovoltajka ġiet żviluppata f'reġjuni solari inqas privileġġjati fl-Ewropa ċentrali.

Mappa 11
Kapaċità installata u l-potenzjal tal-enerġija mir-riħ

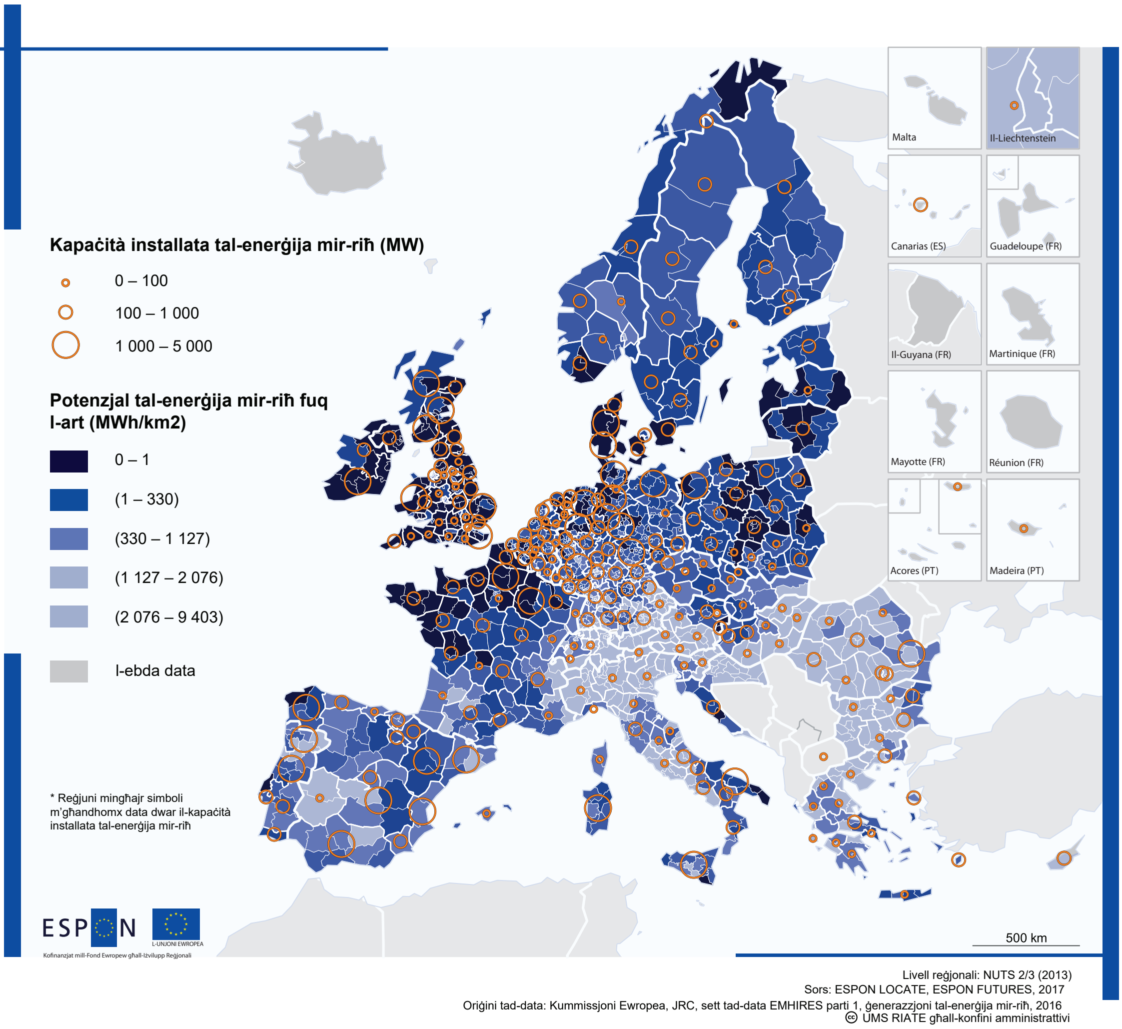

Sors: ESPON 2014b

Il-bijomassa hija t-trasportatur predominanti tal-enerġija rinnovabbli għat-tisħin fl-Ewropa, applikata jew f'sistemi ta' tisħin deċentralizzati (skala ta' bini) jew ċentralizzati (skala distrettwali). Dan huwa speċjalment il-każ għall-Awstrija, il-pajjiżi Baltiċi, il-Bulgarija, ir-Rumanija u l-Iżvezja, fejn il-bijomassa kienet tradizzjonalment użata għat-tisħin u l-produzzjoni domestika tal-misħun. Madankollu, meta wieħed iqis il-ħsara ambjentali sinifikanti u t-tħassib ekoloġiku relatat mal-użu potenzjalment estensiv ta' ċerti tipi ta' bijomassa, id-diversifikazzjoni tas-sorsi tal-enerġija rinnovabbli hija importanti.

Mappa 12
Impatti territorjali tat-tranżizzjoni għal 100 % enerġija rinnovabbli

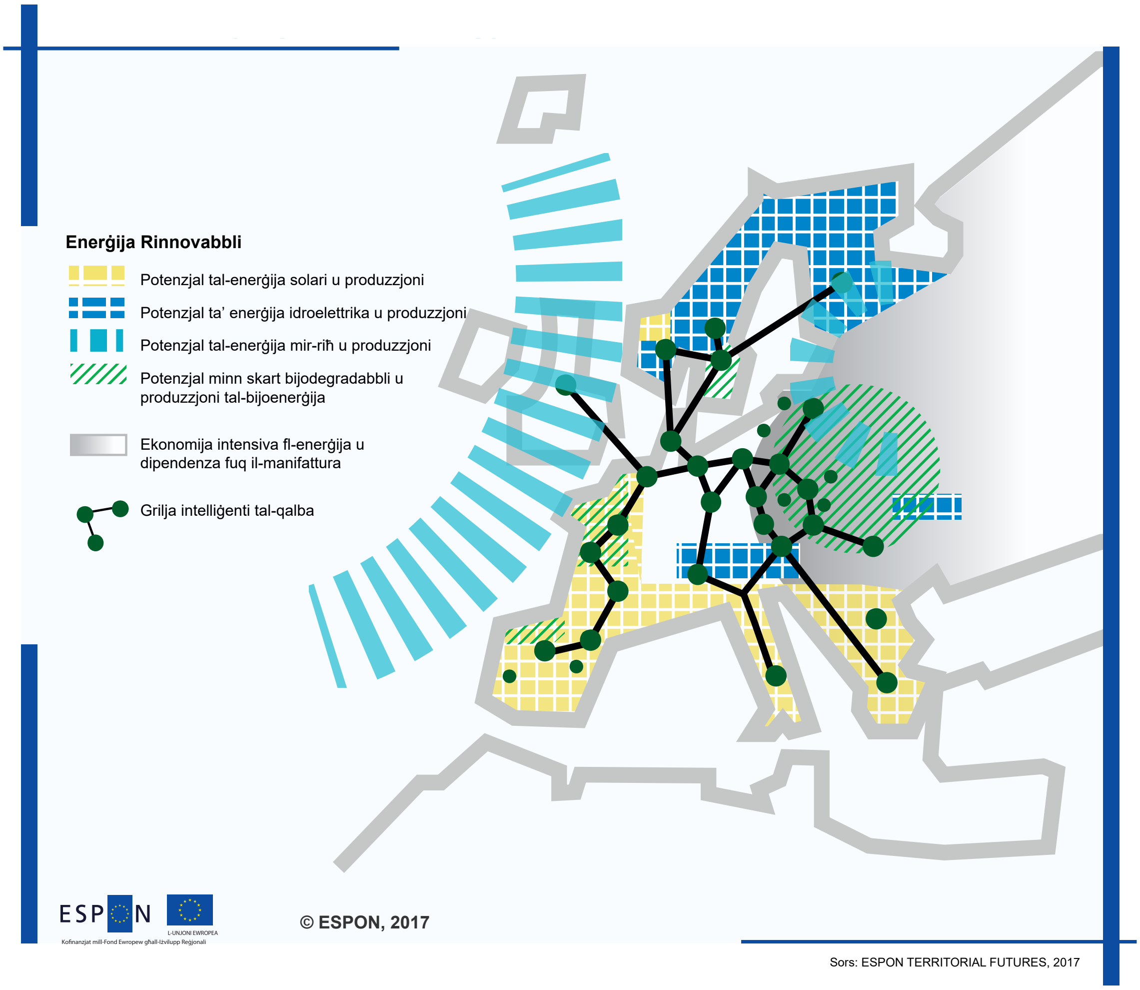

Sors: ESPON 2018c.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-futur tal-użu tal-enerġija rinnovabbli għandu jkun ibbażat fuq il-potenzjal ġeografiku. Ir-riżultati ta' tbassir territorjali tal-provvista u l-konsum tal-enerġija tal-Ewropa jkunu 100 % rinnovabbli fl-2030 (Mappa 12) juru l-ħtieġa li jintużaw il-potenzjali territorjali kollha. Tranżizzjoni mgħaġġla bħal din tkun timplika enfasi fuq l-użu tal-enerġija mir-riħ fil-Majjistral tal-Ewropa, l-enerġija solari fin-Nofsinhar tal-Ewropa, u l-enerġija idroelettrika fl-Alpi, l-Iskandinavja u xi partijiet tax-Xlokk tal-Ewropa. L-enerġija ġeotermali se tkompli jkollha rwol relattivament minuri, b'potenzjal sinifikanti għat-tisħin distrettwali u l-installazzjonijiet tal-enerġija f'xi partijiet ta' Franza, il-Ġermanja, l-Ungerija u l-Italja. Biex jappoġġjaw din it-tranżizzjoni, is-sistemi tal-enerġija jista' jkollhom bżonn isiru aktar deċentralizzati u demokratiċi, b'involviment dirett taċ-ċittadini permezz tas-sjieda tal-installazzjonijiet tal-enerġija.

Biex jintlaħqu l-potenzjali ta' karbonju baxx tal-Ewropa teħtieġ kooperazzjoni reġjonali u interreġjonali sabiex jiġu żvelati komplementarjetajiet potenzjali minħabba speċifiċitajiet reġjonali (eż. bejn il-potenzjal tal-enerġija mir-riħ fil-Majjistral tal-Ewropa u l-potenzjal tal-enerġija solari fin-Nofsinhar tal-Ewropa). Il-kooperazzjoni tista' tappoġġja l-iżvilupp ta' networks ta' partijiet interessati reġjonali u interreġjonali, kif ukoll it-trasferiment ta' għarfien u prattiki ta' provvista u konsum ta' enerġija sostenibbli madwar ir-reġjuni. Barra minn hekk, il-kooperazzjoni reġjonali u interreġjonali tista' tappoġġja l-allinjament ta' azzjonijiet relatati mat-tranżizzjoni tal-enerġija fil-livelli ta' governanza.

Iż-żoni urbani jiġġeneraw il-biċċa l-kbira tad-domanda għall-enerġija u huma fejn jiġu prodotti l-aktar emissjonijiet tal-karbonju. Għalhekk, **il-produzzjoni, il-ħżin, id-distribuzzjoni, il-ġestjoni u l-konsum tas-sistemi tal-enerġija fuq skala urbana għandhom ikunu intelliġenti u integrati (jiġifieri jittrattaw kemm is-sħana kif ukoll l-enerġija, billi titnaqqas kemm jista’ jkun id-domanda u l-ħela tal-enerġija, billi tixgħel u tħallat l-użu tal-enerġija u billi timmassimizza l-użu u użu mill-ġdid ta’ sorsi ta’ enerġija sekondarji u rinnovabbli) u għandhom jinvolvu għadd kbir ta’ partijiet interessati.**

L-użu tal-potenzjal sħiħ tal-enerġija sostenibbli tat-territorji Ewropej għandu jiġi appoġġjat minn **għodod li jimmappjaw u jimmonitorjaw l-impatt kemm tal-miżuri kif ukoll tal-potenzjali tal-effiċjenza enerġetika u tal-enerġija rinnovabbli.** Meta jitqiesu l-ispeċifiċitajiet ġeografiċi u l-kundizzjonijiet lokali, għodod bħal dawn jistgħu jinfurmaw politiki u miżuri fil-livelli territorjali kollha.

Għodod għall-ippjanar, bħal linji gwida trasferibbli li jintegraw miri minn diversi livelli territorjali, jistgħu jiffaċilitaw l-implimentazzjoni ta’ miżuri ta’ tranżizzjoni tal-enerġija fil-livell lokali. Eżempju ta’ għodda ta’ ppjanar bħal din huwa l-Low Carbon Hub żviluppat mill-Greater Manchester Combined Authority fir-Renju Unit, li fih il-kollaborazzjoni bejn il-livelli lokali u metropolitani wasslet għall-iżvilupp ta’ miżuri integrati għat-tnaqqis tal-karbonju.

STUDJU TA’ KAŻ:

Low Carbon Hub – Greater Manchester (ir-Renju Unit)

B’popolazzjoni ta’ 2.7 miljun, ir-reġjun poliċentriku post-industrijali ta’ Greater Manchester huwa kkaratterizzat minn proporzjon għoli ta’ faqar enerġetiku meta mqabbel ma’ ħafna reġjuni oħra fir-Renju Unit. Waqt it-tranżizzjoni lejn ekonomija orjentata lejn is-servizzi, ir-reġjun wera tnaqqis konsiderevoli fil-konsum tal-enerġija. Mibdija permezz ta’ kooperazzjoni volontarja ta’ 10 awtoritajiet lokali fl-2008, l-Awtorità Magħquda ta’ Greater Manchester irnexxielha tistabbilixxi Low Carbon Hub, bil-għan li tnaqqas l-emissjonijiet bi 48 % sal-2020 minn linja bażi tal-1990 permezz ta’ inizjattivi, gruppi tas-settur pubbliku u privat u proġetti. L-Istrateġija għat-Tibdil fil-Klima ta’ Greater Manchester (2012-20) taċ-Ċentru tal-Karbonju Baxx, implimentata permezz tal-Pjan ta’ Implimentazzjoni għat-Tibdil fil-Klima u l-Emissjonijiet Baxxi (2016-20), tintegra diversi miżuri għat-tnaqqis tal-karbonju żviluppati b’kollaborazzjoni ma’ universitajiet u negozji. Fiż-żewġ dokumenti, hemm enfasi qawwija fuq l-importanza tal-bidla kulturali u edukattiva promossa mill-programm Carbon Literacy li jinvolvi taħriġ immexxi mill-pari organizzat mill-Università Metropolitana ta’ Manchester. Barra minn hekk, il-programm Tkabbir Aħdar jappoġġja negozji b’livell baxx ta’ karbonju, u jgħinhom jikbru, iżidu l-bejgħ tagħhom u jżidu n-numru ta’ impjegati tagħhom.

Sors: ESPON 2018h.

2.4.
Il-promozzjoni tat-tranżizzjoni għal ekonomija ċirkolari

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: CIRCTER

Il-kunċett tal-ekonomija ċirkolari jintroduċi mudell ġdid għat-tkabbir ekonomiku, li jittrasforma l-produzzjoni industrijali u d-drawwiet tal-konsum u joffri opportunitajiet ġodda kemm għan-negozji kif ukoll għas-soċjetà. F'dan il-mudell ekonomiku alternattiv, il-prodotti u l-materjali jinżammu fl-ogħla valur ekonomiku tagħhom, għall-itwal perjodu ta' żmien possibbli, tnaqqas il-ħtieġa għall-estrazzjoni ta' riżorsi naturali, timminimizza l-produzzjoni ta' skart u tikkontribwixxi b'mod attiv għar-riġenerazzjoni tas-servizzi ambjentali. Billi ekonomija ċirkolari teħtieġ approċċi ta' trasformazzjoni għall-provvista u d-domanda ta' materjali, il-konsumaturi u l-produtturi ta' materjali primarji u sekondarji li jsegwu mudelli territorjali differenti ta' lokalizzazzjoni huma partikolarment rilevanti għall-analiżi. Il-kooperazzjoni transnazzjonali u interreġjonali tista' tkun rilevanti għat-tagħlim bejn il-pari u għall-iskambju tal-għarfien u l-kompetenza dwar kwistjonijiet tal-ekonomija ċirkolari (eż. l-ekonomija ċirkolari fil-gżejjer tal-UE).

2.4.1.
Konsum ta' materjal domestiku u produzzjoni ta' skart

L-ammont totali ta' materjal użat direttament f'ekonomija (jiġifieri l-konsum ta' materjal domestiku (DMC) per capita) huwa influwenzat minn żewġ fatturi ewlenin. L-ewwel nett, valuri għolja ta' DMC per capita ħafna drabi huma dovuti għad-disponibilità lokali u l-użu tar-riżorsi naturali. It-tieni nett, il-livell ta' DMC per capita huwa influwenzat indirettament iżda b'mod qawwi mid-densità tal-popolazzjoni; f'reġjuni b'popolazzjoni inqas densa, il-valur tad-DMC per capita għandu t-tendenza li jkun ogħla milli f'reġjuni b'popolazzjoni aktar densa. Dan l-effett huwa partikolarment evidenti fit-Tramuntana tal-Ewropa, fejn huwa flimkien ma' ekonomiji b'dipendenza qawwija fuq setturi intensivi fil-materjal (eż. l-ipproċessar tal-injam u l-minjieri). **Bidliet fid-DMC juru korrelazzjoni qawwija maċ-ċikli ekonomiċi.** Ir-reġjuni li kellhom l-aktar tnaqqis qawwi bejn l-2006 u l-2014 (in-Nofsinhar tal-Ewropa; Mappa 13) huma wkoll dawk li ntlaqtu l-aktar mill-kriżi ekonomika globali fl-2008 u għalhekk urew tnaqqis fil-valuri DMC per capita fil-perjodu 2006-14 u livelli li jonqsu jew staġnati tal-PDG per capita.

Id-dħul personali huwa wieħed mill-muturi ewlenin tal-ammont totali ta' skart iġġenerat (eskluż skart minerali maġġuri). Ir-reġjuni b'PDG per capita ogħla għandhom it-tendenza li jipproduċu aktar skart. Dan jista' jispjega għaliex ir-reġjuni urbani għandhom, b'mod ġenerali, valuri akbar per capita tal-ġenerazzjoni tal-iskart. F'dawn iż-żoni, madankollu, l-infrastruttura tal-ġbir tal-iskart tista' sempliċement tkun żviluppata aħjar, li tippermetti li jinġabar u jiġi ttrattat aktar skart (inkluż skart li ġej minn reġjuni rurali), u b'hekk tispjega l-valuri ogħla tal-iskart tal-ikel u l-iskart domestiku per capita.

Mappa 13
Konsum ta' Materjal Domestiku (DMC)

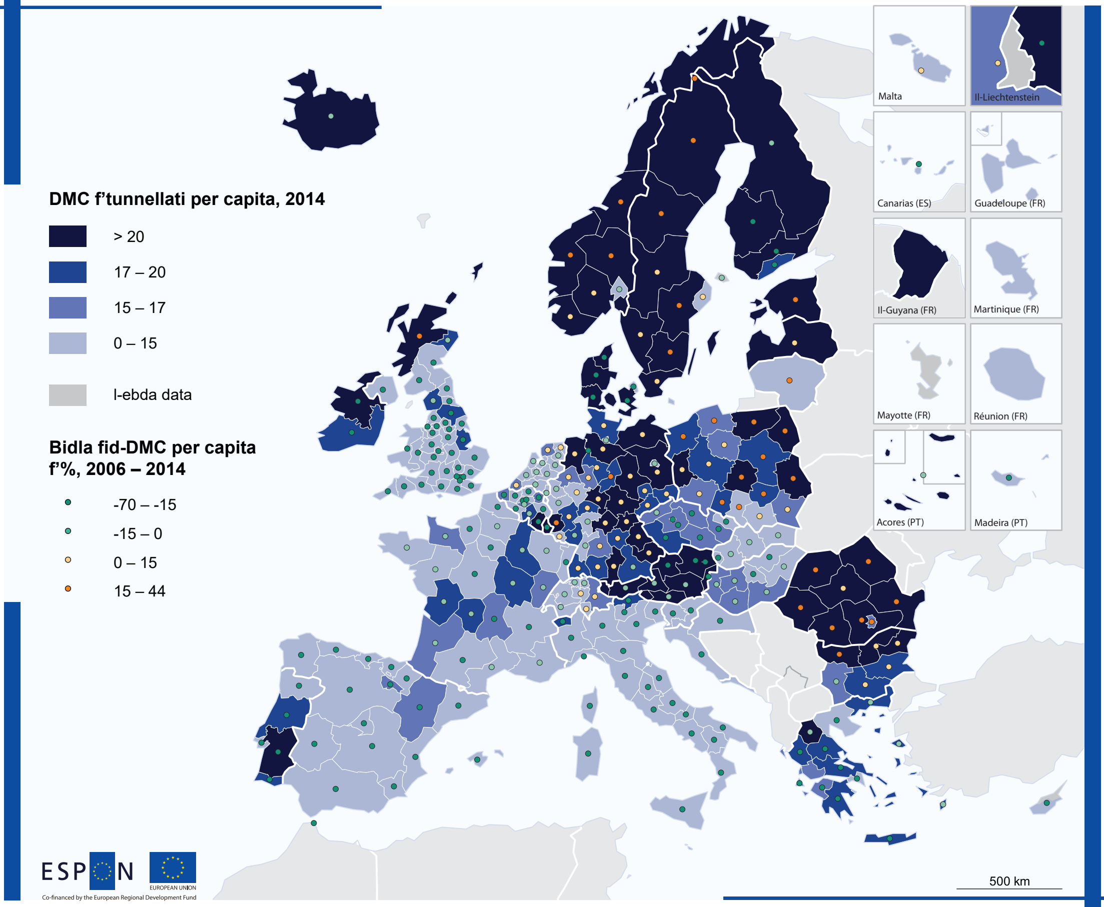

Livell reġjonali: NUTS 2 (2013)
Sors: ESPON CIRCTER, 2018
Oriġini tad-data: ESPON CIRCTER, 2018
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2018c.

Għażliet u għodod ta' politika

Biex jinkiseb l-aħjar użu tal-materja prima, **l-oqfsa regolatorji ekonomiċi eżistenti fil-livelli reġjonali u lokali għandhom jiġu adattati għall-prinċipji ta' ekonomija ċirkolari.** Għal dak il-għan, il-politiki reġjonali u lokali għandhom jikkunsidraw (1) l-għeluq taċ-ċikli li jistgħu joħolqu r-riġenerazzjoni tar-riżorsi fl-ekonomija, (2) l-użu ottimizzat tar-riżorsi naturali lokali diġà mobilizzati u d-densità tal-popolazzjoni bħala l-fatturi ewlenin li jinfluwenzaw id-DMC u (3) l-effettività tas-sistema ta' flussi ta' materjali reġjonali u lokali, li jipprevjenu esternalitajiet negattivi bħall-użu ta' materjali tossiċi jew tniġġis mhux riġenerabbli.

It-tkissir tar-rabtiet bejn it-tkabbir ekonomiku u l-użu tar-riżorsi huwa mira importanti fil-livell tal-UE għal implimentazzjoni mqassma sew tal-ekonomija ċirkolari madwar l-Ewropa. Bl-istess mod, il-politiki u l-miżuri għandhom jimmiraw li jadottaw politiki ta' ġestjoni tal-iskart responsabbli li għandhom fil-mira l-prevenzjoni tal-iskart (eż. it-tnaqqis tal-impatt tad-dħul personali, li bħalissa huwa wieħed mill-muturi ewlenin tal-produzzjoni tal-iskart) u għandhom ikunu bbażati fuq ġerarkija materjali konsistenti (jiġifieri l-użu mill-ġdid, it-tiswija, ir-restawr, l-użu mill-ġdid, il-manifattura mill-ġdid u, finalment, ir-riċiklaġġ u l-kompost).

2.4.2.
Implimentazzjoni tal-ekonomija ċirkolari

L-implimentazzjoni u t-tixrid tal-mudelli ta' negozju ċirkolari (CBMs) huma favoriti mill-agglomerazzjonijiet (kemm industrijali kif ukoll urbani) fil-viċin ta' ċentri ta' għarfien. Għalhekk, hemm aktar minn 9 000 pijunieri reġjonali fl-Istati Membri kollha, li jkopru d-daqsijiet kollha tal-kumpaniji, li adottaw CBMs u dawn huma kkonċentrati f'reġjuni b'popolazzjoni kbira.

Minħabba l-kontribut tal-agrikoltura u l-forestrija sostenibbli, **il-fornituri tal-materjal tal-ekonomija ċirkolari għandhom rwol partikolarment predominanti fir-reġjuni rurali.** Il-biedja organika, il-forestrija sostenibbli u l-provvista ta' materjali tal-injam jibqgħu l-akbar settur tal-impjiegi fis-settur tal-fornituri tal-materjal tal-ekonomija ċirkolari. Is-servizzi ta' ġbir u riċiklaġġ tal-iskart għandhom ukoll rwol importanti fiż-żoni rurali, partikolarment f'dawk li jibbenefikaw mill-viċinanza tagħhom għal proċessi industrijali u ċentri urbani. Fil-biċċa l-kbira tar-reġjuni, l-impjieg fl-ekonomija ċirkolari qed jikber u l-**il-produttività tal-fornituri tal-materjal tal-ekonomija ċirkolari qed tiżdied,** kif muri mill-evoluzzjoni tal-fatturat għal kull persuna impjegata (Mappa 14).

Il-kompetittività tal-ekonomiji reġjonali hija marbuta mal-possibilità li jiġu implimentati strateġiji tal-ekonomija ċirkolari li jvarjaw minn skemi ta' simbjożi industrijali għal manifattura mill-ġdid tal-prodotti. Dawn huma aktar probabbli li jitfaċċaw f'territorji fejn diġà hemm ekosistema industrijali diversa jew fejn il-prodotti huma oriġinarjament manifatturati. Reġjuni industrijali li qed imorru lura jistgħu wkoll isibu opportunitajiet fis-swieq emerġenti ta' materja prima sekondarja grazzi għad-disponibilità ta' plottijiet industrijali, fabbriki qodma u faċilitajiet oħra li jistgħu jospitaw proċessi ċirkolari, inklużi kemm il-ħżin tal-materjal kif ukoll it-trasformazzjoni/l-irkupru.

Mappa 14
Tkabbir tal-fatturat tal-fornituri tal-materjal

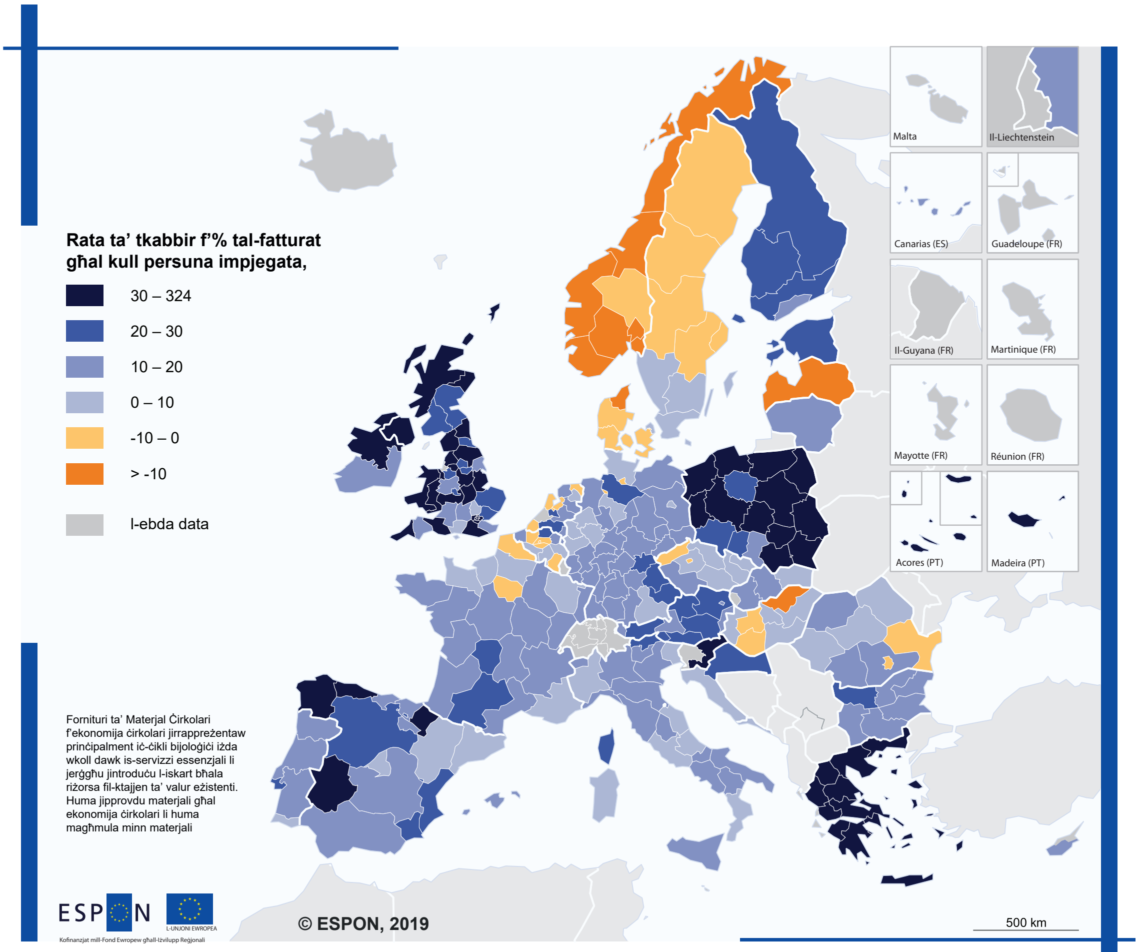

Livell reġjonali: NUTS 2 (2013)
Sors: ESPON CIRCTER, 2019
Oriġini tad-data: Eurostat, 2018, ikkalkolat minn Prognos AG
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2018i.

Għażliet u għodod ta' politika

L-implimentazzjoni u t-tixrid tas-CBMs jeħtieġu kooperazzjoni u qsim ta' għarfien bejn il-gvernijiet reġjonali u lokali, il-fornituri tal-materjal, l-industriji u ċ-ċentri xjentifiċi, sabiex jinkiseb immappjar sod tar-riżorsi disponibbli (kemm tal-kwantità tagħhom kif ukoll tal-kwalità tagħhom). Dan il-proċess jista' jiġi appoġġjat fil-livell ta' żoni jew reġjuni metropolitani. Barra minn hekk, skont is-Sħubija tal-Aġenda Urbana dwar l-Ekonomija Ċirkolari, il-bliet huma postijiet ta' sperimentazzjoni u innovazzjoni (eż. permezz ta' proġetti pilota maħsuba biex jittestjaw innovazzjonijiet fl-ekonomija ċirkolari) li jistgħu jippermettu u jmexxu miżuri potenzjali lejn mudelli ta' konsum imtejba u adozzjoni ta' CBMs, b'impatt fuq skali akbar. Għalhekk, **governanza f'diversi livelli b'involviment qawwi fil-livell urban hija kruċjali għat-tranżizzjoni lejn ekonomija ċirkolari.**

RIS3 tipprovdi opportunità eċċellenti għall-integrazzjoni tal-ekonomija ċirkolari fix-xenarju tal-politika reġjonali. Dawn l-istrateġiji mhux biss jifformalizzaw u jagħtu prijorità lis-suġġett, iżda jiggarantixxu wkoll flussi finanzjarji reġjonali, nazzjonali u Ewropej lejn proġetti tal-ekonomija ċirkolari. Barra minn hekk, huma jiżguraw parteċipazzjoni akbar tal-partijiet interessati għal azzjonijiet u proġetti innovattivi meħtieġa.

Bijoekonomija ċirkolari hija l-opportunità ewlenija ta' żvilupp għar-reġjuni rurali. Minn perspettiva ta' koeżjoni territorjali, din it-trasformazzjoni tista' tagħti riżultati aħjar jekk tiġi implimentata b'mod deċentralizzat (eż. permezz ta' bijoraffinar fuq skala żgħira, li fih il-bijomassa tiġi pproċessata b'mod sostenibbli f'enerġija, sħana u bijokarburanti, flimkien ma' prodotti oħra b'bażi bijoloġika). Dan jeħtieġ **investiment lokali miżjud u ffokat f'ħiliet, għarfien, innovazzjoni u mudelli ta' negozju ġodda relatati mal-ekonomiji ċirkolari, ħodor u ħielsa mill-fossili f'żoni rurali li jġibu benefiċċju reali għall-komunitajiet rurali.**

Ir-reġjun huwa livell rilevanti biex jorganizza ekosistemi industrijali sostenibbli. Hemm ħafna reġjuni li ġabru possibilitajiet ta' intervent ta' politika fi strateġiji reġjonali formali ta' ekonomija ċirkolari (eż. Flanders u Wallonja (il-Belġju), Lazio (l-Italja), il-Pajjiż Bask (Spanja), il-Portugall, eċċ.). Dawn l-istrateġiji jeħtieġu metodi innovattivi għall-kooperazzjoni bejn il-partijiet interessati kollha involuti fil-proċess fil-livell reġjonali. F'xi makroreġjuni, dawn is-sinerġiji jiffunzjonaw fuq livelli transnazzjonali u interreġjonali. Il-Cluster tal-Bijoekonomija tal-Ġermanja Ċentrali (ara l-istudju ta' każ li ġej) huwa eżempju ta' kooperazzjoni reġjonali bejn network kbir ta' partijiet interessati involuti fil-bijoekonomija, kif ukoll kooperazzjoni interreġjonali ma' inizjattivi reġjonali simili madwar l-Ewropa biex jiġi ffaċilitat it-trasferiment tal-għarfien u l-prattiki.

Biex jinħolqu opportunitajiet ġodda tas-suq, strateġiji tal-ekonomija ċirkolari fl-ekonomiji reġjonali, li jvarjaw minn skemi ta' simbjożi industrijali għal manifattura mill-ġdid tal-prodotti, **għandhom ikunu appoġġjati minn riċerka fil-qasam tal-ekonomija ċirkolari.**

It-tranżizzjoni għal ekonomija ċirkolari teħtieġ **għodod għall-immappjar integrat u l-monitoraġġ tal-flussi tal-materjal u tal-iskart** madwar l-Ewropa u r-reġjuni tagħha, kif ukoll fil-livell tat-territorji rurali u urbani.

STUDJU TA' KAŻ:

Cluster tal-Bijoekonomija tal-Ġermanja Ċentrali – Halle (il-Ġermanja)

Stabbilit fl-2012, il-BioEconomy Cluster żviluppa għarfien u kompetenza f'diversi oqsma (eż. l-industrija tal-kimika u s-settur tal-injam) u huwa kapaċi jidentifika ktajjen ta' valur kompluti. Sal-lum, inħolqu 500-600 impjieg, bil-prospett li jinħolqu 5 000 impjieg fir-reġjun kollu jekk tiġi żviluppata bijoekonomija sħiħa. Il-cluster ingħaqad ma' clusters ewlenin simili fi Franza, in-Netherlands u r-Renju Unit biex jistabbilixxi l-Intercluster tal-Bijoekonomija tal-Ewropa (3Bi) biex isaħħaħ il-vantaġġ kompetittiv tal-bijoprodotti fis-swieq Ewropej u barranin. Il-BioEconomy Cluster juri r-rilevanza tal-kooperazzjoni u l-kollaborazzjonijiet lokali u internazzjonali. Huwa jisħaq fuq l-importanza tan-networking għall-bini tal-fiduċja u biex jippermetti sistemi lokali ta' ħolqien ta' valur (eż. simbjożi industrijali f'żoni industrijali jew tisħin distrettwali tal-bijomassa).

Sors: ESPON 2018i.

3

Ewropa aktar konnessa

3. Ewropa aktar konnessa

L-infrastrutturi tat-trasport u tal-komunikazzjoni jibqgħu s-sinsla tat-territorju Ewropew u huma faċilitaturi ewlenin għall-biċċa l-kbira tal-SDGs. Għalkemm m'hemm l-ebda SDG ddedikat esklużivament għal dan il-qasam, hemm rabta qawwija bejn dawn l-infrastrutturi u miri mmirati lejn it-tibdil fil-klima, il-bliet u l-insedjamenti umani, l-industrija u l-infrastruttura, is-saħħa, l-enerġija u s-sigurtà tal-ikel. Il-politiki Ewropej u globali għandhom fil-mira l-konnettività diġitali jew fiżika minn żewġ perspettivi:

1. Iffukar fuq il-livelli Ewropej, nazzjonali u reġjonali u jibni fuq il-prijoritajiet stabbiliti mit-TA 2020. Fuq din l-iskala, l-infrastrutturi tat-trasport u tal-komunikazzjoni jappoġġjaw il-poliċentriċità, it-tkabbir ibbilanċjat, il-kooperazzjoni transkonfinali u transnazzjonali, u żoni jew territorji funzjonali. L-iżgurar tal-erba' libertajiet tas-Suq Uniku Ewropew (il-moviment ħieles tal-merkanzija, il-kapital, is-servizzi u l-persuni) jibqa' prijorità fuq il-livell Ewropew, nazzjonali u reġjonali. L-isfidi ewlenin f'dan is-sens għandhom x'jaqsmu mal-provvista ta' aċċess universali għal servizzi ta' interess ġenerali u impjiegi, filwaqt li jitnaqqsu l-emissjonijiet tal-GHG, tissaħħaħ is-sikurezza fit-toroq u tiżdied ir-reżiljenza tal-infrastruttura. F'dan il-kuntest, il-konnettività diġitali, l-intermodalità u l-multimodalità huma kkunsidrati bħala faċilitaturi ewlenin.
2. L-iffukar fuq bliet u żoni urbani funzjonali bħala l-oriġinaturi ewlenin tal-isfidi ambjentali, ekonomiċi u soċjali tal-lum, kif ukoll il-postijiet fejn huma żviluppati ħafna mis-soluzzjonijiet għall-kwistjonijiet imsemmija hawn fuq. Il-Politika ta' Koeżjoni 2014-20 tpoġġi l-iżvilupp urban integrat fil-qalba tagħha, filwaqt li tiżgura appoġġ qawwi għall-promozzjoni ta' mobilità urbana sostenibbli. L-enfasi fuq il-bliet bħala atturi tal-bidla hija enfasizzata fil-livell globali mill-Aġenda Urbana Ġdida. L-Aġenda Urbana tal-Unjoni Ewropea hija implimentata permezz ta' 14-il sħubija b'diversi partijiet interessati. Wieħed huwa ddedikat għall-mobilità urbana u ieħor għat-tranżizzjoni diġitali. Fil-livell tal-belt, il-prijoritajiet relatati mat-trasport jinkludu d-dekarbonizzazzjoni, it-trasport pubbliku, il-mobilità attiva, it-trasport intermodali, l-użu tal-potenzjal tal-ICT u l-ittestjar ta' soluzzjonijiet tat-trasport innovattivi (vetturi awtomatizzati, drones, eċċ.). Dawn huma wkoll promossi fi ħdan il-Politika ta' Koeżjoni ta' wara l-2020, li timmira lejn żoni urbani funzjonali li għandhom jappoġġjaw it-tranżizzjoni għal sistema ta' mobilità nadifa, sikura u konnessa (awtomatizzata).

It-tibdil fil-klima u t-tranżizzjoni lejn ekonomija b'livell baxx ta' karbonju jirrappreżentaw l-isfidi ewlenin għat-territorju Ewropew, fuq il-livelli kollha. Il-Ftehim ta' Pariġi dwar il-Klima saħħaħ l-ambizzjoni għal ekonomija u soċjetà b'livell baxx ta' karbonju u reżiljenti għall-klima. Biex jintlaħqu l-miri tal-Ftehim ta' Pariġi, il-Kummissjoni Juncker adottat il-pakkett dwar il-Mobilità u t-Tibdil fil-Klima, bil-għan li tittrasforma lill-UE f'mexxej dinji fl-innovazzjoni, id-diġitalizzazzjoni u d-dekarbonizzazzjoni. Id-dekarbonizzazzjoni tat-trasport hija mutur ewlieni għat-tranżizzjoni lejn Ewropa b'livell baxx ta' karbonju. Dan huwa previst li jseħħ b'mod transsettorjali, billi jorbot id-dekarbonizzazzjoni mal-industrija (il-produzzjoni ta' vetturi nodfa), R&Ż (aktar riċerka dwar trasport innovattiv u nadif), oqfsa legali (il-promozzjoni ta' mezzi nodfa ta' trasport jew li jippermettu modi ġodda ta' trasport, bħal drones jew vetturi awtomatizzati) u l-ICT (mobilità intelliġenti).

3.1.
L-iżvilupp ta' Network Trans-Ewropew tat-Trasport sostenibbli, reżiljenti għall-klima, intelliġenti, sigur u intermodali

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: Accessibility by the Sea Indicators, Scenarios for Accessibility by the Sea, Road, Rail, Air and Multimodal, BRIDGES, TRACC, ESaTDOR

Aċċessibilità tajba hija prekundizzjoni għall-iżvilupp ekonomiku, peress li reġjuni b'aċċess tajjeb għall-fornituri u s-swieq ġeneralment għandhom pożizzjoni ekonomika aħjar minn reġjuni remoti jew iżolati. Barra minn hekk, l-aċċessibilità hija fattur ewlieni li qed isawwar l-istruttura poliċentrika tal-Ewropa. Il-prestazzjoni ekonomika tat-territorju Ewropew u l-istruttura poliċentrika tiegħu huma għalhekk direttament dipendenti fuq l-aċċessibilità pprovduta min-Network Trans-Ewropew tat-Trasport (TEN-T).

Min-naħa l-oħra, is-settur tat-trasport jibqa' wieħed mill-kontributuri ewlenin għall-emissjonijiet tal-GHG. F'dan il-kuntest, id-dekarbonizzazzjoni tat-trasport hija aktar importanti minn qatt qabel, kif enfasizzat mill-SDGs, il-Ftehim ta' Pariġi u dokumenti ta' politika u dikjarazzjonijiet politiċi oħra, inklużi d-Dikjarazzjoni ta' Graz u d-Dikjarazzjoni ta' Amsterdam.

Fil-livell Ewropew, għan ewlieni ta' żvilupp territorjali huwa l-ħolqien ta' Żona Unika Ewropea tat-Trasport funzjonali, li tiżgura aċċessibilità territorjali bilanċjata permezz ta' networks ta' infrastruttura tat-trasport moderni, multimodali u sikuri. Dan għandu jinkiseb billi jiġu żviluppati aktar il-kurituri ewlenin u n-nodi tat-TEN-T, b'attenzjoni partikolari fuq il-konnettività transkonfinali u fuq it-tneħħija tal-konġestjonijiet.

Il-prestazzjoni tat-TEN-T tiddependi wkoll fuq il-programm tal-Awtostradi tal-Baħar (MoS). Il-MoS għandu l-għan li jikseb trasport marittimu mingħajr ostakli madwar l-Ewropa. Huwa bbażat fuq sett ta' konnessjonijiet marittimi ewlenin bejn l-Istati Membri tal-UE li jgħaqqdu l-portijiet tal-qalba u TEN-T komprensiva, li, flimkien ma' modi oħra ta' trasport, għandhom jipprovdu servizzi regolari u ta' kwalità għolja li joffru alternattiva effettiva għat-trasport bit-triq ta' merkanzija. Il-programm MoS jiddependi fuq tliet pilastri: (1) l-ambjent, (2) l-integrazzjoni tat-trasport marittimu fil-katina tal-loġistika u (3) is-sikurezza u l-element uman.

It-TEN-T ta' wara l-2020 tal-Ewropa, appoġġjat mill-MoS, għandu jkompli jnaqqas id-distanzi bejn ir-reġjuni billi jipprova infrastruttura tat-trasport moderna, sikura u sigura u billi jtejjeb l-aċċessibilità ta' territorji remoti. Barra minn hekk, it-trasport multimodali u l-użu ta' fjuwils alternattivi għandhom jiżguraw użu aktar effiċjenti u sostenibbli tat-TEN-T futur.

3.1.1.
Mudelli ta' aċċessibilità madwar l-Ewropa

Fil-biċċa l-kbira tar-reġjuni Ewropej, ġew irreġistrati bidliet fil-potenzjal ta' aċċessibilità fir-rigward ta' diversi modi ta' trasport. Bejn l-2001 u l-2014, il-pajjiżi Ewropej kellhom approċċi differenti biex itejbu l-aċċessibilità. L-aktar bidliet sinifikanti fil-potenzjal relattiv ta' aċċessibilità[6] bit-triq ġew irreġistrati f'reġjuni barra mill-qalba Ewropea, l-aktar fir-reġjuni tal-Lbiċ u tat-Tramuntana. L-aċċessibilità potenzjali bil-ferrovija żdiedet fil-biċċa l-kbira tal-Portugall u Spanja u fit-Tramuntana tal-Greċja, fin-Nofsinhar tal-Italja u l-Iżvezja, iżda wkoll fir-reġjuni transkonfinali (eż. bejn l-Awstrija, ir-Repubblika Ċeka, l-Ungerija u s-Slovakkja). Minkejja t-titjib tal-aċċessibilità potenzjali fl-Ewropa ċentrali-tal-Lvant minħabba proġetti infrastrutturali kbar li jgħaqqdu l-Lvant u l-Punent, il-pajjiżi tal-Ewropa tal-Lvant (eż. il-Bulgarija u r-Rumanija) għadhom skonnettjati mill-qalba tal-Ewropa bit-triq u bil-ferrovija. Min-naħa l-oħra, l-Ewropa tal-Lvant irnexxielha żżid ħafna l-aċċessibilità potenzjali tagħha bl-ajru, l-aktar fi bliet tat-tieni saff.

6 L-aċċessibilità potenzjali ta' post tqis il-popolazzjoni totali u l-PDG fir-reġjuni kollha (opportunitajiet), ippeżati mill-ħin tat-trasport jew l-ispiża (impedenza) biex jintlaħqu.

B'mod ġenerali, hemm disparitajiet sinifikanti fl-aċċessibilità fil-livelli reġjonali u lokali. Mill-biċċa l-kbira tal-lokalitajiet fl-Ewropa, mill-inqas ċentru reġjonali wieħed jista' jintlaħaq f'inqas minn 60 minuta ta' vjaġġar. Madankollu, fl-Ewropa tal-Punent biss jistgħu jintlaħqu aktar minn ħamest ibliet differenti f'dan il-perjodu ta' siegħa. Id-dotazzjoni tal-infrastruttura għadha ferm aktar baxxa fl-Ewropa tal-Lvant, għalhekk, minkejja li għandha livelli relattivament simili ta' provvista ta' servizzi, l-aċċessibilità għas-servizzi tibqa' aktar baxxa milli fl-Ewropa tal-Punent. Barra minn hekk, f'ħafna każijiet, minħabba n-nuqqas ta' intermodalità, il-kollegamenti tat-trasport ġodda jaħdmu taħt l-aspettattivi. Ir-reġjuni tal-bliet kapitali, xi wħud mill-bliet tat-tieni saff u ż-żoni turistiċi ewlenin għandhom tendenza li jiksbu punteġġ aħjar f'termini ta' aċċessibilità intermodali, filwaqt li t-territorji fil-periferija tal-Ewropa jikklassifikaw ħafna inqas mill-medja tal-UE, minkejja investimenti f'diversi tipi ta' infrastruttura tat-trasport.

Meta wieħed iqis il-pjan futur tat-TEN-T, ix-xejriet ta' aċċessibilità fl-Ewropa mhux se jinbidlu b'mod sinifikanti. Għalkemm il-potenzjal tal-aċċessibilità bit-triq fix-Xlokk tal-Ewropa huwa mistenni li jiżdied ħafna sal-2030, l-ogħla valuri xorta se jkunu rreġistrati fil-qalba tal-Ewropa (Mappa 15). F'termini ta' aċċessibilità potenzjali bil-ferrovija, l-akbar żieda hija mistennija fil-Lbiċ tal-Ewropa u fiċ-ċentru tal-Lvant tal-Ewropa (sa punt aktar baxx fil-Bulgarija u r-Rumanija), iżda l-valuri mhux se jaqbżu l-qalba tal-Ewropa.

Fir-rigward tal-aċċessibilità tal-ajru, is-sitwazzjoni għadha inċerta, bi tliet xenarji possibbli: (1) ajruporti reġjonali jirnexxilhom iżidu n-numru ta' passiġġieri u titjiriet u jaġixxu bħala gateways għal territorji akbar, (2) raġunijiet ekonomiċi u kompetizzjoni jikkawżaw ajruporti reġjonali jitilfu passiġġieri u titjiriet favur ajruporti ewlenin, li jirriżultaw f'aċċessibilità potenzjali aktar baxxa għal bliet tat-tieni saff, jew (3) hemm tnaqqis ġenerali fit-titjiriet għal raġunijiet ambjentali, li jikkawża t-twessigħ tad-distakk fl-aċċessibilità bejn il-qalba u l-periferija tal-Ewropa, filwaqt li ftit reġjuni ta' bliet kapitali u bliet ewlenin biss jibqgħu kompetittivi (eż. Madrid-Barċellona , Bukarest, Varsavja jew Ruma-Milan).

Mappa 15
Potenzjal ta' aċċessibilità bil-ferrovija

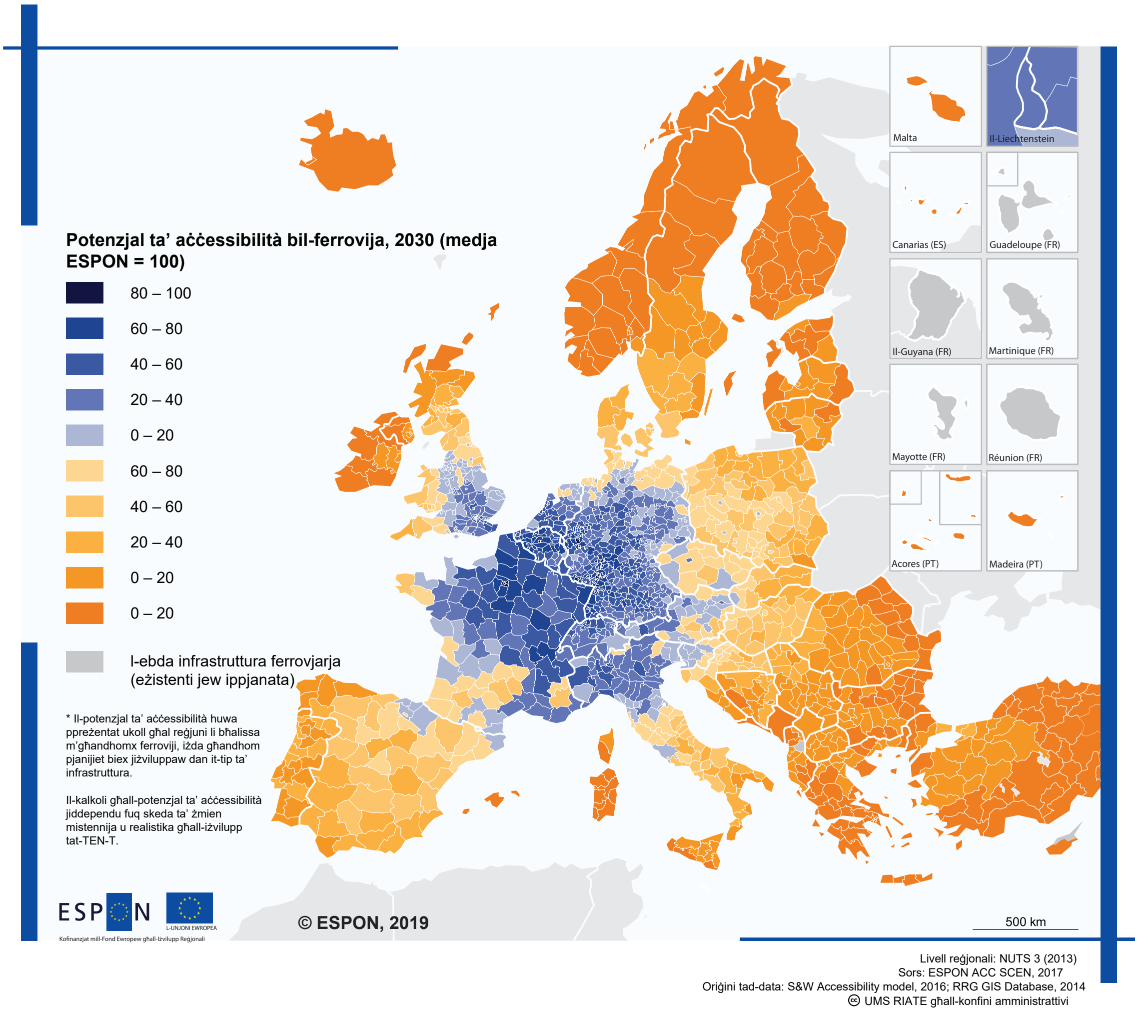

Sors: ESPON 2018i

Għażliet u għodod ta' politika

Fil-livell tal-UE, hija meħtieġa prijoritizzazzjoni mmexxija mill-impatt tal-investimenti biex tibbilanċja l-aċċessibilità fit-territorju Ewropew kollu. L-impatt tal-bidliet fl-aċċessibilità jiddependi fuq il-livell eżistenti ta' aċċessibilità. Għalhekk, id-direzzjoni ta' investimenti f'reġjuni b'valuri ta' aċċessibilità aktar baxxi għandha tibqa' prijorità tal-Politika ta' Koeżjoni tal-UE.

Il-potenzjal tal-intermodalità għandu jingħata valur xieraq, kemm fid-definizzjoni tal-programmi tal-UE kif ukoll fil-politika lokali u reġjonali. L-intermodalità hija faċilitatur ewlieni għal rotot ġodda tat-trasport, aċċessibilità ogħla u użu effiċjenti tal-infrastruttura eżistenti. Ir-reġjuni jistgħu jaħdmu aħjar f'termini ta' aċċessibilità meta jittejjeb it-trasferiment bejn diversi modi ta' trasport, partikolarment f'termini ta' infrastruttura adegwata (eż. loġistika intermodali u konnessjonijiet imtejba tal-port-intern), rabtiet fi ħdan it-TEN-T jew kooperazzjoni transkonfinali (proġetti konġunti). u investimenti). Min-naħa l-oħra, ir-rabtiet b'saħħithom mat-territorju tal-madwar, imsaħħa mill-intermodalità, se jibqgħu mutur importanti fit-titjib tal-effiċjenza tan-network tal-ajruporti Ewropew.

It-trasport fuq distanzi twal għandu jkollu fil-mira l-konsum baxx ta' enerġija. It-titjib fl-infrastruttura tat-trasport, anki jekk iffukat fuq il-ferrovija, ftit li xejn għandu impatt fuq it-tnaqqis tal-konsum tal-enerġija u l-emissjonijiet tal-GHG, sakemm ma jkunx aktar kompetittiv f'termini ta' spejjeż tal-użu mit-trasport bit-triq u bl-ajru. **Il-politiki tal-ipprezzar li jagħmlu t-trasport bit-triq u bl-ajru aktar għaljin jistgħu jkunu għażla biex tiżdied l-attrazzjoni tat-trasport b'emissjonijiet baxxi** (eż. ferrovija). L-internalizzazzjoni tal-ispejjeż esterni tat-trasport fuq distanzi twal tista' titqies bħala direzzjoni ta' politika fil-livelli tal-UE u nazzjonali. Madankollu, huwa importanti li jiġi kkunsidrat li reġjuni remoti b'diversità aktar baxxa ta' għażliet ta' trasport jistgħu jiġu affettwati b'mod negattiv.

L-għodod ta' monitoraġġ u evalwazzjoni huma meħtieġa biex wieħed jifhem aħjar l-impatt territorjali tat-titjib li sar fit-TEN-T. Approċċ armonizzat għall-kejl tal-aċċessibilità u l-konġestjoni tan-network tat-toroq u tal-ferroviji tal-UE fuq bażi annwali jew biannwali, marbut mal-prestazzjoni soċjoekonomika reġjonali u lokali, jgħin lill-partijiet interessati lokali, reġjonali u nazzjonali jimmiraw aħjar l-investimenti. Barra minn hekk, l-integrazzjoni tal-impatt ambjentali (eż. l-emissjonijiet tal-GHG) f'din l-għodda ta' valutazzjoni tal-impatt territorjali tkun ta' appoġġ għall-monitoraġġ tal-proċess ta' dekarbonizzazzjoni tas-sistema tat-trasport Ewropea. Il-verżjoni aġġornata tal-għodda tal-valutazzjoni tal-impatt territorjali ta' ESPON tista' tkun utli ħafna biex turi l-bidliet li saru mir-regolament tal-UE fil-qasam tat-trasport jew l-impatt potenzjali ta' proġetti ġodda tat-trasport.

3.1.2.
Aċċessibilità għall-hinterland

Aktar minn 90 % tal-kummerċ dinji bħalissa jinġarr bil-baħar. Il-portijiet tal-UE mmaniġġjaw aktar minn 4 biljun tunnellata ta' merkanzija u 414-il miljun passiġġier fl-2017. Aktar minn 50 % tal-kummerċ tal-UE mal-bqija tad-dinja jinġarr bil-baħar. L-aċċessibilità potenzjali għat-trasport tal-merkanzija bil-baħar tiddependi inqas fuq il-pożizzjoni ġeografika, iżda tiddependi fuq id-daqs u l-kapaċità tal-portijiet, il-kwalità tal-konnessjonijiet port-intern u l-aċċess għal swieq kbar.

Il-biċċa l-kbira tat-traffiku li jidħol fl-Ewropa mill-baħar huwa kkonċentrat fi ftit portijiet ewlenin, l-aktar tal-Baħar tat-Tramuntana. Madwar kwart tat-traffiku tat-tbaħħir mill-Asja jidħol fl-Ewropa mill-Baħar Mediterran wara li jgħaddi mill-Kanal ta' Suez. Madankollu, ammont żgħir ta' dan it-traffiku jidħol fl-Ewropa mill-portijiet tal-Mediterran, bil-kumplament jgħaddi minn Ġibiltà sal-portijiet tat-Tramuntana tal-Ewropa (jiġifieri jintgħażlu minn ħames sa sebat ijiem addizzjonali ta' vjaġġar u konsegwentement jiżdiedu l-emissjonijiet tas-CO_2).

L-akbar tliet portijiet tal-kontejners (Rotterdam, Antwerp u Hamburg) jimmaniġġjaw aktar minn 30 % tal-merkanzija marittima tal-Ewropa (Eurostat 2017). Network dens ta' awtostradi u ferroviji b'konnessjonijiet mal-partijiet l-aktar popolati tal-Ewropa huwa l-assi prinċipali tal-portijiet tal-Baħar tat-Tramuntana. Barra minn hekk, huma appoġġjati mill-passaġġi tal-ilma interni l-aktar żviluppati tal-Ewropa (Rhine-Main-Danube). Pereżempju, it-tbaħħir intern jintuża biex jittrasporta madwar 50 % tal-merkanzija lejn u mill-port ta' Rotterdam. Madankollu, il-kapaċità tal-passaġġi fuq l-ilma interni tista' tiġi kompromessa fit-tul bħala konsegwenza tat-tibdil fil-klima. Pereżempju, fis-sajf tal-2018, nixfa fit-tul naqqset bin-nofs il-kapaċità tat-tbaħħir intern fuq ir-Rhine għal kważi xahar.

Xi wħud mill-portijiet tal-Mediterran (eż. fil-Kroazja, il-Greċja, l-Italja ċentrali u tat-Tramuntana, is-Slovenja u t-Turkija) għandhom aċċess għal reġjuni b'popolazzjoni densa, iżda valuri baxxi ta' konnettività tal-intern minħabba network inqas dens ta' toroq pubbliċi u awtostradi, li jillimita l-aċċess tagħhom għas-swieq (Mappa 16).

Mappa 16
Aċċessibilità għall-hinterland tal-portijiet ewlenin

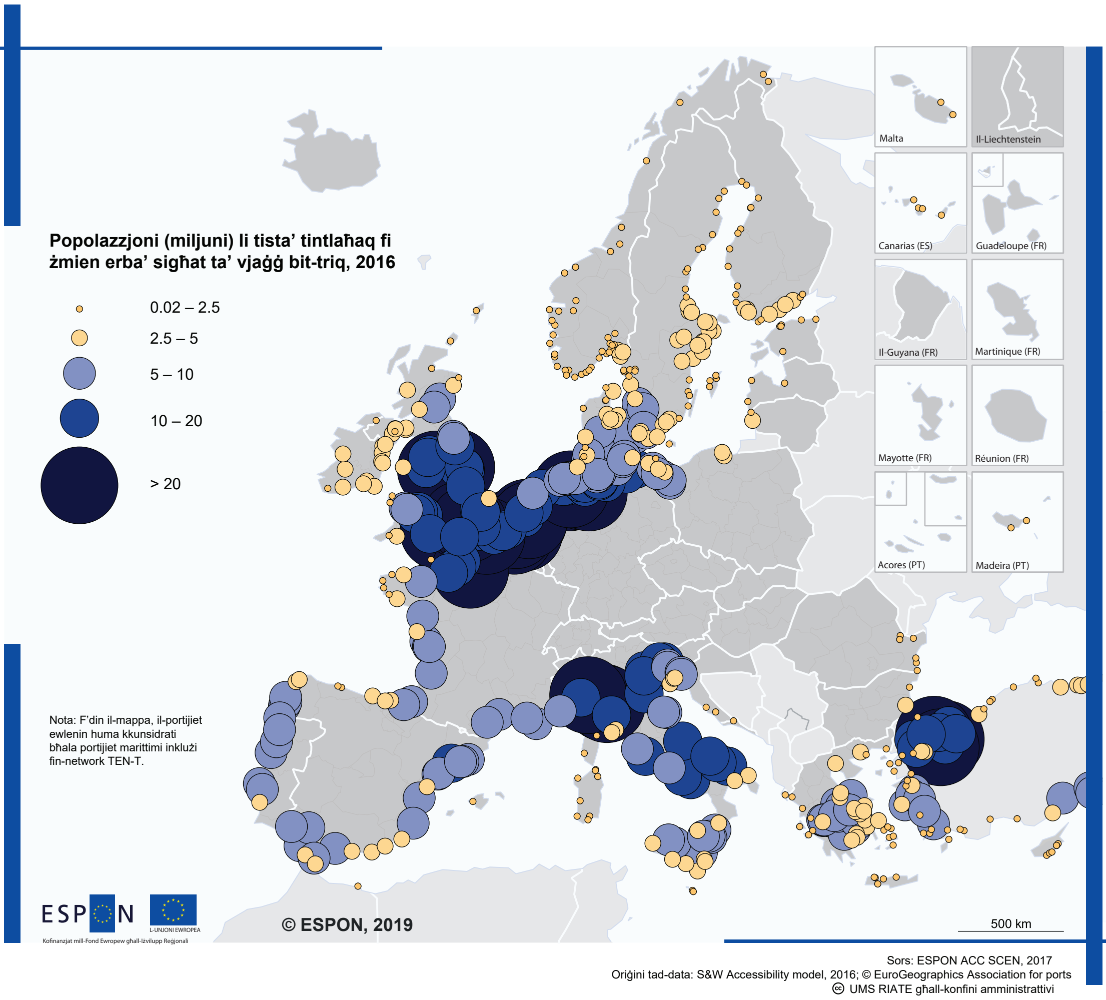

Sors: ESPON 2017f.

Għażliet u għodod ta' politika

Huwa tal-akbar importanza li tiżdied ir-riċerka u li jissaħħu rotot kummerċjali alternattivi fil-livell tal-UE u dak reġjonali. Iż-żieda fil-kummerċ mal-Asja u l-bidla mill-Atlantiku għall-Paċifiku bħala ċ-ċentru tal-ekonomija globali t-tnejn jitolbu rotot kummerċjali alternattivi. Dan ikun jinvolvi konnessjonijiet aħjar bejn l-Ewropa u l-pajjiżi ġirien, partikolarment dawk fis-Sħubija tal-Lvant, l-aktar bl-estensjoni tat-TEN-T.

It-trasport marittimu fl-UE għandu jsir aktar ambjentalment sostenibbli, sikur u sigur. **L-UE għandu jkollha rwol importanti fil-promozzjoni ta' standards ambjentali u ta' sikurezza globali għolja għat-trasport marittimu, bastimenti moderni u fjuwils aktar nodfa għat-trasport fuq l-ilma.** Sistemi ta' monitoraġġ tat-traffiku tal-bastimenti (SafeSeaNet[7] u RIS[8]) għandhom jissaħħu biex jappoġġjaw is-sikurezza u s-sigurtà tat-trasport marittimu u tax-xmajjar. Dan huwa partikolarment importanti f'żoni b'numru kbir ta' rotot tal-ivvjaġġar tal-migranti, bħall-Baħar Mediterran.

7 SafeSeaNet hija sistema ta' monitoraġġ u informazzjoni tat-traffiku tal-bastimenti tal-UE. Hija għandha l-għan li tiżgura s-sikurezza marittima, is-sigurtà tal-port u dik marittima, il-protezzjoni ambjentali marittima u l-effiċjenza tat-traffiku u t-trasport marittimu.

8 Servizzi ta' Informazzjoni tax-Xmajjar (RIS) huma servizzi ta' informazzjoni armonizzati biex jappoġġjaw il-ġestjoni tat-traffiku u tat-trasport fin-navigazzjoni interna, inklużi l-interfaċċji għal modi oħra tat-trasport (skont l-UNECE, 2005. Linji gwida u rakkomandazzjonijiet għal Servizzi ta' Informazzjoni tax-Xmajjar).

Il-programm MoS irnexxielu jtejjeb il-konnessjonijiet port-hinterland u għalhekk kiseb parzjalment tnaqqis fit-trasport tal-merkanzija bit-triq u t-titjib tat-trasport bil-baħar u l-intermodalità. Madankollu, il-biċċa l-kbira tal-proġetti ffinanzjati taħt il-programm MoS immiraw lejn il-portijiet aktar żviluppati u ż-żoni li jmissu magħhom b'densità u produzzjoni marittima aktar sinifikanti bħall-Baħar tat-Tramuntana jew il-Baħar Baltiku. Inqas interventi kienu diretti lejn it-tisħiħ tal-portijiet tal-Mediterran (Beall 2017: 38-41). F'dan il-kuntest, **huwa essenzjali li l-UE tappoġġja aktar it-titjib tal-konnessjonijiet port-hinterland** bil-ferrovija, bit-triq u bil-passaġġi fuq l-ilma interni, partikolarment fil-mira tal-portijiet fil-Baħar Mediterran. Dan l-approċċ ikun jappoġġja sistema portwarja Ewropea aktar ibbilanċjata ġeografikament. Barra minn hekk, il-pajjiżi madwar il-Baħar Mediterran għandhom jimmiraw li jagħmlu użu aħjar mill-istrument ta' finanzjament tal-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa billi jgħaqqdu proġetti TEN-T u MoS, u b'hekk jappoġġjaw il-portijiet tagħhom permezz ta' rotot kummerċjali ġodda jew aktar effiċjenti.

Għandhom jiġu promossi għodod speċifiċi ta' ppjanar li jindirizzaw il-baħar u l-passaġġi fuq l-ilma interni bħala kurituri tat-trasport. Meta wieħed iqis l-importanza tal-katina tal-valur tat-trasport tal-merkanzija għall-ekonomija tal-Ewropa u l-ħtieġa li jiġi żgurat użu sostenibbli tal-ibħra u l-passaġġi tal-ilma tal-Ewropa, **kunċetti bħall-ippjanar spazjali marittimu u l-interazzjonijiet bejn l-art u l-baħar għandhom jiġu integrati aktar fl-ippjanar spazjali fil-livelli nazzjonali u reġjonali**.

STUDJU TA' KAŻ:

Il-Baltic Link

Iffinanzjat mill-programm MoS, il-proġett Baltic Link għandu l-għan li jżid il-konnettività port-hinterland tal-portijiet Baltiċi Gdynia u Karlskrona, jorbothom mal-Baħar Mediterran u jnaqqas l-ammont ta' merkanzija li tinġarr mill-Baħar tat-Tramuntana. Bit-tneħħija ta' konġestjonijiet importanti, il-proġett Baltic Link kellu l-għan li joħloq katina ta' trasport intermodali koerenti u żviluppa Alvesta, Karlskrona u Gdynia bħala nodi tat-trasport makroreġjonali. Il-konnessjonijiet tal-port-hinterland huma mtejba billi jiżdiedu l-kapaċità u s-servizz għal merkanzija marbuta bil-ferrovija (eż. ferrovija Emmaboda-Karlskrona). Bl-użu tal-Fondi ta' Koeżjoni, il-kollegamenti tat-toroq għandhom jiġu mtejba (Highway 27 fl-Isvezja u l-konnessjoni mill-vapur ta' Gydnia għat-triq Nru 6).

Fi tmiem il-proġett fl-2030, se jkun possibbli li l-merkanzija tiġi ttrasportata b'160 km/siegħa permezz tal-ferrovija bejn il-Baħar Baltiku u l-Baħar Mediterran, li taqsam iċ-ċentru tal-Lvant tal-Ewropa.

Sorsi: www.ec.europa.eu/inea/ fiches MoS għal Baltic Link Gdynia-Karlskrona; www.baltic-link.se; www.tentacle.eu/ TENtacle – Estensjoni tal-Kuritur Baltiku-Adrijatiku minn Gdynia sa Gothenburg permezz tal-MoS Gdynia-Karlskrona.

3.2.
L-iżvilupp ta' mobilità nazzjonali, reġjonali u lokali sostenibbli, b'livell baxx ta' karbonju u intermodali

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: BRIDGES, PROPHECY, CPS, URRUC, Reviżjoni Territorjali

Konnessjonijiet tajbin mat-TEN-T huma essenzjali għall-pajjiżi u r-reġjuni kollha fl-Ewropa. L-ekonomiji reġjonali u lokali jiddependu fuq il-kwalità u l-kapaċità tal-konnessjonijiet bejn in-networks sekondarji tat-trasport u n-networks ewlenin tat-TEN-T. Territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi u postijiet b'popolazzjoni baxxa, enfasizzati fit-TA 2020, ilhom jiffaċċjaw sfidi f'termini ta' aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali. Id-diffikultà biex jintlaħqu servizzi ta' interess ġenerali hija raġuni ewlenija għall-okkorrenza ta' periferiji interni, kemm fil-qalba tal-Ewropa kif ukoll f'żoni periferali.

Il-faqar tat-trasport huwa indirizzat mill-SDGs u l-Aġenda Urbana, f'termini li jiġi żgurat aċċess konvenjenti għal trasport pubbliku nadif. Bl-istess mod, il-prijoritajiet tal-Kummissjoni Ewropea relatati mal-innovazzjoni u l-ekonomija kondiviża huma marbuta mill-qrib mas-servizzi tat-trasport u l-infrastruttura. It-trawwim tal-innovazzjoni f'dan il-qasam għandu jgħin biex jiġu identifikati soluzzjonijiet vijabbli biex jitnaqqas il-faqar tat-trasport f'żoni rurali mhux metropolitani jew territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, biex b'hekk jiġi żgurat aċċess universali għal servizzi ta' interess ġenerali.

3.2.1.
Aċċessibilità f'territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi

Territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi qed jiffaċċjaw sfidi f'termini ta' aċċessibilità. F'ħafna każijiet, l-assi ewlenin tat-TEN-T ma jaqdux territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi; għalhekk, il-kwalità tal-kollegamenti tat-trasport sekondarji, l-aktar taħt ir-responsabilità tal-awtoritajiet reġjonali u lokali, hija essenzjali. Ħafna drabi, territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi huma konnessi ma' reġjuni oħra permezz ta' gateway ewlenija waħda (vapur, ferrovija, triq jew ajruport). Meta tiġi kkontestata minn diżastri naturali (xita qawwija, borra, nixfa, eċċ.), l-interruzzjoni tas-servizz fil-gateway prinċipali tista' tħalli lil dawn it-territorji skonnettjati mill-bqija tad-dinja.

Reġjuni muntanjużi b'aċċessibilità tajba jistgħu jinstabu l-aktar fi ħdan il-firxa tal-muntanji Alpini (Mappa 17). Meded ta' muntanji aktar periferiċi bħal dawk fil-Bulgarija, ir-Rumanija u, sa ċertu punt, l-istati Nordiċi u Spanja għadhom jiffaċċjaw sfidi sinifikanti ta' aċċessibilità. F'ħafna każijiet (eż. ir-Rumanija), il-meded tal-muntanji jirrappreżentaw ukoll ostaklu f'termini ta' konnettività, li jrawwem l-periferalizzazzjoni.

Ir-reġjuni tal-gżejjer huma kkaratterizzati minn valuri ferm ogħla ta' aċċessibilità bl-ajru minn toroq jew ferroviji. Għalhekk, it-trasport bl-ajru u dak marittimu huma partikolarment importanti għar-reġjuni gżejjer, u jipprovdu konnessjoni stabbli ma' reġjuni oħra tal-UE. Numru kbir ta' reġjuni gżejjer jiddependu fuq l-importazzjonijiet ta' oġġetti essenzjali. It-trasport bil-baħar huwa l-mezz ewlieni tat-trasport għal dawn l-importazzjonijiet, iżda wkoll għall-esportazzjoni ta' oġġetti prodotti lokalment. Billi l-gżejjer tal-Ewropa huma destinazzjonijiet turistiċi importanti, l-ajruporti lokali jew reġjonali huma l-bibien ta' aċċess prinċipali għat-turisti li jivvjaġġaw lejn Ċipru jew gżejjer Griegi, Taljani jew Spanjoli.

Żoni b'popolazzjoni baxxa f'reġjuni muntanjużi jew gżejjer huma partikolarment vulnerabbli għal kwistjonijiet ta' aċċessibilità. Il-provvista ta' infrastruttura tat-trasport u servizzi kosteffiċjenti għal dawn it-territorji tibqa' sfida ta' żvilupp importanti li għandha tiġi indirizzata fil-livell nazzjonali u Ewropew.

Sal-2030, jekk tiġi żviluppata l-infrastruttura tat-trasport ippjanata, il-potenzjal ta' aċċessibilità tar-reġjuni muntanjużi u kostali bit-triq jew bil-ferrovija bilkemm se jilħaq it-80 % tal-medja Ewropea. Postijiet u gżejjer b'popolazzjoni baxxa se jibqgħu taħt l-20 % u se jibqgħu dipendenti fuq il-funzjonament tal-ajruporti reġjonali.

Mappa 17
Kopertura tan-Networks Trans-Ewropej tat-Trasport (TEN-T) f'żoni muntanjużi

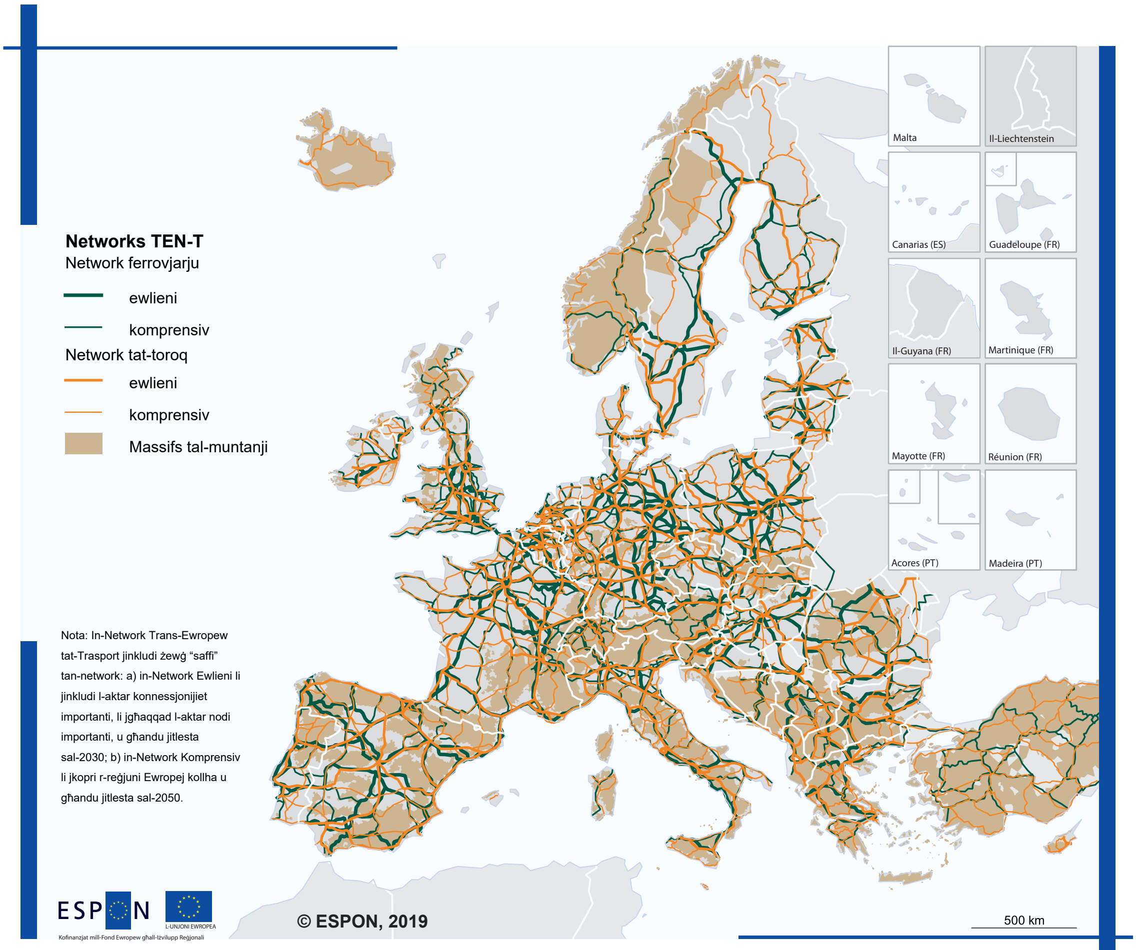

Livell reġjonali: n.a.
Sors: ESPON BRIDGES, 2018
Oriġini tad-data: Kummissjoni Ewropea, 2018, TCP international, 2018, ESPON Geospecs, RRG GIS Database, 2018
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2017e.

Għażliet u għodod ta' politika

It-TEN-T għandu jindirizza r-reżiljenza tas-sistemi tat-trasport billi jappoġġja l-iżvilupp ta' networks sekondarji f'territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, b'hekk jipprovdu reġjuni remoti b'aċċess għal konnessjonijiet tat-trasport multipli. Ir-reżiljenza hija karatteristika essenzjali tal-ippjanar tat-trasport fi gżejjer jew reġjuni remoti, peress li tgħin biex tiġi evitata l-interruzzjoni bejn il-konnessjonijiet u l-gateways ewlenin, li tiġġieled l-impatti tat-tibdil fil-klima.

Meta wieħed iqis li, f'ħafna każijiet, territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi huma moqdija minn networks tat-trasport sekondarji, **għandha tingħata aktar importanza lill-iffinanzjar tal-iżvilupp tal-kollegamenti tat-trasport reġjonali** fil-livell Ewropej u dak nazzjonali. Il-finanzjament għandu jkollu l-għan ukoll li jiżgura l-aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali f'żoni b'popolazzjoni baxxa.

Għodod ta' ppjanar ġeografikament sensittivi, bħal dawk żviluppati fil-qafas tal-ippjanar spazjali marittimu, jappoġġjaw approċċi bbażati fuq il-post billi jiżguraw fehim aħjar tal-isfidi lokali. Il-Pjan ta' Mobilità tal-Gżejjer Sostenibbli huwa adattament tal-Pjan ta' Mobilità Urbana Sostenibbli tradizzjonali, li jiffoka fuq l-isfidi speċifiċi li jiffaċċjaw il-gżejjer. L-ewwel żewġ Pjanijiet ta' Mobilità tal-Gżejjer Sostenibbli qed jiġu implimentati fir-raggruppament tal-gżejjer ta' Sifnos u Naxos (il-Greċja) u qed jippruvaw jittestjaw skemi ta' car-sharing, il-mobilità bħala servizz, l-elettromobilità u t-trasport li jirreaġixxi għad-domanda (inkluż it-trasport bil-baħar).

3.2.2.
Periferalizzazzjoni u konnettività

Kważi nofs it-territorju tal-UE huwa kopert minn periferiji interni. Iż-żoni periferali ta’ ġewwa juru tipoloġiji differenti, jew taħlita ta’ dawn: (1) enklavi ta’ potenzjal ekonomiku baxx, (2) żoni b’aċċess fqir għal servizzi ta’ interess ġenerali (Mappa 18), (3) żoni li jesperjenzaw nuqqas ta’ prossimità relazzjonali. Periferiji ta’ ġewwa b’valuri ta’ aċċessibilità baxxi jinsabu mhux biss f’żoni remoti (eż. it-Tramuntana mbiegħda jew iż-żona Alpina), iżda fil-biċċa l-kbira tal-pajjiżi Ewropej, inkluż il-qalba tal-Ewropa. Madwar nofs il-periferiji ta’ ġewwa f’din il-kategorija jinsabu f’reġjuni muntanjużi. Barra minn hekk, 80 % tal-periferiji ta’ ġewwa b’potenzjal ekonomiku baxx jew aċċessibilità fqira jinsabu f’reġjuni mhux urbani. In-nuqqas ta’ infrastruttura tat-trasport jibqa’ wieħed mill-muturi ewlenin tal-periferalizzazzjoni, speċjalment f’termini ta’ faċilitazzjoni tal-aċċess għal ċentri urbani u servizzi ta’ interess ġenerali.

Mappa 18
Periferiji interni skont aċċess fqir għas-Servizzi ta’ Interess Ġenerali (SGI)

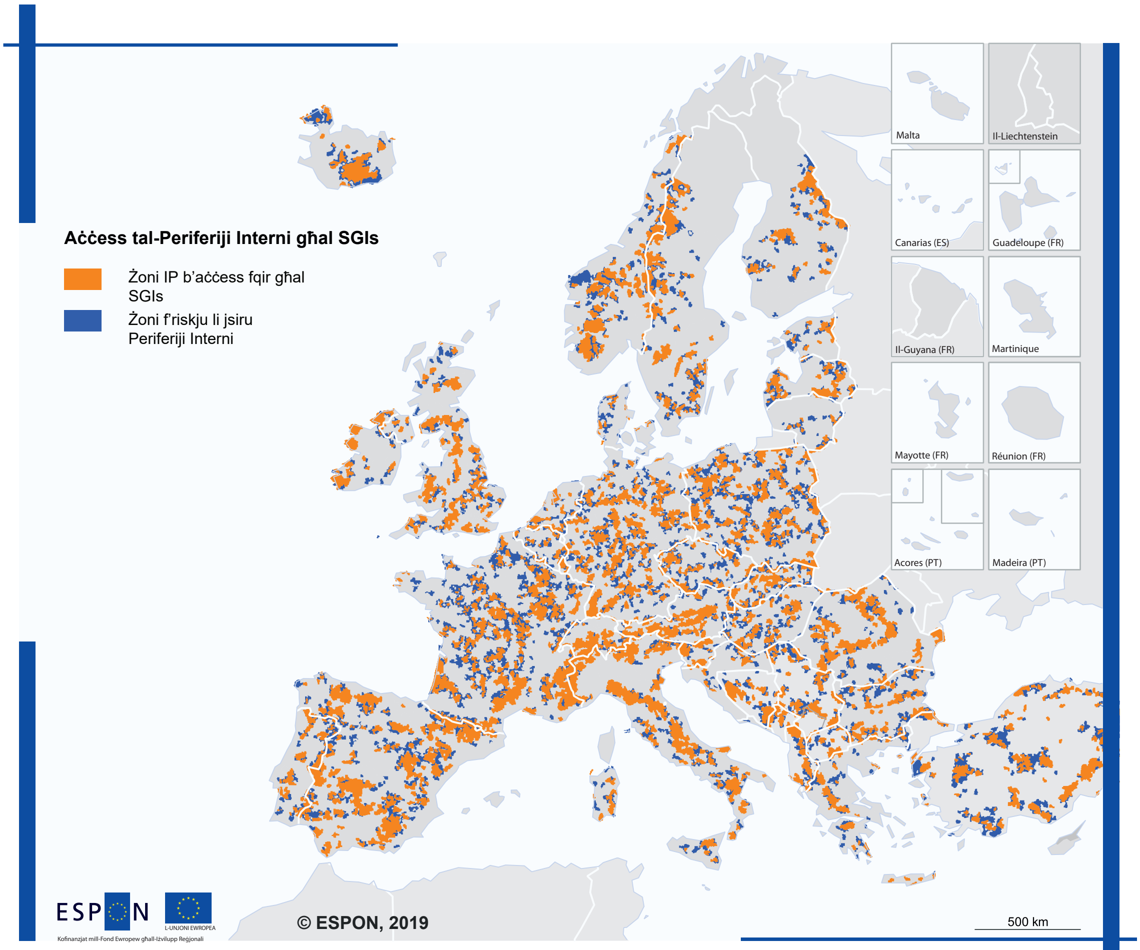

Livell reġjonali: Ċelloli tal-grilja (2.5x2.5 km)
Sors: ESPON PROFECY, 2017
Oriġini tad-data: TCP International, 2017; TCP International Accessibility Model, 2017
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2019b.

Għażliet u għodod ta' politika

Studji fil-fond fil-livell reġjonali huma importanti biex jifhmu aħjar il-muturi u l-isfidi ewlenin relatati mal-periferalizzazzjoni. Meta wieħed iqis il-firxa tal-kwistjoni, **linji gwida żviluppati fil-livell tal-UE jistgħu jgħinu lill-partijiet interessati nazzjonali, reġjonali u lokali biex joperaw aħjar il-kunċett ta' periferiji interni** u biex jiġu żviluppati u implimentati miżuri u għodod aktar effettivi bbażati fuq il-post (eż. ITI). Barra minn hekk, fil-livelli nazzjonali u reġjonali, il-politiki li jindirizzaw il-periferalizzazzjoni għandhom jitfasslu b'mod integrat. Pereżempju, it-titjib tal-konnettività diġitali u l-iżvilupp ulterjuri tas-servizzi pubbliċi diġitali jistgħu jkunu għażla biex jiġi żgurat aċċess aħjar għal xi wħud mis-servizzi ta' interess ġenerali (eż. bankarji, saħħa u edukazzjoni) f'każijiet meta l-ispejjeż biex tittejjeb il-konnettività fiżika jkunu għolja wisq.

Fokus akbar fil-politika fuq il-periferiji interni jkun jimplika li jiġu enfasizzati tliet prinċipji ewlenin għar-riforma tal-politika:

1. Id-definizzjoni tal-modi għal territorjalizzazzjoni akbar kemm tal-Politika ta' Koeżjoni kif ukoll tal-politika tal-Iżvilupp Rurali fil-livell subreġjonali. Dan jista' jiġi żgurat billi jorbot iż-żewġ fondi jew billi jitfasslu prijoritajiet ta' finanzjament partikolari mmirati lejn il-muturi ewlenin tal-periferalizzazzjoni.
2. Il-konċepiment ta' approċċ ibbażat fuq il-post bħala l-bażi kunċettwali ewlenija għall-iżvilupp ta' politiki territorjali. Minħabba n-nuqqas ta' kapital soċjali u uman, il-valutazzjoni tal-ħtiġijiet lokali u l-prijoritizzazzjoni u l-iżvilupp ta' strateġija komprensiva huma sfida għall-periferiji interni. Inċentivi fil-livelli nazzjonali u reġjonali f'termini ta' bini ta' kapaċità għall-atturi lokali, anke għarfien espert estern, jistgħu jgħinu biex jiġu indirizzati aħjar il-muturi tal-periferalizzazzjoni permezz ta' strateġiji aktar effettivi.
3. Is-simplifikazzjoni tal-proċessi ta' implimentazzjoni u l-appoġġ tal-livell lokali permezz tat-titjib tal-aċċess għall-finanzjament u l-implimentazzjoni ta' strumenti integrati. L-evidenza turi li għodod bħall-ITI jew is-CLLD kellhom impatt pożittiv fil-periferiji interni u għandhom jitkomplew fil-perjodu ta' programmazzjoni li jmiss, inklużi, sa fejn hu possibbli, interventi mfassla biex itejbu l-aċċessibilità.

3.2.3.
Trasport pubbliku reġjonali f'żoni transkonfinali u rurali

Fi ħdan it-territorju Ewropew, l-aċċessibilità bil-karozza u bit-trasport pubbliku jvarjaw ħafna, f'termini kemm tal-livell ta' aċċessibilità kif ukoll tal-mudelli spazjali, kif muri mill-eżempju hawn taħt (Mappa 19). L-aċċessibilità bil-karozza hija ġeneralment ogħla fil-livelli reġjonali u lokali mill-aċċessibilità bit-trasport pubbliku. Min-naħa l-oħra, it-trasport pubbliku jipprovdi aċċessibilità għolja fiż-żoni metropolitani, fiċ-ċentri tal-bliet u tul rotot stabbiliti sew b'livell għoli ta' servizz. Servizzi minimi tat-trasport pubbliku huma disponibbli bi prezz raġonevoli fil-biċċa l-kbira tar-reġjuni tal-Ewropa, inklużi żoni rurali remoti jew b'popolazzjoni baxxa. Madankollu, servizzi tat-trasport pubbliku aktar attraenti u l-possibilità li tagħżel bejn alternattivi differenti huma disponibbli l-aktar f'żoni urbani b'popolazzjoni kbira. Iż-żoni mhux metropolitani għandhom it-tendenza li jibqgħu dipendenti mill-karozzi, peress li r-riżorsi finanzjarji disponibbli biex jiffinanzjaw is-servizzi tat-trasport pubbliku fiż-żoni rurali u bliet iżgħar huma aktar baxxi, filwaqt li l-ispejjeż tal-provvista huma ogħla, minħabba domanda baxxa. Iż-żamma tas-servizzi tat-trasport pubbliku vijabbli f'żoni mhux metropolitani tibqa' sfida importanti għall-awtoritajiet lokali.

Mappa 19
Ħin tal-ivvjaġġar lejn l-eqreb ċentru reġjonali fl-istati Baltiċi

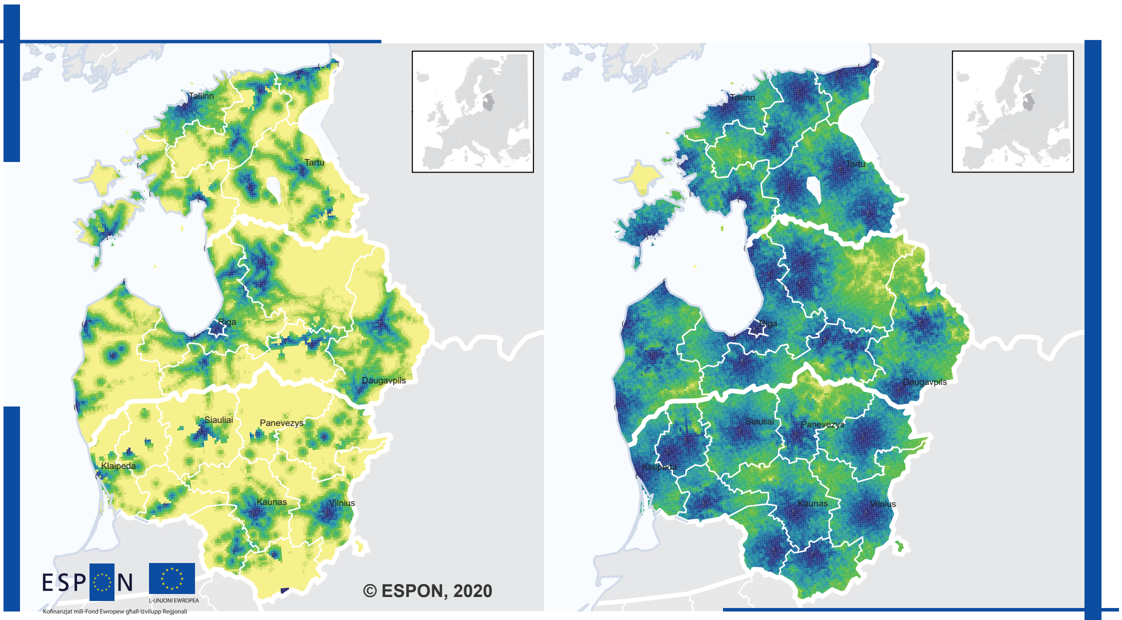

Ħin tal-ivvjaġġar lejn l-eqreb ċentru reġjonali bit-trasport pubbliku (xellug) u bil-karozza (lemin)

0 - 5	31 - 35	61 - 65
6 - 10	36 - 40	66 - 70
11 - 15	41 - 45	71 - 75
16 - 20	46 - 50	76 - 80
21 - 25	51 - 55	81 - 100
26 - 30	56 - 60	101 - 400

Belt reġjonali

Livell spazjali: (2.5 x 2.5 raster)
Sors: ESPON TRACC, 2012
Oriġini tad-data: RRG GIS Database, 2012; OSM, 2012
© EuroGeographics Association for administrative boundaries

Sors: ESPON 2019b.

Is-servizzi tat-trasport pubbliku transkonfinali għadhom sottożviluppati fl-Ewropa. Il-qasam tat-trasport jammonta għal aktar minn 23 % tas-servizzi pubbliċi transkonfinali kollha identifikati (CPS). Fil-kuntest tas-CPS, it-trasport pubbliku jista' jkollu rwol importanti, billi jipprovdi konnettività transkonfinali nadifa u sostenibbli. Barra minn hekk, il-livell għoli ta' poliċentriċità tal-Ewropa ċentrali juri potenzjal għoli għas-servizzi tat-trasport pubbliku transkonfinali. Dawn is-servizzi huma l-aktar frekwenti fil-fruntieri tal-Ġermanja mal-Awstrija, ir-Repubblika Ċeka, id-Danimarka u l-Polonja, iżda wkoll bejn l-Awstrija, l-Ungerija u s-Slovakkja. Sa ċertu punt, is-servizzi tat-trasport pubbliku transkonfinali jistgħu jinstabu bejn Franza u Spanja jew fl-istati Baltiċi, iżda huma neqsin fix-Xlokk tal-Ewropa.

Għażliet u għodod ta' politika

Fil-livell nazzjonali, l-intermodalità għandha tiġi promossa bħala faċilitatur ewlieni għal użu aktar effiċjenti tas-sistemi tat-trasport eżistenti jew żviluppati ġodda. **L-armonizzazzjoni tas-servizzi tat-trasport nazzjonali, reġjonali u lokali, speċjalment billi jinħolqu sistemi ta' tariffi integrati, tista' ttejjeb ħafna l-mobilità f'reġjuni mhux metropolitani u transkonfinali.** L-atturi tas-suq fis-settur tat-trasport mhux dejjem joffru servizzi li huma affordabbli biżżejjed u frekwenti u li għandhom kopertura ġeografika xierqa. Fil-livelli reġjonali u lokali, l-intermodalità għandha tkun appoġġjata bħala soluzzjoni biex tgħaqqad is-servizzi tat-trasport multipli, biex b'hekk il-vjaġġi jsiru aktar faċli u kosteffiċjenti.

It-trasport pubbliku huwa mutur ewlieni tal-inklużjoni soċjali, peress li jiżgura aċċess irħis għal postijiet tax-xogħol u servizzi ta' interess ġenerali. Għandu wkoll rwol importanti fil-funzjonament tal-ekonomija lokali (produzzjoni, turiżmu, eċċ.), u b'hekk it-territorji rurali jsiru aktar funzjonali. Għalhekk, fil-livell nazzjonali, l-integrazzjoni tat-trasport pubbliku fis-CLLD għandha tkun appoġġjata. Barra minn hekk, **l-ippjanar tat-trasport fil-livell ta' żoni jew reġjuni urbani funzjonali għandu jiġi promoss aktar biex jiġi miġġieled it-tixrid u jiġu żgurati mudelli ta' mobilità aktar sostenibbli.**

Fir-reġjuni rurali, **għandha tingħata aktar attenzjoni biex jitħeġġeġ aktar l-iżvilupp u l-adattament ta' għodod innovattivi** bħal minibuses tar-raħal, trasport soċjali, vannijiet tax-shuttle, tranżitu li jirreaġixxi għad-domanda u oħrajn. Fil-livelli nazzjonali u reġjonali, dan għandu jkun appoġġjat ukoll minn integrazzjoni aħjar tat-trasport pubbliku fi programmi jew politiki relatati mal-ekonomija kondiviża (carpooling, klabbs tal-karozzi, eċċ.) jew mad-diġitalizzazzjoni (id-dematerjalizzazzjoni tas-servizzi).

Pjattaformi tal-ekonomija kondiviża relatati mat-trasport u mal-mobilità bħala servizz **huma għodod importanti li jgħinu biex jipprovdu mudelli tat-trasport aktar effiċjenti u sostenibbli**. Tali għodod, żviluppati fil-livelli reġjonali, metropolitani jew lokali, jistgħu jgħinu wkoll biex titnaqqas id-dipendenza fuq il-karozzi, filwaqt li jipprovdu *data* essenzjali dwar l-imġiba tal-klijenti.

Għandha tingħata aktar attenzjoni lill-**ġestjoni tal-mobilità territorjali fil-livelli lokali u reġjonali,** sabiex jiġi appoġġjat użu aktar effiċjenti tar-riżorsi u l-komunikazzjoni bejn il-partijiet interessati kollha involuti fis-servizzi tal-mobilità urbana u biex jiġi żgurat li jitqiesu l-ħtiġijiet u l-isfidi lokali. Pereżempju, f'reġjuni transkonfinali, il-ġestjoni tal-mobilità territorjali tista' tkun appoġġjata minn ippjanar u konvenzjonijiet spazjali transkonfinali, li jiżguraw il-funzjonalità tat-territorju.

Il-pjan komprensiv tat-trasport propost bħala għodda għall-Politika ta' Koeżjoni ta' wara l-2020 għandu jiġi adottat fil-livelli nazzjonali u reġjonali, peress li għandu l-għan li jiżgura żvilupp koerenti tal-infrastruttura u s-servizzi tat-trasport reġjonali u nazzjonali.

STUDJU TA' KAŻ:

Trasport pubbliku lokali u reġjonali transkonfinali bejn Frankfurt (Oder) (il-Ġermanja) u Słubice (il-Polonja)

Frankfurt u Słubice jiffurmaw waħda minn diversi pari ta' bliet tewmin tul il-fruntiera bejn il-Ġermanja u l-Polonja. Bil-Polonja tingħaqad maż-żona Schengen, intensifikat il-kooperazzjoni bejn iż-żewġ bliet ġirien. Bl-użu tal-finanzjament ipprovdut mill-programmi Interreg tal-UE, iż-żewġt ibliet żviluppaw diversi inizjattivi u proġetti li għandhom l-għan li jiżviluppaw żona urbana aktar funzjonali. Wieħed mill-ewwel proġetti kien jikkonsisti f'linja tal-karozzi tal-linja li tgħaqqad Słubice ma' Frankfurt (Oder), li kienet kruċjali għall-appoġġ tal-ivvjaġġar (speċjalment għall-istudenti). Peress li l-linja tal-karozzi tal-linja nbdiet mill-awtorità tat-trasport pubbliku lokali ta' Frankfurt (Oder), l-integrazzjoni tal-biljetti mas-sistema tat-trasport pubbliku reġjonali ta' Berlin-Brandenburg kienet pjuttost faċli li tinkiseb. L-iskeda tal-linja tal-karozzi tal-linja 783 hija sinkronizzata mal-ferrovija reġjonali, sabiex kulħadd ikun jista' jivvjaġġa minn Słubice għal Berlin u lura bl-istess biljett mingħajr ma jkollu jistenna sigħat biex il-ferrovija tasal.

Sors: ESPON 2019c.

3.3.
It-titjib tal-konnettività diġitali

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: Reviżjoni Territorjali, BRIDGES

L-aċċessibilità u l-konnettività m'għadhomx limitati għat-trasport ta' persuni u merkanzija. Is-sostenn tal-flussi tad-*data* permezz tat-teknoloġiji u l-infrastruttura tal-informazzjoni u l-komunikazzjoni huwa karatteristika fundamentali tal-bliet u r-reġjuni kompetittivi. It-teknoloġiji tal-informazzjoni u l-komunikazzjoni huma kkunsidrati wkoll bħala faċilitaturi ewlenin għal ħafna mis-17-il SDGs u huma l-bażi tar-raba' rivoluzzjoni industrijali. L-integrazzjoni tan-networks tat-trasport u tat-telekomunikazzjoni fuq l-iskali kollha hija prekundizzjoni għal futur li fih id-differenza bejn il-materjal u l-virtwali ma tkunx daqstant ċara u d-distanzi jiġu sovvertiti. Madankollu, il-konnettività diġitali u d-diġitalizzazzjoni għandhom is-setgħa li jnaqqsu d-distanza ta' żoni b'popolazzjoni baxxa u b'hekk jikkumbattu l-periferalizzazzjoni. Is-Suq Uniku Diġitali konness huwa l-mira ewlenija għall-UE fit-triq biex issir il-mexxej dinji fl-innovazzjoni, id-diġitalizzazzjoni u d-dekarbonizzazzjoni, kif ippreżentat fid-diskors tal-2017 tal-President tal-Kummissjoni Ewropea Juncker dwar l-Istat tal-Unjoni. Infrastruttura diġitali adegwata hija fattur ewlieni f'dan il-proċess. L-għan tal-politika huwa li jiġi żgurat 1 gigabit ta' *data* kull sekonda għall-iskejjel, is-servizzi pubbliċi ewlenin, iċ-ċentri tat-trasport pubbliku u l-intrapriżi diġitali intensivi, filwaqt li d-djar Ewropej kollha għandu jkollhom aċċess għal servizzi tal-internet li jistgħu jiġu aġġornati b'veloċità ta' mill-inqas 100 Mbps. Il-FEŻR u l-Fond Agrikolu Ewropew għall-Iżvilupp Rurali, ikkumplimentati minn fondi mogħtija mill-Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa (telekomunikazzjonijiet) jew il-Bank Ewropew tal-Investiment, jibqgħu l-partitarji ewlenin tal-inklużjoni diġitali, il-konnettività u l-interoperabilità u b'hekk jiffaċilitaw il-ksib tal-miri tal-broadband tal-UE 2025 . Appoġġ addizzjonali f'dan ir-rigward huwa pprovdut mill-programmi InvestEU u Digital Europe.

Il-mudell tal-qalba-periferija viżibbli f'termini ta' aċċessibilità fiżika huwa validu wkoll għall-konnettività diġitali. Il-qalba tal-Ewropa, il-Lbiċ ta' Franza, l-istati Nordiċi u r-Renju Unit jirreġistraw l-ogħla valuri f'termini ta' użu tal-kompjuter, familji b'aċċess bażiku għall-broadband (Mappa 20) u xiri online ta' oġġetti u servizzi. Il-biċċa l-kbira tar-reġjuni għandhom aktar minn 75 % tad-djar b'aċċess għall-broadband ta' mill-inqas 30 Mbps, u għalhekk tilfu l-mira tal-UE 2020 ta' kopertura ta' 100 %. Ir-reġjuni fil-qalba tal-Ewropa huma qrib l-għan li jiżguraw aċċess għall-broadband 100 % 30 Mbps, filwaqt li dawk fin-Nofsinhar tal-Ewropa jistgħu jkopru bejn 75 % u 85 % tad-djar, jew saħansitra inqas. Anki jekk il-pajjiżi tal-Lvant tal-Ewropa għadhom lura f'termini ta' aċċess għall-broadband, b'valuri taħt il-75 %, juru prestazzjoni għolja tal-internet, għandhom kopertura tajba tal-broadband tal-aċċess tal-ġenerazzjoni li jmiss u, f'xi każijiet, punteġġi għolja fir-rigward tal-aċċess għall-broadband ultraveloċi (Ewropea Kummissjoni 2018c).

Għad hemm distakki kbar f'termini ta' konnettività diġitali bejn ir-reġjuni urbani u rurali. Id-densitajiet baxxi tal-popolazzjoni u l-kundizzjonijiet ġeografiċi huma r-raġunijiet ewlenin għaliex iż-żoni rurali tal-Ewropa għadhom jiffaċċjaw sfidi sinifikanti biex jipprovdu infrastruttura diġitali vijabbli. Għalkemm internet b'veloċità għolja huwa disponibbli f'xi reġjuni remoti, spejjeż għolja jagħmlu dan is-servizz inqas aċċessibbli. Ċentri urbani kbar b'konnettività fiżika u diġitali tajba jikkonċentraw il-biċċa l-kbira taċ-ċentri tal-ICT u jattiraw nies b'ħiliet għolja, u jħallu r-reġjuni rurali u periferali lura. Għalhekk, id-differenzi f'termini ta' konnettività diġitali jaċċentwaw il-firda urbana-rurali.

Madankollu, il-konnettività diġitali mhux dejjem hija direttament relatata mad-densità tal-popolazzjoni. Żoni b'popolazzjoni baxxa fl-istati Nordiċi huma atturi ewlenin f'termini ta' aċċess għall-broadband jew xiri online ta' oġġetti u servizzi. Konnettività diġitali tajba, flimkien ma' aċċess għal varjetà kbira ta' servizzi diġitali, tnaqqas il-ħtieġa għal infrastruttura fiżika u tgħin lil dawn it-territorji jiġġielda d-distanza. Barra minn hekk, billi tappoġġja d-deċentralizzazzjoni tal-proċessi tal-produzzjoni u d-dematerjalizzazzjoni tas-servizzi (eż. fl-istati Baltiċi), il-konnettività diġitali għandha l-possibilità li ttejjeb ħafna l-attrazzjoni taż-żoni rurali.

Mappa 20
Aċċess għall-broadband u kopertura tal-internet b'veloċità għolja

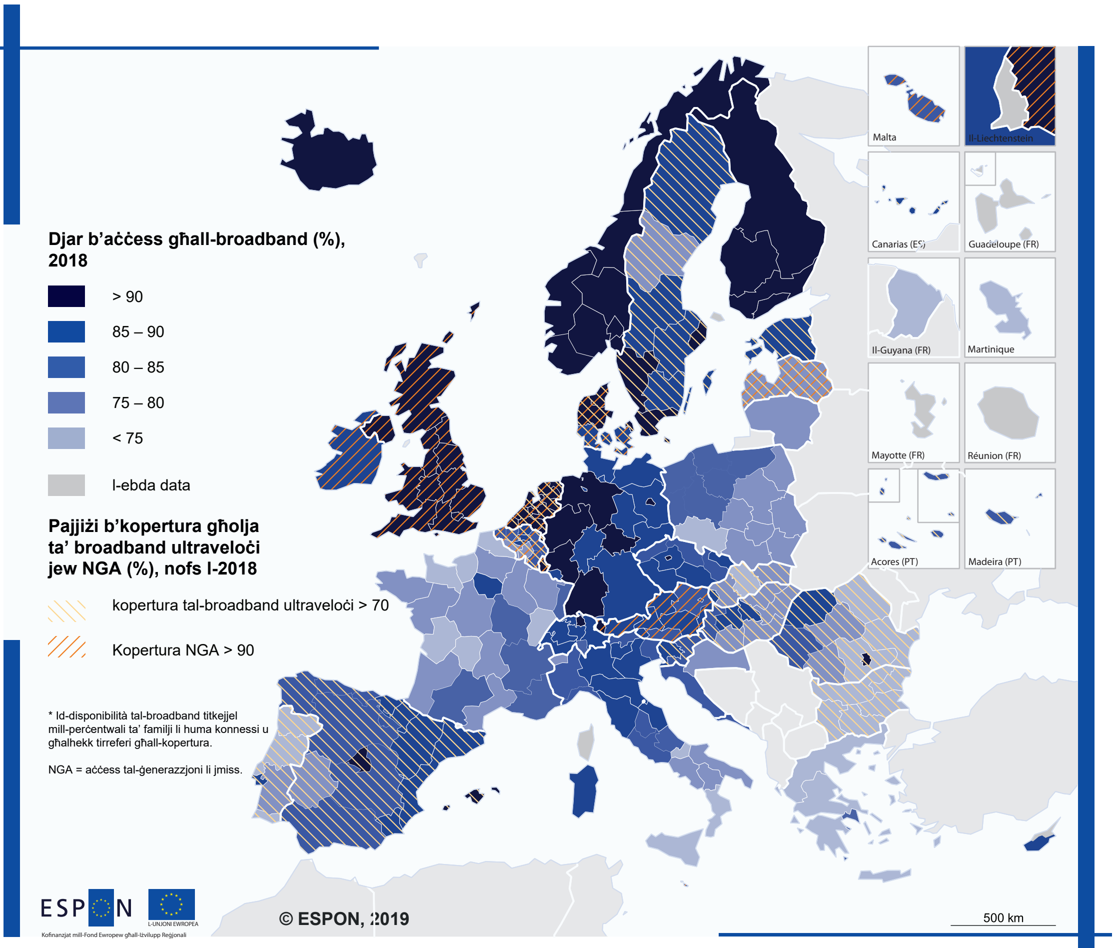

Livell reġjonali: NUTS 2 / 1 / 0 (2013)
Sors: ESPON SOET, 2019
Oriġini tad-data: Eurostat, DESI, 2019
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: Kummissjoni Ewropea 2018c, Eurostat 2018.

Għażliet u għodod ta' politika

Fil-livell nazzjonali, huma meħtieġa aktar investimenti biex jintlaħqu l-miri stabbiliti mill-Aġenda Diġitali. L-investimenti għandhom jimmiraw b'mod partikolari lejn iż-żoni rurali li m'għandhomx aċċess għall-broadband, biex jgħinuhom jegħlbu d-distanza fiżika. Meta wieħed iqis l-ispiża għolja tal-infrastruttura diġitali f'territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi u żoni rurali, il-konnettività diġitali tista' tiġi appoġġjata permezz ta' miżuri lokali mmirati lejn **żieda fid-domanda permezz tal-promozzjoni tal-użu tal-ICT jew sussidji mmirati, it-titjib tas-sostenibilità tas-servizz fuq terminu medju sa twil.** It-tnaqqis tal-ispejjeż tal-aċċess għall-broadband jista' jinkiseb ukoll permezz ta' kooperazzjoni territorjali u sħubijiet. L-iżgurar ta' massa kritika ta' utenti u finanzjament konġunt permezz ta' approċċ ta' sħubija jippermetti aċċess għal soluzzjonijiet alternattivi ta' konnettività diġitali. Pereżempju, aċċess għall-broadband permezz tas-satellita jista' jservi żoni remoti fejn konnessjonijiet broadband tradizzjonali mhumiex fattibbli minħabba kunsiderazzjonijiet ġeografiċi u spejjeż għolja.

Il-manifattura addittiva u d-diġitalizzazzjoni jippermettu d-deċentralizzazzjoni tal-produzzjoni, l-attivitajiet ekonomiċi u s-servizzi minn ċentri ewlenin. **Huwa essenzjali li l-politiki fil-livelli nazzjonali u reġjonali jappoġġjaw lil dawn il-proċessi ta' deċentralizzazzjoni,** b'hekk jiġu megħjuna t-territorji rurali biex jattiraw nies u negozji. Barra minn hekk, id-dematerjalizzazzjoni tas-servizzi tnaqqas il-ħtieġa ta' vjaġġar lejn ċentri urbani, u b'hekk tnaqqas id-dipendenza fuq infrastruttura fiżika f'żoni remoti jew b'popolazzjoni baxxa.

Biex jiġi sfruttat il-potenzjal tal-konnettività diġitali għall-komunitajiet u n-negozji, hemm bżonn ta' taħriġ u għarfien dwar l-użu effettiv tan-network u t-trawwim ta' attivitajiet u servizzi ta' valur miżjud. Għalhekk, l-innovazzjonijiet organizzattivi, it-tranżizzjoni tas-suq tax-xogħol u l-bini tal-kapaċità għall-kapitalizzazzjoni tal-opportunitajiet offruti mill-ICT għandhom jiġu promossi fil-livelli nazzjonali u reġjonali/lokali, speċjalment f'żoni rurali jew remoti.

Governanza u sħubijiet f'diversi livelli biex jiġu mobilizzati riżorsi reġjonali u lokali u biex ikun hemm aċċess għal finanzjament (eż. il-FEŻR, is-CF u l-programm InvestEU futur) **huma għodod essenzjali biex tiżdied il-konnettività diġitali,** speċjalment f'territorji fejn il-provvista tal-broadband u tal-internet b'veloċità għolja għadha sfida. Sħubija b'saħħitha bejn il-livelli nazzjonali, reġjonali u lokali, kif ukoll mal-fornituri tas-servizzi rilevanti u l-ambjent tan-negozju, hija fattur ewlieni ta' suċċess għall-inizjattivi ta' konnettività diġitali.

STUDJU TA' KAŻ:

Il-Highlands u l-Gżejjer Skoċċiżi – governanza u sħubijiet f'diversi livelli jippermettu l-iżvilupp ta' infrastruttura diġitali

Il-Highlands u l-Gżejjer Skoċċiżi huma meqjusa bħala notevoli għall-wirt naturali u kulturali tagħhom. Madankollu, it-territorju huwa kkaratterizzat mid-distanza u huwa wieħed mill-ħafna periferiji interni tal-Ewropa. Iż-żieda fil-kompetittività ta' dan ir-reġjun hija l-prijorità tal-Highlands and Islands Enterprise (HIE), korp pubbliku stabbilit taħt l-Att dwar l-Intrapriża u l-Bliet Ġodda (1990). L-HIE jirnexxilu jkollu relazzjoni b'saħħitha mal-gvern ċentrali, filwaqt li jkun qrib il-livell lokali u jindirizza l-iżvilupp ekonomiku u tal-komunità.

Biex jiġġieled id-distanza tar-reġjun, HIE qed jinvesti fil-konnettività diġitali. Għalkemm il-programm "Digital Scotland Superfast Broadband" kopra 95 % tat-territorju tal-Iskozja bil-broadband tal-fibra, il-veloċità tal-internet f'territorji remoti għadha pjuttost baxxa. Biex tilqa' din l-isfida, HIE beda l-proġett "Digital Highlands and Islands", li stabbilixxa sħubija bejn il-Gvern Skoċċiż, il-Broadband Delivery UK, is-Citizens Online u l-Business Gateway. Permezz ta' din l-inizjattiva, parzjalment appoġġjata mill-FEŻR, HIE qed tippjana li tinvesti GBP 146 miljun biex tipprovdi servizzi tal-internet b'veloċità għolja fl-aktar territorji remoti tal-Iskozja. Billi għaqqad il-proġett "Digital Highlands and Islands" mal-programm Scottish Wide Area Network, li għandu l-għan li jipprovdi servizzi ta' veloċità gigabit għall-futur lill-istituzzjonijiet pubbliċi, HIE irnexxielu jtejjeb b'mod sinifikanti l-konnettività diġitali u jdawwar id-distanzi għall-Highlands u l-Gżejjer Skoċċiżi.

Sorsi: SPICe 2016, www.hie.co.uk

4

Ewropa aktar soċjali

4.
Ewropa aktar soċjali

L-Istrateġija Ewropa 2020 tenfasizza l-importanza li jitwassal tkabbir inklużiv, filwaqt li tenfasizza bil-qawwa l-ħolqien tal-impjiegi u t-tnaqqis tal-faqar fl-Ewropa. Il-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali, ipproklamat b'mod konġunt mill-Parlament Ewropew, il-Kunsill u l-Kummissjoni Ewropea fl-2017, jipprovdi kumpass għal konverġenza mġedda lejn kundizzjonijiet ta' xogħol u għajxien aħjar madwar il-kontinent. Jissottolinja l-importanza u r-responsabilità tal-awtoritajiet pubbliċi li jipprovdu aċċess għas-servizzi, suq tax-xogħol inklużiv u miżuri effettivi għall-ġlieda kontra l-faqar. F'termini prattiċi, il-Politika ta' Koeżjoni tal-UE tistabbilixxi investimenti fl-inklużjoni soċjali, il-ħolqien tal-impjiegi, ir-riġenerazzjoni ta' żoni urbani u rurali żvantaġġati, il-modernizzazzjoni tas-servizzi pubbliċi u l-akkomodazzjoni.

Dawn l-investimenti jirrappreżentaw kontribut importanti għall-ksib ta' diversi għanijiet tal-Aġenda 2030 tan-NU għall-Iżvilupp Sostenibbli. It-tkomplija tat-twettiq tal-Pilastru Ewropew tad-Drittijiet Soċjali tibqa' prijorità għall-UE, kif iddikjarat ukoll fid-Dikjarazzjoni ta' Sibiu tal-laqgħa tal-mexxejja tal-UE f'Mejju 2019 (Il-Kunsill Ewropew, 2019). Din id-dikjarazzjoni tenfasizza wkoll l-importanza tal-prinċipju tal-ġustizzja fis-suq tax-xogħol u fil-benessri.

L-Ewropa qed tiffaċċja sfidi demografiċi dejjem akbar u territorjalment differenti. It-tixjiħ u d-depopolazzjoni se jaffettwaw ħafna reġjuni, inklużi żoni rurali u periferiċi, b'impatti severi fuq il-koeżjoni soċjali u territorjali, il-provvista tas-servizz pubbliku, is-swieq tax-xogħol u l-akkomodazzjoni. Min-naħa l-oħra, reġjuni oħra jesperjenzaw żidiet fil-popolazzjoni u b'mod korrispondenti jiffaċċjaw pressjonijiet differenti. Il-migrazzjoni u l-immigrazzjoni intra-Ewropea sinifikanti, prinċipalment minn pajjiżi mhux żviluppati mhux tal-UE, iġibu sfidi u opportunitajiet speċifiċi.

L-esklużjoni soċjoekonomika għandha karattru territorjali qawwi. Hemm disparitajiet soċjali importanti bejn u fi ħdan ir-reġjuni Ewropej u bejn ir-reġjuni urbani u rurali, kemm f'termini ta' aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali kif ukoll f'termini ta' qgħad (bl-ogħla rati fin-Nofsinhar tal-Ewropa). L-aċċess għas-suq tax-xogħol u servizzi pubbliċi ta' kwalità, partikolarment l-edukazzjoni, it-taħriġ, il-protezzjoni soċjali u l-kura tas-saħħa, huma essenzjali għal gruppi vulnerabbli inklużi żgħażagħ, persuni b'diżabilità u anzjani. L-aċċess huwa speċjalment importanti għall-komunitajiet li jgħixu f'żoni inqas żviluppati, inklużi żoni rurali, territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, żoni b'popolazzjoni baxxa u periferiji interni.

Il-migranti, u partikolarment dawk li jfittxu ażil u r-refuġjati, jiffurmaw wieħed mill-gruppi vulnerabbli li jeħtieġu politiki adattati għall-integrazzjoni fis-soċjetajiet ospitanti. Huma jiffaċċjaw sfidi speċifiċi, bħall-esklużjoni, is-segregazzjoni u l-marġinalizzazzjoni, xi drabi aggravati minn tħassib pubbliku bla preċedent dwar il-migrazzjoni fl-UE. Fatturi ewlenin għal integrazzjoni b'suċċess jinkludu appoġġ biex jinstabu impjiegi, akkomodazzjoni, aċċess għas-servizzi soċjali, edukazzjoni u kura tas-saħħa.

4.1.
It-tisħiħ tal-effettività u l-inklużjoni tas-swieq tax-xogħol

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: EMPLOY, YUTRENDS

L-aġenda ambizzjuża tal-UE għall-impjiegi, it-tkabbir u l-investiment, flimkien ma' miżuri oħra adottati fil-livell Ewropew u mill-Istati Membri, ikkontribwew għal irkupru ekonomiku robust matul l-aħħar sitt snin. Ir-rati medji ta' impjieg fl-UE ilhom jogħlew b'mod kostanti mill-2013. Il-perċentwali tal-popolazzjoni fl-età tax-xogħol impjegata żdied minn 68 % fl-2013 għal aktar minn 73 % fl-2019, qrib il-mira tal-UE 2020 ta' 75 %. Il-qgħad issa huwa kważi nofs l-ogħla rata milħuqa minħabba l-kriżi ekonomika tal-2008-2009 u n-numru ta' nies impjegati fl-UE huwa l-ogħla ta' dan is-seklu. Il-qgħad fost iż-żgħażagħ naqas ukoll b'terz meta mqabbel mal-2014 (Kummissjoni Ewropea 2019).

Madankollu, minkejja dawn ix-xejriet pożittivi konsistenti, aktar minn 16-il miljun persuna, li minnhom 3.3 miljun huma taħt il-25 sena, kienu qiegħda f'Diċembru 2018 fl-UE. Hemm differenzi importanti bejn ir-reġjuni fir-rigward tal-aċċess għas-suq tax-xogħol. Iż-żgħażagħ huma partikolarment affettwati minn qgħad ogħla u minn varjazzjonijiet usa' fir-rati tal-qgħad, peress li l-ħaddiema żgħażagħ ħafna drabi jaġixxu bħala "buffer" biex jassorbu xokkijiet makroekonomiċi. Xi wħud mill-kawżi ewlenin ta' qgħad ogħla fost iż-żgħażagħ f'ċerti reġjuni jinkludu ċ-ċikli tan-negozju, l-istruttura demografika, il-livell tal-pagi minimi, il-flessibilità tas-suq tax-xogħol, il-preżenza u l-influwenza tat-trejdjunjins, u l-kwalità tal-edukazzjoni u l-governanza. Is-swieq tax-xogħol jeħtieġ li jkunu aktar inklużivi u aktar flessibbli biex jikkunsidraw ir-realtajiet u l-opportunitajiet il-ġodda offruti mill-ekonomija tal-għarfien.

F'dan il-kuntest, għalkemm ir-rata ġenerali tal-qgħad fl-UE tinsab f'livelli rekord baxxi, it-tnaqqis ulterjuri tal-qgħad f'reġjuni fejn jibqa' għoli b'mod sproporzjonat u t-tnaqqis tal-qgħad fost iż-żgħażagħ madwar il-kontinent jibqgħu prijoritajiet importanti fil-livell tal-UE. L-għan huwa li tkompli taħdem biex jintlaħqu l-miri stabbiliti fl-Istrateġija Ewropa 2020 għat-tkabbir u l-impjiegi, inkluż it-tneħħija ta' mill-inqas 20 miljun ruħ mill-faqar u l-esklużjoni soċjali sal-2020. Għalkemm in-numru ta' nies fil-faqar jew f'riskju ta' esklużjoni soċjali ilu jonqos mill-2012, din il-mira x'aktarx li tintlaħaq, b'4.2 miljun ruħ biss li nħarġu mill-faqar bejn l-2008 u l-2017. Għalhekk, l-isforzi f'dan ir-rigward għandhom jiġu aċċellerati matul is-snin ta' wara.

Il-promozzjoni ta' impjiegi sostenibbli u ta' kwalità u l-appoġġ tal-mobilità tax-xogħol hija wkoll it-tmien prijorità għall-perjodu ta' programmazzjoni 2014-20, bħala prijorità ewlenija għall-FSE iżda wkoll appoġġjata mill-FEŻR. Huwa mbassar li jibqa' prijorità ewlenija għall-perjodu 2021-27, b'fokus fuq aċċess inklużiv għall-impjiegi (għall-FSE+) u fuq it-tisħiħ tal-effettività tas-swieq tax-xogħol u l-aċċess għal impjiegi ta' kwalità permezz tal-iżvilupp tal-innovazzjoni soċjali u l-infrastruttura (għall-FEŻR).

Il-qafas finanzjarju pluriennali 2014-20 introduċa strument finanzjarju ġdid, l-Inizjattiva favur l-Impjieg taż-Żgħażagħ, għal dawk ir-reġjuni tal-UE b'rata ta' qgħad fost iż-żgħażagħ ta' 25 % jew aktar, b'EUR 6 biljun allokati. Dan l-istrument huwa integrat fil-qafas ta' programmazzjoni tal-FSE. L-Inizjattiva favur l-Impjieg taż-Żgħażagħ tappoġġja l-implimentazzjoni tal-Garanzija għaż-Żgħażagħ, li hija impenn konġunt mill-UE u l-Istati Membri biex jiżguraw li ż-żgħażagħ kollha jirċievu offerta ta' kwalità tajba ta' impjieg, edukazzjoni kontinwa, apprendistat jew traineeship fi żmien erba' xhur minn meta jsiru qiegħda jew jitilqu mill-edukazzjoni formali.

4.1.1. Appoġġ għal reġjuni partikolarment affettwati mill-qgħad

Għad hemm distakk kbir bejn ir-reġjuni f'termini ta' impjiegi u rati ta' qgħad, b'rati ta' qgħad ferm ogħla fil-pajjiżi tan-Nofsinhar tal-Ewropa. Pereżempju, ir-rata ta' impjieg fl-2018 kienet ta' madwar 60 % fil-Greċja, filwaqt li laħqet kważi 80 % fil-Ġermanja. F'diversi pajjiżi, partikolarment mill-Ewropa tal-Lvant u tan-Nofsinhar, kemm ir-rati tal-impjiegi kif ukoll il-qgħad jibqgħu f'livelli aktar baxxi minħabba mobilità sinifikanti fl-UE, li fil-fatt tnaqqas il-potenzjal ta' żvilupp tar-reġjuni. Madankollu, l-akbar titjib ġie nnutat f'dawn l-aħħar snin fil-pajjiżi bl-ogħla qgħad, bħala riżultat tal-irkupru tagħhom mill-kriżi ekonomika.

L-integrazzjoni tas-suq tax-xogħol transkonfinali tista' tkun mod effettiv biex jittejjeb l-aċċess għall-impjiegi filwaqt li jiġu evitati l-mobilità fuq distanzi twal u d-depopolazzjoni ta' ċerti reġjuni. Il-kważi 2 miljun vjaġġatur transkonfinali juru li l-mobilità transkonfinali għandha l-potenzjal li tappoġġja t-tkabbir u l-koeżjoni, filwaqt li tippromwovi l-aċċess għal impjiegi ta' kwalità. **L-appoġġ għall-ivvjaġġar transkonfinali għandu tliet benefiċċji ewlenin:** (1) inqas qgħad – inaqqas il-qgħad fir-reġjuni minn fejn jiġu l-impjegati/ħaddiema; (2) aktar prosperità – iżid il-prosperità fir-reġjuni fejn in-nies imorru jaħdmu, filwaqt li inkella l-intrapriżi ta' hemm ma jkollhomx forza tax-xogħol; u (3) aktar koeżjoni – jippermetti lin-nies jibqgħu fir-reġjun tagħhom, li huwa tajjeb għalihom u tajjeb għar-reġjun, li jirċievi dħul mit-taxxa u għandu l-massa kritika tal-popolazzjoni li tiżgura użu tajjeb tas-servizzi ta' interess ġenerali, eċċ.

Kapaċità istituzzjonali akbar u approċċi minn isfel għal fuq li jinvolvu partijiet interessati differenti, livelli ta' governanza u organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili u min iħaddem jgħinu biex jinħolqu swieq tax-xogħol aktar inklużivi, adattati għall-ħtiġijiet lokali.

Għażliet u għodod ta' politika

Iż-żieda fil-kapaċità istituzzjonali f'reġjuni li għadhom lura biex jippromwovu l-impjiegi u jwasslu politiki soċjali effettivi hija essenzjali biex jitnaqqas id-distakk bejn dawn ir-reġjuni u dawk l-aktar kompetittivi. Id-disponibilità ta' fondi biex jiġu appoġġjati strateġiji ta' żvilupp u l-kapaċità ta' istituzzjonijiet u atturi lokali biex jiddefinixxu u jimplimentaw strateġiji effettivi bbażati fuq il-post huma fatturi importanti. Madankollu, mingħajr livell xieraq ta' kapaċità istituzzjonali f'reġjuni li jeħtieġu l-aktar titjib, hemm riskji li jintilfu l-opportunitajiet biex tiġi pprovduta bidla u biex tibni fuq assi reġjonali eżistenti u fuq kooperazzjoni istituzzjonali f'diversi livelli.

Is-swieq tax-xogħol jeħtieġ li jadattaw u jqisu tipi alternattivi ta' impjieg, inkluż impjieg għal rashom, u attivitajiet li jiġġeneraw dħul relatati mal-ekonomija tal-gig[9], ix-xogħol online jew l-ekonomija kondiviża. Dawn it-tipi ta' attivitajiet li jiġġeneraw id-dħul qed jiżdiedu u l-awtoritajiet pubbliċi nazzjonali jew reġjonali inkarigati mill-politiki tal-impjiegi, f'kooperazzjoni mal-awtoritajiet lokali u partijiet interessati rilevanti oħra, jeħtieġ li jadottaw miżuri biex iqisu l-potenzjal ta' tipi alternattivi ta' impjieg fil-kuntest tal-bidliet ekonomiċi kontinwi u previsti, filwaqt li jitqiesu wkoll ir-riskji assoċjati mal-espansjoni tagħhom. Għalhekk, biex jiġu evitati dawn ir-riskji, l-ekonomija tal-gig għandha tiġi regolata fil-livelli tal-UE u nazzjonali u tiġi avviċinata strateġikament fil-livell reġjonali. L-awtoritajiet reġjonali jridu janalizzaw l-ispejjeż u l-benefiċċji tal-impjiegi fl-ekonomija tal-pjattaforma u jivvalutaw is-sostenibilità tagħhom fi swieq tax-xogħol reġjonali speċifiċi, sabiex jiddeċiedu kif jappoġġjaw jew jirregolaw dan is-settur. Jenħtieġu aktar riċerka u aktar dibattiti dwar dan is-suġġett fil-livell nazzjonali u dak Ewropew.

4.1.2.
Azzjoni aktar flessibbli u bilanċjata biex tkompli tiġġieled il-qgħad fost iż-żgħażagħ

Il-qgħad fost iż-żgħażagħ ivarja ħafna bejn madwar 6 % fil-pajjiżi tal-Ewropa ċentrali u aktar minn 30 % fil-pajjiżi tan-Nofsinhar tal-Ewropa. Il-qgħad fost iż-żgħażagħ u l-qgħad fit-tul ikompli jonqos b'mod kostanti. Madankollu, ir-rata tal-qgħad fost iż-żgħażagħ għadha aktar mid-doppju tar-rata totali tal-qgħad fil-livell tal-UE.

Iż-żgħażagħ li huma NEETs huma kategorija li qed tiffaċċja sfidi speċifiċi f'ħafna reġjuni Ewropej. Problema sinifikanti man-NEETs hija li mhumiex grupp omoġenju u ħafna drabi huma diffiċli biex jiġu identifikati u li tkun involut magħhom. B'mod ġenerali, ir-rati tan-NEET żdiedu bejn l-2012 u l-2016 fil-livell Ewropew (Mappa 21). Ir-reġjuni fin-Nofsinhar u l-Lvant tal-Ewropa rreġistraw l-ogħla rati ta' NEET fl-2016, bl-ogħla valuri fil-Bulgarija, fin-Nofsinhar tal-Italja u r-Rumanija.

9 L-ekonomija tal-gig hija suq tax-xogħol ikkaratterizzat mill-prevalenza ta' kuntratti għal żmien qasir jew xogħol freelance għall-kuntrarju ta' impjiegi permanenti.

Mappa 21
Nies li mhumiex fl-Edukazzjoni, Impjieg jew Taħriġ (NEET)

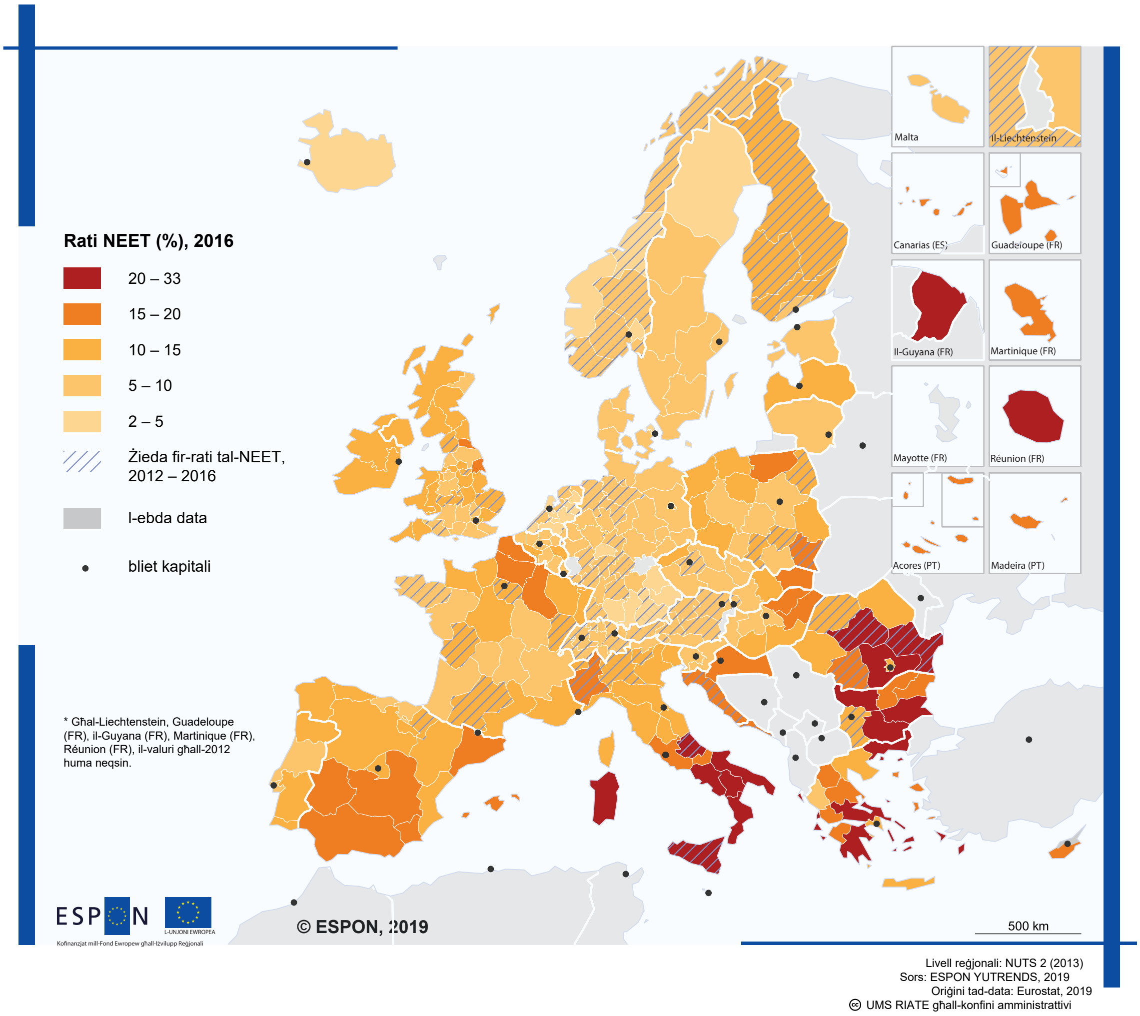

Sors: ESPON 2019d

Il-finanzjament permezz tal-Inizjattiva favur l-Impjieg taż-Żgħażagħ ippermetta li jiġu implimentati miżuri ta' appoġġ, speċjalment f'dawk il-pajjiżi b'livelli partikolarment għolja ta' qgħad. Il-Garanzija għaż-Żgħażagħ ipprovdiet katalist għal azzjoni dwar il-qgħad u l-inattività taż-żgħażagħ, għalkemm hija ffukata l-aktar fuq dawk irreġistrati bħala qiegħda u għalhekk il-biċċa l-kbira tan-NEETs ma jintlaħqux. F'dan il-qafas huma appoġġjati miżuri li jipprovdu appoġġ għal apprendistati, taħriġ, impjiegi u aċċess għal aktar edukazzjoni li twassal għal kwalifika. Madankollu, fil-biċċa l-kbira tal-każijiet, il-politika nazzjonali dwar il-Garanzija għaż-Żgħażagħ u l-Inizjattiva favur l-Impjieg taż-Żgħażagħ ħalliet biss spazju limitat għall-innovazzjoni lokali fil-politika. Minkejja dan, hemm eżempji ta' inizjattivi li jirriflettu kuntesti lokali, bħal strutturi kollaborattivi u ta' appoġġ, li jistgħu jibnu fuq il-Garanzija għaż-Żgħażagħ u politiki oħra mmexxija fuq livell nazzjonali.

Għażliet u għodod ta' politika

Huwa meħtieġ approċċ aktar flessibbli fl-implimentazzjoni ta' miżuri u strumenti li għandhom l-għan li jnaqqsu l-qgħad fost iż-żgħażagħ, sabiex jippermettu l-innovazzjoni u l-adattament lokali. Il-partijiet interessati lokali jeħtieġ li jkunu kapaċi jiddefinixxu prijoritajiet speċifiċi u modi kif jużaw l-istrumenti Ewropej u nazzjonali. Il-politiki nazzjonali u t-tfassil ta' programmi futuri tal-UE għandhom jinkoraġġixxu u jappoġġjaw lill-partijiet interessati lokali biex jikkumplimentaw l-użu adattat tal-miżuri ta' appoġġ tal-UE b'miżuri deċiżi fil-livell lokali, filwaqt li jitqiesu l-ħtiġijiet u l-assi lokali.

Hemm bżonn ta' aktar riċerka fil-livell Ewropew dwar il-qgħad fost iż-żgħażagħ flimkien ma' analiżi reċenti dwar il-futur tax-xogħol, b'attenzjoni speċjali mogħtija lid-dimensjoni territorjali. Dibattiti reċenti organizzati mill-Organizzazzjoni Internazzjonali tax-Xogħol, il-Kummissjoni Ewropea u l-Parlament Ewropew dwar il-futur tax-xogħol, kif ukoll dwar il-konnessjoni bejn l-ekonomija tal-għarfien u l-impjiegi inklużivi, għandhom jitqiesu bħala punt tat-tluq għall-ġbir ta' aktar evidenza biex jiggwidaw id-deċiżjonijiet futuri fil-livelli kollha tal-politika.

It-taħriġ professjonali għandu jkun imfassal abbażi tal-ħtiġijiet attwali. Approċċ ta' suċċess biex jitnaqqas il-qgħad fost iż-żgħażagħ jikkonsisti fi tliet stadji, li jistgħu jiġu implimentati fil-livell reġjonali minn diversi tipi ta' partijiet interessati rilevanti. L-ewwel nett, tiġi analizzata l-istruttura tal-impjiegi lokali/reġjonali u jiġu identifikati s-settijiet ta' ħiliet wesgħin li jintużaw l-aktar ta' spiss minn min iħaddem. It-tieni, dan il-proċess ta' identifikazzjoni tal-ħiliet huwa rfinat aktar billi tidħol fi sħubija mal-industriji rilevanti. Din is-sħubija tippermetti raffinament ħafna akbar tal-ħiliet li huma kkunsidrati minn min iħaddem bħala l-aktar utli għall-operazzjonijiet tagħhom ta' kuljum. Fl-aħħar nett, il-kurrikuli huma mfassla, preferibbilment fi sħubija mal-industrija rilevanti, biex jipprovdu taħriġ fil-ħiliet rilevanti.

STUDJU TA' KAŻ:

Approċċ strutturat għall-qgħad fost iż-żgħażagħ – Donegal (l-Irlanda)

Il-Kontea ta' Donegal kienet affettwata ħafna mir-rata tal-qgħad fost iż-żgħażagħ fl-Irlanda ta' wara l-kriżi. Madankollu, bl-applikazzjoni ta' proċess strutturat ta' titjib fil-ħiliet taż-żgħażagħ, ix-xejra ta' rkupru kienet aktar rapida u aktar sostenibbli milli f'partijiet oħra tal-pajjiż. Meta beda l-irkupru ekonomiku, kien hemm ħtieġa akbar għal ħaddiema kwalifikati fil-kostruzzjoni, l-inġinerija, is-software, it-turiżmu u s-saħħa. Għalhekk, programmi ta' taħriġ immirati tfasslu biex jirrispondu għal dawn il-ħtiġijiet, ibbażati fuq kooperazzjoni mill-qrib bejn il-partijiet interessati rilevanti. Hemm għadd ta' karatteristiċi ta' dan l-approċċ li huma partikolarment notevoli: impenn qawwi ħafna u proattiv tal-industrija mal-istituzzjoni tat-taħriġ, il-firxa wiesgħa ta' moduli ta' taħriġ iċċertifikati disponibbli u, fil-biċċa l-kbira tal-każijiet, l-eliġibilità ta' dawk li qed ifittxu xogħol u li għandhom edukazzjoni relattivament fqira. Filwaqt li hemm ftit eċċezzjonijiet notevoli, il-filosofija ġenerali mhix li toffri korsijiet ta' ħiliet speċjalizzati ħafna iżda pjuttost li tipprovdi firxa wiesgħa ta' korsijiet kemm jista' jkun, li jibdew mill-ħiliet bażiċi meħtieġa minn min iħaddem minn ħaddiema fil-livell tad-dħul. Uħud mill-korsijiet jistgħu jiġu deskritti bħala korsijiet "ibridi" fis-sens li jikkombinaw moduli meħuda minn korsijiet nazzjonali differenti biex jimmassimizzaw l-impjegabilità tal-apprendisti.

Sors: ESPON 2019d.

4.1.3.
Approċċ aktar effettiv ibbażat fuq il-post biex jiġi indirizzat il-qgħad

Xi reġjuni kisbu prestazzjoni aħjar kemm mill-medja nazzjonali kif ukoll minn reġjuni oħra f'pajjiżhom fir-reżistenza tagħhom għall-kriżi u fl-irkupru tagħhom minn livelli għolja ta' qgħad. **Il-kapaċità tar-reġjuni li jifilħu xokkijiet ekonomiċi u jindirizzaw qgħad għoli hija determinata minn taħlita ta' fatturi, inkluża l-istruttura tal-ekonomija, il-flessibilità tas-suq tax-xogħol, il-livell ta' ħiliet u karatteristiċi bbażati fuq il-post.** (ESPON 2019d: 23).

L-istruttura tal-ekonomija għandha rwol kruċjali. Dan ifisser li l-punti pożittivi u dawk negattivi inizjali tar-reġjuni, il-wirt industrijali tagħhom, id-daqs tas-suq u l-aċċess għal suq estern akbar se jkollhom impatt sostanzjali fuq ir-reżiljenza reġjonali. Li jkun hemm struttura ekonomika aktar diversa fir-reġjun u livelli ogħla ta' prestazzjoni tal-innovazzjoni jinstabu wkoll li huma estremament importanti f'dan ir-rigward.

Fost il-karatteristiċi bbażati fuq il-post, l-aktar waħda importanti hija l-kwalità tal-governanza. Hemm differenza ċara bejn reġjuni urbani jew aktar aċċessibbli u reġjuni li huma aktar remoti, b'dawn tal-aħħar għandhom it-tendenza li jkunu inqas reżiljenti.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-Politika ta' Koeżjoni għandha tieħu vantaġġ aħjar mill-potenzjal ta' fokus ibbażat fuq il-post billi tippromwovi strateġiji integrati, b'ħafna fondi u f'diversi siti. Il-potenzjal tal-"approċċ ibbażat fuq il-post", adottat għall-perjodu ta' programmazzjoni attwali 2014-20, huwa fil-biċċa l-kbira mhux sfruttat minħabba n-nuqqas ta' impenn politiku qawwi mit-tmexxija Ewropea u r-restrizzjonijiet politiċi.

Valutazzjoni bir-reqqa tar-riżorsi territorjali f'termini ta' offerta u domanda ta' impjieg għandha tkun il-bażi għat-twaqqif ta' strateġiji speċifiċi u l-isfruttament tal-assi u r-riżorsi lokali eżistenti (u xi drabi l-punti negattivi). Il-valutazzjoni tar-riżorsi territorjali li jistgħu jappoġġjaw l-impjiegi għandha ssir bl-appoġġ ta' ċentri ta' riċerka kwalifikati u universitajiet, kif ukoll bl-involviment ta' varjetà ta' partijiet interessati lokali.

Għandhom ikunu disponibbli opportunitajiet għall-iskambju ta' ideat dwar miżuri adattati lokalment biex jiġi indirizzat il-qgħad fost iż-żgħażagħ. Pjattaforma online li permezz tagħha l-partijiet interessati lokali, reġjonali u nazzjonali jaqsmu informazzjoni dwar il-mod li bih adattaw u kkumplimentaw l-istrumenti tal-UE mmirati lejn it-tnaqqis tal-qgħad fost iż-żgħażagħ tista' tiffaċilita t-tagħlim bejn il-pari, iż-żieda ta' inizjattivi ta' suċċess u tevita l-investiment f'soluzzjonijiet mhux affidabbli.

STUDJU TA' KAŻ:

It-taħlit ta' strumenti tal-UE u lokali biex jiġi miġġieled il-qgħad fost iż-żgħażagħ – Navarra (Spanja)

Filwaqt li Spanja hija fost l-aktar pajjiżi milquta mill-kriżi ekonomika u bl-ogħla rati ta' qgħad fost iż-żgħażagħ, Navarra rnexxielha tikseb punteġġ sinifikanti aħjar fil-qgħad fost iż-żgħażagħ mill-medja nazzjonali u, mill-2014 il-qgħad ilu jitjieb b'mod kostanti. Dan, fil-biċċa l-kbira, minħabba li l-istrumenti eżistenti tal-UE, bħall-Garanzija għaż-Żgħażagħ, intużaw u ġew promossi b'mod effettiv, ikkumplimentati minn diversi strumenti mfassla lokalment u oqfsa strateġiċi lokali speċifiċi żviluppati f'kooperazzjoni mill-qrib ma' min iħaddem, rappreżentanti taż-żgħażagħ u partijiet interessati rilevanti oħra. Il-politika tal-impjiegi taż-żgħażagħ tippermetti kooperazzjoni bejn is-sistemi reġjonali tal-impjiegi, l-edukazzjoni u l-inklużjoni soċjali, b'politiki kkoordinati bbażati fuq *data* pprovduta mill-Istitut tal-Isports u ż-Żgħażagħ ta' Navarra. F'dan il-kuntest, is-sistema edukattiva hija impenjata biex tipprovdi taħriġ ta' kwalità għolja, ibbażat fuq analiżi kontinwa tal-ħtiġijiet ta' taħriġ vokazzjonali tal-ħaddiema u tas-suq tax-xogħol lokali, filwaqt li tevita li ż-żgħażagħ jitilqu mis-sistema edukattiva malajr wisq.

Wieħed mill-punti pożittivi ewlenin tal-approċċ huwa l-enfasi fuq l-għoti ta' gwida ta' kwalità għolja lil żgħażagħ li qed ifittxu xogħol li jikkuntattjaw lill-uffiċċji tal-impjiegi. Il-konsulent tal-impjiegi jsir ir-referenza għall-utenti tas-servizz matul il-proċess kollu. F'kooperazzjoni ma' entitajiet privati mingħajr skop ta' qligħ, aġenziji tax-xogħol u kumpaniji, dawk li qed ifittxu impjieg huma riferuti lejn l-entità l-aktar adattata biex tirrispondi għall-ħtiġijiet speċifiċi tagħhom. Il-gwida hija differenzjata skont il-grupp tal-età, il-ksib tal-edukazzjoni u l-esperjenza tax-xogħol preċedenti. Għodda statistika tiffaċilita l-għażla tal-kombinament ta' miżuri li jkunu l-aktar xierqa għall-ħtiġijiet ta' profili differenti taż-żgħażagħ. Ammont sinifikanti ta' riżorsi umani u finanzjarji sar disponibbli mill-awtoritajiet reġjonali, li jikkumplimentaw ir-riżorsi pprovduti permezz tal-fondi tal-UE.

Sors: ESPON 2019d.

4.2.
It-titjib tal-aċċess għal servizzi pubbliċi inklużivi u ta' kwalità

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: BRIDGES, CPS, HOUSING, PROFECY

L-aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali, inklużi l-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa u l-protezzjoni soċjali, huwa waħda mill-prijoritajiet tal-FSE 2014-20 u se jibqa' hekk għall-FSE+ matul il-perjodu ta' finanzjament 2021-27. L-aċċess huwa disponibbli b'mod irregolari f'żoni Ewropej differenti u l-livell tiegħu jiddependi fil-biċċa l-kbira fuq l-ispeċifiċitajiet ġeografiċi tat-territorju, il-periferija (inklużi l-periferiji interni), id-densità tal-popolazzjoni u l-livell ġenerali tal-iżvilupp soċjoekonomiku. Fin-nuqqas ta' interventi mmirati, hija osservata tendenza lejn id-distakki li japprofondixxu bejn ir-reġjuni b'ispeċifiċitajiet ġeografiċi u r-reġjuni li qed jiżviluppaw malajr.

Il-biċċa l-kbira tar-reġjuni bi speċifiċitajiet ġeografiċi huma kkaratterizzati minn emigrazzjoni, telf ta' mħuħ jew żbilanċi fl-età tal-popolazzjoni, li jżidu l-iżolament u jagħmlu l-aċċess għas-servizzi saħansitra aktar diffiċli. Il-potenzjal tal-iżvilupp ta' servizzi transkonfinali huwa wkoll fil-biċċa l-kbira mhux użat. Ħafna drabi, l-iżolament u s-servizzi pubbliċi skarsi huma assoċjati ma' kwalità baxxa u effettività baxxa tal-governanza lokali.

L-aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali, inklużi l-edukazzjoni, il-kura tas-saħħa u l-protezzjoni soċjali, jidher li huwa diffiċli b'mod speċjali għal gruppi vulnerabbli, inklużi żgħażagħ minn familji soċjalment żvantaġġati, persuni b'diżabilità, anzjani u membri ta' minoranzi żvantaġġati, speċjalment ir-Roma.

L-aċċess għal servizzi pubbliċi ta' kwalità jista' jkun diffiċli wkoll għal **nies li jgħixu f'tipi speċifiċi ta' territorji,** bħal żoni rurali jew żoni bi speċifiċitajiet ġeografiċi, inklużi muntanji, gżejjer, żoni b'popolazzjoni baxxa u żoni kostali. Il-periferiji interni jistgħu jitqiesu wkoll bħala reġjuni kkaratterizzati minn aċċess fqir għal servizzi ta' interess ġenerali. L-aċċess għal u l-effiċjenza tas-servizzi jistgħu jittejbu għal ċerti periferiji interni billi jiġu inkorporati soluzzjonijiet ġodda, possibbilment ibbażati fuq l-IT. Il-proċessi ta' innovazzjoni soċjali, bħal dawk iffukati fuq il-provvista ta' servizzi appoġġjati diġitalment abbażi tal-kooperazzjoni ta' diversi partijiet interessati lokali u fuq rikonfigurazzjoni/riġenerazzjoni spazjali, għandhom jimmiraw li jiżguraw li s-servizzi jkunu jistgħu jiġu aċċessati f'postijiet li qabel kienu inaċċessibbli jew li kienu f'periklu li ma jkunux disponibbli.

It-tnaqqis fl-affordabilità tad-djar (jiġifieri distakk dejjem jikber bejn il-prezzijiet tal-proprjetà u d-dħul tal-familji) jiġġenera inugwaljanzi soċjali u mudelli ta' segregazzjoni spazjali. Prezzijiet tal-proprjetà miżjuda jeskludu lix-xerrejja u jagħmlu l-aċċess għall-akkomodazzjoni dipendenti ħafna fuq assi personali u aċċess għall-kreditu.

Fin-nuqqas ta' intervent immirat, hija osservata tendenza lejn iżolament akbar ta' gruppi u reġjuni żvantaġġati. Reġjuni żvantaġġati (jiġifieri reġjuni bi speċifiċità ġeografika) għandhom it-tendenza li jkunu ffaċċjati bl-emigrazzjoni, l-eżodu tal-imħuħ u l-iżbilanċi fl-età tal-popolazzjoni, li jżidu l-iżolament u jagħmlu l-aċċess għas-servizzi saħansitra aktar diffiċli.

Il-potenzjal tas-CPS fil-biċċa l-kbira tiegħu ma jintużax biżżejjed għat-titjib tal-aċċess għal servizzi pubbliċi ta' kwalità. Il-proġett ESPON CPS ivvaluta l-ħtiġijiet futuri ta' żvilupp tas-CPS u wera li ħafna reġjuni tal-fruntiera jistgħu jirriskjaw li jitilfu opportunitajiet għal żvilupp reġjonali integrat (Mappa 22). Madwar 40 % ta' dawk li wieġbu għall-istħarriġ li sar indikaw li ma kellhom l-ebda pjan biex jiżviluppaw CPS futuri għal xi oqsma ta' politika. Dan japplika kemm għaż-żoni tal-fruntiera b'densità għolja ta' CPS fis-seħħ kif ukoll għaż-żoni tal-fruntiera bi ftit CPS biss jew l-ebda CPS s'issa. Il-maġġoranza ta' dawk li wieġbu fl-Ewropa tal-Lvant ma jarawx il-ħtieġa jew il-potenzjal għal CPS futuri, filwaqt li l-maġġoranza ta' dawk li wieġbu fil-pajjiżi tal-Punent jirrikonoxxu l-ħtieġa u l-potenzjal għal CPS f'dan il-kuntest.

Mappa 22
Valutazzjoni tal-ħtiġijiet futuri ta' żvilupp tas-Servizzi Transkonfinali (CPS).

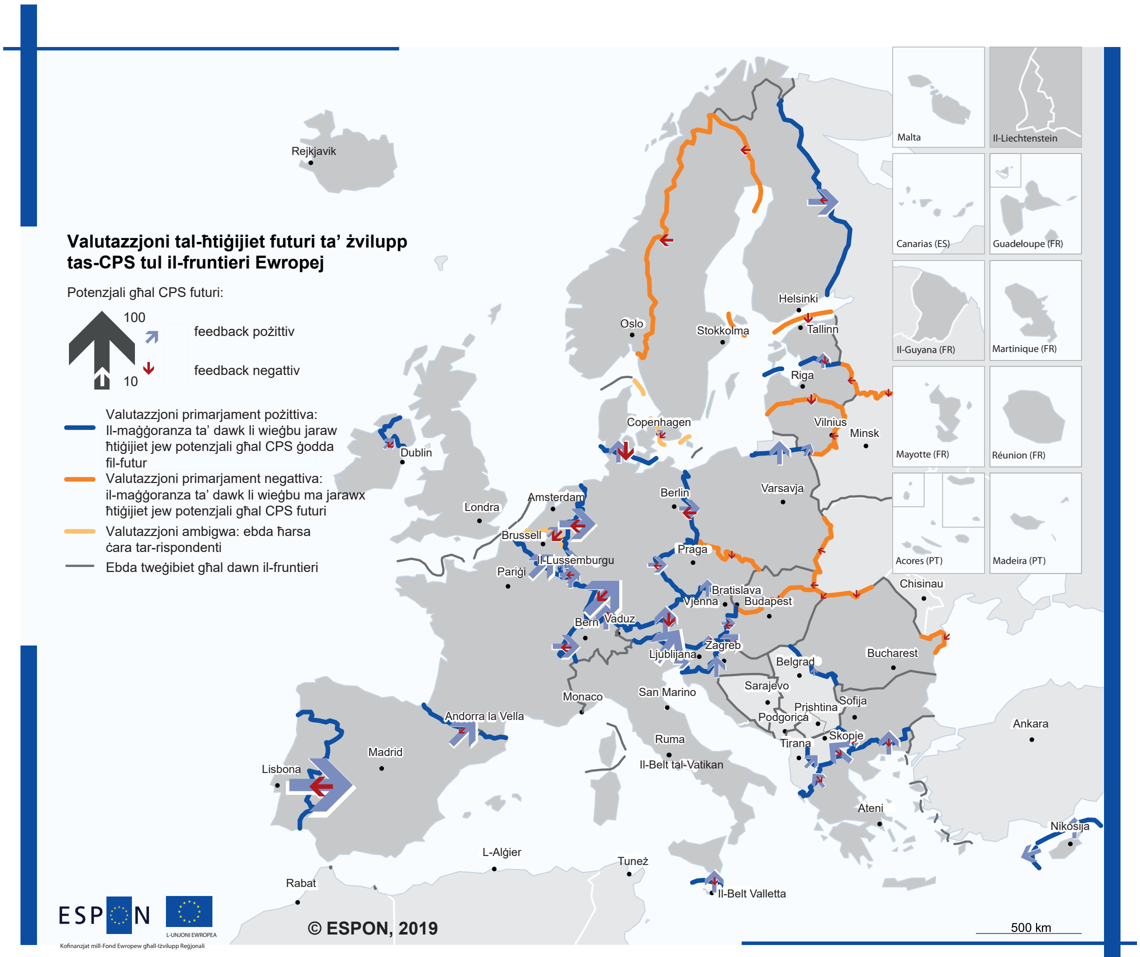

Livell reġjonali: NUTS 0 (2013)
Sors: ESPON CPS, 2018
Oriġini tad-data: TCP International, 2018; CPS Online Survey, 2018
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi

Sors: ESPON 2019c.

B'mod ġenerali, l-istħarriġ juri bidla fil-fokus tematiku tal-iżvilupp tas-CPS meta mqabbel mas-CPS li hemm bħalissa fl-Ewropa. Pereżempju, is-CPS ġodda tat-trasport u l-protezzjoni ċivili u l-ġestjoni tad-diżastri ssemmew b'mod inqas frekwenti mis-CPS attwali fis-seħħ. Madankollu, iż-żoni tal-fruntiera b'CPS eżistenti tat-trasport jidhru li għandhom l-intenzjoni li jintegraw aktar it-trasport transkonfinali billi joffru aktar links li possibbilment jistgħu jnaqqsu d-distakki jew billi jiżviluppaw sistemi integrati tat-trasport pubbliku (eż. għal biljetti komuni). Is-CPS jista' joħroġ l-aktar probabbli fl-oqsma tal-ippjanar spazjali, l-iżvilupp tas-suq tax-xogħol, it-turiżmu u l-kultura. Dawn jinkludu CPS għall-ġestjoni konġunta tal-wirt kulturali jew mużewijiet u uffiċċji tat-turiżmu u l-promozzjoni. CPS oħra li jistgħu jiġu stabbiliti fil-futur qarib jistgħu jkunu mistennija fl-oqsma tal-politika tal-edukazzjoni u t-taħriġ, il-kura tas-saħħa u l-protezzjoni tal-ambjent.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-politiki tal-UE u l-ġestjoni tal-fondi tal-UE fil-livelli nazzjonali u reġjonali għandhom jinkoraġġixxu approċċi ta' tkabbir diversifikati skont karatteristiċi territorjali speċifiċi. Pereżempju, f'reġjuni li għadhom lura, l-istrateġiji ta' tkabbir m'għandhomx għalfejn jistennew li jitlestew investimenti fuq skala kbira fl-infrastruttura, peress li jistgħu jintużaw muturi oħra ta' tkabbir lokali. L-interventi tal-politika jeħtieġu li mhux biss jikkapitalizzaw fuq l-assi territorjali tal-postijiet, iżda wkoll biex **jikkonsolidaw il-koeżjoni soċjali lokali billi jippromwovu interazzjonijiet pożittivi u relazzjonijiet bejn diversi gruppi.** L-appoġġ għall-organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili biex jikkontribwixxu għal dan il-proċess huwa essenzjali għal riżultati effettivi u sostenibbli.

Il-governanza u l-mekkaniżmi ta' implimentazzjoni tal-Politika ta' Koeżjoni mfassla fil-livell nazzjonali għandhom jappoġġjaw aħjar il-bini tal-kapaċità fost il-partijiet interessati lokali u n-networking u l-kooperazzjoni istituzzjonali f'diversi livelli u interreġjonali. Dan l-aspett għandu jiġi kkunsidrat ukoll taħt l-ispettru tal-kooperazzjoni transnazzjonali u l-istrateġiji makroreġjonali, pereżempju permezz ta' miżuri li ttieħdu fil-qafas tal-Istrateġija tal-UE għar-Reġjun tal-Baħar Baltiku.

Jista' jinkiseb titjib fl-aċċess għal servizzi ta' interess ġenerali permezz tal-innovazzjoni soċjali. Dawn il-prattiki soċjali ġodda li għandhom l-għan li jissodisfaw il-ħtiġijiet soċjali b'mod aħjar mis-soluzzjonijiet eżistenti jikkontribwixxu wkoll għal titjib f'termini ta' relazzjonijiet soċjali. Ġeneralment huma relatati mal-attivazzjoni tas-soċjetà ċivili biex tieħu f'idejha attivitajiet u kompiti li qabel kienu pprovduti minn partijiet interessati pubbliċi jew ekonomiċi. F'dan ir-rigward jista' jingħata appoġġ mill-awtoritajiet lokali u reġjonali, kif ukoll permezz ta' programmi ta' finanzjament tal-UE. Dan jimplika li jiġi pprovdut finanzjament xieraq, iżda wkoll li jinħoloq qafas li jiżgura l-kwalità tas-servizzi u l-bini tal-kapaċità fost dawk involuti.

STUDJU TA' KAŻ:

Il-proġett gAALaxy – Bolzano (l-Italja)

Il-proġett gAALaxy żviluppa sistema biex jipprovdi servizzi speċifiċi u adattati lill-anzjani li jgħixu waħedhom. Huwa eżempju tajjeb ta' innovazzjoni soċjali li fiha l-użu tat-teknoloġija huwa kkombinat mal-involviment attiv tal-familji u s-soċjetà ċivili, f'kooperazzjoni mal-istituzzjonijiet pubbliċi. Djar li fihom l-anzjani jgħixu waħedhom huma mgħammra b'karatteristiċi tad-dar intelliġenti, u l-imġiba tal-persuna anzjana, li tkun liebsa arloġġ intelliġenti speċjali, hija mmonitorjata ġewwa u barra d-dar. It-teknoloġija tippermetti kuntatt regolari bejn il-persuna anzjana u l-membri tal-familja u/jew persunal speċjalizzat tal-organizzazzjonijiet involuti, iżda wkoll rispons rapidu u effettiv f'każijiet ta' emerġenza.

Is-sistema ta' appoġġ stabbilita bil-proġett gAALaxy ġiet ittestjata fir-reġjun ta' Bolzano għal 20 utent mill-2016, u l-awtoritajiet provinċjali beħsiebhom jespandu l-użu tagħha. Is-superviżjoni u l-koordinazzjoni huma r-responsabilitajiet tal-muniċipalità, filwaqt li l-provinċja tikkontribwixxi finanzjament u appoġġ għal aktar tkabbir. Is-sistema tiffunzjona bbażata fuq il-kooperazzjoni bejn ċentru ta' riċerka ffinanzjat pubblikament, intrapriża privata u organizzazzjonijiet tas-soċjetà ċivili (inkluż is-Salib l-Aħmar), iżda wkoll organizzazzjoni lokali tal-ewwel għajnuna mingħajr skop ta' qligħ li tmexxi ċentru tat-telefonati bla waqfien.

Sors: ESPON 2019b.

4.3. Żieda fl-integrazzjoni soċjoekonomika tal-migranti

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: MIGRATUP, MIGRARE

Il-kwistjonijiet relatati mal-akkoljenza, id-distribuzzjoni territorjali u l-integrazzjoni tal-migranti, inklużi dawk li jfittxu ażil, ir-refuġjati u ċ-ċittadini ta' pajjiżi terzi li jgħixu fl-UE, għadhom rilevanti ħafna fuq l-aġenda pubblika fl-UE.

Għalkemm ir-responsabilitajiet ta' politika huma tal-Istati Membri, l-UE appoġġjathom fil-politiki ta' integrazzjoni tagħhom għal diversi snin. Fl-2014, il-Kunsill tal-Ġustizzja u tal-Affarijiet Interni afferma mill-ġdid il-Prinċipji Bażiċi Komuni tal-UE għall-Integrazzjoni tal-Immigranti, adottati fl-2004, li stabbilew approċċ komuni għall-integrazzjoni ta' ċittadini ta' pajjiżi terzi madwar l-UE. Il-Prinċipji Bażiċi Komuni jispeċifikaw li l-Istati Membri għandhom (1) jimmiraw li jiżguraw aċċess għall-migranti għall-istituzzjonijiet,

kif ukoll għal prodotti u servizzi pubbliċi u privati, fuq bażi ugwali għaċ-ċittadini nazzjonali u b'mod mhux diskriminatorju, u (2) jevitaw tnaqqis fl-istandards ta' kwalità tas-servizzi pubbliċi bħall-edukazzjoni, is-servizzi soċjali u oħrajn, speċjalment fil-livelli tal-amministrazzjonijiet reġjonali u lokali. Il-Moduli Ewropej dwar l-Integrazzjoni tal-Migranti, maħluqa minn grupp ta' esperti minn diversi Stati Membri taħt il-koordinazzjoni tal-Kummissjoni Ewropea u ppubblikati fl-2014, jipprovdu sfond rilevanti ħafna għall-politiki ta' integrazzjoni nazzjonali. Barra minn hekk, fl-2016, il-Kummissjoni Ewropea adottat pjan ta' azzjoni dwar l-integrazzjoni ta' ċittadini ta' pajjiżi terzi.

Għalkemm id-Direttiva dwar l-Ugwaljanza Razzjali tiżgura l-eżistenza ta' qafas legali li jipprojbixxi d-diskriminazzjoni fuq il-bażi ta' oriġini razzjali jew etnika f'oqsma differenti, inkluż l-aċċess għas-servizzi pubbliċi, l-evidenza tenfasizza li l-migranti huma fost il-gruppi b'rati ogħla ta' faqar, kemm għall-adulti kif ukoll għat-tfal. Huma għandhom ukoll kundizzjonijiet ta' akkomodazzjoni ferm agħar, livelli ta' edukazzjoni aktar baxxi u riskju ogħla ta' tluq bikri mill-iskola. Integrazzjoni effettiva u sostenibbli tista' tinkiseb biss b'interventi integrati minn partijiet interessati lokali u reġjonali. B'hekk tista' tinstab soluzzjoni minn ċirku vizzjuż ta' esklużjoni, segregazzjoni u marġinalizzazzjoni billi fl-istess ħin jiġu indirizzati l-ostakli u l-limitazzjonijiet fl-aċċess għall-edukazzjoni u t-taħriġ, l-akkomodazzjoni, il-kura tas-saħħa u l-impjiegi, minbarra l-provvista ta' protezzjoni soċjali xierqa.

Għalhekk, il-migranti jirrappreżentaw grupp fil-mira ewlieni għall-FSE u l-Fond għall-Ażil, il-Migrazzjoni u l-Integrazzjoni, it-tnejn appoġġjati u kkumplimentati mill-FEŻR. L-appoġġ għall-integrazzjoni soċjoekonomika tal-migranti huwa mbassar li jkompli bl-FSE+, il-FEŻR u l-Fond il-ġdid għall-Migrazzjoni u l-Ażil matul il-perjodu ta' programmazzjoni ta' wara.

4.3.1.
Integrazzjoni tal-migranti permezz tal-impjieg

Il-migrazzjoni lejn l-Ewropa qed tonqos b'mod ġenerali, b'xi varjazzjoni reġjonali. Wara li laħqet il-quċċata fl-2015, bħala riżultat tal-ftuħ tar-Rotta tal-Balkani tal-Punent u ta' flussi miżjuda permezz tar-Rotta tal-Lvant tal-Mediterran, **in-numru ta' wasliet irregolari fl-UE naqas b'mod sinifikanti mill-2016 u huwa mistenni li jistabbilizza f'livell eqreb għal dak irreġistrat fl-2013 (Figura 1).**

Figura 1
Qsim irregolari tal-fruntieri fuq it-tliet rotot ewlenin tal-migrazzjoni irregolari lejn l-UE (2015-18)

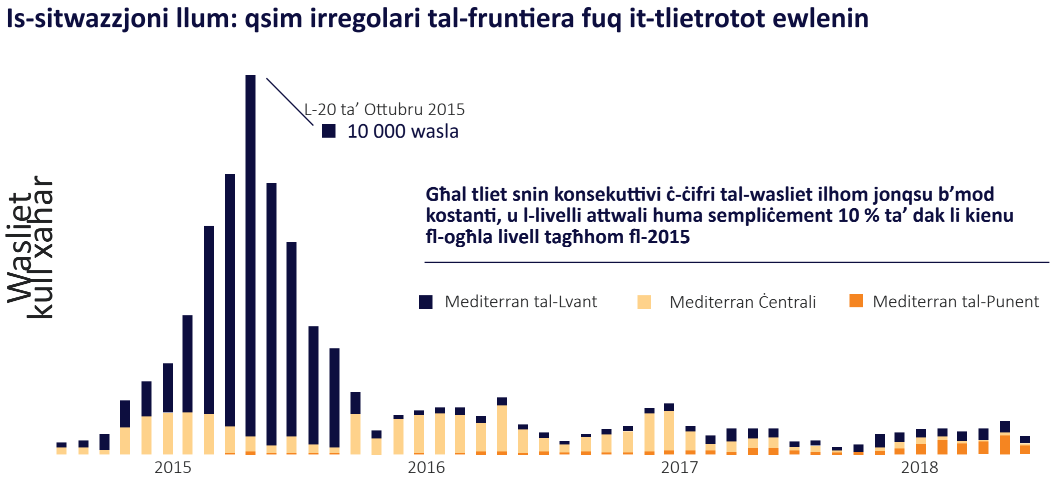

Sors: Il-Kummissjoni Ewropea.

Il-volum u l-mogħdijiet tal-influssi huma influwenzati minn fatturi relatati mar-reġjuni tal-oriġini, iżda wkoll minn politiki u dikjarazzjonijiet politiċi fi ħdan il-pajjiżi Ewropej ta' tranżitu u ta' destinazzjoni, kif ukoll minn ftehimiet ma' pajjiżi ta' tranżitu ewlenin, partikolarment il-Libja u t-Turkija. Fl-istess ħin, bejn l-2015 u l-2018, naqas in-numru ta' migranti regolari li daħlu fl-Ewropa. **Il-migrazzjoni saret waħda mill-aktar**

tħassib importanti fost iċ-ċittadini tal-UE u hija riflessa b'mod wiesa' fid-diskors pubbliku u fil-livell politiku.

F'dan il-kuntest, huwa importanti li l-attenzjoni tinbidel minn akkoljenza ta' emerġenza u ġestjoni tal-flussi migratorji għall-integrazzjoni permezz tal-impjiegi u l-appoġġ għall-migranti vulnerabbli.

Il-profil demografiku ta' dawk li jfittxu ażil ivarja b'mod sinifikanti fir-rigward tal-pajjiż ta' oriġini u huwa assoċjat ukoll ma' rotot ta' migrazzjoni speċifiċi. Fil-każ ta' ċerti pajjiżi ta' oriġini, bħas-Sirja, hemm bilanċ f'termini ta' età u sess, li jissuġġerixxi li familji sħaħ qed ifittxu l-ażil f'territorji Ewropej, filwaqt li f'każijiet oħra l-irġiel iżgħar huma fil-biċċa l-kbira predominanti.

Mappa 23
Applikazzjonijiet għall-ażil

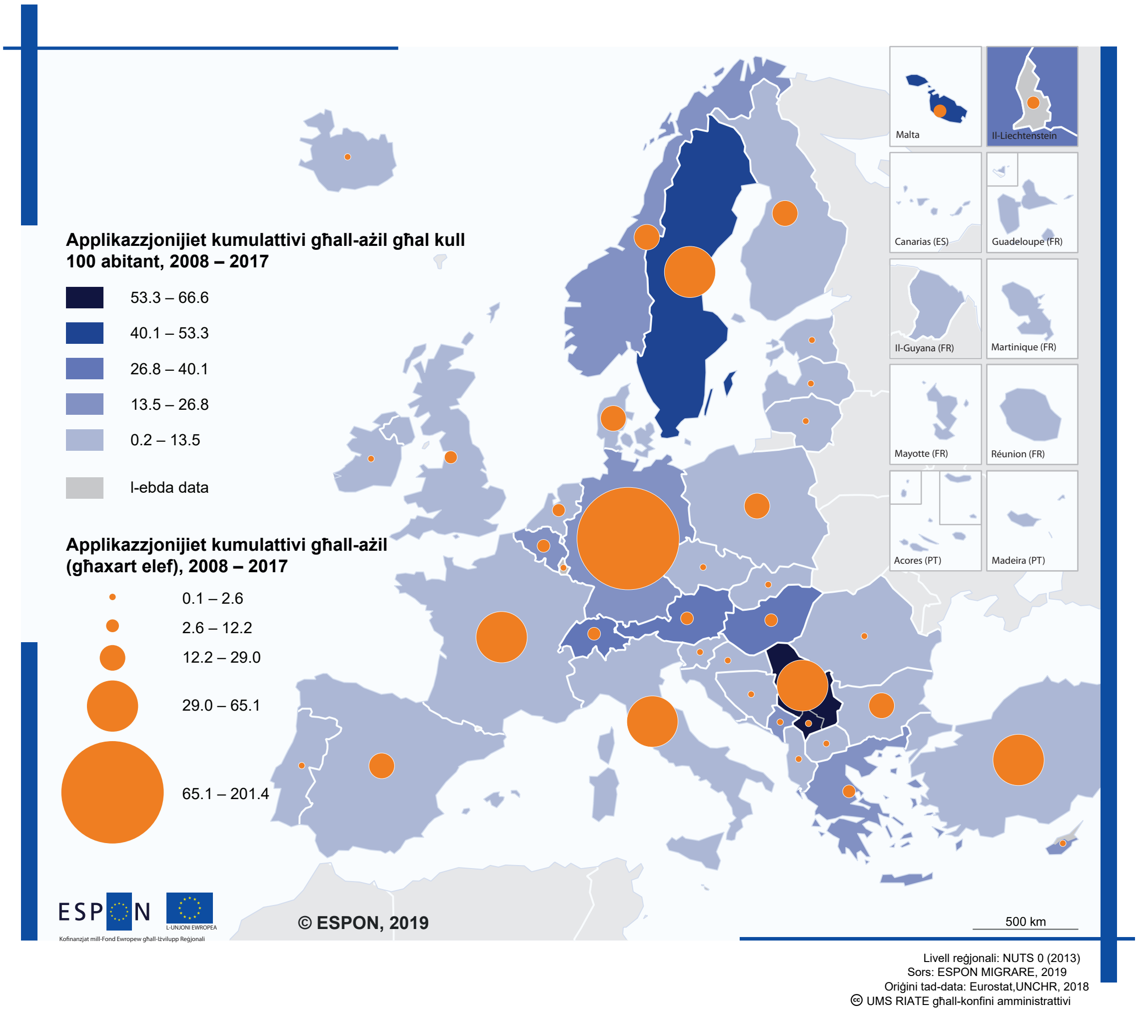

Sors: ESPON 2019e.

S'issa, il-politiki tal-UE ffukaw prinċipalment fuq il-ġestjoni tal-flussi migratorji. L-awtoritajiet tal-UE u nazzjonali adattaw għall-isfidi l-ġodda fir-rigward tal-akkoljenza, id-distribuzzjoni u l-integrazzjoni tal-migranti biex jiżguraw distribuzzjoni territorjali aktar bilanċjata tal-persuni ġodda. Dan sar permezz ta' diversi miżuri, bħal ftehimiet mal-Libja u t-Turkija, risistemazzjonijiet minn pajjiżi terzi, u rilokazzjoni mill-pajjiżi ewlenin ta' dħul bħall-Italja u l-Greċja, lejn pajjiżi oħra tal-UE, kif ukoll finanzjament ipprovdut speċjalment permezz tal-Fond għall-Ażil, il-Migrazzjoni u l-Integrazzjoni u l-FSE.

L-impatt ekonomiku pożittiv tal-preżenza tar-refuġjati huwa ddeterminat fil-biċċa l-kbira mis-suċċess tal-integrazzjoni tagħhom fis-suq tax-xogħol. *Data* speċifika dwar il-karatteristiċi ta' dawk li jfittxu l-ażil u r-refuġjati f'pajjiżi individwali – minbarra l-età, is-sess u l-pajjiż tal-oriġini – hija fil-biċċa l-kbira

nieqsa. Madankollu, ikun essenzjali li jkun hemm informazzjoni aktar estensiva u strutturata dwar il-ħiliet, l-edukazzjoni, l-impjegabilità u l-ħtiġijiet speċjali possibbli li jkollhom il-migranti.

Għażliet u għodod ta' politika

Għandha tingħata aktar attenzjoni mill-istituzzjonijiet lokali, reġjonali u nazzjonali għall-valutazzjoni tal-ħiliet u r-rikonoxximent tal-kwalifiki, inkluż l-iżvilupp ta' għodod ġodda għall-valutazzjoni tal-ħiliet. Ħafna refuġjati għandhom edukazzjoni, taħriġ professjonali u esperjenza ta' xogħol mill-pajjiż ta' oriġini iżda ma jistgħux jipprovdu prova, għal raġunijiet ovvji. Barra minn hekk, il-migranti kollha, mhux biss ir-refuġjati, jista' jkollhom abilitajiet akkumulati permezz tal-prattika, b'mod informali. Għalkemm jistgħu jkunu ta' valur għall-ħajja professjonali tagħhom fil-pajjiż ospitanti, mhumiex iċċertifikati, u l-migranti jistgħu lanqas biss ikunu konxji li huma utli. Għalhekk, il-valutazzjoni u r-rikonoxximent tal-ħiliet tal-migranti tirrappreżenta benefiċċju kemm għall-migranti kif ukoll għall-ekonomija tal-komunitajiet ospitanti.

Għodod żviluppati ġodda huma disponibbli għall-valutazzjoni tal-ħiliet tal-migranti biex jiffaċilitaw l-aċċess tagħhom għall-impjieg. L-Għodda tal-Profil tal-Ħiliet tal-UE għal Ċittadini ta' Pajjiżi Terzi inħolqot mill-Kummissjoni Ewropea bħala għodda online li tista' tintuża għall-awtovalutazzjoni iżda wkoll għall-valutazzjoni minn professjonisti. Il-Kunsill tal-Ewropa żviluppa l-Passaport Ewropew tal-Kwalifiki għar-Refuġjati b'kooperazzjoni mal-awtoritajiet edukattivi u ċ-ċentri ta' rikonoxximent tal-kwalifiki minn diversi pajjiżi Ewropej. Ġie pilotat fil-kampijiet tar-refuġjati fil-Greċja bħala għodda biex tiġi rreġistrata informazzjoni siewja dwar l-isfond edukattiv, l-esperjenza tax-xogħol u l-ħiliet li għandhom il-migranti, sabiex jiġi ffaċilitat l-aċċess tagħhom għal impjiegi fi kwalunkwe pajjiż Ewropew. Diversi universitajiet fl-Ewropa jaċċettaw il-Passaport Ewropew tal-Kwalifiki għar-Refuġjati għad-dħul fil-korsijiet tagħhom. Dawk li jfasslu l-politika lokali u reġjonali jistgħu jirrakkomandaw jew jeħtieġu li l-istrutturi li jipprovdu appoġġ għall-aċċess tar-refuġjati għas-suq tax-xogħol jużaw dawn l-għodod.

L-Istat ta' Baden-Württemberg żviluppa wkoll għodda lokali għall-valutazzjoni tal-ħiliet tar-refuġjati msejħa 2P (Potenzjal u Perspettiva). Hija timmira b'mod partikolari lejn il-migranti żgħażagħ u tippermetti l-valutazzjoni tal-ħiliet konjittivi bażiċi, inkluża l-abilità li tikkonċentra, il-kapaċità li timmemorizza, ir-raġunament deduttiv u s-setgħat spazjali-viżivi, kif ukoll il-valutazzjoni tal-profiċjenza fil-Ġermaniż, il-matematika u l-Ingliż; tgħin ukoll fid-disinn tal-"bijografija edukattiva". Imbagħad jinħoloq profil okkupazzjonali, inklużi referenzi għal ħiliet bħal ħiliet manwali/ta' snajja'/tekniċi, ix-xogħol edukattiv/pedagoġiku, it-tmexxija/l-intraprenditorija, l-inkjesta/ir-riċerka, il-ħiliet lingwistiċi/kreattivi u l-ħiliet kummerċjali/amministrattivi. Flimkien ma' mistoqsijiet dwar l-interessi tax-xogħol, jitħejja "profil tal-karriera" personali.

Statistika snapshot li tirrifletti s-sitwazzjoni attwali mhijiex biżżejjed biex jiġi deċiż liema politiki u miżuri huma l-aktar effettivi fil-promozzjoni tal-integrazzjoni permezz tal-impjiegi. Għalhekk, ir-riċerka lonġitudinali hija meħtieġa biex jiġu vvalutati fil-fond l-impatti finanzjarji, ekonomiċi, soċjali, kulturali u politiċi tar-refuġjati fuq it-territorji u l-impatt attwali tal-politiki u l-miżuri ta' integrazzjoni. **L-awtoritajiet tal-programmi ta' koeżjoni, l-awtoritajiet ta' ġestjoni u dawk li jfasslu l-politika fil-qasam tal-migrazzjoni għandhom jimxu aktar fid-direzzjoni ta' politiki li jirrelataw opportunitajiet ta' xogħol ma' opportunitajiet għall-integrazzjoni u t-tkabbir territorjali.** Reġjuni b'aktar opportunitajiet ta' xogħol jew saħansitra b'defiċit fil-forza tax-xogħol għandhom ikunu postijiet prijoritarji għal programmi u faċilitajiet immirati lejn l-integrazzjoni tal-migranti u għandhom jitqiesu fit-tfassil tal-politiki għad-distribuzzjoni territorjali tal-migranti. Miżuri li għandhom l-għan li jippromwovu l-aċċess għall-impjiegi għandhom ikunu assoċjati ma' miżuri inizjali ta' appoġġ soċjali.

Għandha tingħata attenzjoni speċjali għall-protezzjoni tas-saħħa fiżika u mentali kemm tal-migranti kif ukoll tar-refuġjati. Il-ħtiġijiet tas-saħħa mentali ħafna drabi ma jiġux indirizzati kif xieraq, minkejja l-probabilità ta' trawma serja qabel u matul il-migrazzjoni, li tista' wkoll tiggrava bil-proċess estremament twil biex l-applikazzjoni tagħhom tiġi vvalutata. Għalhekk, l-aċċess għal servizzi ta' kura tas-saħħa speċjalizzati u b'xejn għandu jiġi pprovdut fi stadju bikri, b'kunsiderazzjoni tal-vulnerabilità tal-migranti bi bżonnijiet speċjali u ta' dawk li esperjenzaw trawma matul il-migrazzjoni.

4.3.2. Kapaċità territorjali għall-integrazzjoni tal-migranti

Il-kapaċità għall-integrazzjoni ta' dawk li jfittxu ażil u refuġjati hija aktar limitata f'xi territorji, bħal reġjuni inqas żviluppati. Il-komunitajiet riċeventi għandhom livelli differenti ta' attrazzjoni u kapaċitajiet ta' assorbiment differenti, partikolarment f'termini ta' prestazzjonijiet ekonomiċi u fis-suq tax-xogħol. L-attrazzjoni tar-reġjuni fil-kuntest tal-migrazzjoni turi polarizzazzjoni ċara taċ-ċentru-periferija fil-livell Ewropew (Mappa 24).

Mappa 24
Attrazzjoni tar-reġjuni fil-kuntest tal-migrazzjoni

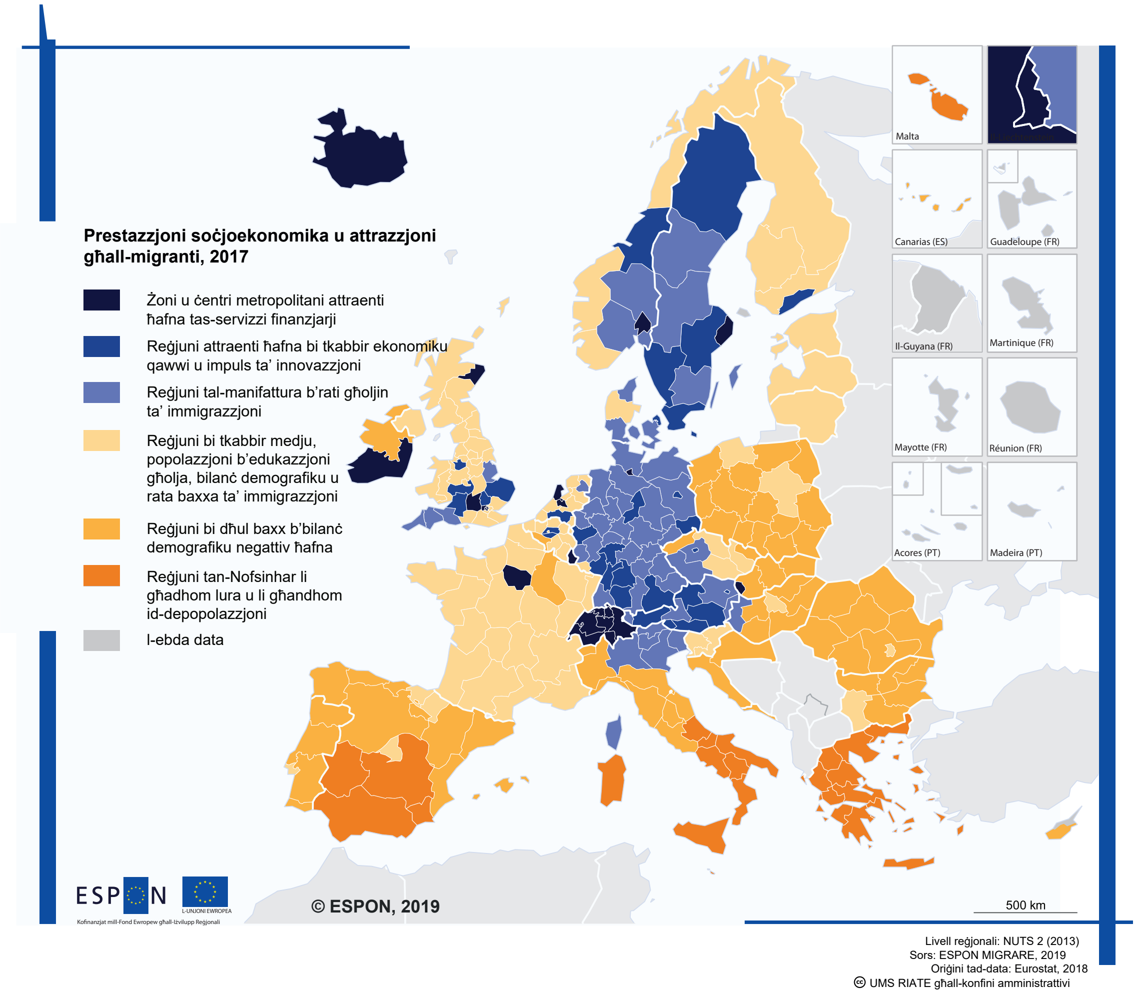

Sors: ESPON 2019e.

Għażliet u għodod ta' politika

Il-politiki lokali għandhom jippromwovu approċċ multidimensjonali komprensiv għall-integrazzjoni, inkluż fokus konġunt fuq l-impjiegi, l-akkomodazzjoni, il-lingwa, l-edukazzjoni, id-drittijiet soċjali, eċċ., kmieni kemm jista' jkun. L-appoġġ u l-promozzjoni tal-impenn attiv ta' dawk li jfittxu ażil huwa importanti, li jibda minn meta jkunu fiċ-ċentri ta' akkoljenza u jkompli malli jaslu fil-komunità ospitanti l-ġdida.

Hemm bżonn ta' distinzjoni bejn il-politiki li jimmiraw l-integrazzjoni soċjoekonomika tal-migranti f'kuntesti urbani u rurali. Għalkemm immirati, fiż-żewġ każijiet, lejn l-istess għan ta' koeżjoni territorjali, huma meħtieġa approċċi differenti minħabba li l-isfidi huma differenti fiż-żoni rurali u urbani. Evidenza kemm mid-dinamika tal-migrazzjoni kif ukoll minn studji ta' każijiet tenfasizza li, fiż-żoni rurali, il-forom differenti ta' migrazzjoni jistgħu jkunu essenzjali għas-sopravivenza tal-ekonomiji lokali (eż. l-agrikoltura), għall-ġlieda kontra x-xejriet soċjodemografiċi (eż. ix-xjuħija) u għall-preservazzjoni kif ukoll il-valorizzazzjoni ta' dawn it-territorji (eż. riskji idroġeoloġiċi). Pereżempju, il-każ tar-raħal Taljan ta' Riace jenfasizza li, billi jieħdu vantaġġ mill-programmi nazzjonali eżistenti, l-awtoritajiet lokali jista' jkollhom rwol vitali biex jattiraw nies ġodda u jiffaċilitaw l-integrazzjoni effettiva tagħhom fis-soċjetà ospitanti, bħala kontribut essenzjali għar-rivitalizzazzjoni lokali. Għalhekk, il-politiki lokali mmirati biex jattiraw u jintegraw il-migranti għandhom jappoġġjaw u jippromwovu r-rivitalizzazzjoni lokali, speċjalment fiż-żoni rurali u l-periferiji interni.

Kemm il-bliet kif ukoll l-irħula żgħar jeħtieġ li jkollhom politiki li jibnu r-reżiljenza għal xokkijiet ekonomiċi u demografiċi u jippromwovu l-integrazzjoni. Il-bliet għandhom rwol kruċjali biex jibdlu l-migrazzjoni f'assi għall-iżvilupp lokali. Jattiraw migranti minħabba s-servizzi pprovduti, id-disponibilità akbar ta' impjiegi, u opportunitajiet biex ikunu ma' refuġjati sħabhom li jaqsmu l-istess sfond kulturali. Madankollu, iż-żoni rurali jistgħu joffru proċess aktar faċli lejn l-integrazzjoni, b'akkomodazzjoni affordabbli, flimkien ma' stil ta' ħajja eqreb tal-esperjenza preċedenti ta' ħafna migranti. Iż-żoni rurali jiffaċilitaw ukoll il-fehim reċiproku mal-popolazzjoni lokali u jrawmu sens ta' appartenenza għal komunità. Biex **tissaħħaħ il-koeżjoni soċjali, għandu jiġi pprovdut taħriġ kemm għan-nies tal-lokal kif ukoll għall-migranti** sabiex tiġi ffaċilitata l-integrazzjoni fis-suq tax-xogħol u jipprepara lill-impjegati tas-servizzi lokali u s-soċjetà ċivili lokali biex jappoġġjaw l-integrazzjoni. It-taħriġ immirat għandu jitwettaq billi jiġu segwiti żewġ direzzjonijiet ewlenin: l-għoti tas-setgħa lill-migranti biex itejbu s-CV tagħhom billi jinkludu l-varjetà ta' esperjenzi li għandhom, u taħriġ f'setturi speċifiċi għal nies tal-lokal u migranti bħala mod biex tissaħħaħ il-koeżjoni soċjali u tirrispondi għal ħtiġijiet u opportunitajiet territorjali speċifiċi. Kemm il-gvernijiet nazzjonali kif ukoll l-awtoritajiet lokali, f'kollaborazzjoni mill-qrib ma' diversi msieħba, jista' jkollhom rwol vitali biex jattiraw nies ġodda u jiffaċilitaw l-integrazzjoni effettiva tagħhom fis-soċjetà ospitanti. Huwa rakkomandat li jiġi stabbilit fond tal-UE, li għalih il-muniċipalitajiet, lesti li jilqgħu lil dawk li jfittxu ażil u r-refuġjati, jista' jkollhom aċċess dirett.

STUDJU TA' KAŻ:

Migrazzjoni fil-Ġermanja

Il-belt ta' Schwäbisch Gmünd tilqa', fuq inizjattiva tagħha stess, għadd konsiderevoli ta' refuġjati (u nies bi status ta' protezzjoni sussidjarja) u fasslet (u rfinat) approċċ distint għall-integrazzjoni tar-refuġjati fin-nisġa lokali b'mod komprensiv. Dan l-approċċ huwa magħruf bħala l-Gmünder Weg (Gmünd Way-of-Doing-Things) u jinkludi diversi elementi ewlenin, jiġifieri akkomodazzjoni f'akkomodazzjoni privata mifruxa mal-muniċipalità kollha, klassijiet tal-lingwa għal dawk li jfittxu ażil u nies bi status ta' protezzjoni, korsijiet ta' ħiliet u taħriġ tax-xogħol, impjiegi lokali, u inklużjoni f'assoċjazzjonijiet lokali bħas-soċjetà tal-mużika lokali. B'mod ugwali jfittex li ġġiegħel lir-residenti lokali fit-tul jagħmlu sforzi biex jappoġġjaw dawn l-attivitajiet ta' integrazzjoni (eż. bħala voluntiera, donaturi, min iħaddem jew sidien) u li jinvolvi lil dawk li jfittxu ażil u nies bi status ta' protezzjoni sussidjarja f'livelli tal-proċess ta' integrazzjoni.

Sors: ESPON 2019e.

5

Ewropa eqreb taċ-ċittadini

5.
Ewropa eqreb taċ-ċittadini

Kif muri fil-kapitoli preċedenti, il-governanza u l-kooperazzjoni territorjali tajba huma prekundizzjonijiet biex jiġu miġġielda l-isfidi soċjali, ekonomiċi, ta' konnettività u ambjentali attwali fit-territorju Ewropew. Iż-żieda mistennija fid-disparitajiet reġjonali u l-periferalizzazzjoni, il-firda urbana-rurali u l-polarizzazzjoni madwar iċ-ċentri urbani ewlenin jeħtieġu politiki ta' żvilupp territorjali integrati u rwol dejjem jikber tal-livell lokali. Barra minn hekk, id-diversità tat-territorju Ewropew f'termini ta' ġeografija, ambjenti amministrattivi u ta' governanza u differenzi politiċi bejn ir-reġjuni tenfasizza l-importanza ta' approċċi mfassla apposta u bbażati fuq il-post. Min-naħa l-oħra, hemm skuntentizza dejjem tikber fost iċ-ċittadini Ewropej mal-istituzzjonijiet tal-UE u żieda ġenerali fin-nazzjonaliżmu. Barra minn hekk, kif juri l-Ewrobarometru, hemm livell baxx ta' għarfien rigward l-attivitajiet tal-politika reġjonali tal-UE u l-benefiċċji tagħhom fit-territorju tal-UE (il-Kummissjoni Ewropea 2017).

Minn perspettiva territorjali, hemm żewġ sfidi ewlenin li jeħtieġu tweġibiet ta' politika: **(1) frammentazzjoni,** li hija bbażata fuq il-post u tinkludi dimensjonijiet politiċi, soċjali, ekonomiċi, ġeografiċi u kulturali, u **(2) interdipendenzi,** li huma bbażati fuq in-network u jirreferu għal flussi dejjem jiżdiedu fl-iskali, spillovers u esternalitajiet kollha tal-iżvilupp, marbuta ma' teknoloġiji u networks li jxekklu d-distanzi u joħolqu ġeografiji ġodda. Madankollu, **id-diskrepanza bejn l-impatti tal-iżviluppi ekonomiċi u tas-soċjetà u t-teħid tad-deċiżjonijiet fi ħdan il-fruntieri amministrattivi** jaffettwa b'mod negattiv l-effiċjenza u l-leġittimità fl-istituzzjonijiet politiċi u jitlob aktar kooperazzjoni territorjali fl-iskali kollha u fis-setturi kollha.

Il-politiki attwali tal-UE pprovdew il-qafas għat-titjib tal-governanza territorjali billi introduċew mekkaniżmi u għodod ta' governanza f'diversi livelli bbażati fuq il-post. Proċessi ta' tfassil ta' politika bbażati fuq il-post diġà ġew ittestjati f'ħafna oqsma (provvista ta' servizzi pubbliċi, żvilupp urban integrat u/jew rurali, mobilità u konnettività, eċċ.) u f'ħafna Stati Membri. L-użu ta' strumenti bħas-CLLD u l-ITI wera effetti pożittivi sinifikanti fuq l-iżvilupp lokali, jekk tkun żgurata l-kollaborazzjoni bejn il-partijiet interessati lokali, reġjonali u nazzjonali. Madankollu, ir-riżultati u l-impatti ta' dawn l-inizjattivi għadhom iridu jiġu determinati.

Il-promozzjoni tal-kooperazzjoni permezz ta' arranġamenti ta' governanza territorjali tista' ttejjeb b'mod sinifikanti l-effiċjenza tal-gvernijiet relattivament malajr, mingħajr ma jkunu meħtieġa riformi strutturali. Fl-iffissar tal-politika attwali, il-governanza territorjali hija essenzjali għall-implimentazzjoni mmirata u orjentata lejn ir-riżultati tal-Politika ta' Koeżjoni tal-UE, l-Istrateġija Ewropa 2020, it-TA 2020 u l-Aġenda Urbana. Madankollu, waqt li "territorjalitajiet ġodda"[10] jitfaċċaw (minn żoni urbani funzjonali transkonfinali għal sħubijiet pubbliċi-privati, impriżi konġunti u ftehimiet ta' diversi partijiet interessati), **hija meħtieġa bidla minn governanza territorjali għal governanza funzjonali (jew taħlita), li tiffoka fuq flussi, networks u poliċentriċità aktar milli fuq strutturi ġerarkiċi u amministrattivi.**

Il-politiki Ewropej attwali u futuri juru l-impenn tal-UE għal approċċi bbażati fuq il-post u funzjonali. It-TA 2020 tiffavorixxi politiki bbażati fuq il-post, li tagħti prijorità lill-promozzjoni ta' żvilupp poliċentriku u bilanċjat, żvilupp integrat f'żoni urbani u rurali, u integrazzjoni territorjali f'żoni funzjonali transkonfinali, u tappoġġja ekonomiji lokali b'saħħithom u l-konnettività. Barra minn hekk, id-dibattitu dwar ir-reviżjoni tat-TA jiffoka fuq approċċi funzjonali u t-titjib tal-kwalità tal-gvern u l-governanza. B'mod kumplimentari, l-Aġenda Urbana għall-UE tiffoka fuq regolamentazzjoni aħjar, finanzjament aħjar u għarfien aħjar permezz tas-sħubijiet tagħha dwar temi prijoritarji b'rilevanza Ewropea u urbana. Barra minn hekk, l-Inizjattiva Urbana Ewropea għal wara l-2020 għandha l-għan li ssaħħaħ l-approċċi integrati u parteċipattivi għall-iżvilupp urban sostenibbli u li tipprovdi rabta aktar b'saħħitha mal-politiki rilevanti tal-UE, partikolarment l-investimenti tal-politika ta' koeżjoni, inkluż il-bini tal-kapaċità u l-isperimentazzjoni fil-qasam tal-iżvilupp urban sostenibbli.

L-evidenza turi li **mudelli ta' governanza kollaborattiva jistgħu jappoġġjaw it-tfassil u l-implimentazzjoni tal-politika fuq skali territorjali differenti** u jistgħu jiġu replikati f'tipi differenti ta'

10 Territorjalitajiet ġodda huma relatati ma' strutturi territorjali ġodda li jinjoraw il-fruntieri amministrattivi eżistenti u jiffunzjonaw b'mod konness, aktar miftuħ għall-bidla u orjentat lejn għanijiet stabbiliti minn qabel. Dawn jistgħu jiġu implimentati permezz ta' istituzzjonalizzazzjoni ratba jew jistgħu jibqgħu informali (ESPON 2019f).

żoni funzjonali, li jindirizzaw l-isfidi speċifiċi li jiffaċċjaw il-periferiji interni u t-territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, kif ukoll il-ħtiġijiet kumplessi ta' żvilupp metropolitan jew transkonfinali.

5.1.
Il-kumplimentaritajiet u d-dimensjoni territorjali tal-politiki futuri

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: ETRF

L-Ewropa teħtieġ viżjonijiet diversi u multidimensjonali minn isfel għal fuq għall-postijiet u r-reġjuni funzjonali tagħha, biex tiżgura li l-ebda post u ċittadin ma jitħallew jibqgħu lura. Biex jiġu indirizzati l-isfidi li ġejjin jew biex jiġu segwiti viżjonijiet minn isfel għal fuq, **hija meħtieġa kooperazzjoni aktar b'saħħitha bejn il-postijiet lil hinn mill-konfini territorjali, kif ukoll madwar il-politiki settorjali u bejn il-gruppi tas-soċjetà. Dan jeħtieġ governanza ta' kwalità għolja, bini ta' kapaċità u setgħa tad-diversi atturi involuti.**

L-istudju tal-Qafas Ewropew ta' Referenza Territorjali ESPON (ESPON 2019f) jipproponi qafas għall-kooperazzjoni (Tabella 1) li għandu jiġi kkunsidrat mit-TA wara l-2020, li jenfasizza linji differenti ta' kooperazzjoni u jindirizza diversi interdipendenzi u diskrepanzi bejn funzjonalitajiet u fruntieri amministrattivi. Dan l-approċċ għall-kooperazzjoni mhuwiex limitat għall-programmi ta' Kooperazzjoni Territorjali Ewropea iżda jieħu approċċ ħafna usa', bil-għan li jistimula l-kooperazzjoni fi kwalunkwe livell ġeografiku mil-livell lokali ħafna (tal-viċinat) sal-livell Ewropew u lil hinn.

Tabella 1
Qafas għall-kooperazzjoni territorjali

Skala kbira: iffissar ta' għanijiet u strateġiji ġenerali eż. fil-livell interreġjonali jew Ewropew	Skala medja: il-koordinazzjoni ta' politiki u strateġiji għal żoni funzjonali akbar jew żoni ta' integrazzjoni globali	Livell ta' azzjoni: kooperazzjoni fuq azzjonijiet ta' implimentazzjoni konkreti eż. f'oqsma funzjonali lokali
Kooperazzjoni bejn il-postijiet		
• Kooperazzjoni ma' pajjiżi terzi • SDGs • Proġetti Orizzont 2020 maċ-Ċina u l-Amerika Latina • Miftuħa għal pajjiżi oħra, b'mod partikolari l-Afrika ta' Fuq • Il-migrazzjoni • It-tibdil fil-klima • Reġjuni tal-Inizjattiva Vanguard u pjattaformi tematiċi ta' speċjalizzazzjoni intelliġenti (manifattura sostenibbli, stampar 3D, modernizzazzjoni industrijali, enerġija u agro-ikel) • Approċċ ċentrali u speċjalizzazzjoni intelliġenti • Il-bijoekonomija, ir-rwol tat-teknoloġija • Ferroviji integrati tassew	• L-ippjanar spazjali marittimu • L-aċċessibilità • It-trasport • L-enerġija • L-integrazzjoni ma' pajjiżi mhux tal-UE (f'makroreġjuni) • ES • Il-ġestjoni ta' żoni protetti • Żoni ta' ġbir • L-edukazzjoni	• Servizzi soċjali • L-integrazzjoni fis-suq tax-xogħol u l-impjiegi • Il-qsim tal-fruntieri bil-mixi bejn l-UE u pajjiżi mhux tal-UE • Il-mobilità inkluża mobilità ħadra • It-trasport pubbliku • Ivvjaġġar (iħaffef is-sitwazzjonijiet legali bejn il-fruntieri, linji konġunti tal-karozzi tal-linja, eċċ.) • L-infrastruttura blu u ħadra • Il-ġestjoni tal-iskart • L-enerġija rinnovabbli • Il-moviment f'belt ta' tranżizzjoni • L-iżvilupp kostali • It-turiżmu • Il-bini tal-kapaċità • Pjanijiet spazjali għal żoni transkonfinali • Id-diġitalizzazzjoni fl-ippjanar • L-istatistika dwar il-flussi lokali fuq il-fruntieri internazzjonali

Skala kbira: iffissar ta’ għanijiet u strateġiji ġenerali eż. fil-livell interreġjonali jew Ewropew	Skala medja: il-koordinazzjoni ta’ politiki u strateġiji għal żoni funzjonali akbar jew żoni ta’ integrazzjoni globali	Livell ta’ azzjoni: kooperazzjoni fuq azzjonijiet ta’ implimentazzjoni konkreti eż. f’oqsma funzjonali lokali
Kooperazzjoni bejn is-setturi		
• L-agrikoltura • Ir-riċerka u l-innovazzjoni • It-tibdil fil-klima • L-SMEs • Il-pensjonijiet, is-sistema ta’ protezzjoni soċjali • Il-qgħad • L-integrazzjoni fis-suq tax-xogħol	• Il-konnettività • L-affarijiet soċjali • L-akkomodazzjoni • L-impjiegi • Il-mobilità • Il-protezzjoni tan-natura • L-isptarijiet • L-edukazzjoni, it-taħriġ	• L-ekonomija ċirkolari • Il-kura tas-saħħa • Il-mobilità • L-akkomodazzjoni • Il-ġestjoni reġjonali tal-iskart • Il-bini tal-kapaċità
Kooperazzjoni bejn gruppi tas-soċjetà		
• Kooperazzjoni tas-soċjetà mal-Afrika ta’ Fuq u l-Lvant Nofsani • Il-migrazzjoni • L-integrazzjoni tar-refuġjati • Is-sigurtà • Is-sistema ta’ pensjoni sostenibbli • Is-sistema ta’ protezzjoni soċjali • Il-qgħad • It-televiżjoni pubblika tal-UE b’xejn għal kulħadd	• L-edukazzjoni • L-adattament għat-tibdil fil-klima • L-integrazzjoni fis-suq tax-xogħol	• L-infrastruttura ħadra • L-iskambji kulturali • Id-diġitalizzazzjoni • Ekonomija kondiviża (inkluż il-car sharing, banek tal-ħin, akkomodazzjoni temporanja u flessibbli, ko-akkomodazzjoni/ko-għajxien) • Komunitajiet li qed jiċkienu (inklużi reġjuni tal-fruntiera li sejrin lura) • Avvenimenti estremi tat-temp • Tixjiħ tas-soċjetà tal-fidda, servizz pubbliku għal nies li għandhom ’il fuq minn 70 sena • Intraprenditorija fl-ispeċjalizzazzjoni intelliġenti (quadruple helix) • Spazji pubbliċi • Tranżizzjoni tal-enerġija • Mobilità mhux motorizzata • Skejjel preprimarji • Loġistika nadifa • Integrazzjoni ta’ nies ġodda, migranti u inklużjoni soċjali ta’ gruppi differenti tas-soċjetà • Il-bini tal-kapaċità

Sors: ESPON 2019f.

It-tliet tipi ta’ kooperazzjoni proposti – (1) kooperazzjoni bejn il-postijiet, l-indirizzar tal-flussi, (2) kooperazzjoni bejn is-setturi tal-politika u (3) kooperazzjoni bejn il-gruppi tas-soċjetà – jipprovdu indikaturi għat-tfassil tal-politika f’diversi oqsma u jenfasizzaw id-dimensjoni territorjali tal-politiki fil-livelli Ewropej, nazzjonali, reġjonali u lokali:

- **Kooperazzjoni bejn postijiet jew entitajiet territorjali** jistgħu jgħinu biex jiġu indirizzati l-interdipendenzi bejn it-territorji. Dan huwa marbut direttament mal-indirizzar tal-flussi bejn il-postijiet (jiġifieri approċċ ta’ network, fejn l-iżviluppi f’post wieħed jiddependu fuq il-flussi bejn il-postijiet u l-iżvilupp f’postijiet oħra). Forom ta’ kooperazzjoni innovattivi jistgħu jnaqqsu n-nuqqas ta’ qbil bejn il-konfini amministrattivi u l-ġeografija tal-fenomenu indirizzat. L-indirizzar aħjar tal-isfidi fil-livelli lokali u reġjonali jista’ wkoll jappoġġja l-proċess tal-indirizzar tal-frammentazzjoni territorjali.
- **Kooperazzjoni bejn is-setturi tal-politika** jinvolvi atturi minn setturi ta’ politika differenti li jikkooperaw u jieħdu perspettiva aktar integrata, li tista’ tgħin biex jiġu indirizzati aħjar l-interdipendenzi, il-frammentazzjoni u n-nuqqas ta’ tqabbil tal-funzjonalitajiet. It-titjib tal-koordinazzjoni tas-settur u t-tegħlib tal-istrutturi silo tat-tfassil tal-politika (eż. fl-amministrazzjonijiet pubbliċi u

l-organizzazzjonijiet tan-negozju) jistgħu jgħinu biex jinstabu reazzjonijiet ta' politika aktar effettivi u integrati għall-isfidi soċjoekonomiċi u territorjali ewlenin. Dan it-tip ta' kooperazzjoni jista' jinkludi wkoll karatteristiċi ta' valutazzjonijiet tal-impatt, li jirreferu għal interkonnessjonijiet reċiproċi u l-impatt fuq politiki settorjali oħra.

- **Il-kooperazzjoni bejn gruppi tas-soċjetà** tista' tipprovdi direzzjonijiet ġodda għall-appoġġ tal-integrazzjoni Ewropea u l-indirizzar tal-isfida tal-frammentazzjoni tas-soċjetà li tirriżulta minn differenzi reġjonali dejjem jiżdiedu u inugwaljanzi (reali u perċepiti). Il-kooperazzjoni tista' tinvolvi kwalunkwe grupp tas-soċjetà. Barra minn hekk, tista' tappoġġja liċ-ċittadini biex jinteraġixxu u jiskambjaw ma' nies barra l-komunitajiet tas-soltu tagħhom u l-gruppi ta' pari.

Barra minn hekk, l-evidenza tal-ESPON tinkludi varjetà ta' approċċi u għodod ibbażati fuq il-post li jikkapitalizzaw fuq id-diversità territorjali tal-Ewropa u li jappoġġjaw il-ksib tal-għanijiet tal-politika indirizzati f'dan ir-rapport. L-istrateġiji integrati jeħtieġ li jikkunsidraw l-interrelazzjonijiet bejn is-setturi differenti u l-isfidi li jsawru l-iżvilupp territorjali. Pereżempju, ir-riċerka, l-innovazzjoni u l-għarfien iwittu t-triq għal Ewropa aktar intelliġenti, iżda għandhom it-tendenza li jiżviluppaw f'żoni ta' massa kritika f'termini ta' popolazzjoni, li normalment ikunu urbani. Min-naħa l-oħra, il-konnettività diġitali tiftaħ territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi għal tipi ġodda ta' kooperazzjoni, li tista' twassal għal kapitalizzazzjoni fuq il-potenzjali lokali u tista' tikkontribwixxi biex tnaqqas jew saħansitra twaqqaf id-depopolazzjoni.

5.2.
Approċċi u kooperazzjoni bbażati fuq il-post li jappoġġjaw l-iżvilupp urban u metropolitan integrat

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: ACTAREA, SPIMA, Dokument ta' Ħidma: Id-dimensjoni territorjali tal-politiki futuri, ETRF

B'aktar minn 40 % tar-riżorsi tal-FEŻR investiti f'żoni urbani, il-perjodu ta' programmazzjoni 2014-20 poġġa d-dimensjoni urbana fiċ-ċentru tal-Politika ta' Koeżjoni, u ta s-setgħa lil aktar minn 900 belt u żona urbana[11] biex timplimenta strateġiji integrati għall-iżvilupp urban sostenibbli. L-approċċ integrat propost, li jħares lejn l-isfidi soċjali, demografiċi, ekonomiċi, ambjentali u klimatiċi li l-bliet qed jiffaċċjaw, rawwem it-titjib tal-kapaċitajiet ta' ppjanar strateġiku, amministrattiv u ta' teħid ta' deċiżjonijiet tal-awtoritajiet urbani. L-introduzzjoni ta' strateġiji integrati bbażati fuq il-post, fil-biċċa l-kbira tal-każijiet, wasslet għall-iżvilupp ta' strateġiji ġodda jew għal adattament kbir ta' strateġiji eżistenti. Dan ħoloq prattiki innovattivi, iżda wkoll sfidi ta' kapaċità, speċjalment f'pajjiżi b'esperjenza limitata fl-implimentazzjoni ta' approċċi bbażati fuq il-post (partikolarment f'reġjuni inqas żviluppati) (Van der Zwet et al. 2017). Madankollu, it-tlestija tal-eżerċizzju ta' ppjanar fil-perjodu ta' programmazzjoni attwali għandha l-potenzjal li tmexxi bidla sinifikanti fl-iżvilupp reġjonali kemm taħt interventi ffinanzjati mill-UE kif ukoll dawk domestiċi u biex jintegra aħjar il-finanzjament strutturali u ta' investiment Ewropew f'approċċi ta' ppjanar lokali/reġjonali. Iżda dan ikun possibbli biss jekk it-tagħlimiet meħuda u l-prattiki tajba identifikati jiġu promossi u kkunsidrati fil-livelli territorjali kollha matul il-perjodu ta' programmazzjoni li jmiss. Dan se jkun importanti għall-programmazzjoni, l-abbozzar ta' linji gwida nazzjonali, l-ippjanar reġjonali/lokali, il-monitoraġġ u l-evalwazzjoni ta' strateġiji u proġetti.

L-RDK, l-Aġenda Urbana u t-TA (inkluż id-dibattitu dwar t-TA riveduta) jappoġġjaw l-approċċ strateġiku integrat għall-isfidi urbani, mhux biss fil-livell lokali, iżda wkoll fl-iskala taż-żona funzjonali. Dan tal-aħħar huwa xieraq meta wieħed iqis il-kumplessità tal-isfidi li l-bliet Ewropej qed jiffaċċjaw bħalissa, li jvarjaw mill-bidliet demografiċi speċifiċi għall-konsegwenzi tal-istaġnar ekonomiku f'termini ta' ħolqien tal-impjiegi u progress soċjali, l-impatt tat-tibdil fil-klima, ir-raba' rivoluzzjoni industrijali, is-suburbanizzazzjoni u

11 https://urban.jrc.ec.europa.eu/strat-board/#/where

l-post-suburbia. L-indirizzar ta' dawn l-isfidi huwa kritiku biex tinkiseb is-soċjetà intelliġenti, sostenibbli u inklużiva prevista fl-Istrateġija Ewropa 2020.

F'termini ta' għodod, l-RDK diġà jissuġġerixxi tliet kategoriji ta' mekkaniżmi ta' żvilupp territorjali li għandhom jiġu appoġġjati wara l-2020, jiġifieri ITI, CLLD u tipi oħra ta' għodod territorjali ffukati fuq l-iżvilupp urban sostenibbli. Il-fokus territorjali ta' dawn it-tliet għodod jinkludi distretti urbani, bliet u subborgi, u żoni urbani funzjonali (Mappa 25).

Filwaqt li l-makroxejriet jibqgħu jiġbdu dejjem aktar investiment u impjiegi fi bliet akbar, u joħolqu "rebbieħa" u "telliefa", l-istruttura urbana storika tal-Ewropa hija bbażata fuq network ta' bliet u rħula relattivament żgħar u ta' daqs medju, b'kuntrast ma' bliet kbar globali. Din id-diversità hija rikonoxxuta bħala vantaġġ potenzjali kbir għall-ksib ta' żvilupp reġjonali bilanċjat. Madankollu, it-tixjiħ tal-popolazzjoni u l-migrazzjoni taż-żgħażagħ u edukati tajjeb jistgħu jwasslu għal tnaqqis u tiċkin fit-tul fir-reġjuni li jemigraw minnhom, fenomenu diġà viżibbli fl-Ewropa ċentrali u tal-Lvant. F'dan il-kuntest, hemm bżonn ta' perspettiva territorjali wiesgħa biex issaħħaħ in-networks urbani ta' bliet tat-tieni saff u bliet iżgħar, sabiex jiġi sfruttat il-potenzjal sinifikanti tagħhom biex jappoġġjaw il-koeżjoni territorjali, ekonomika u soċjali lil hinn mill-estensjonijiet spazjali immedjati tagħhom, permezz ta' kooperazzjoni urbana, rurali u reġjonali akbar.

Mappa 25
Bidla fil-popolazzjoni fiż-Żoni Urbani Funzjonali (FUA)

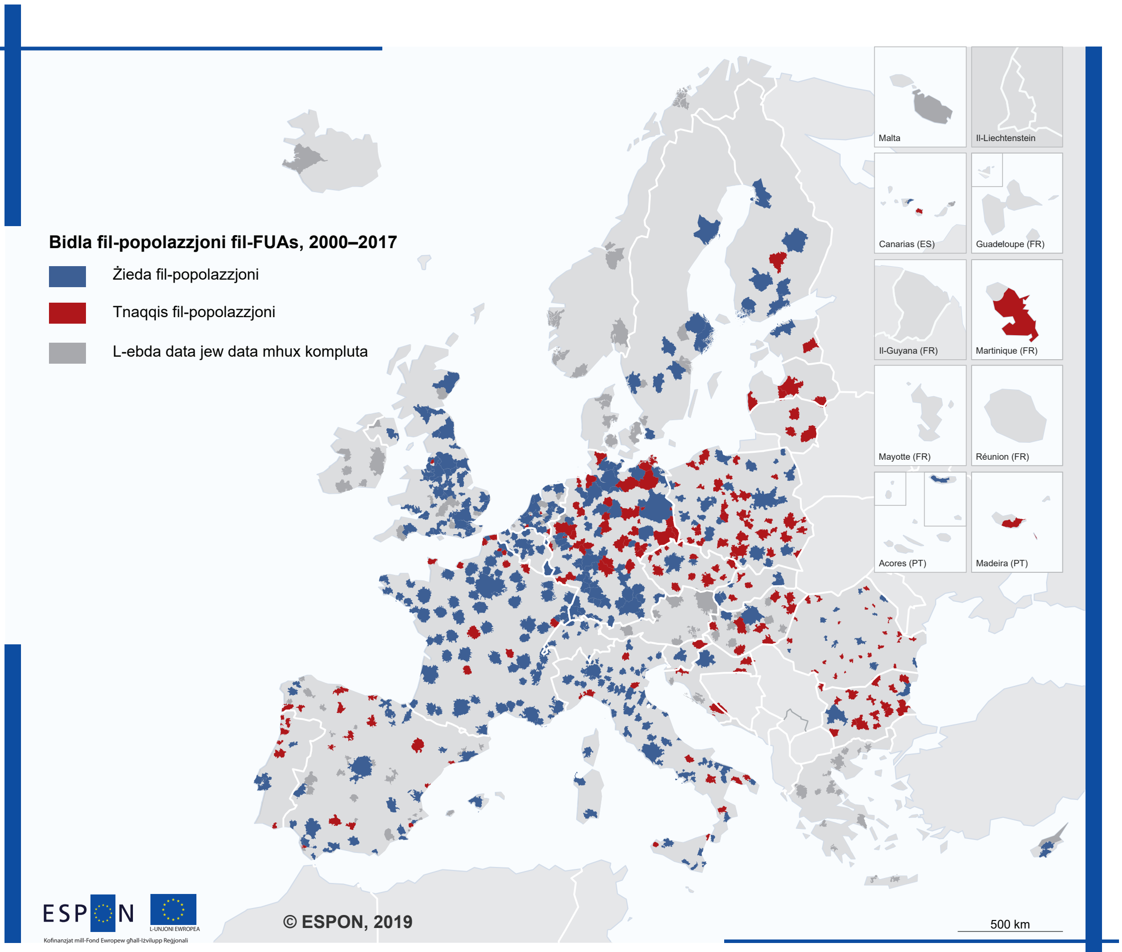

Livell reġjonali: FUA (Awditjar Urban)
Sors: REKT ESPON, 2019
Oriġini tad-data: Eurostat Urban Audit, 2019
© UMS RIATE għall-konfini amministrattivi, © EuroGeographics © FAO (NU) © TurkStat għal FUA

FUA, żona urbana funzjonali.
Sors: ESPON 2019h.

Id-definizzjoni ta' żoni metropolitani bl-użu ta' approċċ funzjonali tipprovdi mod biex tinqabad id-dinamika kumplessa, l-isfidi u l-potenzjal speċifiku ta' dawn it-territorji. L-analiżi tal-fluss bejn

it-territorji ewlenin u tal-madwar hija importanti biex jiġu stabbiliti żoni metropolitani, peress li tgħin biex jinqabdu l-karatteristiċi u d-dinamiċi soċjoekonomiċi tagħhom. Il-biċċa l-kbira taż-żoni metropolitani jesperjenzaw pressjoni għat-tkabbir urban barra ż-żona urbana ewlenija tagħhom, proċessi ta’ suburbanizzazzjoni u densifikazzjoni, u sfidi relatati mal-użu sostenibbli tal-art li għandhom jitqiesu fi strateġiji bbażati fuq il-post.

L-ippjanar metropolitan huwa strument ewlieni fit-tisħiħ taċ-ċentri urbani permezz tal-mobilizzazzjoni tal-partijiet interessati lokali. L-istatus formali taż-żona metropolitana mhuwiex fattur determinanti ħafna għall-effettività tal-ippjanar u l-governanza metropolitani. L-analiżi li saret fi ħdan il-proġett ESPON SPIMA (ESPON 2018k) uriet li l-oqsma tal-partijiet interessati rreġistraw progress relattiv fir-rigward tal-valutazzjoni tax-xejriet urbani attwali u l-identifikazzjoni tal-isfidi ewlenin. L-oqsma ta’ azzjoni li kienu inqas indirizzati tajjeb fl-implimentazzjoni ta’ approċċi ta’ ppjanar metropolitan jinkludu l-iżgurar ta’ fatturi ewlenin ta’ suċċess, inċentivi u skattaturi, l-istabbiliment ta’ mudelli ta’ governanza adattat u l-involviment ta’ atturi rilevanti.

Ir-rikonoxximent taż-żoni metropolitani u l-potenzjal għall-kooperazzjoni territorjali mill-membri tagħhom huwa skattatur essenzjali biex tinbeda kollaborazzjoni metropolitana (Figura 2). Ir-relazzjonijiet urbani-rurali jistgħu jsiru assi ewlieni fl-iżvilupp tat-territorji, u l-atturi lokali għandhom rwol importanti fl-istabbiliment tal-viżjoni strateġika integrata ta’ dawn it-territorji. Dan hu speċjalment minnu jekk nikkunsidraw id-dinamika li qed tinbidel tal-urbanizzazzjoni u l-kontro-urbanizzazzjoni, fejn il-bliet jiġġeneraw attrazzjoni u fl-istess ħin jesperjenzaw migrazzjoni lejn il-periferija tal-madwar. Barra minn hekk, kunflitti ta’ interess bejn żoni urbanizzati u żvilupp rurali, li jistgħu jkunu marbuta mad-densitajiet tal-popolazzjoni, jistgħu jinqalgħu u jeħtieġu mitigazzjoni xierqa. Dawn il-fenomeni jżidu l-ħtieġa għal approċċi integrati spazjalment u miri komuni permezz tan-negozjar u l-kooperazzjoni.

Figura 2
Tipi ta’ kollaborazzjonijiet identifikati f’żoni metropolitani

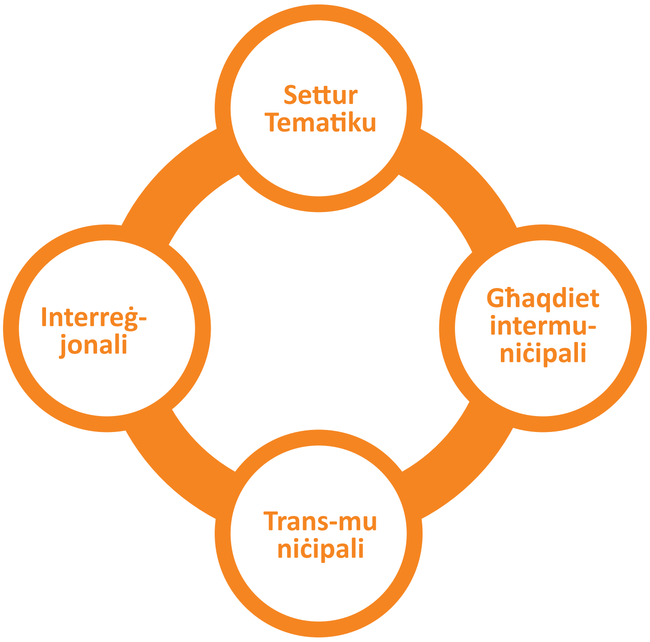

Sors: ESPON 2018k.

Billi s-suġġetti ta’ kooperazzjoni jirrappreżentaw id-denominatur komuni ta’ interess tal-imsieħba kollha li jikkooperaw f’territorju, **rappreżentanza bbilanċjata tal-partijiet interessati lokali/reġjonali hija importanti biex jiġi żgurat li l-kooperazzjoni tindirizza b’mod xieraq il-ħtiġijiet taż-żoni ta’ kooperazzjoni territorjali.** Madankollu, l-iżvilupp metropolitan strateġiku huwa kunċett ġdid f’termini ta’ implimentazzjoni, u l-ambitu u l-użu tiegħu għalhekk għadhom limitati. Għalkemm ġiet inkorporata fl-istrateġiji u l-viżjonijiet urbani attwali, f’xi Stati Membri l-implimentazzjoni għadha fl-istadji bikrija tagħha.

M’hemm l-ebda xejra ċara dwar suġġetti ta’ kooperazzjoni, li tista’ tindika li żoni ta’ kooperazzjoni territorjali għandhom jieħdu approċċ ibbażat fuq il-post u jiffokaw il-kollaborazzjoni fuq ħtiġijiet reġjonali speċifiċi. Madankollu, suġġetti li joħorġu ta’ spiss jinkludu l-ippjanar spazjali, it-trasport u l-infrastruttura, il-kompetittività ekonomika u l-iżvilupp tan-negozju, it-turiżmu, il-kooperazzjoni kulturali, l-ambjent u l-enerġija.

Għażliet u għodod ta' politika

L-applikazzjoni ta' approċċ ta' ppjanar metropolitan koerenti teħtieġ proċess ta' governanza kondiviż, li jippermetti interazzjonijiet aktar dinamiċi bejn l-iskali spazjali, kwistjonijiet ta' politika, funzjonijiet tal-użu tal-art u firxa wiesgħa ta' atturi. Il-fatturi ewlenin ta' suċċess f'dan ir-rigward jinkludu:

- il-kombinament ta' inċentivi ta' politika minn fuq għal isfel ma' kollaborazzjoni u implimentazzjoni minn isfel għal fuq;
- il-kollaborazzjoni bejn l-awtoritajiet tal-ippjanar rilevanti fil-livelli nazzjonali, reġjonali u lokali;
- l-involviment ta' firxa usa' ta' partijiet interessati (eż. negozji u organizzazzjonijiet tal-fergħat);
- l-iżgurar tat-trasparenza u l-ftuħ tal-proċessi ta' kollaborazzjoni u t-trawwim ta' kuxjenza;
- ħidma lejn "gwadann minimu għal kulħadd" meta jkunu meħtieġa negozjati u kompromess;
- nibdew b'inizjattivi minn isfel għal fuq (eż. it-trasport) li jistgħu jkunu konvinċenti għall-biċċa l-kbira tal-atturi;
- impenn politiku u appoġġ minn livelli ogħla ta' gvern (eż. nazzjonali);
- L-immobilizzazzjoni tat-tmexxija politika biex tinvolvi ruħha ma' atturi differenti b'kollaborazzjoni;
- l-istabbiliment tar-regoli tal-logħba (jiġifieri l-kombinament ta' governanza kondiviża flessibbli fl-ippjanar spazjali mal-istabbiliment ta' mekkaniżmi aktar restrittivi/legali għall-ġestjoni tat-tkabbir);
- il-ħolqien ta' fondi u aġenziji komuni għall-appoġġ tal-iskala metropolitana tal-ippjanar, li jistgħu jippermettu li jiġu applikati għarfien espert u inċentivi finanzjarji (eż. sorsi tal-UE u/jew nazzjonali).

L-implimentazzjoni tal-approċċ tal-ippjanar metropolitan jinkorpora tmien "oqsma ta' azzjoni" (Figura 3) li jistabbilixxu fokus differenti fi proċessi ta' ppjanar strateġiku, statutorju u kollaborattiv. L-implimentazzjoni ta' dawn l-oqsma ta' azzjoni tista' tgħin biex jinkiseb fehim aħjar tas-sitwazzjoni attwali fiż-żoni metropolitani, jiġi stabbilit proċess ta' governanza xieraq u tappoġġja t-teħid ta' deċiżjonijiet dwar pjanijiet u strateġiji futuri.

Figura 3
Tmien oqsma ta' azzjoni għall-implimentazzjoni ta' approċċ ta' ppjanar metropolitan

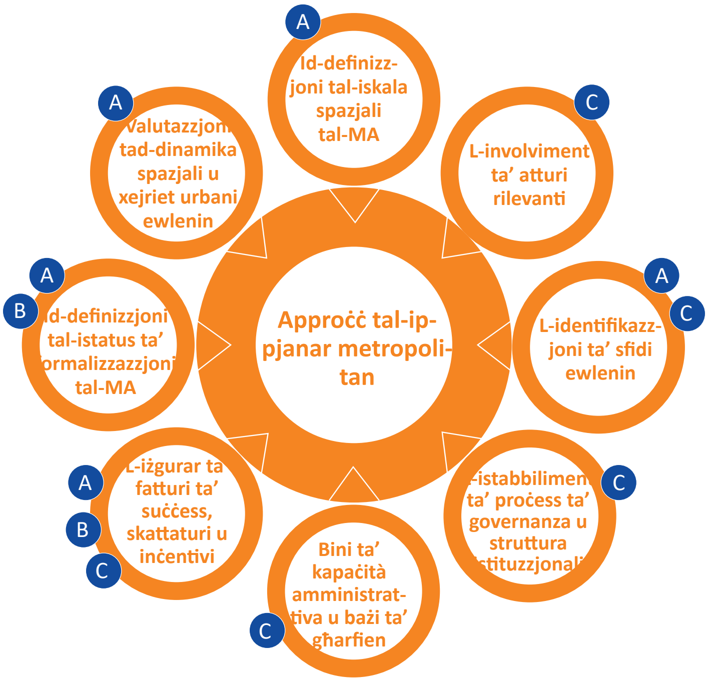

A proċessi ta' ppjanar strateġiku; B, proċessi ta' ppjanar statutorju; C, proċessi ta' ppjanar kollaborattiv.

MA, żona metropolitana.
Sors: ESPON 2018k.

Biex iħejju l-ġenerazzjoni li jmiss ta' strateġiji/pjanijiet metropolitani, dawk li jfasslu l-politika nazzjonali u lokali għandhom jivvalutaw liema żoni ta' intervent huma l-aktar probabbli li jkollhom impatt trans-ġurisdizzjonali, li jissostanzjaw l-approċċi metropolitani. Diversi prijoritajiet strateġiċi komuni għall-kooperazzjoni interġurisdizzjonali jistgħu jiġu identifikati mill-prattika (eż. sostenibilità ambjentali, trasport u mobilità, żvilupp ekonomiku, infrastruttura, servizzi u suq tad-djar). Approċċ sistematiku għall-oqsma ta' prijorità metropolitani jżid l-effiċjenza ta' interventi ta' politika u r-ritorn tagħhom fuq l-investiment, u jista' jappoġġja integrazzjoni aħjar tal-finanzjament lokali, nazzjonali u tal-UE u l-kooperazzjoni urbana-rurali. Għal dan il-għan, **hija meħtieġa korrelazzjoni bejn il-fondi urbani u rurali u d-disponibilità ta' fondi nazzjonali u Ewropej għal interventi metropolitani barra l-bliet ewlenin.**

STUDJU TA' KAŻ:

Il-Belt Metropolitana ta' Turin (l-Italja) – governanza metropolitana

Il-Belt Metropolitana ta' Turin hija waħda mill-aktar importanti fl-Italja u ġiet definita bil-liġi fl-2015, li tinkludi total ta' 316-il muniċipalità. Iż-żona hija koperta minn pjan strateġiku metropolitan ta' 3 snin li għandu l-għan li jintroduċi approċċ integrat għall-iżvilupp soċjoekonomiku u ambjentali tat-territorju. Minħabba l-kumplessità territorjali tar-reġjun, l-ippjanar integrat biex jiġi żgurat l-iżvilupp sostenibbli (il-ġestjoni tal-għanijiet relatati mal-iżvilupp soċjali, ekonomiku, ambjentali u tal-infrastruttura, kif ukoll is-servizzi tan-network u l-komunikazzjoni) kienet sfida importanti. L-istruttura ta' governanza tal-Belt Metropolitana ta' Turin hija notevoli f'dan is-sens, peress li kienet kapaċi tikkoordina l-iżvilupp tal-pjan urban ġenerali, li jkopri t-316-il muniċipalità. L-istruttura tinkludi erba' livelli territorjali ewlenin responsabbli għall-koordinazzjoni ta' operazzjonijiet differenti: il-livell reġjonali (li jikkunsidra l-interessi tar-reġjun kollu), il-livell metropolitan u dak provinċjali, il-livell subreġjonali u/jew subprovinċjali (żoni subreġjonali jew subprovinċjali speċifiċi li għandhom interessi speċjali ta' żvilupp) u l-livell muniċipali.

Il-governanza metropolitana ta' Turin turi struttura f'diversi livelli bi proċessi ta' koordinazzjoni ċari u mekkaniżmi ta' interazzjoni bejn l-awtoritajiet tal-ippjanar rilevanti responsabbli għall-implimentazzjoni ta' proġetti differenti, kif ukoll kapaċità amministrattiva u ta' ppjanar b'saħħitha. Karatteristiċi importanti oħra li jrawmu l-kooperazzjoni territorjali u l-governanza metropolitana jinkludu l-eżistenza ta' qafas legali, il-kapaċità li jbiddlu l-istrutturi spazjali f'żoni omoġenji u l-kapaċità akbar tal-partijiet interessati lokali biex jinvolvu ruħhom f'inizjattivi Ewropej u biex jiskambjaw l-aħjar prattiki ma' partijiet interessati reġjonali u lokali oħra.

Sors: ESPON 2018k.

Kif turi l-evidenza empirika, jeħtieġ li tiġi żgurata l-kollaborazzjoni bejn il-partijiet interessati lokali, reġjonali u nazzjonali biex l-użu ta' strumenti, bħal CLLD u ITI, ikollu effett pożittiv sinifikanti fuq l-iżvilupp lokali. Is-CLLD urbani huma sottorappreżentati fil-livell Ewropew, minkejja l-potenzjal tagħhom għall-bini ta' kapital soċjali u għall-iżvilupp lokali minn isfel għal fuq. L-evidenza tissuġġerixxi li r-raġunijiet għal-livelli baxxi ta' adozzjoni jinkludu l-kumplessità pperċepita tagħhom u, f'xi każijiet, id-duplikazzjoni jew il-kompetizzjoni ma' approċċi diġà eżistenti. Fil-livell Ewropew, hemm bżonn ta' valutazzjoni mill-ġdid ta' kif is-CLLD jista' jiġi integrat b'mod aktar effettiv fl-istrateġiji u kif l-użu tas-CLLD għandu jiġi inċentivat (Van der Zwet *et al.* 2017) (eż. piż amministrattiv aktar baxx, rati ta' kofinanzjament aktar baxxi u rabtiet akbar ma' approċċi eżistenti).

STUDJU TA' KAŻ:

CLLD għall-indirizzar tal-viċinat fil-bżonn – Lisbona (il-Portugall)

Hemm ftit mudelli ta' CLLD urbani madwar l-Ewropa, li minnhom Lisbona u The Hague huma rikonoxxuti bħala prattiki tajba. Lisbona qed tuża s-CLLD bħala għodda biex tindirizza l-viċinati fil-bżonn. L-ewwel pass kien li jiġu identifikati oqsma bi kwistjonijiet soċjoekonomiċi u ambjentali. Matul dan il-proċess, 67 viċinati ġew identifikati bħala żoni fil-mira għas-CLLD. L-għan kien li titnaqqas u tittaffa l-esklużjoni soċjali, ekonomika, ambjentali u urbana u tissaħħaħ il-koeżjoni soċjali territorjali fil-viċinati identifikati. Ġew żviluppati erba' għodod speċifiċi għall-implimentazzjoni tal-istrateġija. L-ewwel għodda diġà ntużat fl-analiżi u hija kkonċernata bl-immappjar ta' oqsma ta' intervent prijoritarji. It-tieni għodda hija programm li jiżgura finanzjament annwali għal inizjattivi lokali, sa EUR 50 000 għal kull proġett, propost minn sħubija ta' mill-inqas tliet entitajiet (organizzazzjonijiet jew gruppi ċiviċi). It-tielet għodda hija maħsuba biex trawwem l-iżvilupp ta' strutturi ta' governanza fl-oqsma ta' intervent billi tgħaqqad flimkien il-partijiet interessati ewlenin u tagħti s-setgħa lill-komunità lokali. Ir-raba' għodda tintuża prinċipalment biex tiżviluppa aktar l-istrateġija ta' żvilupp lokali u tippromwoviha bħala approċċ globali għal viċinati fil-bżonn. Fil-każ ta' Lisbona, is-CLLD wera li huwa għodda effettiva ta' koġestjoni territorjali, li tiżgura involviment ċiviku għoli. Pereżempju, fl-2017, minn EUR 9 miljun, ġew iffinanzjati 230 proġett lokali, li involvew total ta' 400 organizzazzjoni.

Sorsi: https://urbact.eu/clld-network-lisbon, https://urbact.eu/lisbon-community-economic-development-approach, https://rededlbclisboa.pt/plataforma-de-governacao-colaborativa/

5.3.
Approċċi bbażati fuq il-post u kooperazzjoni għal territorji speċifiċi

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: PROFECY, Policy Brief: Inner peripheries in Europe, Policy Brief, Shrinking Rural Regions in Europe, Policy Brief, The Territorial Dimension of Future Policies, BRIDGES

L-ispeċifiċità territorjali hija komponent ewlieni fl-iżvilupp ta' viżjonijiet u politiki ta' żvilupp spazjali, peress li tiddefinixxi limiti u vantaġġi f'termini ta' għanijiet u azzjonijiet possibbli. L-evidenza turi li, f'ħafna każijiet, il-periferiji interni (45 % tat-territorju Ewropew kollu) u t-territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi jiffaċċjaw sfidi komuni, inklużi konnettività fqira, żvilupp u potenzjal ekonomiku baxx, aċċess baxx għal servizzi ta' interess ġenerali, u tnaqqis demografiku. Iż-żewġ kategoriji ta' territorji spiss jikkoinċidu, bil-ġeografija tikkontribwixxi għall-karattru periferali ta' xi territorji. Barra minn hekk, ir-reġjuni periferali ta' ġewwa ġeneralment għandhom it-tendenza li jikkoinċidu ma' żoni intermedji, rurali u muntanjużi, speċjalment fil-każ ta' delineazzjonijiet ibbażati fuq l-aċċessibilità (Mappa 26).

Mappa 26
Dinamika tal-popolazzjoni fil-Periferiji Interni (IP)

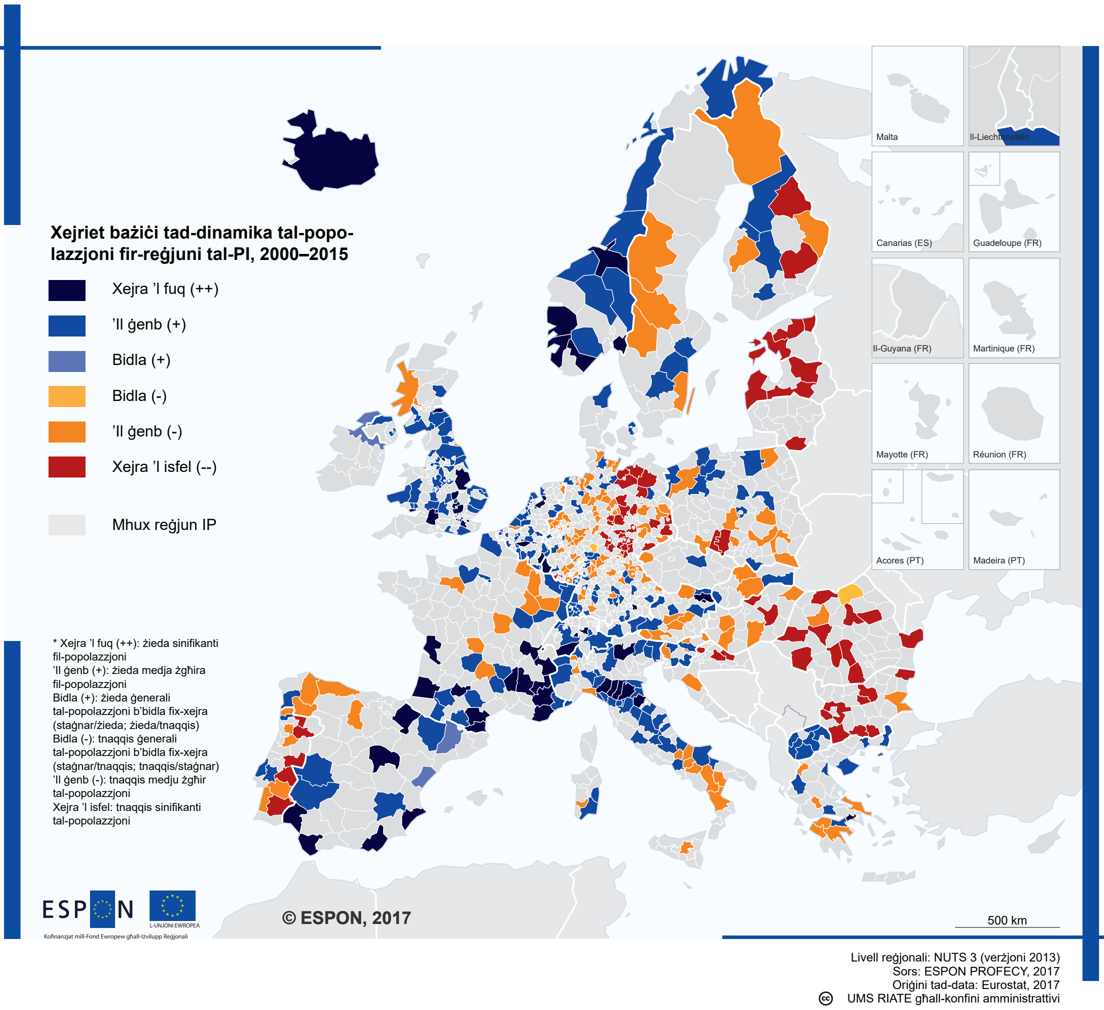

IP, periferija interna.
Sors: ESPON 2017g.

Ir-rikonoxximent tal-ispeċifiċitajiet ġeografiċi jimplika l-ħtieġa għal approċċi bbażati fuq il-post, u viżjonijiet lokali komuni jħeġġu l-ħolqien ta' spazji ta' kooperazzjoni mhux vinkolanti, peress li territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi ħafna drabi jmorru lil hinn mill-konfini amministrattivi. Madankollu, l-ispeċifiċità hija indirizzata biss fil-qosor mill-politiki u l-istrumenti finanzjarji attwali, li jwassal biex il-potenzjal ta' żvilupp u innovazzjoni ta' dawn l-oqsma jkunu limitati u jinkoraġġixxi l-periferalizzazzjoni.

Għażliet u għodod ta' politika

L-istrateġiji biex itejbu jew ireġġgħu lura l-proċess ta' periferalizzazzjoni jeħtieġu loġika ta' intervent iffukata u strutturi ta' implimentazzjoni integrati xierqa żviluppati fi ħdan is-sistemi ta' governanza lokali, reġjonali u nazzjonali, li jisfruttaw oqfsa ta' politika eżistenti u "lievi" disponibbli biex jinkiseb impatt. **L-ippjanar għandu jibda bl-identifikazzjoni tal-kwistjonijiet assoċjati mal-periferalizzazzjoni interna u l-fehim tal-iskattaturi u l-muturi tagħha.** Għandu jkun hemm fokus speċifiku fuq dawk il-proċessi li huma mmexxija minn konnessjoni inadegwata, u fuq is-sejba ta' muturi li jistgħu jreġġgħu lura l-proċessi ta' spirali 'l isfel tal-periferiji interni. Barra minn hekk, ir-riżorsi u l-vantaġġi endoġeni għandhom jiġu identifikati u valorizzati.

Id-diversifikazzjoni tal-ekonomiji lokali f'reġjuni li għadhom lura hija approċċ ewlieni biex jiġu mobilizzati riżorsi endoġeni u vantaġġi territorjali komparattivi (eż. kapital naturali, wirt lokali, enerġija rinnovabbli u turiżmu). Din tista' tinkiseb billi tiżdied ir-reżiljenza u l-kapaċità ta' adattament għal bidliet soċjoekonomiċi **bit-tnaqqis selettiv tal-infrastruttura u r-ridimensjonar tal-ekonomija lokali** (jiġifieri ridimensjonar ta' attivitajiet ekonomiċi lokali b'rabta ma' effetti li qed jiċkienu), it-titjib tas-sostenibilità ambjentali u l-iżgurar ta' aċċess għal servizzi bażiċi u infrastruttura biex tittejjeb il-kwalità tal-ħajja.

Fil-każ ta' territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, il-fehim tad-dinamika tal-mobilità u l-flussi huwa essenzjali għall-iżvilupp strateġiku. Fis-suq tax-xogħol ta' territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi, il-popolazzjoni u flussi ekonomiċi oħra jvarjaw b'mod sinifikanti miż-żoni urbani, u jagħmlu l-fehim ta' kull kuntest pass importanti fl-abbozzar ta' strateġiji ta' żvilupp lokali. L-atturi lokali jeħtieġ li janalizzaw sew dawn il-flussi biex jidentifikaw il-potenzjali u l-kwistjonijiet lokali.

Għalkemm il-kundizzjonijiet soċjoekonomiċi fit-territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi fl-Ewropa huma diversi ħafna, jistgħu jiġu identifikati diversi direzzjonijiet komuni għal strateġiji bbażati fuq il-post u għandhom jiġu kkunsidrati meta jiġu ppjanati jew żviluppati linji gwida għal dawn iż-żoni, fil-livell nazzjonali, reġjonali jew lokali. Strateġiji u politiki għall-iżvilupp ta' territorji bi speċifiċitajiet ġeografiċi għandhom jimmiraw li **jippromwovu d-diversifikazzjoni tal-attivitajiet ekonomiċi, jintroduċu miżuri biex jiġġieldu t-tnaqqis fil-popolazzjoni u jindirizzaw l-impatti tal-varjazzjonijiet staġunali fuq il-popolazzjoni u l-ambjent.**

Direzzjonijiet oħra li għandhom jiġu kkunsidrati jinkludu l-promozzjoni tal-konnettività permezz ta' sett ta' azzjonijiet li huma direttament marbuta ma' attivitajiet ekonomiċi eżistenti u futuri, iż-żieda tal-aċċess għal broadband ta' kwalità għolja, il-kunsiderazzjoni ta' opportunitajiet u vulnerabilitajiet speċifiċi li jirriżultaw mill-ambjent fiżiku, u l-appoġġ ta' miżuri ta' protezzjoni ambjentali mmirati lejn jiġġeneraw opportunitajiet għall-iżvilupp.

Jistgħu jiġu identifikati erba' tipi ta' strumenti ta' politika għall-istrateġiji lokali biex jirċievu appoġġ ta' politika fil-kuntest ta' periferiji interni, li huma replikabbli għal tipi oħra ta' oqsma funzjonali: (1) ITI, (2) CLLD, (3) forom oħra ta' approċċi integrati ffinanzjati minn programmi tal-UE (eż. patt territorjali jew skema ta' katina ta' valur integrata) u (4) approċċi nazzjonali/reġjonali. L-evidenza turi li dawn il-forom differenti ta' approċċi bbażati fuq il-post huma ġeneralment ipperċepiti bħala aktar adattati mill-programmi integrati territorjalment għomja għall-iżvilupp lokali u l-ħtiġijiet soċjali.

STUDJU TA' KAŻ:

Id-Delta tad-Danubju (ir-Rumanija) investiment territorjali integrat

Ir-riżerva tal-bijosfera tad-Delta tad-Danubju fir-Rumanija hija kklassifikata bħala art mistagħdra, żona kostali u żona b'popolazzjoni baxxa. It-territorju huwa soġġett għall-implimentazzjoni lokali ta' ITI bil-parteċipazzjoni ta' partijiet interessati kemm nazzjonali kif ukoll lokali. L-ITI hija implimentata permezz ta' assoċjazzjoni ta' żvilupp interkomunitarju, li hija qafas amministrattiv li jippermetti l-assoċjazzjoni formali ta' partijiet interessati differenti sabiex jintlaħaq għan stabbilit. L-assoċjazzjoni twaqqfet għall-iskop ta' organizzazzjoni, regolamentazzjoni, finanzjament, monitoraġġ u koordinazzjoni tal-Istrateġija Integrata għall-Iżvilupp Sostenibbli tad-Delta tad-Danubju (2030). L-istrateġija hija bbażata fuq ħames pilastri: protezzjoni ambjentali u tar-riżorsi naturali, żvilupp/titjib ekonomiku, titjib tal-konnettività, forniment ta' servizzi pubbliċi, u promozzjoni tal-effiċjenza, l-aċċessibilità u s-sostenibilità.

Id-Delta tad-Danubju hija l-unika ITI fir-Rumanija u tibbenefika minn finanzjament b'ħafna fondi mill-programmi operattivi kollha tal-2014-20. Filwaqt li għadu kmieni wisq biex tiġi evalwata l-effiċjenza tal-ITI biex tilħaq l-għanijiet tagħha, il-mobilizzazzjoni tal-partijiet interessati hija prattika tajba rilevanti li jeħtieġ li tiġi mmonitorjata u evalwata fi tmiem il-perjodu ta' programmazzjoni 2014-20.

Sors: ESPON 2019b.

6

Nimxu ’l quddiem

6. Nimxu 'l quddiem: indikazzjonijiet ta' konklużjoni għal żvilupp ta' politika bbażata fuq il-post

Ibbażat fuq evidenza ESPON minn: ACTAREA, ACTAREA Policy Brief, SPIMA, Working Paper: Governance, planning and financial tools in support of polycentric development, Policy Brief: Governance, planning and financial tools in support of polycentric development, ETRF, COMPASS, Policy brief: The territorial dimension of future policies

Fi żmien ta' riżorsi skarsi, approċċ ibbażat fuq il-post għall-iżvilupp territorjali għandu l-potenzjal li jikseb aktar b'inqas sforz. L-identifikazzjoni ta' żoni funzjonali, il-fehim tal-potenzjali ta' żvilupp u l-ostakli tagħhom, it-tfassil ta' mekkaniżmi ta' governanza u l-ippjanar ta' oqfsa biex jaqblu mal-ġeografiji funzjonali tagħhom huma prekundizzjonijiet importanti biex tiżdied l-effiċjenza tal-interventi tal-politika u r-redditu fuq l-investiment.

Livell ta' governanza adattat spazjalment aħjar jista' jiġi ffaċilitat bil-kooperazzjoni. Il-varjetà ta' arranġamenti ta' żoni ta' kooperazzjoni territorjali madwar l-Ewropa kollha turi li kemm il-mezzi iebsa kif ukoll l-għodod ta' governanza mhux vinkolanti jistgħu jappoġġjaw l-iżvilupp poliċentriku. Barra minn hekk, ladarba l-kultura tal-kooperazzjoni tkun inkorporata fil-mod kif jaħdmu t-territorji u l-partijiet interessati, ma jimpurtax liema għodda tintuża. **Il-kooperazzjoni territorjali ratba[12] tista' ssir element ewlieni fit-tfittxija tal-koeżjoni territorjali.** Hija timmassimizza l-inklużività tal-partijiet interessati u tippromwovi l-integrazzjoni funzjonali lil hinn mill-konfini amministrattivi f'livelli li fihom l-awtoritajiet reġjonali u nazzjonali jistgħu jsibuha diffiċli biex joperaw. L-atturi pubbliċi jistgħu jibdew "spirali ta' tkabbir fil-kooperazzjoni"[13].

Irrispettivament mit-tip ta' kooperazzjoni (istituzzjonali, ratba, eċċ.), l-impenn politiku u t-tmexxija huma importanti għall-ħolqien ta' arena favorevoli għall-kollaborazzjoni u l-bini tal-fiduċja fost il-partijiet interessati. Il-governanza għal azzjoni kollettiva teħtieġ kapaċità għall-bini ta' kunsens u impenn fit-tul. Skemi ġodda ta' kooperazzjoni u koordinazzjoni jistgħu jisfidaw oqfsa ta' governanza eżistenti, ġerarkiji politiċi, pożizzjonijiet ideoloġiċi u inerzja. Għalhekk, l-iżgurar tal-ftuħ, il-parteċipazzjoni, ir-responsabilità, l-effettività, il-koerenza u l-istabilità huwa importanti, speċjalment peress li l-imsieħba politiċi jistgħu jinbidlu matul il-proċess.

Biex jitfasslu approċċi ta' politika bbażati fuq il-post, hemm bżonn ta' aktar għarfien dwar l-interrelazzjonijiet fi ħdan u bejn iż-żoni funzjonali u d-dimensjonijiet morfoloġiċi u funzjonali tagħhom. Il-kumplessità u d-diversità tas-sitwazzjonijiet li jeżistu flimkien fl-Ewropa jeħtieġu fehim aktar profond tax-xejriet attwali u tal-impatt li l-politiki – u b'mod partikolari l-politiki tal-UE – għandhom fuq il-post. Approċċi funzjonali jeħtieġu metodoloġiji ġodda għall-analiżi, il-monitoraġġ u l-evalwazzjoni, partikolarment **għaż-żieda fid-disponibilità tad-*data*** (inkluża l-armonizzazzjoni tal-ġbir tad-*data* lokali). Il-big data u s-soluzzjonijiet intelliġenti huma għodod potenzjali li jridu jiġu skjerati b'mod demokratiku, trasparenti, responsabbli u parteċipattiv.

L-awtoritajiet nazzjonali u reġjonali jkollhom bżonn iqisu l-iżvilupp ta' oqfsa li jiffaċilitaw u jippermettu prattiki ta' governanza flessibbli u oqsma ta' kooperazzjoni mhux vinkolanti li jegħlbu

12 Iż-żoni ta' kooperazzjoni territorjali ratba huma inizjattivi li jiddefinixxu l-ambitu settorjali u l-konfini ġeografiċi b'mod "miftuħ" jew "fuzzy", ibbażati fuq kunċett ta' "komunità ta' intenzjoni" (ESPON 2017h: 2).

13 Spirali ta' tkabbir fil-kooperazzjoni tfisser li fil-proċess ta' kooperazzjoni, ċrieki vizzjużi suċċessivi li jsaħħu lil xulxin iġegħluha tiżviluppa kontinwament, tadatta għal kundizzjonijiet li qed jinbidlu u toħloq momenta ta' kooperazzjoni ġodda (ESPON 2017h: 59).

l-ġurisdizzjonijiet u jiġġieldu l-frammentazzjoni. Dan huwa speċjalment importanti f'oqsma ta' kooperazzjoni transkonfinali, transnazzjonali u interreġjonali fejn l-istrutturi ta' governanza fi stati differenti jridu jadattaw għal xulxin biex jipprovdu servizzi liċ-ċittadini tagħhom.

Approċċ għall-ippjanar ibbażat fuq il-post jipprovdi mezzi biex jiġu rikonoxxuti u msaħħa l-potenzjali ta' żvilupp endoġenu tat-territorji permezz ta' perspettiva integrata ibbażata fuq erba' dimensjonijiet ewlenin, li għandhom isiru prijoritajiet għall-partijiet interessati nazzjonali u lokali/reġjonali: (1) integrazzjoni territorjali lil hinn mill-fruntieri amministrattivi, (2) integrazzjoni tematika (koordinazzjoni orizzontali), (3) sħubijiet pubbliċi-privati u involviment wiesa' tal-partijiet interessati u (4) integrazzjoni finanzjarja. L-**elementi ewlenin ta' approċċ b'saħħtu bbażat fuq il-post** jinkludu:

- politiki u interventi għal żoni funzjonali – l-identifikazzjoni u l-indirizzar ta' żoni funzjonali (żoni urbani funzjonali, żoni transkonfinali, żoni transnazzjonali, eċċ.);
- oqfsa ta' politika li jinċentivaw il-kooperazzjoni – inċentivi biex jappoġġjaw in-networking, il-kooperazzjoni u r-rabtiet bejn il-bliet u r-reġjuni;
- l-iżvilupp ta' soluzzjonijiet ġodda ta' governanza – l-involviment ta' awtoritajiet pubbliċi u partijiet interessati privati fi sforzi konġunti biex jindirizzaw sfidi ta' żvilupp kondiviżi;
- għodod ta' appoġġ – inizjattivi konġunti u l-kombinament ta' riżorsi minn flussi ta' finanzjament differenti;
- it-tisħiħ tal-kapaċitajiet – l-involviment ta' atturi nazzjonali, reġjonali u lokali f'attivitajiet kooperattivi.

Dawn għandhom ikunu appoġġjati mil-livelli Ewropej u nazzjonali, permezz ta' inċentivi, bini ta' kapaċità u kundizzjonalitajiet. Il-Politika ta' Koeżjoni toffri l-għażla li jintużaw strumenti territorjali integrati u huwa f'idejn l-awtoritajiet nazzjonali li jadottaw u jinfurzaw approċċi bbażati fuq il-post.

L-isperimentazzjoni f'termini ta' bini ta' networks u strutturi ta' governanza hija aspett importanti ta' strutturi ta' kooperazzjoni effiċjenti. L-ittestjar ta' strutturi ta' kooperazzjoni fil-qasam huwa pass ewlieni fil-bini ta' strutturi ta' governanza u l-valutazzjoni komparattiva tista' tiġi ffaċilitata billi tiġi llimitata l-enfasi fuq il-formalizzazzjoni tal-governanza fl-istadji bikrija tal-logħba. Madankollu, dan l-approċċ irid jiġi kkombinat ma' **integrazzjoni aktar profonda bejn il-politiki settorjali u bejn il-fruntieri amministrattivi. Min-naħa tiegħu, dan jista' joħloq il-premessa biex jiġi ffaċilitat l-iżvilupp ta' approċċi funzjonali u żvilupp poliċentriku.** Il-bini fuq tradizzjonijiet eżistenti ta' kollaborazzjoni (eż. fl-oqsma tat-trasport, il-ġestjoni tal-iskart u l-protezzjoni ambjentali) jista' jgħin f'termini ta' involviment u prattiki ta' kollaborazzjoni tal-partijiet interessati.

Il-bini tal-kapaċità huwa prekundizzjoni ewlenija għal politiki territorjali effiċjenti. Il-promozzjoni tal-iżvilupp territorjali u l-implimentazzjoni ta' approċċi u għodod ta' governanza u ppjanar ibbażati fuq il-post huma prekundizzjonati fuq il-kapaċitajiet tal-partijiet interessati nazzjonali, reġjonali u lokali. Għalhekk, il-bini tal-kapaċitajiet tagħhom fil-governanza, l-ippjanar u l-investiment huwa tal-akbar importanza. Ir-reġjuni li għadhom lura, b'mod partikolari, għandhom ftit esperjenza fil-kapitalizzazzjoni tal-assi u l-potenzjali lokali permezz ta' faċilitaturi innovattivi u bbażati fuq l-għarfien, u ħafna drabi strateġiji reġjonali u lokali juru punti negattivi fit-tfassil u l-implimentazzjoni tagħhom. Il-kapaċità limitata tar-reġjuni li għadhom lura tirreferi wkoll għall-attrazzjoni tal-finanzjament (anke meta l-finanzjament ikun disponibbli), l-iżgurar ta' riżorsi umani speċjalizzati u l-għażla ta' pipeline ta' proġetti għall-aċċess tal-finanzjament, li jista' jkun ta' sfida. **Attivitajiet ta' bini ta' kapaċità jeħtieġu interazzjoni effiċjenti fost istituzzjonijiet fil-livell tal-UE, programmi ffinanzjati mill-UE u organizzazzjonijiet umbrella fuq naħa waħda (eż. ippjanar strateġiku u kapaċitajiet ta' kollaborazzjoni/networking) u partijiet interessati nazzjonali, reġjonali u lokali min-naħa l-oħra** (Figura 4).

Figura 4
Skema ta' bini ta' kapaċità

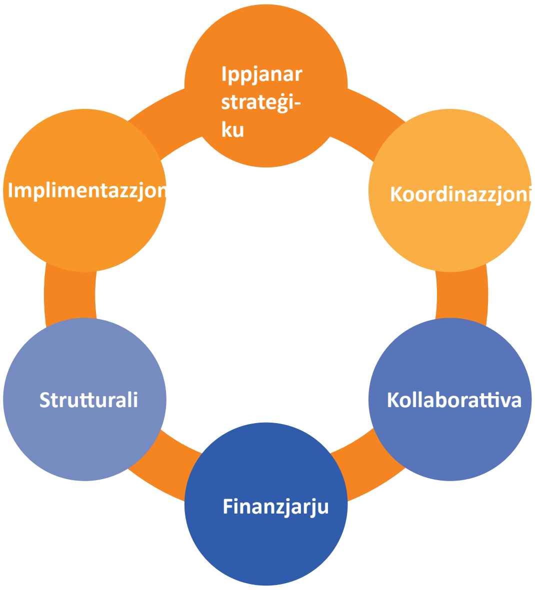

Sors: ESPON 2018n.

Il-politiki li jappoġġjaw approċċi bbażati fuq il-post iridu jqisu l-integrazzjoni tas-sorsi ta' finanzjament biex tiġi evitata d-duplikazzjoni u jiġi massimizzat l-impatt. F'dan l-isforz, l-iżvilupp tal-politiki għandu jħares lejn (1) integrazzjoni aħjar ta' programmi u sorsi ta' finanzjament fil-livelli tal-UE u nazzjonali (eż. l-integrazzjoni tal-FSIE għal żvilupp territorjali integrat ma' sorsi nazzjonali oħra ta' finanzjament), (2) integrazzjoni aħjar ta' fondi settorjali (eż. l-integrazzjoni transsettorjali ta' fondi ta' politika agrikola ma' fondi ta' protezzjoni ambjentali) u (3) l-allokazzjoni ta' fondi regolari/permanenti minn gvernijiet tal-UE, nazzjonali, reġjonali u lokali għal kooperazzjoni territorjali fit-tul u attivitajiet ta' networking.

It-tfassil ta' strumenti finanzjarji speċifiċi u l-aġġornament ta' dawk eżistenti jistgħu jappoġġjaw l-implimentazzjoni ta' strateġiji għal oqsma funzjonali permezz ta' approċċ multi-fondi, transsettorjali u ta' sħubija biex jiġu appoġġjati inizjattivi konġunti ta' investiment. Kif jimplikaw id-dispożizzjonijiet tal-RDK, is-simplifikazzjoni ta' għodod eżistenti u aktar flessibilità jistgħu jinkoraġġixxu l-użu usa' tagħhom u jiksbu riżultati aħjar b'riżorsi limitati. Barra minn hekk, it-tfassil u t-tixrid ta' pjattaformi ta' informazzjoni u konsulenza biex jappoġġjaw lill-awtoritajiet fl-aċċess għall-finanzjament (eż. URBIS) huma importanti biex titqajjem kuxjenza dwar id-diversità tal-opportunitajiet ta' finanzjament għall-iżvilupp lokali u reġjonali.

Referenzi u qari fl-isfond

Referenzi

ESPON. 2010. “ReRisk – Regions at Risk of Energy Poverty.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/rerisk (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2011. “ESPON CLIMATE – Climate Change and Territorial Effects on Regions and Local Economies in Europe.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/climate (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2012. “ESaTDOR – European Seas and Territorial Development, Opportunities and Risks.” Rapport Xjentifiku. https://www.espon.eu/estador (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2012a “KIT – Knowledge, Innovation, Territory.” Rapport Xjentifiku, Volum 1. https://www.espon.eu/kit (aċċessat f’Ġunju 2019).

ESPON. 2012b. “KIT – Knowledge, Innovation, Territory.” Rapport Xjentifiku, Volum 3. https://www.espon.eu/kit (aċċessat f’Ġunju 2019).

ESPON. 2013a. “KIT – Knowledge, Innovation, Territory.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/kit (aċċessat f’Ġunju 2019).

ESPON. 2013b. “Territorial Dynamics in Europe: Natural Hazards and Climate Change in European Regions.” Osservazzjoni Territorjali Nru 7. https://www.espon.eu/climate-2013 (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2013c. “ESaTDOR – European Seas and Territorial Development, Opportunities and Risks.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/estador (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2014a. “ESPON ATLAS – Territorial Dimensions of the Europe 2020 Strategy.” https://www.espon.eu/topics-policy/publications/evidence-briefs/espon-atlas-territorial-dimensions-europe-2020-strategy (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON 2014b. “Update on Maps and Related Data on Climate Change”.

ESPON. 2015. “TRACC – Transport Accessibility at Regional/Local Scale and Patterns in Europe.” Rapport Xjentifiku. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/TRACC_FR_Volume2_ScientificReport.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2017a. “Geography of New Employment Dynamics in Europe.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/employment (aċċessat f’April 2019).

ESPON. 2017b. “EMPLOY – The Geography of New Employment Dynamics in Europe.” Anness tal-Kapitolu 6. Verżjoni finali. https://www.espon.eu/employment (aċċessat f’Ġunju 2019).

ESPON. 2017c. “Small and Medium-Sized Enterprises in European Regions and Cities.” Ktieb ta’ Studju ta’ Każijiet. https://www.espon.eu/sme (aċċessat f’Ġunju 2019).

ESPON. 2017d. “European Territorial Review – Territorial Cooperation for the future of Europe – ESPON contribution to the debate on Cohesion Policy post-2020.” https://www.espon.eu/european-territorial-review (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2017e. “Accessibility by the Sea Indicators.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/access-sea (aċċessat f’April 2019).

ESPON. 2017f. “Scenarios for Accessibility by the Sea, Road, Rail, Air and Multimodal. Interim Report.” https://www.espon.eu/access-scenarios (aċċessat f’Marzu 2019).

ESPON. 2017g. “PROFECY – Processes, Features and Cycles of Inner Peripheries in Europe.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/D5%20Final%20Report%20PROFECY.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2017h. “ACTAREA – Thinking and planning in areas of territorial cooperation.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20ACTAREA_Final%20Report_revised.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2017i. “Shrinking rural regions – Towards smart and innovative approaches to regional development challenges in depopulating rural regions.” Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20Policy%20Brief%20on%20Shrinking%20Rural%20Regions.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2017j. “ACTAREA – Soft territorial cooperation areas: Renewed territorial governance through the promotion of communities of intent.” Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON%20ACTAREA_Final%20Report_revised.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018a. “ESPON contributions to post-2020 programming of European Structural and Investment Funds.” https://www.espon.eu/post-2020 (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018b. “Small and Medium-Sized Enterprises in European Regions and Cities.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sme (aċċessat f’April 2019).

ESPON. 2018c. “Possible European Territorial Futures.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/territorial-futures (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018d. “The territorial and urban dimensions of the digital transition of public services.” Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/digital-transition (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018e. “EMPLOY – The Geography of New Employment Dynamics in Europe.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/employment (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018f. “GRETA – GReen infrastructure: Enhancing biodiversity and ecosysTem services for territoriAl development.” Abbozz ta’ Rapport Finali. https://www.espon.eu/green-infrastructure (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018g. “Alps2050 – Common Spatial Perspectives for the Alpine Area. Towards a Common Vision.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/01_alps_2050_FR_main_report.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018h. “LOCATE – Territories and low-carbon economy.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Locate_final-report_main_report.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018i. “CIRCTER – Circular Economy and Territorial Consequences.” Rapport Interim. https://www.espon.eu/circular-economy (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018j. “MIGRATUP – Territorial and Urban Potentials Connected to Migration and Refugee Flows.” Rapport Ewlieni Finali. https://www.espon.eu/migration (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018k. “SPIMA – Spatial dynamics and strategic planning in metropolitan areas.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/SPIMA%20Final%20Report.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018l. “Inner Peripheries in Europe – Possible development strategies to overcome their marginalising effects.” Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON-Policy-Brief-Inner-Peripheries.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018m. “COMPASS – Comparative Analysis of Territorial Governance and Spatial Planning Systems in Europe.” Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/1.%20COMPASS_Final_Report.pdf (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018n. “Policy Brief: The territorial dimension of future policies”. https://www.espon.eu/future-policies-brief (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON. 2018o. “Working Paper: The territorial dimension of future policies”. https://www.espon.eu/future-policies-brief (aċċessat f’Jannar 2019).

ESPON 2018p. “Policy Brief: Governance, planning and financial tools in support of polycentric development”. https://www.espon.eu/polycentric

ESPON 2018q. “Working Paper: Governance, planning and financial tools in support of polycentric development”. https://www.espon.eu/polycentric

ESPON. 2019a. "T4 – Territorial Trends in Technological Transformations." Rapport Interim. https://www.espon.eu/transregecon

ESPON. 2019b. "BRIDGES – Balanced Regional Development in areas with Geographic Specificities." Abbozz ta' Rapport Finali. https://www.espon.eu/geographical-specifities (aċċessat f'Ottubru 2019).

ESPON. 2019c. "CPS – Cross-border Public Services." Rapport Finali. https://www.espon.eu/CPS (aċċessat f'Mejju 2019).

ESPON. 2019d. "YUTRENDS – Youth Unemployment: Territorial Trends and Regional Resilience." Rapport Interim. https://www.espon.eu/youth-unemployment (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2019e. "MIGRARE – Impacts of Refugee Flows to Territorial Development in Europe." https://www.espon.eu/refugee (aċċessat f'Awwissu 2019).

ESPON. 2019f. "ETRF – European Territorial Reference Framework." Rapport Finali. https://www.espon.eu/etrf (aċċessat f'Ottubru 2019).

ESPON 2019g. "HOUSING – Big Data for Territorial Analysis and Housing Dynamics" https://www.espon.eu/big-data-housing (aċċessat f'Lulju 2019).

ESPON 2019h. "Policy Brief: Addressing Labour Migration Challenges in Europe" https://www.espon.eu/labour-migration (aċċessat f'Lulju 2019).

Ahlström, Kajsa. 2019. Extension of the Baltic-Adriatic Corridor from Gdynia to Gothenburg, via MoS Gdynia-Karlskrona. http://www.tentacle.eu/a/uploads/dokument/Final_Roadmap_Blekinge_case.pdf (aċċessat f'Settembru 2019).

Konvenzjoni Alpina. 2019. https://www.alpconv.org/en/home/ (aċċessat f'Mejju 2019).

Baltic Sea Labour Forum. 2019. https://www.interreg-baltic.eu/home.html (aċċessat f'Lulju 2019).

Beall, Jacques. 2017. "The European maritime transport policy with respect to sustainable development issues and climate commitments." https://www.lecese.fr/en/publications/european-maritime-transport-policy-respect-sustainable-development-issues-and-climate-commitments (aċċessat f'Ġunju 2019).

Berkowitz, Peter. 2018. "EU Budget for the future – Moving to Smart Specialization 2.0." http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/-/second-smarter-conference-on-smart-specialisation-and-territorial-development?inheritRedirect=true (aċċessat f'Mejju 2019).

Capello, Roberta u Camilla Lenzi. 2018a. "Regional innovation evolution and economic performance." Studji Reġjonali, 53: 1240-51.

Capello, Roberta u Camilla Lenzi. 2018b. "Regional innovation patterns from an evolutionary perspective." Studji Reġjonali, 52: 159-71.

ŻEE. 2011. "Landscape fragmentation in Europe." L-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent. https://www.eea.europa.eu/publications/landscape-fragmentation-in-europe

ŻEE. 2017. "Climate change, impacts and vulnerability in Europe 2016 – An indicator-based report." L-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent. https://www.eea.europa.eu/publications/climate-change-impacts-and-vulnerability-2016

Il-Kummissjoni Ewropea. 2013. "Infrastruttura Ħadra (GI) – Insaħħu l-Kapital Naturali tal-Ewropa. Komunikazzjoni tal-Kummissjoni lill-Parlament Ewropew, lill-Kunsill, lill-Kumitat Ekonomiku u Soċjali Ewropew u lill-Kumitat tar-Reġjuni."

Il-Kummissjoni Ewropea. 2017. "Flash Eurobarometer 452 Report, Citizens' awareness and perceptions of EU regional policy." http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/FLASH/surveyKy/2145 (aċċessat f'Lulju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018. "Proposta għal Regolament tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill li jistipula dispożizzjonijiet komuni dwar il-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali, il-Fond Soċjali Ewropew Plus, il-Fond ta' Koeżjoni, u l-Fond Ewropew għall-Affarijiet Marittimi u s-Sajd u regoli finanzjarji għalihom u

għall-Fond għall-Migrazzjoni u l-Ażil, il-Fond għas-Sigurtà Interna u l-Istrument għall-Ġestjoni tal-Fruntieri u tal-Viżi."

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018a. "Annual Report on European SMEs." Rapport Finali. https://ec.europa.eu/growth/smes/business-friendly-environment/performance-review_en (aċċessat f'Lulju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018b. "Proposta għal Regolament tal-Parlament Ewropew u tal-Kunsill li jistabbilixxi l-programm Ewropa Diġitali għall-perjodu 2021-2027." https://meusac.gov.mt/wp-content/uploads/2018/06/21.-Digital-Europe-Programme.pdf (aċċessat f'April 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018c. "DESI PS – Digital Economy and Society Index Report. Public Services." https://ec.europa.eu/newsroom/dae/document.cfm?doc_id=59975 (aċċessat f'Jannar 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018d. "Digital Transformation Scoreboard 2018. EU businesses go digital: opportunities, outcomes and uptake." https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/dem/monitor/sites/default/files/Digital%20Transformation%20Scoreboard%202018_0.pdf (aċċessat f'Lulju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2019. "Inħejju għal Unjoni aktar magħquda, b'saħħitha u aktar demokratika f'dinja li qiegħda ssir aktar inċerta." Il-kontribut tal-Kummissjoni Ewropea għal-laqgħa informali tal-mexxejja tal-UE27 f'Sibiu (ir-Rumanija), id-9 ta' Mejju 2019. https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/euco_sibiu_communication_en.pdf (aċċessat f'Mejju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2019a. "Regional Innovation Scoreboard." Rapport Finali. https://ec.europa.eu/growth/sites/growth/files/ris2019.pdf (aċċessat f'Lulju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea u l-Aġenzija Eżekuttiva għall-Innovazzjoni u n-Networks. 2018. "Faċilità Nikkollegaw l-Ewropa – TELECOM" https://ec.europa.eu/inea/en/connecting-europe-facility/cef-telecom (aċċessat f'Mejju 2019).

Il-Kumitat Ewropew tar-Reġjuni. 2019. "Qafas ta' politika tal-UE għall-SMEs." https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2d8932f4-b273-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-104445077 (aċċessat f'Ottubru 2019).

Il-Kunsill Ewropew, Id-Dikjarazzjoni ta' Sibiu, Mejju 2019, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/05/09/the-sibiu-declaration/ (aċċessat f'Mejju 2019).

L-Aġenzija tal-UE għaċ-Ċibersigurtà. 2019. "L-Att tal-UE dwar iċ-Ċibersigurtà." https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.151.01.0015.01.ENG&toc=OJ:L:2019:151:TOC (aċċessat f'Lulju 2019).

EUROPOL. 2016. "The geographic distribution of cybercrime: cybercrime heatmap." https://www.europol.europa.eu/iocta/2016/distribution.html (aċċessat f'Lulju 2019).

Eurostat. 2017. Top 20 ports - volume (in TEUs) of containers handled in each port, by loading status (main ports) - mar_mg_am_pvh. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/product?code=mar_mg_am_pvh (aċċessat f'Settembru 2019).

Eurostat. 2018. Households that have broadband access by NUTS 2 regions. https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tgs00048&plugin=1 (aċċessat f'Ottubru 2019).

Iammarino, S., Rodriguez-Pose, A., Storper, M. 2017. "Why Regional Development matters for Europe's Economic Future", Dokument ta' Ħidma, Kummissjoni Ewropea https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/201707_regional_development_matters.pdf (aċċessat f'Lulju 2019).

INEA, 2014. Baltic Link Gdynia-Karlskrona. https://ec.europa.eu/inea/sites/inea/files/download/project_fiches/multi_country/fichenew_2009eu21010p_final_5.pdf (aċċessat f'Ottubru 2019).

Iċ-Ċentru Konġunt tar-Riċerka. 2019. "Meta-evaluation of interventions for Roma inclusion." Rapport Finali. https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/meta-evaluation-interventions-roma-inclusion (aċċessat f'Settembru 2019).

OECD. 2018. "Embracing Innovation in Government: Global Trends." L-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi. https://www.oecd.org/innovation/innovative-government/innovation2018.htm (aċċessat fi Frar 2019).

OECD. 2019. "OECD SME and Entrepreneurship Outlook 2019." L-Organizzazzjoni għall-Kooperazzjoni u l-Iżvilupp Ekonomiċi. http://www.oecd.org/industry/smes/SME-Outlook-Highlights-FINAL.pdf (aċċessat f'Ottubru 2019).

Riżultati, P., Hohenwallner, AD, Saulnier, G.-M., Castaings, W., u Zolezzi, G. 2011. "Water Management in a Changing Environment Strategies against Water Scarcity in the Alps." http://www.alpine-space.org/2007-2013/uploads/tx_txrunningprojects/Handbook_Water_Managers_web.pdf (aċċessat f'Awwissu 2019).

McGrath, F. 2016, "SPICe Briefing: Digital Connectivity." https://www.parliament.scot/ResearchBriefingsAndFactsheets/S5/SB_16-57_Digital_Connectivity.pdf (aċċessat f'Lulju 2019).

Polverari, Laura. 2016. "The implementation of Smart Specialisation Strategies in 2014-20 ESIF programmes: turning intelligence into performance." Iċ-Ċentru ta' Riċerka fil-qasam tal-Politiki Ewropej. http://www.eprc-strath.eu/iqnet/knowledge-exchange/research-papers.html (aċċessat f'Lulju 2019).

Pjattaforma ta' Speċjalizzazzjoni Intelliġenti. 2019. "Medical Technology." http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/medical-technology (aċċessat f'Lulju 2019).

Van der Zwet, A., Bachtler, J., Ferry, M., McMaster, I., Miller, S., 2017. "Integrated territorial and urban strategies: how are ESIF adding value in 2014-2020?" Rapport Finali. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/studies/2017/integrated-territorial-and-urban-strategies-how-are-esif-adding-value-in-2014-2020 (aċċessat f'Ġunju 2019).

Qari fl-isfond

ESPON. 2011. "Territorial Dynamics in Europe: Trends in Internet Roll-out." Osservazzjoni Territorjali Nru 4. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Territorial%20Dynamics%20in%20Europe%20-Trends%20in%20Internet%20Roll-out.pdf (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2013 "TANGO – Territorial Approaches for New Governance." Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ESPON_TANGO_Main_Report_Final.pdf (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2014. "ET2050 – Territorial Scenarios and Visions for Europe." Rapport Finali, Volum 4: Trasport. https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2013/applied-research/et2050-territorial-scenarios-and-visions-europe (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2014. "NSS – NORTH SEA STAR, North Sea – Spreading Transnational Results." Rapport Finali. https://www.espon.eu/programme/projects/espon-2013/targeted-analyses/nss-north-sea-star-north-sea-spreading-transnational (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2014. "TIPSE – Territorial Dimension of Poverty and Social Exclusion in Europe." Abbozz ta' Rapport Finali. https://www.espon.eu/tipse (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2015. "Territorial and urban aspects of migration and refugee inflow." Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/Policy_brief_migration_FINAL_151215.pdf (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2016. "Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation." Tgħarrif tal-Politika. https://www.espon.eu/topics-policy/publications/policy-briefs/polycentric-territorial-structures-and-territorial (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2017. "ReSSI – Regional Strategies for Sustainable and Inclusive Territorial Development – Regional Interplay and EU Dialogue." Rapport Finali. https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/ReSSI_Delivery%204_FINAL.pdf (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2018. "LinkPAs – Linking networks of protected areas to territorial development." Rapport Ewlieni Finali. https://www.espon.eu/protected-areas (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2018. "MSP-LSI – Maritime spatial planning and land-sea interactions." Rapport Interim. https://www.espon.eu/MSP-LSI (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2018. "The World in Europe, global FDI flows towards Europe." Rapport Ewlieni. https://www.copenhageneconomics.com/dyn/resources/Publication/publicationPDF/9/439/1525766294/espon-fdi-02-main-report-extra-european-fdi-towards-europe.pdf (aċċessat f'Jannar 2019).

ESPON. 2019. "Financial Instruments and Territorial Cohesion." Abbozz ta' Rapport Finali.

Camagni, Roberto u Roberta Capello. 2013. "Regional Innovation Patterns and the EU Regional Policy Reform: Toward Smart Innovation Policies." *Tkabbir u Bidla,* 44: 355-89.

Camagni, Roberto u Roberta Capello. 2017. "Rationale and design of EU cohesion policies in a period of crisis." *Studji Seminali fl-Ekonomija Reġjonali u Urbana* (pp. 345-72). Cham: Springer.

Capello, Roberta. 2017. *Studji Seminali fl-Ekonomija Reġjonali u Urbana.* Cham: Springer.

Capello, Roberta u Henning Kroll. 2016. "Mit-teorija għall-prattika fl-istrateġija tal-ispeċjalizzazzjoni intelliġenti: limiti emerġenti u trajettorji futuri possibbli." *Studji tal-Ippjanar Ewropew*, 24(8): 1393-406.

Capello, Roberta u Camilla Lenzi. 2013. "Territorial patterns of innovation: a taxonomy of innovative regions in Europe." *L-Annali tax-Xjenza Reġjonali,* 51(1): 119-54.

Capello, Roberta u Camilla Lenzi. 2014. "Spatial heterogeneity in knowledge, innovation, and economic growth nexus: conceptual reflections and empirical evidence." *Il-Ġurnal tax-Xjenza Reġjonali,* 54(2): 186-214.

Capello, Roberta u Camilla, Lenzi. 2019. "Structural dynamics of regional innovation patterns in Europe: the role of inventors' mobility." Studji Reġjonali, 53: 30-42.

Coenen, Lars, Jerker Moodysson u Hanna Martin. 2015. "Path renewal in old industrial regions: Possibilities and limitations for regional innovation policy." *Studji Reġjonali,* 49(5): 850-65.

DĠ CONNECT. 2017. "A concept paper on digitisation, employability and inclusiveness the role of Europe." https://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=44515 (aċċessat f'April 2019).

Dijkstra, Lewis, Hugo Poelman u Andrés Rodríguez-Pose. 2018. “The geography of EU discontent.” Dokument ta' Ħidma. Il-Kummissjoni Ewropea. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/2018_02_geog_discontent.pdf (aċċessat f'Ġunju 2019).

ŻEE. 2019. “Tools to support green infrastructure planning and ecosystem restoration.” L-Aġenzija Ewropea għall-Ambjent. https://www.eea.europa.eu/publications/tools-to-support-green-infrastructure

Il-Kummissjoni Ewropea. 2015. “The EU Strategy for the Alpine Region.” https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/macro-regional-strategies/alpine/ (aċċessat f'Ġunju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2017. “Komunikazzjoni tal-Kummissjoni lill-Kunsill u lill-Parlament Ewropew – Spinta lit-tkabbir u l-koeżjoni fir-reġjuni tal-fruntieri tal-UE.” https://eur-lex.europa.eu/legal-content/MT/TXT/?uri=COM%3A2017%3A534%3AFIN (aċċessat f'Ġunju 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018. “Connectivity – Broadband market developments in the EU – Digital Economy and Society Index Report.” https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/connectivity (aċċessat f'Jannar 2019).

Il-Kummissjoni Ewropea. 2018. “EIF – New European Interoperability Framework.” https://ec.europa.eu/isa2/sites/isa/files/eif_brochure_final.pdf (aċċessat f'Lulju 2019).

Mendez, Carlos. 2011. “EU Cohesion Policy and Europe 2020: Between place-based and people-based prosperity.” Karta għall-konferenza tan-network tal-Politika ta' Koeżjoni RSA, Vjenna.

Miguélez, Ernest u Rosina Moreno. 2015. “Knowledge flows and the absorptive capacity of regions.” Politika ta' Riċerka, 44(4): 833-48.

Van Oort, Frank, Stefan de Geus u Teodora Dogaru. 2015. “Related variety and regional economic growth in a cross-section of European urban regions.” *Studji Ewropej tal-Ippjanar,* 23(6): 1110-27.

ESPON

L-UNJONI EWROPEA

Kofinanzjat mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali

Ispira t-Tfassil ta' Politika b'Evidenza Territorjali

espon.eu

ESPON 2020

ESPON EGTC
4 rue Erasme, L-1468 Lussemburgu
Gran Dukat tal-Lussemburgu
Telefon: +352 20 600 280
Email: info@espon.eu
www.espon.eu

Ir-REKT ESPON huwa l-Benefiċjarju Uniku tal-Programm ta' Kooperazzjoni ESPON 2020. L-Operazzjoni Unika fi ħdan il-programm hija implimentata mir-REKT ESPON u hija kkofinanzjata mill-Fond Ewropew għall-Iżvilupp Reġjonali, l-Istati Membri tal-UE u l-Istati Sħab, l-Iżlanda, il-Liechtenstein, in-Norveġja u l-Iżvizzera.